

Kazimieras Pyplys-Mažytis.
Lietuvos partizanų pasiuntinys
į Vakarus

Punsko „Aušros“ leidykla

2023

Knygos sudarytoja
Rita Pauliukaitienė

Konsultantai
Rūta Trimonienė, Dalius Žygelis (LGGRTC)

Redaktoriai
Rita Pauliukaitienė, Sigitas Birgelis

Maketavo
Živilė Kraužlytė

Korektorė
Birutė Burdinaitė-Ołów

Viršelio autorė
Živilė Kraužlytė

Nuotraukas parinko
Rita Pauliukaitienė

Informaciniai rėmėjai

Kauno apskrities viešoji biblioteka, Kauno miesto muziejus, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Lietuvos ypatingasis archyvas, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Marijampolės krašto muziejus, Prienų Justino Marcinkevičiaus viešoji biblioteka, Prienų krašto muziejus, Prienų r. Pakuonio seniūnija ir pagrindinė mokykla, Antanas Juodis, Rima Karpavičienė, Romas Karpavičius, Romas Kaunietis, Dinas Kurauskas, Petras Lukoševičius, Ramunė Malinauskaitė, Robertas Ožalinskas, Rokas Sinkevičius, Loreta Šlekonienė, Vytuolis Valūnas, Konstancija Wahn

Rėmėjai

Artūras, Šarūnas, Rytis Grigoniai, Marija Jasinskaitė, Linas, Aivaras, Povilas Margelevičiai

ISBN 978-83-66808-38-6

© Punksko „Aušros“ leidykla, 2023

© Rita Pauliukaitienė, 2023

© Živilė Kraužlytė, 2023

Išleido Punksko „Aušros“ leidykla, 16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė. 21,5 sp. l. Tiražas 120 egz.
www.punkskas.pl, el. p. info@punkskas.pl

Kai gimė sūnus Kazimieras,
tėvas gimtojoje sodyboje Kėbliškių kaime
pasodino erškėtrožę.

Paminklinis akmuo Pakuonio partizanams atminti. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, šioje vietoje rasti partizanų palaikai perlaidoti į Garliavos kapines. Prie paminklo auga erškėtrožė. *Nuotrauka Ritos Pauliukaitienės*

Japonijoje, jiems sužinojus, kad esu lietuvių kilmės, patapau pakeltas į aukštybes. Mat japonų mokyklose yra dėstoma Antrojo pasaulinio karo istorija, ir joje yra rašoma apie lietuvių partizanų kovas prieš Sovietų imperiją. Partizanai kovojo, žuvo, bet nepasidavė – japonams jie buvo samurajai.

Algis Mickūnas, „Atsiminimų punktyrai“, Vilnius, 2022, p. 241.

Dar būdamas paauglys, būsimasis partizanas Mažytis išmoko šaudyti abiem rankomis; vėliau šis sugebėjimas jam labai pravertė. Besimokydamas „Aušros“ ir Kauno jėzuitų gimnazijose, vaikinai domėjosi sportu. Kadangi buvo aukšto ūgio (apie 2 m), jam gerai sekėsi žaisti krepšinį, mokėsi ir kovos menų, boksuotis, buvo geras plaukikas, irklotojas; kaip pareigūno sūnus Kauno policijos mokykloje treniravosi džiuđžitsu.

Dalius Žygelis, Rita Pauliukaitienė, „Kazimieras Pyplys-Mažytis Lietuvos partizano etalonas“, in: *Karys*, 2023, Nr. 3, p. 42–55.

Turinys

I DALIS. Vaikystės metai ir ankstyvoji jaunystė

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (1) <i>Rita Pauliukaitienė</i>	12
Kazimieras Pyplys-Mažytis Lietuvos partizano etalonas <i>Dalius Žygelis, Rita Pauliukaitienė</i>	18

II DALIS. Partizaninio kelio pradžia

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (2) <i>Rita Pauliukaitienė</i>	28
Pietų Lietuvos – Suvalkijos partizanai <i>Kęstutis Kasparas</i>	33
Suvalkijos partizanų takais I d. (1) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	39
Suvalkijos partizanų takais I d. (2) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	41
Laisvės kovos prisiminimai (1) <i>Gediminas Valiūnas,</i> <i>Birutė Uždavinytė-Rimienė</i>	44
Represinių struktūrų dokumentai (1)	49
Suvalkijos partizanų takais I d. (3) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	53
Represinių struktūrų dokumentai (2)	54

III DALIS. Tauro apygardoje ir jos rinktinėse

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (3) <i>Rita Pauliukaitienė</i>	56
Partizanų dokumentai (1)	61
Partizanų dokumentai (2)	63
Partizanų dokumentai (3)	65
Rezistencijos Enciklopedijos puslapius verčiant (1) <i>Kęstutis Kasparas,</i> <i>Bonifacas Ulevičius</i>	67
Liudas Butkevičius-Luobas <i>Rūta Trimonienė</i>	68
Suvalkijos partizanų takais I d. (4) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	71
Vaikams ir anūkams <i>Liudas Butkevičius-Luobas</i>	72
Suvalkijos partizanų takais I d. (5) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	74

Partizanų dokumentai (4)	78
Suvalkijos partizanų takais I d. (6) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	79
Suvalkijos partizanų takais I d. (7) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	81
Represinių struktūrų dokumentai (3)	83
Rezistencijos Enciklopedijos puslapius verčiant (2) <i>Kęstutis Kasparas, Bonifacas Ulevičius</i>	88
Suvalkijos partizanų takais I d. (8) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	89
Partizanų dokumentai (5)	92
Represinių struktūrų dokumentai (4)	94
Kokiom žolelėm Jūs beišdygsit... <i>Anelė Razmislavičienė</i>	96
LGGRTC dokumentai (1) <i>Rūta Trimonienė</i>	97
LGGRTC dokumentai (2)	102
Suvalkijos partizanų takais I d. (9) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	103
Vyriausiasis Lietuvos atstatymo komitetas <i>Darius Juodis</i>	108
Bendras demokratinis pasipriešinimo sąjūdis <i>Arvydas Anušauskas, Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė</i>	109
Partizanų dokumentai (6)	112
Partizanų dokumentai (7)	114
Suvalkijos partizanų takais I d. (10) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	116
Represinių struktūrų dokumentai (5).....	118
Suvalkijos partizanų takais I d. (11) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	119
Partizanų dokumentai (8)	120
Partizanų dokumentai (9).....	122
Suvalkijos partizanų takais I d. (12) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	123
Partizanų dokumentai (10).....	124
Partizanų dokumentai (11)	125
Partizanų dokumentai (12)	126
Dienoraštis (1) <i>Regina Arnastauskaitė-Rozeta</i>	127
Suvalkijos partizanų takais I d. (13) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	137
Partizanų dokumentai (13).....	140
Suvalkijos partizanų takais I d. (14) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	141
Laiškas <i>Juozas Kasperavičius-Visvydas</i>	143
Partizanų dokumentai (14)	146
Partizanų dokumentai (15).....	147
Tikėjome Lietuvos laisve (1) <i>Juozas Skaržinskas-Dramblis</i>	148
Partizanų dokumentai (16).....	150
Dienoraštis (2) <i>Regina Arnastauskaitė-Rozeta</i>	151

Suvalkijos partizanų takais I d. (15) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	153
Partizanų dokumentai (17)	156
Partizanų dokumentai (18)	157
Partizanų dokumentai (19)	158
Išėjo broliai (1) <i>Antanina Garmutė</i>	162
Partizanų dokumentai (20)	166
Dienoraštis (3) <i>Regina Arnastauskaitė-Rozeta</i>	168
Partizanų dokumentai (21)	169
Suvalkijos partizanų takais I d. (16) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	170
Suvalkijos partizanų takais I d. (17) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	172
Suvalkijos partizanų takais I d. (18) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	174
Partizanų dokumentai (22)	176
Dienoraštis (4) <i>Regina Arnastauskaitė-Rozeta</i>	177
Partizanų dokumentai (23)	178
Partizanų dokumentai (24)	179
LGGRTC dokumentai (3) <i>Rūta Trimonienė</i>	181
Partizanų dokumentai (25)	185
Tikėjome Lietuvos laisve (2) <i>Juozas Skaržinskas-Dramblys</i>	187
Du sėkmingiausi Lietuvos partizanų žygiai į Vakarus (1) <i>Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė</i>	191
Dienoraštis (5) <i>Regina Arnastauskaitė-Rozeta</i>	192
Suvalkijos partizanų takais I d. (19) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	193
Partizanai (1) <i>Juozas Daumantas</i>	194
Represinių struktūrų dokumentai (6)	196
Tikėjome Lietuvos laisve (3) <i>Juozas Skaržinskas-Dramblys</i>	199
Represinių struktūrų dokumentai (7)	200
Laisvės kovos prisiminimai (2)	204
Suvalkijos partizanų takais I d. (20) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	205
LGGRTC dokumentai (4) <i>Rūta Trimonienė</i>	206
Suvalkijos partizanų takais II d. (1) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	209
Atlikęs uždavinį dar pasilikau mieste <i>Kazimieras Pyplys-Mažytis, Audronis</i>	210
Suvalkijos partizanų takais II d. (2) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	213
Partizanų dokumentai (26)	214
Dienoraštis <i>Heinrich Rossmann-Povas</i>	215
Suvalkijos partizanų takais I d. (21) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	217
Partizanų dokumentai (27)	219

LGGRTC dokumentai (5) <i>Rūta Trimonienė</i>	220
Suvalkijos partizanų takais I d. (22) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	223
Partizanų dokumentai (28)	226
Partizanų dokumentai (29)	227
Partizanų dokumentai (30)	228
Partizanų dokumentai (31)	229
Partizanų dokumentai (32)	231

IV DALIS. Pasiruošimas ir žygis į Vakarus

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (4)	
<i>Rita Pauliukaitienė</i>	236
Partizanų dokumentai (33)	245

V DALIS. Žūtys ir areštai Lietuvoje

Suvalkijos partizanų takais I d. (23) <i>Vytautas Juodsnukis</i>	250
Partizanų dokumentai (34)	253
Vytautas Jonas Jasaitis-Naktis <i>Vytautas Zabielskas</i>	255
LGGRTC dokumentai (6) <i>Rūta Trimonienė</i>	256
Jurgis Nevulis-Klevas <i>Eugenija Pakutkienė</i>	260
Pavardžių – slapyvardžių rodyklė <i>Bonifacas Ulevičius</i>	261
Tai kas tu toks, Antanai Miškini? <i>Vytautas Jakelaitis</i>	282
LGGRTC dokumentai (7) <i>Rūta Trimonienė</i>	286
Partizanų dokumentai (35)	293
LGGRTC dokumentai (8) <i>Rūta Trimonienė</i>	294
LGGRTC dokumentai (9) <i>Rūta Trimonienė</i>	299
LGGRTC dokumentai (10) <i>Rūta Trimonienė</i>	301

VI DALIS. Grįžimas į Lietuvą ir žūtis

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (5)	
<i>Rita Pauliukaitienė</i>	304
Partizanų dokumentai (36)	309
Išėjo broliai (2) <i>Antanina Garmutė</i>	314
LGGRTC dokumentai (11) <i>Rūta Trimonienė</i>	315
Šlamėkite, uosiai žaliukai	321

VII DALIS. Kova už laisvę ir jos atminimas

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (6)	
<i>Rita Pauliukaitienė</i>	324

Represinių struktūrų dokumentai (8)	335
LGGRTC dokumentai (12)	336
LGGRTC dokumentai (13) <i>Rūta Trimonienė</i>	337
Partizanų dokumentai (37)	342
Juozo Lukšos-Daumanto 100-osioms gimimo metinėms <i>Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė</i>	345
Tėvynei	349
Laisvės kovos prisiminimai (3)	350

VIII DALIS. Artimieji

Darbas, atnešęs džiaugsmą <i>Rima Karpavičienė</i>	360
Kūriau ir skatinau kurti kitus <i>Romualdas Karpavičius</i>	365
Lietuvos laisvės gynėjų Juodžių šeima <i>Antanas Juodis</i>	368
Karo ir pokario vaizdai <i>Antanas Juodis</i>	374
Pokario likimai <i>Antanina Konstancija Wahn</i>	376
Apie pokarį Išlaužo apylinkėse <i>Kazimieras Dyfartas</i>	379

IX DALIS. Miškai, saugantys paslaptis

Partizano Dzūko dienoraštis <i>Lionginas Baliukevičius-Dzūkas</i>	384
Literatūra ir šaltiniai	387
Asmenvardžiai	393

Kazimiero Pyplio-Mažyčio, Audronio portretas, autorius Pranas Lapė. Ant nugarėlės įrašas: „Pranas Lapė 1948 Lidingas Švedija K. Pyplys Partizanas“.
Originalas saugomas Vytauto Didžiojo karo muziejuje

I DALIS

Vaikystės metai ir ankstyvoji jaunystė

Rita Pauliukaitienė

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (1)

1923 m. sausio 21 d. Kazimieras Alfonsas Pyplys-Mažytis gimė Kėbliškių kaime, Pakuonio valsčiuje, Antano Pyplio ir Marcelės Serekaitės-Pyplienės šeimoje.

K. Pyplio tėvai.
*Nuotrauka iš Rimos
Karpavičienės (Kazimiero
Pyplio dukterėčios) šeimos
archyvo*

Pakuonio Švč. M. Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia.
Nuotrauka Rimantės Pauliukaitės

1923 m. balandžio 2 d. pakrikštytas Pakuonio bažnyčioje, tai užfiksuota archyviniuose dokumentuose.

1924 m. liepos 19 d. Kėbliškių kaime, Pakuonio valsčiuje, Antano Pyplio ir Marcelės Serekaitės-Pyplienės šeimoje gimė dukra Ona Birutė.

1926 m. (maždaug tuo laiku) Kazimiero Pyplio šeima apsigyveno Kaune, bet dažnai lankydavosi ir Kėbliškių kaime.

1930 m. rugsėjo 1 d. Kazimieras Pyplys pradėjo mokytis Kauno miesto D-ro V. Kudirkos pradžios mokykloje.

1933 m. gegužės 26 d. Kauno Šventojo Kryžiaus (karmelitų) bažnyčioje priėmė pirmą kartą Švenčiausiąją Komuniją.

1933 m. liepos 15 d. Kazimiero Pyplio šeima Kauno Aleksoto oro uoste drauge su didžiule minia laukė iš Jungtinių Amerikos Valstijų atskrendančių Dariaus ir Girėno.

1934 m. rugsėjo 1 d. tapo Kauno valstybinės „Aušros“ berniukų gimnazijos mokiniu, šioje mokykloje mokėsi 6 metus.

1938 m. Kazimieras Pyplys sulaukė tarptautiniu mastu ieškomą nusikaltėlį ir už tai buvo apdovanotas.

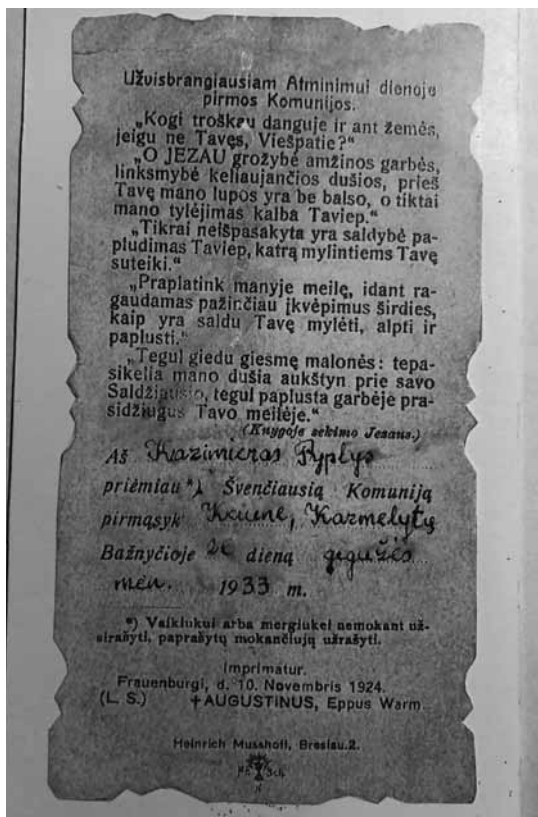
Kazimieras su seseria Ona.
Kaunas, apie 1928 m.
*Nuotrauka iš
R. Karpavičienės archyvo*

1939 m. rugsėjo 1 d. buvo priimtas mokytis į privačios Kauno jėzuitų gimnazijos trečiąją klasę, kurią baigė 1940 m. birželio mėnesį. Kauno jėzuitų gimnazijoje K. Pyplys mokėsi vienerius mokslo metus.

Besimokydamas „Aušros“ ir Kauno jėzuitų gimnazijose aktyviai sportavo, žaidė krepšinį, mokėsi kovos menų, boksuotis, buvo geras plaukikas, irkluotojas; kaip pareigūno sūnus Kauno policijos mokykloje pas Vytautą Reivyti treniravosi džudžitsu. Mėgo ir išmanė techniką, išmoko vairuoti įvairius automobilius, taip pat šaudyti abiem rankomis (Žygelis, Pauliukaitienė). Jėzuitų gimnazijoje lankė prancūzų ir lotynų kalbų pamokas, savarankiškai išmoko susikalbėti lenkiškai (liudija bendražygis Juozas Lukša), Švedijoje, žvalgų mokykloje, mokėsi grupėje, kur dėstomoji kalba buvo vokiečių.

1940 m. rudenį K. Pyplys pradėjo mokytis Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje, I b architektų kurse, apie tai liudija Kauno apskrities archyvo išduota pažyma, saugoma jo dukterėčios Rimos

K. Pyplio ranka užpildytas lapelis, skirtas Pirmajai Švenčiausiajai Komunijai atminti.
Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

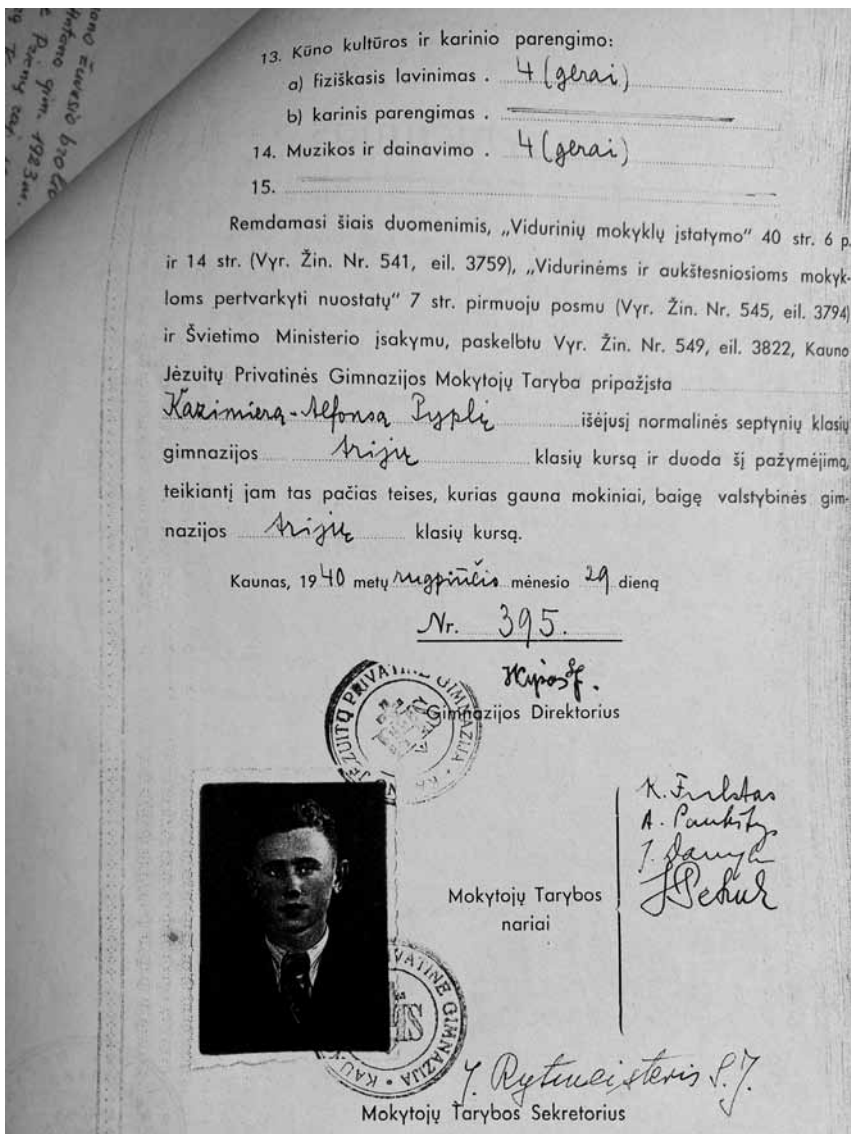

Karpavičienės šeimos archyve. Prasidėjus sovietinei okupacijai savo patriotinių nuostatų neslėpė, mokyklos muziejuje saugomoje medžia-
goje užfiksuota, kad į paskaitas ateidavo įsisegęs ženklelį su Dariaus
ir Girėno atvaizdu.

1940 m. Kazimiero Pyplio tėvai, tapę ūkio šeiminkais, grįžo gy-
venti į Kėbliškių kaimą, o vaikai (Kazimieras ir Ona) tebesimokė Kaune.

1940 m. lapkričio 4 d. įskūstas bendramokslio, jis buvo suimtas
sovietinių represinių struktūrų ir kalinamas tris dienas, jį tardant buvo
taikomos fizinio poveikio priemonės – tai reiškia, kad buvo mušamas,
kankinamas.

1941 m. birželio 24 d. Kazimieras Pyplys įsijungė į Birželio suki-
limą Pakuonyje. Istoriko, profesoriaus Jono Vaičenonio duomenimis,
Pakuonyje ir jo apylinkėse veikė 150 narių būrys, o gretimame Aukš-
tosios Panemunės valsčiuje (dabar Kauno pietrytinė dalis) buvo 60
sukilėlių.

Kauno jėzuitų gimnazijos išduotos pažymos kopija.
R. Karpavičienės archyvas

1940–1943 m. studijavo Kauno aukštesniosios technikos mokyklos I ir II architektūros kurse. Antaninos Garmutės knygoje „Išėjo broliai“ (p. 16) minima, kad „šį vyrą visas Kaunas pažįsta: jį gestapas gaudė, nes per bokso varžybas nokoutavo Vokietijos čempioną“. Kazimiero Pyplio artimųjų teigimu, ta dvikova vykusį Kauno aukštesniosios technikos mokyklos sporto salėje ar Kauno sporto halėje.

1943 m. Kazimiero Pyplio artimųjų ir kai kurių rašytinių šaltinių teigimu, buvo įstojęs mokytis į VDU Medicinos fakultetą, bet patvirtinančių dokumentų nebuvo surasta (fakto nei patvirtinti, nei visiškai paneigti nėra galimybės dėl archyvinių dokumentų trūkumo, nes dalis duomenų neišliko).

LIETUVOS ARCHYVŲ DEPARTAMENTAS
KAUNO APSKRITIES ARCHYVAS

ARCHYVO PAŽYMĖJIMAS

1997 07 24 Nr. P - 145
1997 07 22 Nr. prašyma

┌ Pipytei - Vincevičienei Onai Birutei 7
Architektų 212 - 27
Vilnius J
└ 7

┌ Dėl Kazimiero - Alfonso Pyplio 7

Kauno Aukštesniosios technikos mokyklos archyvine fonde esančioje 1940 - 1942 metų mokinių asmens dokumentų byloje yra Antano Pyplio prašymas mokyklos direktoriui dėl jo sūnaus Kazimiero - Alfonso priėmimo į pirmą klasę bei Kazimiero - Alfonso Pyplio Kauno jėzuitų privatinės gimnazijos trijų klasių kurso baigimo pažymėjimas, išduotas 1940m. rugpjūčio 29d.

Tame pačiame archyvine fonde esančiuose 1940/41m.m. I^o kurso, 1941/42m.m. I^o kurso ir 1942/43m.m. II architektų kurso moksleivių pažangumo žurnaluose įrašytas Kazys Pyplys. 1943/44m.m. moksleivių pažangumo žurnaluose Kazimieras - Alfonsas Pyplys neįrašytas.

PAGRINDAS. F.110., Ap.2., B.45., L.68, 69., B.711., L.10., B.746., L.9., B.782., L.11.

PASTABA. Daugiau žinių apie Kazimiero - Alfonso Pyplio mokymąsi Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje bei jos baigimą, nepilnai išlikusiuose šios mokyklos archyvinio fondo dokumentuose nėra.

Direktorius J. Rimkus
Skyriaus vedėja E. Kulišauskienė

Maironio 28a
3000 Kaunas

Tel. 225 774
Faks. 225 774

907654

Pažyma apie K. Pyplio mokymąsi Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje.
R. Karpavičienės archyvas

Dalius Žygelis, Rita Pauliukaitienė

Kazimieras Pyplys-Mažytis Lietuvos partizano etalonas

(Ištraukos)

K. Pyplys. Kitoje nuotraukos pusėje užrašas: „I b kl.“ Tikėtina, kad tai 1940/1941 mokslo metai, nes tada Kazimieras mokėsi Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje, I b architektų kurse. *Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo*

Kazimieras Alfonsas Pyplys-Mažytis gimė 1923 m. sausio 21 d. Antano ir Marcelės Pyplių šeimoje Kėbliškių kaime, netoli Pakuonio (dabartiniame Prienų rajone). K. Pyplio senelis valdė apie 13 ha žemės plotą Kėbliškiuose prie Akelės ir Tamulšios upelių. Tamulšia netoliese įteka į Nemuną, o nuo šalia esančio Bačkininkėlių piliakalnio atsiveria puikus vaizdas į Darsūniškį. Šiose vietose kovota su kryžiuočiais, šve-

Gimtinė, Kėbliškių kaimas, šaltiniuotas upeliukas Akelė.
Nuotrauka R. Pauliukaitienės

Tamulšios šlaituose pokariu buvo įrengtos kelios partizanų slėptuvės.
Nuotrauka R. Pauliukaitienės

Būsimasis partizanas
Mažytis su tėčiu ir seseria.
*Nuotrauka iš
R. Karpavičienės
archyvo*

dais, pro čia žygiavo Napoleono kariuomenė, aktyviai veikė knygnešiai ir daraktorai, o po II pasaulinio karo kairiajame Nemuno krante sovietiniams okupantams priešinosi Tauro, dešiniajame – Didžiosios Kovos apygardų Lietuvos partizanai.

Būsimo Lietuvos partizano K. Pyplio-Mažyčio tėvas Antanas Pyplys tarnavo Lietuvos kariuomenėje, vėliau dirbo Kalėjimų de-

Rugiapjūtės pabaigtuvės Kėbliškių kaime, apie 1930 m. Kazimieras sėdi centre.
Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

partamente. Kaip teigiama įvairiuose šaltiniuose, buvo parašęs prisiminimus, deja, per II pasaulinį karą Kėbliškių kaimas 1944 m. buvo intensyviai apšaudomas ir rankraščiai sudegė. Nuostata, kad tėvynės laisvės gynimas yra šventa pareiga, buvo labai tvirta Pyplių namuose. Motina Marcelė, kilusi iš Kupiškio krašto, anksti liko našlaitė ir pati pelnėsi duoną. Ji turėjo meninių gabumų, paveldėtų iš savo tėvo – meščio drožėjo Kazimiero Serekos, kuris, kaip minima rašytiniuose šaltiniuose, dalyvavo įrengiant Panevėžio Baltąją bažnyčią. Talentą piešti, braižyti, atlikti įvairius juvelyrinio tikslumo ir kruopštumo reikalaujančius darbus turėjo ir Kazimieras, ir už jį pusantrų metų jaunesnė sesuo Ona Birutė, vėliau tapusi profesionalia dailininke.

Marcelė Pyplienė ir jos sesuo Ona Uzielienė su vaikais. Kitoje nuotraukos pusėje surašyti asmenys (iš kairės): „I eilė Henius ir Romas Uzielos, II eilė Ancytė Uzielienė ir Marcelė Pyplienė, III eilė Kaziukas ir Onutė“. Fotografuota Kaune arba Panevėžyje.
Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

Vos ūgtelėjus vaikams, Antanas ir Marcelė Pypliai nusprendė įsikurti Kaune, nes Kėbliškiuose esančio ūkio tėvai dar nenorėjo perduoti sūnui. Kur gyveno jauna šeima atvykusi į Kauną, tiksliai nežinoma, bet veikiausiai netoli Vytauto prospekto, nes Kazimieras ir sesuo Ona baigė Dr. Vinco Kudirkos pradžios mokyklą Trakų gatvėje, šalia Senųjų miesto kapinių, o Pirmąją Komuniją priėmė karmelitų Šv. Kry-

Kazimiero Pyplio
seneliai, tėvas ir sesuo,
Kėbliškiai, apie 1936 m.
*Nuotrauka iš
R. Karpavičienės
archyvo*

Sesers Onos užrašas
kitoje nuotraukos
pusėje: „1937 m.
V mėn. 14 d. Na-
muose prie žydinčios
kriaušės, su Kaziu“.
*Nuotrauka iš
R. Karpavičienės
archyvo*

Užrašas kitoje nuotraukos pusėje: „1937-VIII-21 d. 6-tas fortas“. Paanalizavus šios vietos istoriją, kokios tarnybos uniformą dėvi Antanas Pyplys, kilo hipotezė, kur tiksliai dirbo Kazimiero Pyplio tėvas Kaune.

Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

žiaus bažnyčioje. Tėvas dirbo Kalėdimų departamente, motina rūpinosi vaikais. Vasaros prabėgdavo Kėbliškių kaime pas senelius.

Vėliau abu vaikai mokėsi Kauno „Aušros“ gimnazijoje, buvo aktyvūs skautai. Paūgėjusį Kazimierą tėvas išmokė apsieiti su šautuvu, vesdavosi medžioti Kėbliškių apylinkėse. Dar būdamas paauglys, būsimasis partizanas Mažytis išmoko šaudyti abiem rankomis; vėliau šis sugebėjimas jam labai pravertė. Besimokydamas „Aušros“ ir Kauno jėzuitų gimnazijose, vaikinai domėjosi sportu. Kadangi buvo aukšto ūgio (apie 2 m), jam gerai sekėsi žaisti krepšinį, mokėsi ir kovos menų, boksuotis, buvo geras plaukikas, irkluotojas; kaip pareigūno sūnus Kauno policijos mokykloje pas Vytautą Reivytytį treniravosi džudžitsu. Mėgo ir išmanė techniką, mokėjo vairuoti įvairius automobilius. Kad buvęs drąsus, sugebėjęs žaibiškai veikti, liudija ir faktas, surastas rašytiniuose šaltiniuose: būdamas penkiolikos metų sulaukė tarptautiniu mastu ieškomą nusikaltėlį ir už tai buvo apdovanotas. Literatūroje taip pat minima, kad Kazimieras Pyplys-Mažytis ypač gerai orientavęsis Kauno centre, Senamiestyje ir Žaliakalnyje – ten jį pokariu bandę sučiupti sovietiniai saugumiečiai patyrė ne vieną nesėkmę.

Kauno Šv. Mikalojaus (benediktinių) bažnyčia Senamiestyje, esanti Žaliakalnio pietvakariniame šlaite. Pro ją ėjo gatvė į Pelėdų kalną, kur buvo Kauno meno mokykla. Nuo mokyklos į šiaurę, į Neries pusę, buvo vadinamoji Brazilka, nes ten kūrėsi vidutines ar žemesnes pajamas gaunantys miestiečiai.
Nuotrauka R. Pauliukaitienės

Kazimieras Pyplys skautu buvo nuo septynerių, o jo sesuo Ona nuo šešerių metų. Jie abu dalyvavo jaunųjų Lietuvos skautų sueigoje Vilniuje ant Gedimino kalno 1939-12-08. *Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo*

Šviesūs vaikystės prisiminimai liko užfiksuoti nuotraukose, o kupina vilčių ir svajonių ankstyvoji Kazimiero Pyplio jaunystė baigėsi 1940 m., kai Lietuvą okupavo Sovietų Sąjunga (SSRS). Pirmasis asmeninis būsimo partizano Mažyčio susidūrimas su žiauria sovietinio gyvenimo tikrove įvyko 1940 m. lapkričio 4 d., kai įskūstas bendramokslis, atsidūrė represinių organizacijų rankose. Kaip ir didelė dalis suimtųjų, tardytas naudojant fizinio poveikio priemones. Kaip teigia artimieji, įtakingo sovietinio politikos sūnaus pastangomis Kazimierui greitai pavyko išėiti į laisvę, kaip K. Pyplys pats minėjo savo tarnybos lape, po trijų arešto dienų – lapkričio 7-ąją. Bet skaudi patirtis lengvai nepasimiršta. 1941 metais prasidėjus Birželio 23-iosios sukilimui, K. Pyplys aktyviai jame dalyvavo Pakuonyje. Vokietijai okupavus Lietuvą, Kazimieras mokėsi Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje. Antaninos Garmutės knygoje „Išėjo broliai“ (Kaunas, 1990, p. 16) minima, kad „šį vyrą visas Kaunas pažįsta: jį gestapas gaudė, nes per bokso varžybas nokautavo Vokietijos čempioną“.¹

Kazimieras Pyplys (iš kairės 5) su seseria Ona (iš kairės 1) ir jaunystės draugais Kėbliškių kaime, apie 1942 m. *Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo*

¹ Dalius Žygelis, Rita Pauliukaitienė, „Kazimieras Pyplys-Mažytis Lietuvos partizano etalonas“, in: *Karys*, 2023, Nr. 3, p. 42–44.

1944 m. tėviškėje, ant suvežtų naujam namui statyti rąstų sėdi būsimi partizanai:
viršuje Kazimieras Pyplys-Mažytis, pirmoje eilėje iš kairės 1. Jonas Juodis-Diedas,
2. Vytautas Juodis-Šarūnas, 4. Algirdas Juodis-Vermachtas, Merkys.
Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

II DALIS

Partizaninio kelio pradžia

Rita Pauliukaitienė

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (2)

Buvusi sribų būstinė Pakuonyje. Iš jos rūsio K. Pyplys su bendražygiu yra išvadavęs suimtus vaikus, kurie čia buvo uždaryti už vengimą tarnauti Raudonojoje armijoje. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

1944 m. liepos 23 d. Kazimieras Pyplys tapo partizanu, ši data yra užrašyta Laisvės kovotojo partizano pareigų ėjimo lape. (Kituose šaltiniuose minima ir rugsėjo 24 d.) Tą dieną su Vytautu Juodžiu-Šarūnu ar Vytautu Marčiulioniu-Viesulu išvaikė Pakuonio sovietinius represinių struktūrų darbuotojus, kurie buvo įsikūrę Bajoraičių namuose, ir iš rūsio išlaisvino aštuonis vyrus, sulaikytus dėl vengimo stoti į Raudonąją armiją. Partizaninio kelio pradžioje K. Pyplys veikė

vadinaujame skrajojančiame būryje, kuris pastovios vietos neturėjo, veikė abipus Nemuno nuo Pakuonio, Kruonio, Darsūniškio iki Jiezno ir toliau, jie, atlikę operaciją, tiesiog keliaudavo ratu, vis persikeldami į vieną ar kitą Nemuno krantą.

Antano Juodžio liudijimu, patvirtintu surinktais dokumentais, į Lietuvos laisvės kovą vienas po kito stėjo Kazimiero Pyplio tėvo sesers, partizanų ryšininkės Agotos Pyplytės-Juodienės šeimos nariai, visi šeši jos sūnūs žuvo partizanaudami: Vytautas Juodis-Šarūnas (1922–1947), Algirdas Juodis-Merkys (1924–1947), Juozas Juodis-Ungury (1927–1949), Motiejus Juodis-Žentas (1929–1945), Albinas Juodis-Šturmas (1930–1950), Jonas Juodis-Dėdė (1931–1950). Agotos vyras Motiejus Juodis (1893–1953), rėmėjas, ryšininkas, politinis kalinys, kaip neįgalus buvo paleistas iš įkalinimo vietos ir, grįžęs į Kėbliškių kaimą, į gimtinę pas brolių, netrukus mirė, palaidotas Pakuonio kapinėse. Agota Juodienė (1904–1958) kaip neįgali keletą metų gyveno Prienų senelių namuose, ten ir mirė. Jos kapas Prienų kapinėse neišlikęs.

1945 m. sausio 18 d. Kazimieras Pyplys būrio vado Vinco Ruko-Aro įsakymu tapo eiliniu būrio partizanu.

Kazimiero Pyplio-Tigro ir jo bendražygių kovinių veiksmų vietos aplink gimtąjį Kėbliškių kaimą. *Žemėlapis iš Antano Juodžio šeimos archyvo*

1945 m. sausio 26 d. Daukšiagirės kaime (Pakuonio valsčiuje) Kazimieras Pyplys-Tigras dalyvavo kautynėse su MVD pajėgomis.

1945 m. vasario 2 d. (ar sausio 27 d.) Nibrių (ar Pelekonių) kaime dalyvavo susišaudyme su Jiezno sribais ir MVD pajėgomis.

1945 m. vasario 3 d. (ar sausio 28 d.) dalyvavo Alšininų kautynėse, kuriose buvo sužeistas. Kautynėse žuvo partizanai (Vincas Rukas-Aras, Jonas Marčiulionis-Audronis, Juozas Bajoras-Žaibas, Antanas Milenka-Balandis, Jonas Palionis-Sakalas, Pranas Šeškus-Gvazdikas, Antanas Jurkonis), 6 Danilevičių šeimos nariai (tėvai Juozas ir Marijona, vaikai: Juozas, Jonas, Ona, Adelė). Po kautynių būrys pasitraukė į Pakuonio apylinkes, naujai sudarytoje vadovybėje buvo Vytautas Marčiulionis-Viesulas, Jonas Gelčys-Perkūnas, Kazimieras Pyplys-Tigras. Po šių kautynių K. Pyplys kurį laiką gydėsi sužeidimą (įvertintą kaip vidutinio sunkumo) ir slapstėsi Kaune pas pulkininką Liudą Butkevičių, nes anksčiau draugavo su pulkininko sūnumi Algirdu.

1945 m. vasario 16 d. davė partizano priesaiką ir buvo paskirtas kautynių vadu skyrininku.

1945 m. vasario 22 d. (ar vasario 24 d.) Perkūno ir Viesulo partizanai dalyvavo Šilavoto puolime, drauge ir K. Pyplys-Tigras.

1945 m. kovo 11 d. Margininkų kaimo ūkininkų Kaziulio ir Čepkausko sodybose, išdavikui pranešus, K. Pyplio-Tigro skyriaus partizanus užklupo Pakuonio ir Kruonio NKVD įgulų kareiviai. Į kautynes taip pat įsijungė dalinio vado Viesulo ir Vytauto Juodžio-Šarūno skyrių partizanai. Taiklia ugnimi NKVD grupuotė buvo nugalėta.

1945 m. kovo 13 d. Kazimieras Pyplys dalyvavo susišaudyme su sovietinių represinių struktūrų pajėgomis Darsūniškyje, Kruonio valsčiuje.

1945 m. kovo 25 d. (ar 28 d.) K. Pyplys-Tigras dalyvavo Paverknių kautynėse su NKVD pajėgomis, kur žuvo šie bendražygiai: Leonas Bieliauskas, Vytautas Celiešius-Vaidotas, Pranas Daraškevičius-Papartis, Vytautas Kandrotas-Kregždė, Petras Kurilavičius-Skroblas, Jonas Mikalauskas, Albinas Šiugždinis-Žaibas, Dzingeris, Konstantinas Vaikšnys-Špokas, Kazimieras Ziutelis-Anglas ir civilis Aleksandras Bačinskas-Ūkininkas. Kazimieras Pyplys šiose kautynėse buvo sunkiai sužeistas.

10

LIETUVOS RESPUBLIKA

ARCHYVINĖ PAŽYMA
АРХИВНАЯ СПРАВКА

РН. Pyplys Antanas, Antano 1897 m.g.
Гр. Pyplienė Marijona, Kazimiero 1901 m.g.

VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA
МИНИСТЕРСТВО
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

232754 Vilnius, Janonio 2
232764 Вильнюс, ул. Яновню, 2

Informācijas centrs
Информационный центр

1990.9.19 6/6-41517

buvo įtraukti į sąrašus asmenų, numatytų ištremti iš Lietuvos TSR. Prienų..... raj.
(miesto)..... Kėbliškių..... kaimo už Lietuvos TSR ribų.

IF. Nr. 5....., A. Nr. 7....., Vyl. Nr. 41517....., psl. I.....)

были внесены в список семей, подлежащих выселению за пределы Литовской ССР из
дер..... района Литовской ССР

....., О. №....., Д. №....., стр. ....)

Viršininkas
Началник

Karpiulis
A. A. Pečiulis
А. А. Пячулис

Vyr. inspektorius
Ст. инспектор

V. Pauža
V. Pauža
В. А. Паужа

Tsp. MVD Lietuvos, zak. № 970, tyr. 2000 lks., 1990 g.

Pažyma, liudijanti, kad Kazimiero Pyplio tėvai buvo įtraukti į numatomų ištremti iš Lietuvos asmenų sąrašus. Iš R. Karpavičienės archyvo

Didelė tikimybė, kad tai partizano Mažyčio gimtinės fragmentas, ne vėliau kaip 1945 m. Antano ir Marcelės Pyplių viltis pasistatyti Kėbliškių kaime naują namą ir ten sulaukti senatvės, deja, neišsipildė. Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

1945 m. pavasarį NKVD darbuotojai jau buvo išsiaiškinę, jog Kazimieras Pyplys yra Vytauto Marčiulionio būryje, todėl tėvus Antaną ir Marcelę Pyplius įtraukė į iškeldinamų (tremiamų) asmenų sąrašą. Nuo vasaros pradžios tėvai ėmė slapstytis. Kai pasibaigus mokslo metams Kauno meno mokykloje į Kėbliškių kaimą atvyko K. Pyplio sesuo Ona Birutė Pyplytė, ji buvo suimta ir išvežta į Sibirą. Tėvai slapstėsi pas gimines Dyfartus Išlauže, Petraičius – Dambroje, Jundilus – Gražučių kaime ir kitur, pelnydamiesi duoną kaip samdiniai pas ūkininkus.

Kęstutis Kasparas

Pietų Lietuvos – Suvalkijos partizanai

(Ištraukos)

Suvalkijos partizanų vienas iš pirmųjų garsesnių junginių buvo 1945 m. sausio pradžioje Veiverių vls. Žiemkelio (Lendrymo) miške besiformuojantis Geležinio Vilko būrys. Jo organizatorius ltn. Alfonsas Arlauskas sausio 3–5 d. Pabartupio k. Antano Kalašinsko sodyboje surengė pirmąjį besislapstančių apylinkės vyrų pasitarimą, kuriame prisistatė kaip pagrindžio organizacijos (LLK Sąjungos ar LLA) atstovas ir nusakė būsimos kovos tikslus ir uždavinius. <...>

Paminklas Žiemkelio kautynėse 1945-02-26 žuvusių partizanų atminimui, Vilemų k., Zapyškio sen., Kauno r. Paminklas atidengtas 2003-06-14, pastatymą inicijavo Vytautas Balsys-Uosis.
Nuotrauka
R. Pauliukaitienės

Organizacinis dalinio periodas truko iki sausio 20 d., kada bendrame partizanų susirinkime partizanai vadu išrinko ltn. A. Arlauską-Geležinį Vilką, pavaduotoju Joną/Antaną Bagdoną. Į štabą įėjo ltn. Justinas Samuolis, vado brolis Antanas Arlauskas propagandos reikalams. Nuo sausio 14–15 d. į įrengtą štabo bunkerį persikėlė dirbti desantininkai Vincas Kovas-Šarūnas ir [Jonas] Čižeika-Stepas. Vasario pabaigoje dalinys padidėjo iki 130–150 partizanų, sutvarkytų į Geležinio Vilko kuopą. Joje buvo Girininkų, Digrių ir Skriaudžių būriai, įrengti du bunkeriai 4–5 km nuo Girininkų, Pabartupio k., vadas palaikė ryšius su partizanų būriais, veikusiais Zapyškio vls. ir Veiverių vls. prie Tarpiškių k.

Vasario pabaigoje, po Žiemkelio (Lendrymo) kautynių ir žuvus vadui, partizanai išsisklaidė mažais būreliais, pavieniui, perėjo į kitus būrius Lekėčių, Jankų ir Kazlų Rūdos vls. Digrių būrys, vadovaujamas Jono Pažėros-Uosio, toliau veikė Veiverių vls. Digrių, Pažėrų, Padainupio, Bijūnų k. apylinkėse. Kovo pradžioje Čižeika-Stepas ir Stasys Jakštavičius-Katinas bandė sutelkti išblaškytus vyrus, atnaujino su daugeliu besislapstančių ryšius, tačiau kovo viduryje nauji areštai sustabdė šį procesą.

<...> Jau antinacinis pagrindis prognozuodamas partizaninės kovos neišvengiamumą, turėjo numatyti ir centrą, kur telksis jos vadovybė. Be abejo, buvo patogiausia veikti pakaunėje, artimiausiuose miškuose. Pagal kpt. I. Vyliaus bei ltn. P. Čeponio-Leono planą visos Lietuvos rezistencijos centras turėjo veikti Kazlų Rūdos miškuose <...>.

Gegužės pirmoje pusėje Barzdų vls. Žečkalnių k. Prienų dalinio (kpt. Žilinsko) ryšininkas Vladas Čibirka-Vikis, ieškojęs po visą Suvalkiją besislapstančių ir siuntęs juos į partizanų būrius, pas giminaitį Stasį Strimaitį surado grįžusį iš Žemaitijos ltn. V. Bacevičių-Algį. Organizacinė veikla buvo pradėta LLA Suvalkų apygardos partizanų štabo vardu sukuriant rinktinį Stirnos batalioną, kurio vadu pasiskyrė pats Bacevičius, štabo viršininku tapo Nikodemas Stankūnas-Sodas. <...> Bataliono sudėtyje nuo gegužės 16–26 (tokiomis datomis pažymėti pirmieji dokumentai) iki birželio 6 d. buvo sudarytos dvi kuopos – Lapės iš 7 būrių ir Panteros iš 4 būrių, veikusios Jankų ir Veiverių vls.

Jankų vls. kovo mėn. susibūrė [Lapės kuopos] 2 būriai – Ravgavyne 19 vyrų ir Piktiltyje apie 40 vyrų, įsirengusių ir bunkerius. Po NKVD puolimų, išvijusių partizanus iš susiformavimo vietovių, Piktilčio partizanai balandžio mėn. buvo pertvarkyti į ltn. Broniaus Abramavičiaus-Spyglio grupę, o gegužės mėn. prisijungus smulkioms grupelėms, išaugusią iki 50 partizanų.

Gegužės pabaigoje ltn. B. Abramavičius-Spyglis tapo <...> bataliono vado pavaduotoju ir Lapės kuopos vadu. Į ją įėjo psk. Stasio Grigaičio-Aro būrys, Jono Paužos-Vilko, Riešuto, Jono Tapučio-Liūto, Kregždės (sl.), Juozo Jasulaičio-Turklio, Pušies, Vytauto Puišio-Meškos, Drebulės ir Jono Stankūno-Viesulo, Karklo būriai. J. Jasulaičio-Turklio vadovaujamas 15 partizanų būrys organizavosi balandžio mėn. Žaliosios, Vilkaviškio ir Pilviškių vls. ribose, bet vėliau veikė daugiausia kitapus Šešupės, Šakių aps.

<...> Panteros kuopą buvo pavesta suformuoti į ltn. Narcizui (sl.), dirbusiam Sasnavos eiguliu. Ji buvo bandoma organizuoti iš buvusių Arlausko-Geležinio Vilko kuopos padalinių; į jos sudėtį turėjo įeiti Balandžio (sl.), Šerno (sl.) Jurbarko, Stasio Mikolausko-Vargonininko ir S. Jakštavičiaus-Katino būriai. S. Mikolauskas-Vargonininkas ir jo pavaduotojas Jonas Kazakevičius balandžio mėn. organizavo 60 vyrų būrį Veiverių vls. Keturakiškių, Kampinių ir kt. kaimuose. Plokščių, Paežerėlių, Lukšių vls. smulkius partizanų dalinius į stiprią grupuotę sujungė kpt. Meilus-Tundra, prie Gerdžių. Vasario mėn. Paežerėlių vls. Sutkų miške Panemunės stovykloje susitelkė 150 vyrų, vadovaujamų kpt. Jurgio Valčio. Jie pasistatė bunkerius, išsikasė apkasus, bet po gegužės mėn. kautynių išblaškyti. Greta Braziūkų miškuose 1945 m. pavasarį veikė vrsl. Tumo-Tigro būrys, turintis ryšį su Sutkų partizanais, Petro Jurkšaičio-Beržo (apie Lekėčius), Felikso Žindžiaus būriais. Tuo pat metu stiprus partizanų dalinys susikūrė Kazlų Rūdos vls. Velniakalnio miškų masyve.

1944 m. gruodžio mėn. Šilavoto, Veiverių, Pakuonio, Kruonio ir Jiezno vls. iš panemunės kaimų susibūrė 79 vyrų skrajojantis būrys, vadovaujamas Beržo* (sl.). Gruodžio mėn. žuvus vadui, šiam daliniui vadovavo [Vincas Rukas] Aras arba Jonas Marčiulionis-Audronis <...>, 1945 m. vasario mėn. trumpam laikui perėmė [Jonas Gelčys] Perkūnas ir nuo vasario pabaigos – Vytautas Marčiulionis-Viesulas.

Garliavos pradžios mokyklos mokytojai, tėvų atstovai ir mokiniai. „Nemažai buvusių Garliavos pradinės mokyklos mokinių tapo Lietuvos laisvės gynėjais, partizanais: keturi broliai Krūlios, B. Daugėla-Dragūnas, A. Pužas-Gintaras, P. Dagilis-Sakalas, trys broliai Kuzmickai, du broliai Rakauskai, A. Arlauskas, A. Mackevičius-Lokys, B. Šidiškis-Debesėlis“, – teigiama straipsnyje „Garliavos Adomo Mitkaus pagrindinė mokykla“, o pagal LGGRTC darbuotojos Rūtos Trimonienės atliktus naujausius tyrimus, čia dvejus metus mokėsi ir Kazys Algirdas Varkala-Žaliukas, Daumantas. Nuotraukoje pirmoje eilėje iš kairės sėdi: 2. Ona Mitkuvienė (mokytoja, tremtinė), 3. Pranciškus Leonas (Garliavos parapijos klebonas, tikybos mokytojas), 4. Adomas Mitkus (Garliavos pradžios mokyklos vedėjas, mokytojas, politinis kalinys, sušaudytas Sverdlovsko lageryje 1942 m.).

Nuotrauka iš Ramunės Malinauskaitės (mokytojų Mitkų anūkės) archyvo

Nuo balandžio pradžios po Paverknių kautynių dalis būrio partizanų išsisklaidė, traukėsi net iki Lenkijos**, o dalis perėjo Nemuną į Suvalkiją, kur įsijungė į ltn. Broniaus Martyno Kuzmicko-Briedžio vadovaujamą Prienų būrį.

Balandžio-gegužės mėn. V. Marčiulionis-Viesulas ir jo pavaduotojas Viktoras Drulia-Naktis [didesnė tikimybė, jog Naktis – ltn. Vytautas Jasaitis, nes Viktoras Drulia-Ėglis žuvo balandžio mėn.] ėmė organizuoti Aukštosios Panemunės, Garliavos ir Pakuonio vls. vyrus į Pakuonio būrį, išaugusį virš 60 partizanų. Balandžio mėn. Garliavos, A. Panemunės vls. Pajiesio, Vyčiaus, Pavytės k. apylinkėse buvo organizuotas Jono Kurausko-Kaukolės 9 partizanų skyrius.

Prienų būrio, kurio pagrindą sudarė V. Senavaičio-Šiaurio [Žaliavelnio] organizuoti vyrai, vadu buvo paskirtas ltn. M. Kuzmic-

Memorialinė lenta, skirta Garliavos apylinkių partizanams atminti, įamžinimo iniciatorius Antanas Drūlia. Pokariu nukauti Lietuvos laisvės kovotojai buvo niekinami šioje vietoje (Vytauto g. 105) prie evangelikų liuteronų bažnyčios, vėliau užkasami šalia buvusiose kapinėse. R. Trimonienės surastais duomenimis, čia užkastas ir Antanas Jundilas-Naras. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

kas-Briedis, o Šiaurys liko būrio orientacijos viršininku. Kovo mėn. būrys veikė Balbieriškio girioje, vėliau persikėlė į Punios šilą. 1945 m. balandžio 24 d. į būrį atvyko Kęstučio štabo atstovas Pranas Kučinskas-Klevas, Apynys, tačiau būrio vadovybė kol kas nesiruošė paklusti naujai atsiradusiems ir nežinia kur esantiems štabams. Tik gegužės mėn., žuvus būrio vadui, perėmęs vadovavimą V. Senavaitis-Šiaurys 24–25 d. sušaukė būrio viršininkų pasitarimą dėl tolimesnio veikimo. Pagrindine kliūtimi buvo nurodyta būrio organizacinė netvarka, o P. Kučinskas-Klevas, Apynys gavo galimybę pasisakyti kaip Kęstučio štabo atstovas, siūlantis tolimesnio veikimo perspektyvą bendroje Lietuvos partizanų organizacijoje. Dėl išaugusio būrio kovotojų skaičiaus buvo nutarta performuoti dalinį į 8-ą kuopą, veikiančią Kęstučio štabo įstatuose numatyto Geležinio Vilko pulko sudėtyje.

Po pertvarkymo kuopos orientacijos viršininku liko V. Senavaitis-Šiaurys, <...> P. Kučinskas-Klevas, Apynys ėmė eiti ir kuopos vado pareigas; pirmo būrio vadu paskirtas A. Andziulis-Rickus, būrininku – Kazimieras Pinkvarta-Dešinys; antro būrio vadu – Perkūnas (sl.), būrininku – J. Bulota-Anbo.

1944 m. pabaigoje – 1945 m. pradžioje [Zigmo Juškos] Pjūklo kuopa iki 50 žmonių laikėsi daugiausia Prienų šile, veikė Šilavoto, Balbieriškio, Prienų, Iglirkėlių, Gudelių vls.; vieno būrio vadas – J. Bulota-Anbo. Prienų vls. savarankiškai veikė ir smulkesnių partizanų grupelių, kaip Povilo Šiugždinio-Bitino Skruzdės skyrius, kurio branduolį sudarė nuo 1945 m. pradžios besislapstantys trys broliai Šiugždiniai iš Alksniakiemio k.

Balandžio mėn. Palių – Žuvinto masyve telkėsi 4 būriai ir Buktos miške prie Vartų k. dar 2, sudarę pirminį junginį apie 200 partizanų. Daukšių būriui vadovavo A. Liudžius, žuvęs balandžio 23 d. Dzūkų būrys veikė rytiniame Žuvinto ežero krante, o Buktos girioje prie Gudupių – Muškietininkų būrys, vadovaujamas Vlodo Gavėno-Tarzano. Vilkaviškio aps. Keturvalakių vls. ir Marijampolės aps. pietuose veikė V. Gavėno-Vampyro dalinys.

Balandžio mėn. Liudvinavo vls. Varnupių k. minimas priklausęs „Lietuvos kunigaikščio Vytenio pulkui“ LPS būrys iš 12 partizanų, vadovaujama Kazio Grebliko-Gegužio [Sakalo].¹

[Laužtiniuose skliaustuose parašyti paaiškinimai yra knygos sudarytojos, išskyrus tuos tekstus, kurie cituojami iš knygos: *Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“*, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000.]

[Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lape, užpildytame 1949 m. rugsėjo 19 d., Kazimieras Pyplys-Mažytis rašo, jog partizanų iš pradžių buvo atskirai veikiančiame būryje, 1944 m. liepos 23 dieną veikdamas dviese su kitu kovotoju išlaisvino iš Pakuonio daboklės aštuonis areštuotus vyrus, kurie buvo suimti už slapstymąsi bei vengimą eiti į Raudonąją armiją.]

---

¹ Kęstutis Kasparas, „Lietuvos karas“, Kaunas, 1999, p. 332–336.

* Beržo slapyvardžiu pasivadinusio vado nei vardas, nei pavardė nėra nustatyti.

** Paverknių kautynėse galėjo dalyvauti ir Lietuvos laisvės gynėjų, kilusių iš Suvalkų trikampio, kadangi 1941 m. pavasarį Hitlerio ir Stalino susitarimu iš etninių lietuvių žemių Lenkijoje į Pietų Lietuvą buvo atkelta nemažai gyventojų. Kai kurių tyrinėtojų duomenimis, ginti Lietuvos laisvės pokariu į partizanų gretas stėjo daugiau kaip šimtas lietuvių, kilusių iš Suvalkų trikampio.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (1)

(Kovos kelyje)

1944 m. rugpjūčio 1 d. sovietams įsiveržus į Suvalkiją, Vincas Senavaitis, gyvendamas nelegaliai, pradėjo burti partizaninei kovai vyrus. Rugpjūčio viduryje Dūmiškių kaime Jurgio Urbanavičiaus sodyboje susirinko keli buvę Prienų „Žiburio“ gimnazijos auklėtiniai ir aptarė pasipriešinimo planus ir perspektyvas. Visi tikėjosi greito Vakarų valstybių atsako į nesulaikomą bolševikų veržimąsi į Vakarus.

Sueigos dalyviai vieningai pritarė Vinco minčiai – suformuoti Prienų šilo partizanų grupę. Konspiracijos tikslu pasirinko slapyvardžius. <...> [Vincas Senavaitis-Žaliavėlnias, Vytautas Urba-

Memorialas, skirtas atminti Prienų „Žiburio“ gimnazijos mokinius ir mokytojus, dalyvavusius Lietuvos laisvės kovoje (aut. architektai Algis Vyšniūnas ir Robertas Bardauskas). *Nuotraukos R. Pauliukaitienės*

navičius-Šėtonas, Kazimieras Urbanavičius-Žaibas, Kazimieras Juočys-Šatas, Algirdas Varkala-Žaliukas, netrukus prisijungė Petras Krūvelis-Aidas, Kazimieras Banionis-Klajūnas, Povilas Šiugždinis-Bitinas, Jonas Matukevičius-Danielius, Liudvikas Dabrišius-Kareivis ir kiti.]

Jau rudenį brolių Marčiulionių (Jono-Audronio ir Vytauto-Viesulo), Kazimiero Pyplio-Tigro iš Kėbliškių k., <...> brolių Judžių – Algirdo-Vermachto ir Vytauto-Šarūno partizanų grupė kėlė Pakuonio valsčiaus sovietiniam partiniam aktyvui nerimą ir panišką baimę. Kaip ir kituose valsčiuose, vadinamųjų paruošų agentų vykdoma pyliavų ir mokesčių prievartavimo kampanija Pakuonyje buvo paralyžiuota. Karinė sovietų vadovybė buvo priversta laikyti Pakuonyje pastovią NKVD kareivių įgulą. <...>

Memorialas, skirtas atminti Prienų „Žiburio“ gimnazijos mokinius ir mokytojus, dalyvavusius Lietuvos laisvės kovoje (fragmentai). *Nuotraukos R. Pauliukaitienės*

Kalvių-Pociūnų ruože susikūrė gana stipri Jono Gelčio-Perkūno, g. 1920 m., <...> vadovaujama partizanų grupė. Perkūno sesuo mokėsi Prienų gimnazijoje ir pažinojo daugelį Prienų šilo partizanų. Onutė Gelčytė netrukus tapo brolio Perkūno ir Žaliavelnio kovotojų grupių ryšininke. Jono ir Onutės brolių Jurgį, gimusį 1926 m., ariantį lauką rugių sėjai tiesiog nuo žagrės išsivedė enkavedistai. Su kitais vaikinais pabėgęs iš Kauno naujokų surinkimo punkto Jurgis Gelčys-Zuikis penkerius metus partizanavo.¹

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 24–25.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (2)

(Mačiūnų partizanai)

Mačiūnų kaime, netoli Prienų Nuotakų kalno, vaismedžių ir gluosnių apsupta skendėjo apie 20 ha žemės Simano Morkūno sodyba. <...>

Karo audra suardė ir Morkūnų šeimos gyvenimą. Patrankų griaustinių bangai nusiritus į Rytprūsius ir rytų okupantams rugsėjį paskelbus vyrų mobilizaciją į sovietų armiją, keturi Morkūnų sūnūs galėjo dirbti tėvų ūkyje tik pusiau legaliai. Okupantams pasirodžius kaime, slėpdavosi namuose įrengtoje slėptuvėje ir pas kaimynus.

Spalio viduryje į erdvų Morkūnų kiemą įriedėjo du vežimai vyrų. <...> Tą atmintiną rudens pavakarę su atvykusiais partizanais V. Marčiulioniu-Viesulu, Algirdu Juodžiu-Vermachtu, Merkiu, jo broliu Vytautu-Šarūnu, Pranu Aglinsku-Liepsna, dvimetriniu milžinu Kazimieru Pypliu-Tigru, vėliau dėl ūgio „tapusiu“ Mažyčiu, gimtuosius namus paliko jauniausias Morkūnų sūnus Vincas. <...>

Pirmą kovos krikštą jaunasis partizanas Vincas Morkūnas-Audra gavo Daukšiagirės kautynėse 1945 m. sausio 30 d. Audra su Viesulo ir Jono Marčiulionio-Audronio partizanais dalyvavo sunkiose kautynėse su NKVD dalinių Aišininkų apylinkėse. Šiame mūšyje žuvo kautynių vadas Jonas Marčiulionis-Audronis, būrio vadas Vincas Rukas-Aras, Milenka-Balandis, skyriaus vadas Juozas Bajoras-Žaibas iš Kuktiškių k., Juozas Palionis-Sakalas iš Grikapėdžio k., Jiezno vls., ir Gvazdikas.

Po šių sunkių kautynių partizanai pasitraukė į Pakuonio apylinkes. Naujai sudarytoje partizanų vadovybėje buvo K. Pyplys-Tigras, J. Gelčys-Perkūnas ir V. Marčiulionis-Viesulas. <...>

1945 m. vasario 24 d. Perkūno ir Viesulo partizanai dalyvavo Šilavoto puolime, jame dalyvavo ir partizanas V. Morkūnas-Audra. Po Šilavoto kautynių Pakuonio partizanų vadu išrinktas Vytautas Marčiulionis-Viesulas dalinį suskirstė į keturis skyrius. Viena iš jų Audra tapo kulkosvaidininku.

1945 m. kovo pradžioje Margininkų kaimo ūkininkų Kaziulio ir Čepkausko sodybose, išdavikui pranešus, K. Pyplio-Tigro skyriaus partizanus užklupo Pakuonio ir Kruonio NKVD įgulų kareiviai. Į kautynės įsijungę dalinio vado Viesulo ir Vytauto Juodžio-Šarūno skyrių partizanai taikliai flangų ugnimi sudaužė NKVD grupuotę. Šiose kautynėse partizanas Audra pasižymėjo kaip sumanus ir drąsus kovotojas. V. Morkūno-Audros valdomo čekoslovakų „Bruno“ sistemos kulkosvaidžio ugnis žymia dalimi nulėmė kautynių sėkmę.

Sulaukę Prienų, Garliavos ir Panemunės NKVD „žaliakepurių“ paramos, baudėjai pradėjo masiškai šukuoti Pakuonio apylinkes ir gretimus miškus. Viesulo partizanų dalinys, vengdamas atvirų kautynių, persikėlė per Nemuną ir pasitraukė Jiezno kryptimi. Kaip rašo J. Lukša-Daumantas – pasiekė Užuguostį.

Prieš Velykas, grįždamas į savo valdas, Viesulas su būriu partizanų apsistojo prie Verknės prigludusiame miškelyje. Čia rado būrelį vietinių Užnemunės partizanų, kurie vėliau buvo įjungti į Geležinio Vilko rinktinės sudėtį. Žvalgų ir vietinių gyventojų pranešimas, kad nuo Voseliūnų artėja rusų enkavedistų būrys, nesutrikdė partizanų. Buvo pajėgūs susigrumti ir su didesnėmis priešų pajėgomis. Taigi nusprendė kareivius pasitikti dar šiems nepasiekus miško. Užsimezgęs susišaudymas, plūstant vis naujoms „žaliakepurių“ pajėgoms, virto žiauriomis kautynėmis. Neatlaikę priešų spaudimo, partizanai kaudamiesi traukėsi Verknės link. Vengdami apsupimo, dalis kovotojų paverknės krūmais traukėsi pietryčių kryptimi, kiti metėsi į pavasario potvynio patvindytą Verknę. Stipri tėkmė ir ledinis vanduo kiek paralyžiavo sėkmingą partizanų atsitraukimą. Vienas pirmųjų, įveikęs Verknės srovę, krantą pasiekė partizanas Albinas Šiugždinis-Žaibas iš Alksniakiemio. Įsitvirtinę stačiame upės kranto skardyje, partizanai kulkosvaidžių ir pusautomatinių-dešimtšūvių ugnimi pridengė besigrumiančius su upės srove ir priešų kovos draugus. Liudininkų pasakojimu, Žaibas, jau sužeistomis kojomis, sukniubęs po ąžuolu, siuntė

į priešą kulkosvaidžio švino laviną, kol nelemta enkavedisto kulka nu-traukė jo gyvybės siūlą. Pasiekę krantą ir šlaite įsitvirtinę Viesulo bū-rio kulkosvaidininkai Audra ir Albinas Šalčius-Liepsna iš Prienlaukio buvo laimingesni. Sėkmingai traukdamiesi iš kautynių lauko, išnešė ir kovos draugą Tumasų Levą, sužeistą į koją.

Kautynių įkarštis prablėso tik užslinkus vakaro sutemoms. Kelias valandas trukęs mūšis pasiglemžė 12 partizanų gyvybes.

Pasinaudoję sutemomis, vengdami galimos apsupties siaurame Verknės-Nemuno trikampyje, partizanai traukėsi paverkniu aukštyn prieš srovę pietryčių kryptimi. Kautynių eiga rodė, kad susidurta su stipria okupacinės kariuomenės grupuote. Jau gerokai sutemus, dali-nio vadas Viesulas su būriu iš kautynių išėjusių partizanų prasimušė pro priešo kontroliuojamą Jiežno–Birštono plentą ir paverkniais trau-kėsi Aukštadvario kryptimi. Nakties metu sukorę keliolika kilometrų, švintant partizanai sulindo į nedidelį miškelį ir susikūrę lauželį išdrįso pasidžiovinti permirkusius drabužius, žliugsintį apavą... <...>

Iš Vilnijos krašto Viesulo partizanai į savo valdas grįžo tik po kelių savaičių, prieš pat Sekmines.

Vincas į Mačiūnus grįžo ne vienas – raitą ant arklio pargabeno kovos draugą Levą Tumasą, kuriam Paverknių kautynėse sužeidė koją.

– Parėjo Vincas-Audra kaip rėtis sušaudytu vatiniu, aukšta Plechavičiaus kariūno kepurė irgi vienų skylių, – pasakoja (sesuo) Kastulė*.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 72–74.

* Konstancija Morkūnaitė-Ramutė. Plačiau apie šią partizanę, jos keturis brolius partizanus ir kitus bendražygius – Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Lietuvos laisvės kovotojus yra nufilmuotame K. Morkūnaitės pasakojime: Dalius Žygelis, „Konstancija Morkūnaitė-Ra-mutė – Tauro apygardos Geležinio vilko rinktinės Dešinio būrio partizanė“, LGGRTC filmuota medžiaga, 1998-12-03.

Laisvės kovos prisiminimai (1)

*(Ištraukos iš Gedimino Valiūno prisiminimų,
užrašė Dinas Kurauskas)*

<...> 1945 m. kovo mėn. įvyko kautynės Margininkuose ir Dobilijoje. Sekmadienį bažnyčioje buvo laikomos šv. Mišios. Tuo metu Margininkuose klebonavo kunigas Banionis. [Klebonas Kazys Banionis rėmė partizanus, jo brolis Vytautas Banionis partizanavo Viesulo būryje.] Į bažnyčią atėjo visas partizanų būrys, tarp jų: Viesulas – Vytautas Marčiulionis, Vermachtas – Algirdas Juodis, ir Perkūnas – Jonas Gelčys. Partizanai meldėsi, turėjo maldaknyges, po mišių išėjo iš bažnyčios ir apsistojo pas ūkininkus Čepkauską ir Kaziulį. Kažkas apie tai pranešė į Pakuonį. „Mušti banditų“ atvyko garnizonas su stribais ir užšoko ant partizanų kulkosvaidžių. Dar buvo daug sniego. Partizanai rusams ir stribams užkūrė tokią pirtį, kad šie, bėgdami atgal į Pakuonį, net veltinius sniege paliko. <...> Po mūšio partizanai pasitraukė link Piliuonos ir Tursono kaimų, po to jie persikėlė per Nemuną.

<...> 1945 m. rugpjūčio mėn. mūsų (Valiūnų) kluone visą mėnesį gyveno ir slėpėsi 2 partizanai: Jurgis Krušinskas-Žiedelis, kilęs nuo Pakuonio, ir Motiejus Juodis-Zuikutis. Abu buvo apsirengę civiliniais drabužiais. Prasadėjus rugiapjūtei, Krušinskas įsikišdavo į kišenę pistoletą ir eidavo mums padėti pjauti ir vežti rugius, o Juodis būdavo kluone. Jie tai išeidavo, tai pareidavo, miegodavo įsikasę šiene...

<...> Be to, pas mus kartais pagyvendavo iš namų išėjęs partizanų būrio vado Jono Gelčio-Perkūno tėvas, kuris buvo ir ryšininkas. Taigi, per tėvą Gelčį buvo susitarta, kad pas Valiūnus atvyks ir apsistos Jono Gelčio-Perkūno partizanų būrys. Kitas Gelčių sūnus (jaunesnysis) Jurgis Gelčys-Zuikis partizanavo Vermachto būryje. Gelčiai buvo kilę

iš Kalvių kaimo. Visa Gelčių šeima paliko namus ir nuo rusų slapstėsi pas žmones.

<...> Man [Gediminui Valiūnui] tada buvo 15 metų. Smagu prisiminti, kai pas mus pirmą kartą atėjo partizanai, kai aš su Unguriu [Juozu Juodžiu] lošiau šaškėmis ir laimėjau. Apie partizaniškus reikalus, jų žygius nekalbėdavau nei su jais, nei su kaimynu Juozu Kapočiumi ir net su jauniausiu Juodžių sūnumi Jonuku. Jis dar buvo per jaunas partizanauti, buvo mano draugas. Jonas <...> draugavo su Dobilijos k. gyventoju šviesiaplaukiu Kostu Navicku <...>. Navickas buvo ryšininkas, būry nebuvo, bet turėjo ginklą, žuvo išduotas. Tikslų jo žuvimo aplinkybių nežinau, nes mes tada jau buvome ištremti į Sibirą. <...>

Jonas ir Albinas Juodžiai
su giminaitėmis seserimis
Mičiulytėmis.
*Nuotrauka iš Antano
Juodžio archyvo*

Dažnai su Joneliu matydavomės pas kaimyną Kapočių, kur jis ateidavo pas savo vyresnius brolius partizanus. Pro mus keliu į Kapočynę eidavo ir motina Juodienė aplankyti savo vaikų.

<...> Iš kitos pusės kaimynystėje gyveno Povilo Lodos šeima. Pas juos dažnai užeidavo Povilo brolis Kazys Loda, kuris iš pradžių buvo partizanų ryšininkas ir ginklininkas, vėliau tapo partizanu. Jis rinkda-

vo šovinius, ginklus, buvo auksinių rankų meistras ir remontuodavo partizanų ginklus.¹

(Ištraukos iš Birutės Uždavinytės-Rimienės-Rūtelės prisiminimų, užrašė Dinas Kurauskas)

Birutė Uždavinytė-Rimienė g. 1927 m. Vyčiaus k., Panemunės vlsč., Kauno apskr. Suimta 1947-05-08, kalinta Vorkutoje. Brolis partizanas Vytautas Uždavinyš-Lakštingala žuvo 1946-07-11 Vyčiaus k., prie savo namų.

<...> 1944 m. vasarą rusų bolševikams okupavus Lietuvą, mūsų jaunos vyrus jie pradėjo šaukti į Raudonąją armiją, bet dauguma vyrų atsisakė eiti tarnauti okupantams ir pradėjo slapstyti. Mano brolis Vytautas Uždavinyš šaukimą gavo 1944 m. rugpjūčio 30 d., tačiau

Juozas Juodis-Ungurys tėviškėje, Kėbliškių kaime.
Nuotrauka iš Antano Juodžio archyvo

¹ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 785–786.

į šaukimo komisiją nėjo ir pradėjo slapstyti. Kadangi 1944 m. mūsų apylinkėse NKVD kariuomenės siautimų dar nebuvo, vyrų namuose niekas nieiškojo, todėl brolis, kaip ir dauguma, slapstėsi namuose.

<...> 1945 m. pradžioje brolis Vytautas gavo dokumentus ir pradėjo dirbti miškų ūkyje. Tai truko iki 1946 m. Per tą laiką brolis susitikinėjo su partizanais, eidavo su jais į žygius, tarpininkaudavo, padėdavo jiems, tačiau gyveno namuose.

Vasario 10 d. per okupantų suorganizuotus vadinamuosius „rinkimus“ visoje apylinkėje prasidėjo dideli NKVD kariuomenės siautimai. Buvo apsupta mūsų sodyba, atlikta krata, suimtas tėvas ir brolis Vytautas. Po dviejų dienų, vasario 12 d., iškankintas brolis grįžo namo jau tvirtai apsisprendęs eiti į mišką. Taip Vermachto būrys pasipildė dar vienu kovotoju.

<...> Šį būrį partizanai vadino Merkio kuopa, nes jam vadovavo <...> Juodžių Algirdas-Merkys. Šiuo slapyvardžiu jis pasivadino tik vėliau. Pradžioje jo slapyvardis buvo Vermachtas.

Vytautas Juodis-Šarūnas <...> vadovavo kitam būriui, veikusiam Pakuonio vlsč., Prienų apyl., bet dažnai atvykdavo pas savo brolius į Margininkus.

<...> Būrio užuomazgą, o vėliau ir branduolį sudarė 4 broliai Juodžiai [Algirdas-Vermachtas, Juozas-Ungurys, Albinas-Šturmas, Motiejus-Zuikutis, kiti 2 broliai Juodžiai – Vytautas ir Jonas partizano kitur] ir 3 broliai Kasparavičiai [Juozas-Pušis, Antanas-Robinsonas, Viktoras-Čiulbutis].

Būryje dar buvo 2 broliai Blusevičiai [Antanas-Anbo ir Leonardas-Durtuvas].

Brolis ir sesuo Markauskai iš Ilgakiemio (Antanas Markauskas-Žaibas, Ona Markauskaitė-Liepaitė).

Vilionis Motiejus-Skrajųnas, kilęs iš Margininkų k. <...> Žuvo 1945-08-08 Važatkiemyje.

Ružinskėlis [J. Ružinskas-Berželis, 1929–1948] iš Jokimiškio.

Santockis Antanas-Špokas, g. 1922 m., <...> 1949-06-24 sužeistas nusišovė.

Mičiulis Algirdas-Šalmas, g. 1924 m., iš Pakuonio. Žuvo 1945-06 Ošiškėse.

Pauža Vytautas-Ožys, g. 1924 m. Rokelių k. <...> Žuvo 1948-01-25 Piliunos ar Tursono k.

Stulpinas Boleslovas-Vytautas Didysis, g. 1908 m., kilęs iš Pakuonio. Žuvo 1946-06-20.

Kunauskas Simonas-Vyturėlis. <...> Žuvo 1945 m. per šv. Kalėdas Patamulšėlio k.

Miliauskas Jurgis-Sapnas, g. 1920 m. Vyčiaus k. <...> Žuvo 1950-02 prie Darsūniškio, Kruonio vlsč. Pagal kitas versijas – žuvo Vyčiaus k.

Štriupkus Antanas-Papartis, g. 1926 m., iš Dangstytės k. Pakuonio vlsč. Buvo suimtas.

Štriupkus Vytautas-Žaibas, g. 1928 m., iš Dangstytės k. Žuvo Pakuony.

Kazys Viršutis-Katinas žuvo 1947-05-17 Vyčiaus k. [D. Kurausko pastaba].

Birutė Uždavinytė-Rūtelė [Būryje buvo šių prisiminimų autorė. D. Kurausko pastaba].²

---

² „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 797–799.

Represinių struktūrų dokumentai (1)

(Ištraukos iš Lietuvos SSR vidaus reikalų komisariato paaiškinamojo rašto valstybės saugumo komisarui drg. Kapralovui, parengto 1945 m. kovo 31 d.)

<...> Pakuonio ir Kruonio vlsč. teritorijose nuo 1945 m. sausio mėn. veikia stambi iki 200 žmonių „gauja“ (būrys). <...>

Organizuojant šią „gaują“ ir jai vadovaujant svarbų vaidmenį atliko Pašventupio k., Pakuonio vlsč. gyventojai Dovidaitis Antanas, Motiejaus, ir Marčiulionis Jonas, Jurgio, g. 1917 m., Lietuvos kariuomenės karininkas [puskarininkis]. Pirmasis jau areštuotas, o antrasis žuvo kautynėse š. m. vasario mėnesį.

Dovidaitis gaują pradėjo formuoti dar 1944 m. spalio mėn., turėdamas būryje 20 kovotojų perėjo į aktyvią veiklą.

Gruodžio mėn. Dovidaičio sukurta gauja užmezgė ryšį su Jiezno ir Prienų vlsč. veikiančiais „banditais“ (toliau partizanais). Abi grupės susilieja su Kruonio ir Pakuonio valsčiais. Taip susidarė stambi, gerai ginkluota „gauja“, kuriai vadovauti ėmėsi Jonas Marčiulionis.

Apklausiamas kaip kaltinamasis Jono Marčiulionio tėvas Jurgis Marčiulionis, Antano, g. 1871 m., iš Pašventupio k., Pakuonio vlsč., papasakojo, kad būrys nuolatinės gyvenamosios vietos neturi.

<...> Po to, kai būrys, susidūręs su mūsų daliniu, prarado 20 kovotojų (žuvusių ir sužeistų), <...> aš (Kerin) nutariau palenkti Vyta [žuvusio Jono Marčiulionio brolių] pasitraukti geranoriškai ir nesilegalizuoti, bet vėl grįžti į būrį ir po to jį dalimis suskaldyti, suimti arba sunaikinti būrio vadus.

Šio reikalo pasekėjas yra Vyto tėvas, kurį aš (Kerin) užverbavau 1945 m. kovo 27 d. pseudonimu Krym (Krymas). <...>

Pakuonio vlsč. užverbuoti 2 maršrutiniai agentai ir 3 informatoriai.

Būriui užvesta agentūrinė byla.

Priededu Jurgio Marčiulionio apklausos protokolą ir laišką Vytui.

Kauno NKVD sk. viršininkas saugumo majoras Kerin (parašas).

(Ištraukos iš pažymos apie partizanų būrį, veikiančią Pakuonio vlsč., pagal agentūrinę bylą „Chutoriane“.)

<...> Ag. Krym išėjo vykdyti užduoties, bet iki šiol teigiamų rezultatų iš jo negauta. <...> Krym pasirodė esąs dezinformatorius.

1945 m. gegužės 4 d. Pakuonio vlsč. NKVD darbuotojai sulaukė Juodį Albiną, Motiejaus, g. 1930 m. Kėbliškių k., Pakuonio vlsč., turintį ryšį su partizanais. Apžiūros metu pas Juodį buvo rastas partizano būrio vado Viesulo – Vyto Marčiulionio laiškas Daukšiagirio m-los mokytojai Kasikauskaitei Jadvygai-Joanai. <...>

Mums yra žinomi šie Viesulo būrio kovotojai:

1. Marčiulionis Vytas, Jurgio-Viesulas, 22–23 m. amž., iš Pašventupio k.;
2. Šipulis Bronius, Alesiaus-Ažuolas, 23 m. amž., iš Bačkininkėlių k.;
3. Taujėnas Pranas-Narsuolis, 19 m. amž., iš Pašventupio k.;
4. Raslauskas Simas-Gėlė, 25 m. amž., iš Žuvintos k., Pakuonio vlsč.;
5. Raslauskas Juozas-Šarvas, 20 m. amž., iš Pašventupio k.;
6. Pyplys Kazys, Antano-Tigras, Mažytis, 22 m. amž., Kėbliškių k.;
7. Pyplys Antanas, Prano-Leika, 20 m. amž., iš Bačkininkėlių k.;
8. Vilkas Jonas-Naktibalda, 18 m. amž., iš Taurakiemio k., Pakuonio vlsč.;
9. Ziutelis Kazys-Anglas, 17 m. amž., iš Pakuonio;
10. Digrys Juozas, iš Darsūniškio k., Kruonio vlsč.;
11. Mičiulis Algirdas-Šalmas, 22 m. amž., iš Kėbliškių k.;
12. Varkala Pranas-Klevas, iš Piliunos k., Pakuonio vlsč.;
13. Mičiulis Bronius, iš Bačkininkėlių k.;
14. Kučinskas Stasys-Žilvitis;
15. Mičiulis Antanas;
16. Štriupkus-Sakalas, 25 m. amž., būrio vado pavaduotojas;
17. Vilčinskas-Smilga, apie 30 m. amž., būrio gydytojas, iš Kauno;

18. Bartulis-Žvaigždė, apie 23 m. amž., iš Kruonio vlsč.;
19. Šarvuotis;
20. Dragūnas;
21. Morkūnas Vincas-Audra;
22. Bijūnas;
23. Vijūnas;
24. Arūnas;
25. Vanagas;
26. Jūrininkas;
27. Banga;
28. Loda Kazys-Vargas;
29. Nemajūnas;
30. Šepčingis;
31. Maceina Juozas-Vasara;
32. Šiugždinis Povilas-Bitinas, Klevas;
33. Rukas Vincas-Aras;
34. Blusevičius Vincas-Naras;
35. Blusevičius Antanas-Amalas;
36. Generolas, iš Jiezno vlsč.;
37. Aliukevičius Alfonsas-Saulė, iš Darsūniškio k., Kruonio vlsč.;
38. Tigras;
39. Voverė;
40. Vapsva;
41. Batutis Juozas-Pavasaris;
42. Milušauskas Juozas-Meška;
43. Auksinukas;
44. Rossmann (Rosmanas) Heinrich-Povas;
45. Maceina Jurgis-Vilkas;
46. Linksmutis;
47. Poteriukas;
48. [Vytautas] Rimas-Uosis;
49. Putinas;
50. Jasaitis Justinas-Naktis;
51. Durtuvas (vokietis);
52. Automatas (vokietis);
53. Kulkosvaidis (vokietis);

54. Flekas (vokietis);
55. Micka-Ašutas;
56. Štriupkus Antanas-Papartis;
57. Štriupkus Vytautas-Žaibas.¹

---

¹ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 653–656.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (3)

(KGB agentų tinklas)

Pakuonio krašto partizanų būrio vado Jono Gelčio-Perkūno sekimui 1945 m. birželio 13 d. NKGB užverbavo agentus „Druskų“ ir jo sugyventinę „Kalvytę“. Šie „tiksliniai“ agentai, gavę užduotį atvesti partizanus į NKVD dalinių pasala, buvo suimti. Pranešime gen. mjr. Jefimovui rašoma: „Ag. Druskus užduoties neįvykdė ir 1945 spalio mėnesį buvo sulaikytas... Kameros agentai pranešė, kad abu užverbuotieji pasisakė partizanams ir jų pavesti per Kalvytę teikė NKVD dezinformaciją...“ Toliau kpt. P. Raslano pasirašytame pranešime sakoma: „1945 06 15 Veiverių MGB užverbuoto buvusio GVRn bandito agento „Teisingas“ atvesti NKVD daliniai miškingame 8074 kvartale 1945 06 29 nukovė tris partizanus ir du paėmė gyvus.

1945 m. liepos mėn. Viesulo grupės sekimui užverbuota 13 asmenų: 4 agentai, 2 formuliariniai ir 5 agentai-kandidatai.

Agento „Lapės“ pranešimu partizanams priesaiką davė eilė ryšininkų: Ona Griškaitė, Anelė Žitkuvienė, Veronika Gelčytė, Felicija Karaliūtė, Kazė Raižytė. Šaltiniui agentui „Lapei“ žinomi Prienų vls., Ašmintos būrio dalyviai: Justinas Kvainauskas, Jonas Gelčys-Perkūnas, Kazys Šiugždinis, Pranas Kazlauskas-Varpas, Matas Šiugždinis, Vincas Kemežys-Dobilas, Tomas Kemežys-Kęstutis, Kazys Batutis-Pavasaris – visi priklausantys Viesulo būriui, kuriam vadovauja Batutis.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 84–85.

Represinių struktūrų dokumentai (2)

(Dino Kurausko pastaba: 1945 09 13 kautynių pas Simoną Kapočių dalyvio Juozo Kasparavičiaus-Pušies parodymai. J. Kasparavičius-Pušis buvo suimtas 1946 m. liepos 24 d.)

Adaptuotas apklausos protokolo variantas.

<...> 1945 m. balandžio pabaigoje aš ir mano broliai Viktoras ir Antanas Kasparavičiai buvome Viesulo vadovaujamame būryje ir gyvenome bunkeryje pas svainį daržinėje po šienu Margininkų k.

Liepos pabaigoje sužinojome, kad mus ten pradėjo persekioti. Tada nusprendėme pereiti į kitą vietą ir nutarėme pasislėpti pas mano brolio svainį Juozą Kapočių ir Simoną Kapočių, taip pat gyvenantį Margininkų k. Jo ūkyje, daržinėje šiene, išsikasėme bunkerį ir ten slapstėmės <...> iki 1945 m. rugsėjo mėn. pas mus atėjo būrio vado Viesulo pavaduotojas Algirdas Juodis-Vermachtas su savo broliu ir partizanu Tautmyliu, kurie nakvojo kartu su mumis. Rugsėjo 13 d. rytą visą mūsų grupę apsupo kariuomenė ir įvyko susišaudymas, kurio metu žuvo mano brolis Viktoras Kasparavičius-Čiulbutis ir Motiejus Juodis-Zuikis. Partizanas Simonas Kunauskas-Tautmylis buvo peršautas per plaučius ir per ranką, bet kartu su mumis pasitraukė į Vaišvydavos mišką. Būdami išblaškyti, mes keturiese – aš, mano brolis Antanas-Robinzonas, Algis Juodis-Vermachtas ir jo brolis – išėjome į Pajiesio k., Garliavos vlsč., pas Petrą Keturakį vienai dienai. Po dienos pas jį susirinko Antano Markausko-Žaibo būrio likučiai, pats Žaibas ir jie kartu su Vermachtu nutarė pereiti į Prienų vlsč.¹

---

¹ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 781.

III DALIS

Tauro apygardoje ir jos rinktinėse

Rita Pauliukaitienė

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (3)

1945 m. rugpjūčio mėn. susikūrus Tauro apygardai, LIK pirminkas pulkininkas Liudas Butkevičius-Luobas pasikvietė Kazimierą į štabą, paskirdamas jį ypatingoju pareigūnu. Per tris dienas Pyplys gumoje meistriškai išdrožinėjo apygardos štabo antspaudus (Kasparas, Ulevičius, p. 162).

1945 m. gruodžio 16 d. Kazimieras Pyplys-Mažytis dalyvavo susišaudyme Pakuonio valsčiuje, Sodybų kaime.

1945 m. gruodžio 26 d. įvyko susišaudymas Prienų vls. Pašvenčio kaime, K. Pyplys buvo lengvai sužeistas.

1946 m. vasario 14 d. dalyvavo susišaudyme Astragų kaime, Kruonio valsčiuje.

1946 m. balandžio mėn. Kazimieras Pyplys-Mažytis paskirtas Geležinio Vilko rinktinės vado Juozo Stravinsko-Kardo adjutantu.

1946 m. gegužės 4 d. dalyvavo susišaudyme Dambrovos k., Prienų valsčiuje.

1946 m. gegužės 28 d. vyko Pietų Lietuvos srities ir Aukštaitijos partizanų štabo įgaliotinių susitikimas. Dalyvavo Tauro apygardos vadas Zigmas Drunga-Mykolas Jonas, Aukštaičių partizanų įgaliotinis Juozas Markulis-Erelis (jau užverbuotas sovietinis agentas), Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Stravinskas-Žiedas, Kardas, Kazimieras Pyplys-Mažytis, Juozas Lukša-Vytis, Domicelė Didžpinigaitytė-Laimutė, Klemensas Baltrušaitis-Kurtas ir kiti.

1946 m. gegužės 30 d. dalyvavo susišaudyme Garliausgirės miške, prie Mozūriškės kaimo, Veiverių vls., lydint Tauro apygardos vadą

Zigmą Drungą-Mykolą Joną į susitikimą su kitais vadais Geležinio Vilko rinktinės teritorijoje.

1946 m. gegužės 31 d. Kazimieras Pyplys buvo apsaugoje, kai posėdžiavo Tauro apygardos vadovybė.

1946 m. birželio 3 d. Mikalinės miške, prie Šarabūdės kaimo, išlydint Tauro apygardos vadą Zigmą Drungą-Mykolą Joną į Žalgirio rinktinės veikimo teritoriją, įvyko susišaudymas, kuriame taip pat dalyvavo Mažytis.

1946 m. birželio 7 d. Pagraižio miške, netoli Šilavoto, žuvo Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Stravinskas-Žiedas, Kardas, Domicelė Didžpinigaitytė-Laimutė, Juozas Gylys-Vėtra, Jonas Naujokas-Gintaras, A. Pažėra-Špokas, Vilhelm Bach-Vilius, Pijus Lukšys-Vytis, Jazminas bei Studentas.

Kazimierą Pyplį-Mažytį ir Algirdą Varkalą-Žaliuką Geležinio Vilko rinktinės vadas buvo išsiuntęs atlikti užduočių, todėl jie liko gyvi.

1946 m. birželio 12 d. Šakių apskrityje, Lukšių valsčiuje, netoli Agurkiškės kaimo, vykdamas į susitikimą su Žemaitijos partizanų vadais žuvo Tauro apygardos vadas Zigmas Drunga-Mykolas Jonas ir visi jo apsaugos nariai.

1946 m. birželio mėn. Kazimiero Pyplio-Mažyčio ryšininke tapo Regina Arnastauskaitė-Rozeta. Ji ir jos šeimos nariai taip pat buvo Geležinio Vilko rinktinės partizanų rėmėjai.

1946 m. rugsėjo 10 d. K. Pyplys-Mažytis paskirtas Geležinio Vilko rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku, taip pat ėjo ir Geležinio Vilko vado Algirdo Varkalos-Žaliuko adjutanto pareigas.

1946 m. gruodžio mėn. ryšininė Reginos Arnastauskaitės-Rozetos namuose Molinės kaime, Šilavoto valsčiuje, vizituodamas Geležinio Vilko rinktinę, lankėsi Tauro apygardos vadas A. Baltūsis-Žvejys, su juo drauge Geležinio Vilko rinktinės vadas Žaliukas, adjutantas Mažytis ir kiti Geležinio Vilko rinktinės vadai, įvyko apdovanojimų ceremonija.

1946 m. gruodžio 2 d. Kazimieras Pyplys-Mažytis Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 36 apdovanojamas juostele Už narsumą.

1946 m. gruodžio mėn. Geležinio Vilko rinktinės vado A. Varkalos-Žaliuko įsakymu K. Pypliui-Mažyčiui suteiktas grandinio karinis laipsnis.

1946 m. gruodžio 26 d. dalyvavo kautynėse Veiverių valsčiuje, Skerdupio kaime.

1947 m. sausio 5 d. Tauro apygardos vado įsakymu Geležinio Vilko rinktinės adjutantas Mažytis, jam asmeniškai prašant ir rinktinės vadui tarpininkaujant, pervedamas į Vytauto rinktinę.

1947 m. vasario 17–18 d. (ar 18–19 d.) Kazimieras Pyplys-Mažytis dalyvavo Marijampolėje įvykdytoje (Vytauto rinktinės vado Vytauto Gavėno-Vampyro sumanytoje) kovinėje operacijoje. Ši operacija, vėliau įgijusi pavadinimus „Sužadėtuvs“ arba „Blynų balius“, buvo unikali tuo, jog partizanams pavyko per Užgavėnės sukviesti ir likviduoti keletą aukšto rango Marijampolės sovietinių pareigūnų. Pagrindiniai šios akcijos vykdytojai – „sužadėtiniai“ Kazimieras Pyplys-Mažytis ir Anelė Senkutė-Pušelė, kuri gyveno legaliai, dirbo buhalterė. Jos bute ir buvo suruoštos vaišės, pasibaigusios taikliais Mažyčio šūviais ir penkių kolaborantų mirtimi. Žygyje dalyvavę kiti partizanai, kurie po operacijos padėjo sėkmingai pasitraukti: Vytautas Gavėnas-Vampyras, Albinas Ratkelis-Oželis, Mykolas Žilionis-Plunksna, Jo-

Šiame name Marijampolėje 1947 m. vasario 17–18 d. vyko partizanų sumanyta kovinė operacija „Sužadėtuvs“. *Nuotrauka Ritos Pauliukaitienės*

nas Henrikas Šlēferis-Diemedis, Jonas Valaitis-Viesulas, Antanas Pečiulis-Baritonas. Anelė Kazelytė (Markevičiūtė)-Saulutė pasitraukė drauge su visais, o Nijolė Kričėnaitė-Padauža grįžo į savo butą ir buvo suimta. Yra užfiksuota, jog operacijai taip pat padėjo pasiruošti ryšininkės Ona Šalčiūtė-Anuška ir Antanina Akelaitytė-Liepa.

„Karo rekonstrukcijų specialistas Kęstutis Kilinskas žinių portale „15min.lt“ patalpintame straipsnyje „Mažyčio ir Pušelės sužadėtuvs: partizanų mūšio rekonstrukcija“ rašo: „Pirmą kartą Marijampolėje surengtas „sužadėtuvs“, remdamasis Pyplio liudijimu, prasibrovęs per „geležinę uždangą“ aprašė Juozas Lukša-Daumantas. Nepriklausomos Lietuvos istoriografijoje Marijampolės įvykiai kiek plačiau nušviesti istoriko Eugenijaus Grunskio publicistiniame straipsnyje ir Vytauto Juodsnučio istorinėje apžvalgoje.“ Taip pat reikėtų paminėti Aldonos Vilutienės bei Justino Sajausko ir istorikų Onos Voverienės, Dariaus Juodžio, Rasos Čepaitienės, Editos Jankauskienės tyrinėjimus. Internete galima peržiūrėti ir filmuotą Kęstučio Kilinsko parengtą „Blynų baliaus“ rekonstrukciją bei LRT laidos „Istorijos detektyvai“, kurią veda Virginijus Savukynas, įrašą“ (Pauliukaitienė).

1947 m. kovo mėn. 6 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakyme Nr. 9 Vytauto rinktinės vadui Vampyrui, Vytauto rinktinės štabo kovotojui Mažyčiui, kovotojoms Pušelei ir Saulutei išreikiama tarnybinė padėka ir pagyrimas.

1947 m. kovo 9 d. (ar 19 d.) Vytauto rinktinės partizanai Šimulių kaime, Liudvinavo valsčiuje, surengė pasalą Liudvinavo MGB pajėgoms ir stribams. Susišaudyme dalyvavo ir K. Pyplys-Mažytis, jis buvo lengvai sužeistas.

1947 m. kovo mėn. 15 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymu Vytauto rinktinės štabo kovotojas Mažytis perkeltas į apygardos štabą.

1947 m. balandžio mėn. 10 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymu Nr. 12 prie apygardos štabo įsteigiama apsaugos kuopa, betarpiškai pavaldi apygardos vadui. Ji pavadinama Maironio kuopa, vadu paskiriamas Kazimieras Pyplys-Mažytis. Kuopos nariais tampa Juozas Baltrušaitis-Tigras, Vladas Kučiauskas-Genys, Juozas Ciplijauskas-Sakalas, Bronius Petrauskas-Šarūnas, Karolis ir visi apygardos štabo ryšininkai.

1947 m. liepos 1 d. Mažytis paskiriamas į Tauro apygardos štabą specialiuoju pareigūnu.

1947 m. liepos mėn. J. Lukša drauge su K. Pypliu išvyko į Vilnių likviduoti agentą Juozą Markulį-Erelį, bet operacija iki galo liko neužbaigta dėl partizanų nesuderintų veiksmų (Daumantas, p. 414).

1947 m. rugsėjo 22 d. (ar 23 d.) Kazimieras Pyplys-Mažytis Kauno Rotušės aikštės name Nr. 9 nukovė pasaloje buvusius kelis MVD darbuotojus, Kalniečių gatvėje – 1 ir sėkmingai pasitraukė.

Partizanų dokumentai (1)

(Ištraukos iš Algimanto skyriaus steigiamojo susirinkimo protokolo, Skardupiai, 1945 m. birželio 17 d.)

I. Algimanto skyrius

Įsteigtas J. Pileckio ir kun[igo] A. Yliaus iniciatyva 1945 metų birželio mėn. 17 dieną. Pirmasis s[usirinki]mas sušauktas 17 d. 21 val. klebono kambaryje, kuriame dalyvauja kun[igas] A. Ylius, J. Pileckis, A. Gudelevičius, Algirdas Januškaitis, Albinas Pilypas, Juozas Urbanas, Juozas Bukaveckas ir Juozas Lasevičius.

Įžangos žodį taria kun[igas] kleb[onas] A. Ylius, apibūdina sunkią mūsų, Lietuvių, būklę ir kokių priemonių mes turime imtis, norėdami atsikratyti uždėtą mums rusų bolševikų jungą.

J. Pileckis nušviečia šių dienų veikiančių partizanų būrių atliktuosius darbus ir jų uždavinius ir kokį svarbų vaidmenį vaidina mūsų vidaus gyvenime ir užsienio politikoje mūsų partizanų aktinga kova su mūsų tautos pardavikais ir viso krašto pavergėjais.

Ragina visus aktingai stoti į partizanų eiles ir, jei ne aktyvia kova, stojant petys į petį greta kovojančių partizanų, tad dirbant nuolatini savo kasdieninį darbą, remti visomis išgalėmis kovojančius brolius ginklais, šaudmenimis, maistu ir kitkuo. Tuo tarpu patiems ginkluotis, ruoštis kariniame parengime, kad atėjus lemiamai valandai, galėtumėm stoti į mūsų Tautos išlaisvinimo kovą su mūsų pavergėjais ir išsikvoti mūsų tautai laisvę ir nepriklausomybę.

Nesileidžiant į ilgas diskusijas, visi vieningai sumanymui pritaria ir visi susirinkusieji stoja partizanais čia ir įsikuria I-asis Algimanto partizanų skyrius <...>.

Po priėmimo [i] nari[u]s, aptarus aktualiuosius susi[rinki]me <...> svarbesnius darbus, kaip ginklų reikalą, spaudos gavimo ir jos platini-
mo reikalą, visuomenės informavimo ir didžiausio atidumo bei saugu-
mo ir atsargumo reikalingumą, einama prie paskutiniojo ir svarbiausio
s[usirinki]mo punkto – prie priėmimo partizano – kūrėjo priesaikos.
Jūsų kapelionas kun[igas] A. Ylius paruošė atitinkamą priesaikos
tekstą ir prisaikdina pirmuosius mūsų Algimanto skyriaus 8 vyrus*
<...>.

MTAPTМ {Marijampolės Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejus}**,
dokumentų kolekcija, l. 1. Originalas. Rankraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos par-
tizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 66–67.

* Visi prisiekusieji, išvardinti protokolo pradžioje: Antanas Ylius-Vilkas, Jonas Pileckis-
Brokas, Antanas Gudelevičius-Šarka, Algirdas Januškaitis-Pelėda, Albinas Pilypas-Drūtys,
Juozas Urbonas-Dimitras, Juozas Bukaveckas-Varnelis ir Juozas Lasevičius-Vanagas.

** Įrašai riestiniuose skliaustuose yra knygos sudarytojos.

Partizanų dokumentai (2)

(Ištrauka iš Tauro apygardos steigiamojo štabo posėdžio protokolo Nr. 1, Skardupiai, 1945 m. liepos 19 d.)

Protokolas Nr. 1.

Dalyvaujant partizanams-kūrėjams 1) Vyt. Gavėnui-Vampy[rui], 2) Alb. Ratkeliui-Oželiui, 3) Kun[igui] Ant. Yliui-Vilkui, 4) Kap[itonui] Leonui Tauniui-Kovui ir 5) Jonui Pileckiui-Brokui.

Svarstyta: 1) Veikiančių partizanų būrių savitarpinio bendradarbiavimo reikalu, dėl tampresnių ryšių sudarymo ir geresnio organizuotumo.

- 2) Spaudos platinimo reikalas.
- 3) Partizanų štabo steigimo reikalas.
- 4) Kiti reikalai.

Nutarta: 1) Stengtis kaip nors susirišti su Vyr[iausiuoju] partizanų štabu, gauti iš jo informacijos ir partizanams leidžiamus įsakymus.

2) Gautą spaudą kiek galima perspausdinti didesnius kiekius ir platinti visuomenėje. Be to, kiek galime ir gyvu žodžiu informuoti visuomenę apie esamą padėtį.

3) Sklandesniam darbui tarp veikiančių būrių tęsti ir naujoms partizanų jėgoms telkti, įsteigtas Tauro apygardos partizanų Štabas šios sudėties:

- 1) Štabo V[iršinin]kas kap[itonas] Leonas Taunys-Kovas.
- 2) Komplektavimo ir ginklavimo skyr[iaus] V[iršinin]kas J. Pileckis-Brokas.
- 3) Propagandos skyriaus V[iršinin]kas Alb. Ratkelis-Oželis.

4) Baudžiamojo skyr[iaus] V[iršininkas] Vyt. Gavėnas-Vampyras ir 5) Sanitarijos V[iršininkas] kun[igas] Ant. Ylius-Vilkas, kuris eina ir kapeliono pareigas. <...>

Skleisti spaudą per ryšininkus į tolimesnius kampus, kad neliktų mūsų apygardoje žmonių, kurių nepasiektų informacijos apie esamą padėtį. <...>

MTAPTM {Marijampolės Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejus}, dokumentų kolekcija, l. 1. Originalas. Rankraštis.¹

Šiame pastate, esančiame prie Skardupių Švč. Mergelės Marijos Krikščionių Pagalbos bažnyčios (dabar Antano Yliaus g. 46), 1945-08-15 buvo įkurta Tauro apygarda. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 67–68.

Partizanų dokumentai (3)

(Ištrauka iš Tauro apygardos partizanų vadų susirinkimo protokolo, Skardupiai, 1945 m. rugpjūčio 15 d.)

P r o t o k o l a s

S[usirinkim]ą atidaro Ap[pygardos] Št[abo] Vadas kpt. Kovas. Dalyvaujant laik[inojo] Štabo viršininkui ltn. Vygandui*, Štabo adjutantui p. Brokui, Tauro [apygardos] Vytauto rink[tinės] Baudž[iamojo] skyr[iaus] V[iršinink]kui Vampyrui, Propagandos skyriaus Vir[šinin]kui p. Oželiui, Marijampolės atstovui p. Kulbokai-Vyteniui, Kauno atstovui p. St. Šačkui-Uosiui, Prienų rinktinės atstovui Lapinskiu-Berželiui, Kalvarijos partizanų grupės vadui ltn. Navickui-Perkūnui, Partizanų „Laisvės Žvalgo“ Redaktoriui p. V. Radzevičiui-Vaidylai, Politinio skyr[iaus] V[iršinink]kui plk. Luobui.

Įžanginį atidaromąjį žodį taria laik[inojo] apygardos Štabo Vadas kpt. Kovas, jis nušviečia iki šio laiko nuveiktus laikinojo Štabo darbus ir nupasakoja sudarytą provizorinį apygardos Štabo veikimo planą. Siūlydamas sudaryti apygardos Štabą, įkuriant šiuos skyrius: Karinis ir Politinis. Karinis Štabas iki šio laiko yra sudarytas laikinasis Štabas iš apyg[ardos] vado, jo Adjutanto ir Štabo Viršininko <...>. Apygardą pavadinti „Tauro“ apygarda. Politinio skyriaus Vadas – plk. Luobas.

Visų susirinkusiųjų vienbalsiai patvirtintas laikinasis Štabo sąstatas. Apygardos vadas kpt. Kovas, jo Adjutantas p. Brokas ir ltn. Vygandas – Štabo Viršininkas. <...> Visą apygardą padalyti į keturias rinktines <...> (Stirnos, Geležinio Vilko, Perkūno, Vytauto) <...>.

Aprūpinimui žmonių, neturinčių dokumentų, dokumentais nutarta pasigaminti reikiamus antspaudus ir padirbti atitinkamus bent Štabo žmonėms ir ryšininkams dokumentus. Antspaudų, <...> štampu ir dokumentų reikalas pavestas tvarkyti p. Vaidylai.

Išgamų baudimas ir jų padarymas nepavojingais. Rinktinių Vadai tikrina sąrašus, patiektus numatytų sunaikinimui ir baudimui asmenų, patikrinę juos ir radę baustiniais, duoda atitinkamam skyriui įsakymą vykdyti. Rinktinės Vadas už visus netaktiškus ir neleistinus įvykius savo rinktinės ribose yra atsakingas.

Įvairius chuliganus ir valkijorus, veikiančius partizanų vardu, nuginkuojami ir baudžiami mirtimi (sakinys taip parašytas dokumente).

Partizanų nusikaltimai baudžiami teismo. Teismai sudaromi rinktinėse. <...>

Spaudos reikalai. Nutarta „Girios balsą“** ir „Laisvės Žvalgą“ sujungti ir leisti tik vieną <...>, pavadintą „Laisvės Žvalgu“ <...>.

MTAPTM {Marijampolės Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejus}, dokumentų kolekcija, l. 31 – 1, 31 – 2, 31 – 3, 31 – 4. Originalas. Rankraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 73–75.

* Vytautas Bacevičius-Vygandas, Jonas Pileckis-Brokas, Vytautas Gavėnas-Vampyras, Liudas Butkevičius-Luobas, Albinas Kulboka-Vytenis, Stasys Šačkus-Uosis, Kazys Lapinskas-Berželis, Vaclovas Navickas-Perkūnas, Vytautas Radzevičius-Vaidila.

** L. Butkevičius išleido visus aštuonis „Girios balso“ numerius.

Kęstutis Kasparas, Bonifacas Ulevičius

Rezistencijos Enciklopedijos puslapius verčiant (1)

(Ištrauka)

Kai 1945 m. vasarą Skardupių k. Tauro apygardos štabe pasirodė aukštas šviesiaplaukis mėlynakis vaikinys, štabo viršininkas, nustebintas jo ūgio, šūktelėjo: „Oho, koks mažytis“. Taip ir atsirado Kazimiero Pyplio slapyvardis. Susipažinus su jo gyvenimu ir kova, irgi norisi su nuostaba sušukti: „Oho, koks Mažytis“. <...>

1945 m. rugpjūčio mėn. susikūrus Tauro apygardai, LIK pirminkas pulkininkas Liudvikas Butkevičius-Luobas pasikvietė Kazimierą į štabą, paskirdamas jį ypatinguoju pareigūnu. Su pulkininko sūnumi Algirdu Kazimieras draugavo, ir net kurį laiką po sužeidimo (Alšininkų kautynėse) gydėsi jų namuose Kaune. Per tris dienas Pyplys gumoje meistriškai išdrožinėjo apygardos štabo antspaudus.

Nuotaikingas, linksmas Mažytis greitai susidraugavo su Tauro apygardos štabo pareigūnais, rinktinių vadais ir partizanais. Ypač tvirta draugystė jį siejo su Juozu Lukša-Skirmantu. Pyplys pasižymėjo drąsa, šaltakraujiškumu, mėgo rizikingus žygius, nevengė pavojų. Patekęs į kraštutines aplinkybes, sumanumo, greitos reakcijos ir narsumo dėka laimėdavo. <...>

K. Pyplys-Mažytis dalyvavo aštuoniolikoje* kautynių: 1944 m. Pakuonyje, 1945 m. Daugšiagirėje, Jiezno vls. Palekonių k., Alšininkuose, Šilavote, Margininkuose, Darsūniškyje, Paverkniuose, Pakuonio valsčiuje Sodybų k., Prienų vls. Pašvenčio k.; 1946 m. Astragų k. Kruonio vls., Dambravos k. Prienų vls., Garliausgirėje, Mikalinės miške, Skardupių k. Veiverių vls.; 1947 m. Šimulių k. Liudvinavo vls., prie Romintos upės ir Smolninkų bažnytkaimyje Lenkijoje vykstant į Vakarus; mūšyje prie Romintos tik Kazimiero dėka mūsų pasiuntiniams pavyko prasiveržti. Devynioliktasis mūšis buvo lemtingas...¹

¹ Kęstutis Kasparas, Bonifacas Ulevičius, „Rezistencijos Enciklopedijos puslapius verčiant“, in: *Laisvės kovų archyvas*, 26 tomas, redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1999, p. 162–186.

* Tai užfiksuota K. Pyplio-Mažyčio, Audronio „Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lape“, 1949.

Rūta Trimoniėnė

Liudas Butkevičius-Luobas

1881-10-28–1963-10-25

(Sutrumpinta)

Liudas Butkevičius-Luobas gimė 1881-10-28 Vilkaviškio apskrityje, Vištyčio miestelyje. 1902 m. baigė Veiverių (dabar Prienų r.) mokytojų seminariją. 1904 m. už dalyvavimą Mokytojų sąjungoje ir reikalavimą leisti steigti tautines mokyklas nubaustas trims mėnesiams, kartu atimant mokytojo teises. 1907 m. grąžinus šias teises, L. Butkevičius mokytojo Kėdainių apskrities Žeimių miestelyje. 1914 m. mobilizuotas į Rusijos kariuomenę ir paskirtas į Kauno tvirtovę. 1916 m. L. Butkevičius baigė Vilniaus pėstininkų mokyklą Poltavoje ir buvo paskirtas į Kovelio sunkiosios artilerijos brigadą. 1918 m. sugrįžęs į Lietuvą tapo Ukmergės aps. Gelvonų vls. (dabar Širvintų r.) komiteto pirmininku, kur suorganizavo miliciją ir apsaugos būrį.

1918 m. įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę.

1919 m. lapkričio 23 d. suteiktas kapitono laipsnis.

1922 m. rugsėjo 1 d. suteiktas majoro laipsnis.

1925 m. gegužės 20 d. suteiktas plk. leitenanto laipsnis.

1926 m. mokėsi Prahos karo akademijoje.

1930 m. lapkričio 23 d. suteiktas pulkininko laipsnis.

1937 m. lapkričio 18 d. paties prašymu išėjo į atsargą.

Su žmona Janina Kvietinskaite-Butkevičiėne užaugino dukras Mariją, Aldoną, Oną Gražiną, sūnus Joną, Valdą ir Algirdą. Už nuopelnus Lietuvos Respublikai buvo apdovanotas II rūšies 3-iojo laipsnio ordinu (1926), Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų sukaktuvių jubi-

liejiniu medaliu (1928), Savanorių medaliu (1930), Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 3-iojo laipsnio ordinu (1932), Šaulių žvaigžde ir Vytauto Didžiojo 3-iojo laipsnio ordinu (1937).

1941 m. birželio 22 d. kilus Vokietijos ir SSRS karui, L. Butkevičius aktyviai dalyvavo Birželio sukilime, buvo Kauno gynybos vadas, Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) Propagandos skyriaus viršininkas. Nacių okupacijos laikotarpiu bendradarbiavo nelegalioje spaudoje, buvo Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) Propagandos skyriaus viršininkas. 1944 m. suimtas gestapo už pogrindinę veiklą, tačiau netrukus paleistas.

Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, vėl buvo suimtas (1945 m. balandį), bet po kelių savaičių tardymo paleistas.

1945 m. vasarą gyveno Marijampolės aps. Skardupių parapijos klebonijoje (oficialiai dirbo zakristijonu), kur liepos 19-ąją įvyko steigiamasis Tauro apygardos štabo posėdis.

Tų pačių metų rugpjūčio 15-ąją čia įvyko ir apygardos štabo narių bei partizanų grupių atstovų pasitarimas, kuriame buvo įkurta Tauro apygarda. L. Butkevičius-*Luobas* tapo apygardos štabo Politinio ir Propagandos skyriaus viršininku.

Po mėnesio, rugsėjo 16 d., buvo įkurtas Lietuvos išlaisvinimo komitetas (LIK). Po protokolu Nr. 1 L. Butkevičius-*Luobas* pasirašė kaip šio komiteto pirmininkas. Būdamas LIK'o pirmininku parengė komiteto ir karinio štabo nuostatus, Jungtinėms Tautoms skirto memorandumo projektą.

1945 m. spalio 21 d. Skardupių klebonijoje įvyko paskutinis LIK'o posėdis. Naktį iš spalio 21-osios į 22-ąją kunigas A. Ylius ir L. Butkevičius-*Luobas* buvo suimti. Netrukus suimta apie dvidešimt LIKO ir Tauro apygardos pareigūnų, Tauro apygardos štabo ir LIKO veikla buvo paralyžiuota.

Iš pradžių L. Butkevičius buvo laikomas Marijampolėje, NKVD 6-ajame kalėjime, vėliau pervežtas į NKGB Vilniaus vidaus kalėjimą. 1946 m. nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems metams tremties. Kalėjo Spasko lageryje (Kazachijos SSR Karagandos sr.).

Paleistas 1955 m., netrukus grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Marijampolėje. Rašė prisiminimus, eilėraščius.

Mirė 1963 m. spalio 25 d. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

Lietuvos Respublikos Prezidento 1999 m. gegužės 18 d. dekretu L. Butkevičius apdovanotas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didysis kryžius), 1999 m. liepos 2 d. jam buvo pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).¹

L. Butkevičiaus namuose Kaune 1945 m. sužeistas slapstėsi K. Pyplys-Mažytis.
Nuotrauka R. Pauliukailienės

---

¹ Rūta Trimonienė, „Liudas Butkevičius-Luobas“, http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2021/20211028_butkeviccius_biog.pdf.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (4)

(Partizanų štabo žūtlis, 1945 m. spalio 21–23 d.)

<...> Per dvi paras į MGB nagus pateko vyriausieji Tauro apygardos štabo pareigūnai ir vos ne visi LIK nariai bei dalyviai.

Devynis mėnesius trukęs suimtų Suvalkijos partizanų vadų kančių kelias ČK požemiuose baigėsi 1946 m. liepos 22 d. okupantų Karinio Tribunolo nuosprendžiu. <...> kpt. Leoną Taunį-Kovą ir ltn. Vytautą Bacevičių-Vygandą nuteisė mirties bausme sušaudant.

Kitus buvusius apygardos pareigūnus nuteisė katorgos darbams. Vaclovą Pupelį-Tautvydą – 15 metų ir 5 metams tremtin, plk. Liudą Butkevičių-Luobą – 10 metų ir 5 metams tremties, kunigą Antaną Ylių-Vilką – 10 metų, apygardos mobilizacijos skyriaus viršininką Stasį Šačkų-Uošį – 10 metų ir 5 metams (tremties). Juozą Dulinską, Klemensą Daukšą, Vladą Mikutą ir kitus – po 10 metų katorgos ir 5 metus tremties. Inžinierius Vincas Radzevičius-Vaidila, apygardos partizanų spaudos leidėjas ir LIK narys, matyt, tardymo metu buvo nukankintas...¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 149–150.

Liudas Butkevičius-Luobas

Vaikams ir anūkams

Nesiskiriam dar mes, bet jau ir nebendraujam.
Bendrais mes esame tik siela.
Likimo verčiami ir klumpam, ir keliaujam,
Jau kai kurių iš mūsų nėra...

Jūs matėte mane darbuos ir pramogose,
Su jumis užstalėj linksmoj,
Jūs matėte mane žmonėse ir laukuose,
Jūs sveiką matėt ir ligoj.

Tačiau nematėt jūs jausmų mano aistringų,
Bevirpančių skausmais širdy,
Nematėt mano jūs jutimų, nedrausmingų,
Praeityje ir dabarty...

O noriu aš visai, brangieji, būt jums aiškiu,
Ir būti ryškus, ne blankus,
Sielos virpsniai visi, kad būt jums vaiskūs,
Turėčiau vertę kaip žmogus...

Atskleiskit jūs todėl šį mano rinkinėlį,
Jį pavartykite tyloj,
Suraskit sieloje kantrybės trupinėlių,
Gal kad surasit šioj byloj.

Per kitą prizmę jūs mane gal pamatysit,
Ir gal kitoj net šviesoje.
Tas nesvarbu, kokiū toliau mane laikysit,
Tik... nelaikykite tamsoj.

Manau, suprasit jūs, ką aš širdy turėjau,
Kaip viskas man brangu čia buvo,
Kaip viską ir visur karštai, karštai mylėjau,
O kaip viskas, viskas žuvo.

Kaip viskas pas mane pilkais šešėliais virto,
Tikslai išnyko su laikais,
Kaip mano kryžių kryžiai – net ir jie išvirto...
Laimingi esam, kol vaikais...¹

---

¹ Pulk. Liudas Butkevičius, „Laiškas ir eilėraščiai“, in: *Laisvės kovų archyvas*, 2 t., redakcinė kolegija: Balys Gajauskas ir kt., Kaunas, 1991, p. 92.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (5)

(Mokytojas)

Mieldažiškių kaime, Šilavoto vls., Marijampolės aps. (dabar Prienuų r.), 1914 m. gimė Juozas Stravinskas, būsimasis partizanas, Geležinio Vilko rinktinės vadas.

<...> Tėvui anksti mirus, vyresnysis Antanas, baigęs keturias gimnazijos klases, mokslus buvo priverstas nutraukti ir imtis ūkinin-

Prienuų „Žiburio“ gimnazijos mokytojas su auklėtiniais prie mokyklos apie 1943 m. Šalia iš kairės stovi Vytautas Juodsnukis, aukščiau esančioje eilėje iš kairės antras Juozas Beinaravičius-Vėjas, kiti neatpažinti. Nuotrauka iš Lorelos Šlekonienės (Vytauto Juodsnuikio dukters) šeimos archyvo

kavimo. Jaunesnysis Juozas, baigęs Vytauto Didžiojo universiteto fizikos-chemijos fakultetą Linksmadvaryje, buvo pašauktas į būtiną karo tarnybą. Juozas Stravinskas įstojo į Kauno Karo mokyklą, kurią baigęs leitenanto laipsniu paleistas į atsargą, tęsė studijas universitete.

Paskutiniaisiais Nepriklausomybės metais ats. ltn. Juozas Stravinskas topografinėje tarnyboje ruošė topografinius žemėlapius, statė trianguliacijos punktus. <...>

Vokiečių okupacijos metais okupantai ltn. Juozą Stravinską norėjo išsiųsti į Gudiją karinių objektų statybai. To Stravinskas išvengė pradėjęs dirbti fizikos-chemijos mokytoju Prienų „Žiburio“ gimnazijoje.

Sovietų armijai antrą kartą okupavus Lietuvą, J. Stravinskas dar pusę metų dirbo mokytoju Prienų gimnazijoje. Gyveno „Žiburio“ gimnazijos įkūrėjo, buvusio ilgamečio direktoriaus F. Martišiaus medelyno-„dvariuko“ antrajame aukšte. Pirmajame aukšte buvo dvi klasės – gimnazijos filialas.

1945 m. pavasarį į gimnazijos auklėtinių literatūrinį vakarą atėję NKGB čekistai atkreipė dėmesį į vieno gimnazisto deklamuojamo Maironio eilėraščio žodžius:

*Jau slavai sukilo prie Juodmarių krašto –
Pavasaris eina Karpatų kalnais...*

To užteko – čekistai turėjo pretekstą gimnazijos klasėse atlikti kratą. Mokytojo J. Stravinsko klasėje jie išvydo ant sienos kabantį Vytį... Lyg pėdsekiai šunys užuodę grobį strimgalviais puolė ieškoti „kaltininko“. Suėmė gimnazijos direktorių, išsivedė eiles deklamavusį mokinuką, reikalavo pasakyti, kieno nurodymu sakęs „nacionalistinių-fašistinių“ eilėraščių. Gimnazistas „egzaminą“ išlaikė penketui – „kalte“ prisiėmė sau.

1945-ųjų Verbų šeštadienio rytą mokytoją Juozą išsikvietė saugumas. Saugume mokytoją išlaikė visą dieną. Reikalavo sekti jų pateikto sąrašo įtariamuosius – „teisėtai valdžiai priešišškai nusiteikusius asmenis“ ir informuoti saugumą. Žadėjo „tarybinį rojų“ ir kalėjimą, net agentūrinį slapyvardį – Plunksna – davė...

– Abi su dukrele nerimaudamos laukėme... Diena prailgo... Gerai, kad brolis Petras buvo, – prisimena Stravinskienė. – Juozukas parėjo tik pavakare.

Vytautas Juodsdukis-Simukas, 1926–2013; knygų „Suvalkijos partizanų takais“ (I ir II d.) autorius, Prienų „Žiburio“ gimnazijos auklėtinis, Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės ryšininkas. Suimtas 1949 m., kalintas Vorkutoje. Grįžęs įgijo techniko statybininko specialybę. Kai Lietuva vėl tapo nepriklausoma, aktyviai rūpinosi laisvės kovos dalyvių atminimo įamžinimu, rinko prisiminimus, nustatė daugybės partizanų žūties vietų koordinatas. *Nuotrauka iš V. Juodsdukio knygos „Suvalkijos partizanų takais“, II d.*

– Pasirašei?! – išsprūdo pirmas klausimas.

– Ne!.. Žmonių neįdavinėsiu! – tvirtai atsakė žmonai Mokytojas.

– Pavalgėm vakarienę. Vyras kažką įtemptai galvojo, – pasakoja toliau Stravinskienė. – Staiga atsistojęs ryžtingai pasakė: „Man reikia išeiti!“ ir pradėjo rengtis.

Petras Mioldažys, Stravinskienės brolis, nukabino nuo sienos kaimiškus kailinukus, padėjo mokytojui apsirengti, palydėjo.

Palikęs gimnaziją ir namus, mokytojas kurį laiką slapstėsi vienas. Ištikimiausi bičiuliai matydavo jį Prienų šile ant kelmo... Atnešdavo paskaityti knygų, senų žurnalų. Kartais susitikdavo su broliu Antanu, kuris dar žiemą palikęs ūkį slapstėsi. Antanas dažnai rasdavo prieglobstį „dvariuko“ medelyne, kol brolis gyveno legaliai.

Gimnazijoje prasidėjo nuolatinės kratos, mokinių suėmimai, tardymai. Daugelis buvusių auklėtinių pasekė Mokytojo pavyzdžiu. Į mišką išėjo Vytautas Kabašinskas-Litas, Bronius Jeznys-Šermukšnis, Jonas Žitkus-Žalگیرis, Petras Šalčius, Jonas Beinaraivičius-Vėjas,

jo brolis Juozas-Gintaras ir daugelis kitų, buvusių mano klasės draugų, kurių paslaptis iki šiol tebesaugo tėviškės miškai.

Pagaliau mokytoją Prienų šile susirado Vinco Senavaičio-Žaliavelnio partizanų būrio kovotojai. Buvę „Žiburio“ gimnazijos auklėtiniai Algirdas Varkala-Žaliukas, Kazimieras Juočys-Šatas, Kazys Urbanavičius-Žaibas, Kazys Banionis-Klajūnas, buvusi Šilavoto progimnazijos matematikos mokytoja marijampolietė Petrutė Pušinskaitė-Vilija ir pasiūlė Stravinskui imtis vadovauti Geležinio Vilko partizanams. Mat, dar balandžio mėnesį, rytą po Būdnikų kautynių žvalgyboje žuvo dalinio vadas ltn. Kuzmickas-Briedis. Geležinio Vilko vadu partizanai išsirinko Kazimierą Pinkvartą-Dešinį, sumanų, greitos orientacijos kovotoją. Partizanams labai trūko karininkų, tad atsakingoms pareigoms kvietė mokytoją ir organizacinio skyriaus viršininkas Žaliavelnis-Šiaurys.

Leitenantas Juozas Stravinskas priimti kvietimo neskubėjo. Jis sprendė nelengvą uždavinį. Gyventi? Bet negarbingą išdaviko gyvenimą, tapti niekšu tam, kad išliktų, Mokytojas atmetė be svyravimų. Imti į rankas ginklą ir grumtis su giltine? Vidurio nėra... Doro lietuvio garbė, sąžinė – brangiau už gyvybę!.. Ir Mokytojas pasirinko kovą.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 98–101.

Partizanų dokumentai (4)

(Ištrauka iš Geležinio Vilko rinktinės vado Juozo Stravinsko-Žiedo įsakymo Nr. 3, 1945 m. spalio mėn. 31 d.)

Rikiuotės dalis.

1.

Geležinio Vilko Rinktinės veikimo plotas padalinamas į aštuonias /8/ kuopas.

2.

Gedimino kuopos Vadas akt[yvus] part[izanas] V i e s u l a s* užima ir vykdo operacijas plote: Iš vakarų skiriamoji riba eina plentu Garliava – Kaunas, m. Garliava imamai, Kaunas išimamai, iš šiaurės rytų skiriamoji eina Nemunu nuo Kauno iki Bagrėno km., toliau keliu Bagrėnas – Strielčiai iki plento, Bagrėnas ir Strielčiai išimamai, toliau plentu Kaunas – Prienai iki Garliavos.

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 226,
l. 2. Nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 101–103.

* Vytautas Marčiulionis-Viesulas, jo bendražygiai buvo brolis Jonas Marčiulionis-Audronis, Kazimieras Pyplys-Mažytis, Algirdas Juodis-Vermachtas, Merkys, Vytautas Juodis-Šarūnas, Jonas Gelčys-Perkūnas, Vytautas (Justinas) Jasaitis-Naktis, Viktoras Drūlia-Ėglis ir kt.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (6)

(Netikėtos žūtys)

...Spalio 16 d. Pašventupio kaime Žukausko sodyboje ilsėjosi keli Perkūno būrio partizanai. Sutemus Perkūnas su Pranu Taujoniu, palikę Joną Raslauską-Paukštelį, iš sodybos išėjo. Netoli Vangų giraitės tamsoje juos [pasitiko – red.] prie Dičkaus kalvės pasaloje tūnojuusių enkavedistų šūviai. Netikėtai užklupti partizanai suvirto į pakelelės griovį ir, paleidę į priešą kelias automatų serijas, bandė trauktis. Į tamsų rudens dangų viena po kitos kilo raudonos enkavedistų raketos. Joms prigesus, Perkūnas pakilo ir, žengęs kelis žingsnius, sukniubo pakirstas kulkosvaidžio serijos. Pranas Taujonis, sužeistas į kairės rankos pirštą, iššliaužęs iš apšaudymo pasitraukė.

– Pas dėdę valgė vakarienę. Per langus Vangų giraitės pusėje švito ir geso raketų pašvaistės... Širdį nusmelkė skaudi nuojauta, – pasakoja Perkūno sesuo. – Naktis prailgo... Sukilome anksti ir ėjome į daržus už ravo... Tamošiūnų keliuku, lydimas būrio „žaliakepurių“, artėjo vežimas. Pavakare sužinojom – vežė į Pakuonį žuvusį partizaną Perkūną – brolių Joną...

Jonas Gelčys-Perkūnas iš Kalvių-Pociūnų 1945 m. gegužės 25 d. Prienų šilo partizanų viršininkų susirinkime buvo paskirtas Geležinio Vilko pulko 8-os kuopos antrojo būrio vadu. Dar pirmojo Šilavoto puolimo metu sužeistas į petį ilgai gydėsi. Margininkų, Paverknių, Ingavangio, Budninkų ir daugelio kitų kautynių dalyvis, vos metus savo narsa ir organizaciniais sugebėjimais buvęs pavyzdžiu kovos draugams, Jonas Gelčys garbingai žuvo už Tėvynės laisvę.

Partizano Perkūno kūną okupantai parvežė į Pakuonį, čia tris dienas išlaikę, užkasė Bajoraičio sodybos patvoryje. 1991 m. liepos 1 d. Laisvės kovų didžiavirio Geležinio Vilko pulko būrio vado Jono Gelčio-Perkūno ir kitų žuvusių Pakuonio krašto partizanų palaikai palaidoti Jonučių* kapinėse. Pakuonyje jų atminimui pastatytas kryžius.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 151–152.

* Palaikai perlaidoti ilsisi Kauno r. Garliavos kapinėse.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (7)

(KGB agentų tinklas)

1945 m. liepos mėn. Viesulo grupės sekimui užverbuota 13 asmenų: 4 agentai, 2 formuliariniai ir 5 agentai-kandidatai.

Agento „Lapės“ pranešimu partizanams priesaiką davė eilė ryšininkų: Ona Griškaitė, Anelė Žitkuvienė, Veronika Gelčytė, Felicija Karaliūtė, Kazė Raižytė. Šaltiniui agentui „Lapei“ žinomi Prienų vls., Ašmintos būrio dalyviai: Justinas Kvainauskas, Jonas Gelčys-Perkūnas, Kazys Šiugždinis, Pranas Kazlauskas-Varpas, Matas Šiugždinis, Vincas Kemežys-Dobilas, Tomas Kemežys-Kęstutis, Kazys Batutis-Pavasaris – visi priklausantys Viesulo būriui, kuriam vadovauja Batutis.

Agento „Lapės“ daviniiais MGB nustatė, kad Prienų gimnazijos mokytojas Jonas Lapata, g. 1922 m., ir Petras Mieldažys, g. 1922 m., yra potencialūs „banditų“ rėmėjai. To pat „šaltinio“ pranešimu 1945 12 25 NKVD dalinių nukautas (Kazys) Bartulis-Žvaigždė.

„Šaltinio „Lapės“ davinių pagrindu MGB pradėjo agentūrinę bylą teroristams: Juozui Jančiauskui, Vytui Vosyliui ir Juozui Marčiukaičiui, Prienų 4–5 klasių gimnazistams, kurie 1946 01 08 komjaunimo susirinkimo metu į Brunzos g. 21 namą per langą įmetė granatą. 1946 02 16 visi trys gimnazistai Prienų šilo Prienlaukio kelyje čekistų suimti. Paimti du pistoletai ir viena rankinė granata. <...> Kovinės-čekistinės operacijos metu suimta apie 40 asmenų. Rasti trys bunkeriai, paimta 5 prieštankinės minos. Suimant matematikos mokytoją Veroniką Stagnytę, g. 1916 m., paimtas rašinys pogrindžio spaudai. Areštuojuant vokiečių kalbos mokytoją Kazlauskienę paimti du fotoaparatai“,

– giriasi okupantai. 1946 m. kovo 15 d. agentas „Briedis“ „informavo Prienų MGB skyrių, kad gimnazistai Vytautas Kabašinskas, Albinas Šukelis ir Kazakevičiūtė platino „Laisvės žvalgą“, „Dzūką“, perka banditams ginklus“.

1946 m. agentūrinių davinių pagrindu pradėta agentūrinė byla „Padpolkovniki“, ieškomi Albinas Kazakevičius, Bronius Danilevičius, Albinas Šukelis ir kiti.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 85.

Represinių struktūrų dokumentai (3)

(Iš pažymos apie Viesulo rinktinės vieno būrio sunaikinimą)

<...> 1946 m. sausio 18 d. informatorius Stepas pranešė, kad Guogų k. Panemunės vlsč., gyvena „buožė“ Motiejus Stravinskas, kurio namuose labai dažnai lankosi partizanai, lieka nakvoti...

<...>

1946 m. sausio 31 d., anksti rytą, Guogų kaime buvo įvykdyta operacija siekiant suimti partizanus.

Operatyvinės karinės grupės, apsupusios Stravinsko namus, po nuoseklios paieškos po daržine rado bunkerį, kuriame sėdėjo partizanai. Artinantis prie bunkerio, partizanai atidengė ugnį iš šautuvų ir automatų. Susišaudymo metu daržinė užsidegė. 2 partizanai, bandę prasiveržti, buvo nušauti. Kiti 3 sudegė ugnyje. Tarp žuvusių ir apdegusių lavonų atpažinti:

1. Šarūnas – Pyplys Antanas, Viesulo būr. vadas;
2. Spalis – Abugelis Kazys, s. Juozo, iš Naujųjų Vangų k., Panemunės vlsč.;
3. Plaukas – Mičiulis Vytas, s. Mykolo, iš N. Vangų k.;
4. Lapinskas Jeronimas, Jurgio, iš Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč.;
5. (pavardė nenustatyta).
Sulaikytas Lapinskas Jurgis.¹

---

¹ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 658–659.

(Iš pažymos apie dalinį partizanų būrio, vadovaujamo Viktoro Drūlios, sunaikinimą)

<...> Kauno apskr., Garliavos vlsč. teritorijoje, veikia partizanų būrys, vadovaujamas Pajiesio k., Garliavos vlsč. gyventojų Viktoro Drūlios, Motiejaus-Ėglio. Pagal agentūrinius duomenis, būrį sudaro 12 kovotojų, kurie priklauso Viesulo vadovaujamai rinktinei.

Be nelegaliai veikiančių 12-os kovotojų, būryje dar „užverbuota“ nemažai kitų asmenų, kurie gyvena legaliai, turi ginklus ir aktyviai dalyvauja partizaninėje veikloje.

<...> Kauno NKVD sk. 1946 m. vasario 3 d. įvykdė karinę operaciją, kurios metu buvo areštuoti partizanai:

1. Jasiniauskas Antanas, Jurgio-Beržas, g. 1922 m., Ilgakiemio k., Garliavos vlsč.;
2. Jasiniauskas Jurgis, Jurgio-Mulas, g. 1923 m. (Antano brolis);
3. Janulynas Juozas, Igno, g. 1922 m., gyv. Panemunėje;
4. Kairiūkštis Vladas, Motiejaus, g. 1912 m. Girininkų k. Pakuonio vlsč.;
5. Jurkša Petras, Juozo, g. 1905 m. Rašnavos k., Garliavos vlsč.²

(Iš kaltinamojo Ventgertnerio Edmundo, Otto, tardymo pažymos)

1946 m. vasario 13 d. Pakuonio vlsč. teritorijoje atlikta čekistinė-karinė operacija, kurios metu areštuoti šie Viesulo būrio partizanai:

1. Ventgertneris Edmundas, Otto, g. 1927 m. Prienuose, Marijampolės apskr., buvęs „liaudies gynėjų“ (stribų) būr. kovotojas;
2. Berkmonas Vytas, Juozo, g. 1927 m., Pakuonio gimnazijos moksleivis;
3. Raslauskas Jonas, Jurgio, g. 1927 m., Pašventupio k., Pakuonio vlsč.;
4. Kairiūkštis Kazys, Antano, g. 1929 m. Daukšiagirio k., Pakuonio vlsč., Pakuonio gimnazijos moksleivis;
5. Mičiulis Vytas, Mykolo, g. 1927 m. Naujųjų Vangų k., Pakuonio vlsč.³

² „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 657.

³ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 657–658.

(Išrašas iš žvalgybinės suvestinės Nr. 8 iki 1946-02-22)

<...> Berkmonas Vytautas, g. 1928 m., gyvena Dvylikų k., Pakuonio vlsč., gimnazijos 5-tos klasės moksleivis. Apklausos metu pareiškė, kad 1945 m. birželio mėn. įstojo į Sakalo partizanų būrį, davė priesaiką, gavo Gulbės slapyvardį ir TT pistoletą.

Būdamas būrio kovotoju, Berkmonas vykdė ryšininko užduotis. Per jį legaliai gyvenantys partizanai ir nac. pogrindžio vadovas (anksčiau areštuotas) – Pakuonio vlsč. vykd. komiteto mokesčių inspektorius Vincas Juškevičius – perdavinėjo įvairias žinias ir nurodymus partizanams.

Jaunimo sukurta LLA organizacija kaip Viesulo rezervas, kurį sudarė gimnazijos moksleiviai, jo nurodymu turėjo bet kuriuo metu stoti į ginkluotą kovą su sovietų valdžia.⁴

(Iš LYA (KGB arch.), f. K – 1, ap. 3, b. 1002. Apie pradėtas aktyvias priemones Kauno NKGB sk.)

<...> Vadovaujantis Vilniuje pasitarime gautais nurodymais ir siekiant išsiaiškinti partizanų rėmėjų bazes ypač „užkrėstame banditų“ Panemunės vlsč. Kauno apskr., ir siekiant likviduoti pagrindinę Viesulo „gaują“, buvo patvirtintas melagingos gaujos (legenduotos) ir jos veiklos Panemunės valsčiuje sukūrimo planas.

<...> Po instruktažo ši grupė pagal patvirtintą legendą ir duotą maršrutą pasiūsta į Panemunės vlsč. kaimus.

Legenduotas būrys turi būti pasiūstas aplankyti mums žinomus partizanų rėmėjus, įtariamus palaikančius ryšį su partizanais <...>.

Be to, <...> turi užčiuopti veikiančius prtz. būrius, tarp jų ir Viesulo, užmegzti ryšį su partizanais ir sudaryti palankias sąlygas užvesti juos „ant smūgio“.

<...> Realizuojant šią informaciją, kovo 11 d. naktį į 12 d. Rokiškių k. pas gyventoją Michaliną Štuopienę buvo rastas bunkeris su partizanais.

Kadangi partizanai atsisakė pasiduoti ir atkakliai pasipriešino, jie visi buvo sunaikinti. Tokiu būdu iš 8 grupės narių buvo sunaikinti 5 partizanai:

---

⁴ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 657.

- 1) Maceina Aloyzas-Šarka;
- 2) Maceina Kazys-Bijūnas;
- 3) Juosnukis Antanas-Žvangas;
- 4) Rakauskas Antanas-Viltis;
- 5) Dabkevičius Alfonsas-Nemunas.

Be to, sulaikyta 6 ryšininkai ir 14 rėmėjų.⁵

(Iš ataskaitos Lietuvos SSR vidaus reikalų ministrui generolui majorui drg. Bartašiūnui apie aktyvią Vermachto vadovaujamos partizanų grupės veiklą Panemunės vlsč., Kauno apskr.)

<...> Panemunės, Pakuonio, Garliavos ir Prienų vlsč. teritorijose veikia Viesulo kuopa, vadovaujama <...> Vyto Marčiulionio, Jurgio, kuris priklauso Geležinio Vilko rinktinei.

Nustatyta, kad Viesulo kuopą sudaro Šarūno – Antano Pyplio, Perkūno – Jono Gelčio, Ėglio* [Viktoro Drūlios], Saulės – Alfonso Aliukevičiaus ir Vermachto – Algirdo Juodžio būriai.

<...> 1946 m. kovo mėn. mūsiškiai per šaltinį Ivanovą bandė vykdyti užduotį, kurios metu buvo numatyta nugirdyti Saulės būrio partizanus ir juos likviduoti. Tačiau planas nepavyko, nes pastebėtas partizanų priešiškus ir nepasitikėjimas šaltiniu.

<...> Tuo pačiu metu, balandžio 23 d.** vakarą prie Ivanovos namų nuo Guogų k. pusės ėmė artintis maždaug 15 partizanų būrys. Pasaloje buvę čekistai pirmąją grupę prisileido iki 50–70 m ir atidengė ugnį. 4 partizanai buvo nukauti, likusieji atidengė atsakomąją ugnį.

<...> Paimta sužeistoji partizanė – Pyplytė Marijona, Prano, 19 m. amž., iš Guogų k., Panemunės vlsč.

<...>

⁵ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 801–802.

* „Drūlia Viktoras-Ėglius, g. 1915 m. Pavytės k., Garliavos vlsč., Lietuvos puskarininkis, vairotojas, žuvo 1945.04.21 kartu su broliu Jonu prie Šlapakšnos upelio“, – teigia A. Vilitienė, J. Sajauskas knygoje „Ištark mano vardą“.

** Tą dieną partizanų susirėmimas su priešais vyko ir Kėbliškių kaime, A. Vilitienė, J. Sajauskas knygoje „Ištark mano vardą“ rašo: „Kerpojanon(?). Tauro apygarda, Vermachto grupė. Žuvo ar buvo suimtas Kėbliškių k. Pakuonio vlsč. 1946.04.23“. Pavardės variantas galėtų būti ir Kerpojanian.

D. Kurausko p a s t a b a: 1946 m. balandžio 23 d. <...> prie Piliunos mokyklos žuvo 3 vyrai ir mergina: Mičiulis Kazys-Šalmas, Kazys-Karosas iš Viršužiglio, Lekavičius Stasys-Karklas iš Kračkiemio ir Onutė Markauskaitė nuo Jiesios.⁶

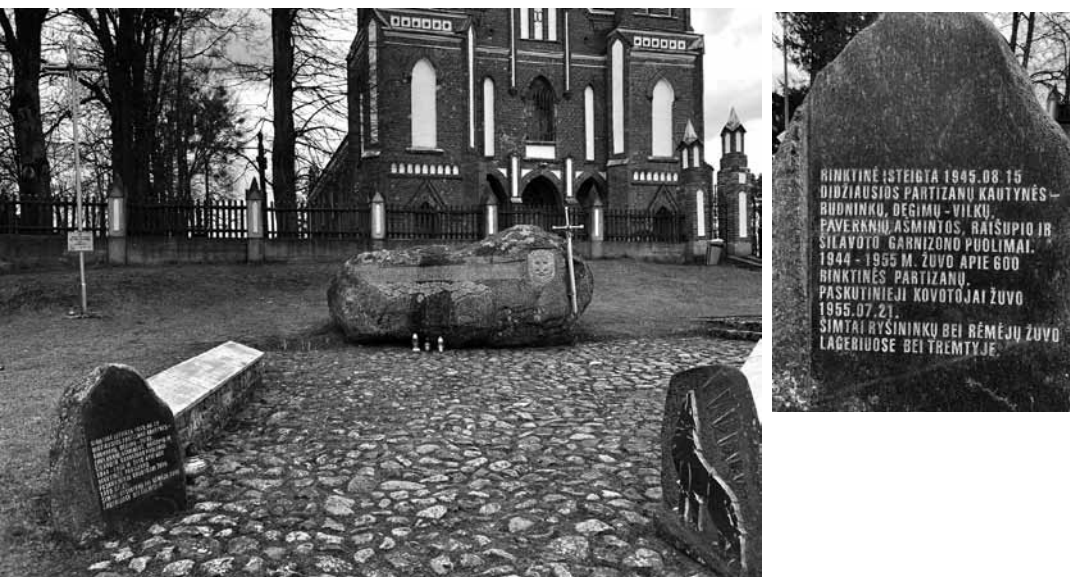
---

⁶ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 659–660.

Kęstutis Kasparas, Bonifacas Ulevičius

Rezistencijos Enciklopedijos puslapius verčiant (2)

Dar 1946 m. balandžio mėn. Kazimieras (Pyplys) buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės adjutantu, po poros mėnesių dar ir žvalgybos skyriaus viršininku.¹

Memorialas prie Šilavoto Švč. Jėzaus Širdies bažnyčios, skirtas Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Lietuvos laisvės kovotojams atminti. Akmenyje įamžinti svarbiausi Geležinio Vilko rinktinės mūšiai. *Nuotraukos R. Pauliukaitienės*

¹ Kęstutis Kasparas, Bonifacas Ulevičius, „Rezistencijos Enciklopedijos puslapius verčiant“, in: *Laisvės kovų archyvas*, 26 tomas, redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1999, p. 177.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (8)

(MGB agento Markulio vizitas)

Juozo Daumanto „Partizanuose“ Maskolikės slapyvardžiu pavadinta Vilniaus universiteto studentė Albina jau nuo 1945-ųjų vasaros vaistų bei tvarstomosios medžiagos siuntomis rėmė partizanus ir buvo įgijusi jų pasitikėjimą. Pokalbyje su rinktinės ryšių skyriaus viršininku Tigru Albina paprašė jį perduoti vadams Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto katedros vedėjo Juozo Markulio pageidavimą susitikti su Tauro apygardos partizanų vadovais. Sudomintas Tigras* pranešimo, rinktinės vadas Žiedas susitiko su Albina. Išklauses jos užtikrinimų apie Markulio „pamaldumą“ ir antisovietinį nusistatymą bei jo dėka gautus medikamentus, Žiedas informavo apygardos vadą. Gegužės pabaigoje Albinos-Maskolikės pristatytas partizanams prof. Markulis savo išvaizda, kalbos maniera bei kukliai santūriu elgesiu apygardos vadui Žiedui paliko gerą įspūdį. Oficialus Markulio, pasivadinusio Ereliu, kaip Vilniaus Vienybės Komiteto nario ir Aukštaičių partizanų įgalioto asmens, pasitarimas su Tauro apygardos partizanų vadovais įvyko gerai užslėptoje vietovėje.

Pietų Lietuvos Partizanų Štabo įgaliotinio, Tauro apygardos vado, Aukštaitijos partizanų Štabo įgaliotinių susitikimo, įvykusio 1946 m. gegužės 28 d.,

---

* Juozas Baltrušaitis-Tigras, Juozas Markulis-Erelis, Juozas Stravinskis-Žiedas, Kardas, Zigmas Drunga-Mykolas Jonas, Kazimieras Pyplys-Mažytis, Domicelė Dičpinigaitytė-Laimutė, Juozas Lukša-Vytis, Klemensas Baltrušaitis-Kurtas.

Protokolas

Dalyvavo Tauro apygardos vadas Mykolas Jonas, Aukštaičių Partizanų įgaliotinis Erelis, Geležinio Vilko rinktinės vadas Žiedas, Mažytis, Vytis, Laima, Kurtas ir kiti svečiai. Posėdį atidarė Tauro apygardos vadas Mykolas Jonas, paaiškindamas šio susitikimo tikslą: sudaryti aukštesnę Partizanų Vadovybę. <...>

1946 m. gegužės antroje pusėje Lenkijoje veikusios Ožio grupės partizanai Punsko–Vaičiuliškių ruože per sieną pervedė Lietuvos diplomatinės tarnybos užsienyje atstovus – buvusį Lietuvos karininką Vytautą Stanevičių-Andrių ir Joną Deksnį-Alfonsą. Tauro apygardos Vytauto rinktinės 4-os kuopos partizanų Kosto Kubiliaus-Meškos ir Antano Sniževičiaus-Erelio lydimi atstovai per kelias naktis atėjo į Sasnavos apylinkes. Užėjęs pas ūkininką, Andrius ir Alfonsas paprašė šeimininką, kad šis suvestų juos su vietiniais partizanais. Netrukus į trobą užėję keli Geležinio Vilko Vytauto kuopos partizanai atstovus ir jų palydovus nuginklavo ir paryčiais atvedė kuopos vadui. Išsiaiškinęs jų tikslus, kuopos vadas Apynys ir jo vyrai palydėjo pasiuntinių ketvertą į Mikalinės miške susirinkusių Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnų ir jų apsaugos stovyklą. Kitą naktį štabo pareigūnų K. Pyplio-Mažyčio ir Juozo Lukšos-Vyčio lydimas, į stovyklą atėjo apygardos vadas mjr. Zigmas Drunga-Mykolas Jonas. Gegužės 31 d. Mykolas Jonas, Žiedas, Andrius ir Alfonsas, dalyvaujant štabo pareigūnams Žaliukui** ir Vyčiui, svarstė svarbius Lietuvos išlaisvinimo klausimus.

Protokolas

1946 m. gegužės 31 d. Pietų Lietuvos Partizanų Vado pavaduotojas Mykolas-Jonas ir Lietuvos diplomatinės tarnybos atstovai Andrius ir Alfonsas, aptarę svarbiausius Lietuvos išlaisvinimo klausimus, priėjo sekančių išvadų:

1. Aukščiausias Lietuvos Išlaisvinimo Kovos karinis ir politinis centras yra Lietuvoje.

2. Vyriausias viso krašto išlaisvinimo veiklos organas turėtų būti Lietuvoje, jį sudarytų demokratinių Lietuvos partijų, pasipriešinimo organizacijų partijų ir Vyriausios Partizanų vadovybės atstovai.

** Kazys Algirdas Varkala-Žaliukas.

3. Ginkluotoms krašto pajėgoms vadovautų Vyriausioji Partizanų Vadovybė. Vyr. Partizanų vadovybė turėtų būti subordinuota Vyr. politiniam organui.

4. Lietuvos Išlaisvinimo veikla turėtų būti koordinuota su visais lietuviškais veiksmais visame pasaulyje. Visam Lietuvos Išlaisvinimo darbui vadovauti užsienyje pavedama Vyr. Politinio organo delegatūrai.

5. Lietuvos diplomatinės tarnybos atstovai Andrius ir Alfonsas, turėdami galvoj iš Lietuvos Išlaisvinimo kovą suderinti su krašto ir užsienio veiksmais, prašo Mykolą-Joną paskubinti partizanų apygardų vadovybių pasitarimuose Vyr. Partizanų vadovybių sudarymą. Jie iš savo pusės bendradarbiaudami su partizanais dės pastangų Vyr. politinio organo sudarymui.

Minėtų organų skubotas sudarymas šiuo metu yra lemiantis Lietuvos valstybės kovai ir jos ateičiai.

Mykolas-Jonas prašomas partizanų vadovybės smulkiau painformuoti šiuo reikalu susijusiais klausimais.

Šis protokolas surašytas vienam egzemplioriuje.

Nuorašas atitinka originalą:

Parašai:

Mykolas Jonas
Alfonsas
Andrius

Mykolas Jonas pasiūlė Vakarų atstovams Lietuvos išlaisvinimo tarnybų organizavimo ir ryšių tvarkos klausimų aptarimą atidėti vėlesniems susitikimams. Iš pamiškės sargybos postų į stovyklą atėję žvalgai įspėjo vadovybę, jog pamiškėse pastebėtas okupacinių karinių dalinių telkimas, matyt, ruošiamasi „šukuoti“ miškus.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 229–233.

Partizanų dokumentai (5)

(Ištraukos iš Geležinio Vilko rinktinės vado pavaduotojo Algirdo Varkalos-Žaliuko įsakymo Nr. 13, 1946 m. birželio 1 d.)

Bendroji sritis.

Kai kurie partizanai, ar tai dėl nepilno reikalo supratimo, ar tai dėl per mažo drausmingumo ignoruoja vadovybės jiems duodamus įsakymus, tuo tarpu atlikdami mažą reikšmės turinčius ir daug triukšmo bei represijų iššaukiančius veiksmus.

Remdamiesi vadovaujančių sluoksnių nuomonėmis ir tarptautinės padėties tikslesniu įvertinimu, visiems G[eležinio] V[ilko] R[inktinės] ribose esantiems pareigūnams ir eiliniams kovotojams įsakau:

1.

Įšąmoninti visuomenę rimčiau laikytis ir uždrausti jai kalbėti apie partizanus, nežiūrint, ar jie būtų gyvi, ar žuvę.

2.

Sudrausminti visus grupėje esančius vyrus:

a/ uždrausti ginkluotiems ir uniformuotiems vaikščioti dienos metu po kaimus, nežiūrint apylinkė patikima ar ne,

b/ uždrausti lankytis ten, kur nėra būtino reikalo, ir kalbėti slapto veikimo klausimais,

c/ niekuomet ir niekur nebūti be sargybų,

d/ kur nėra būtino reikalo, neminėti net savo tarpe veikiančių asmenų nei vardų, nei slapyvardžių, nei pareigų.

3.

Nepažįstamus ir neištirtus asmenis, įsibrovusius į partizanų tarpą parašiotininkų, ryšininkų ir kitokiuose pavidaluose, tučtuojau griežtai izoliuoti ir, jiems nežinant, pranešti vadovybės sluosniams.

4.

Pirmoje eilėje vykdyti vadovybės duodamus įsakymus, išdavikų likvidavimą ir kitus uždavinius paliekant antroje vietoje.

<...>

7.

Didesnį dėmesį kreipti į žinių rinkimą apie bolševikus ir jų karinį, politinį bei ūkinį stovį.

<...>

9.

Jokių svarbių klausimų nespėti patiems, neatsiklausus vadovybės. Kiekvienas ne laiku padarytas išsišokimas gali atnešti milžiniškų nuostolių ir skaudžių aukų.

Įsakymą perskaitęs ir įsisąmoninęs gerai paslėpk arba sudegink.

G[eležinio] V[ilko] R[inktinės] vado pavaduotojas:

/pas[irašė]/ Žaliukas

/pas[irašė]/ Mažytis

[be parašo]

G[eležinio] V[ilko]

R[inktinės] Adjutantas

[be parašo]

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 226,
l. 3. Nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 122–124.

Represinių struktūrų dokumentai (4)

Realizuojant vidaus agento <...> per pranešėją 1946 m. gegužės 31 d. gautus agentūrinius davinius Puziškių miške 1946 m. birželio 1 d. Šilavoto MVD atliktos karinės-kovinės operacijos metu sulaikytas Tauro apygardos štabo bendradarbis – karininkas ypatingiems reikams Feliksas Kutkaitis-Žalgiris*.¹

(Apklauso protokolais, 1946 m. birželio 5 d., Marijampolė)

Aš, Marijampolės AS MVD vyr. tardytojas kpt. Zazajev, šiandien apklausiau sulaikytą Feliksą Kutkaitį, Juozo, g. 1900 m. Vandenių k., Kazlų Rūdos vls.

Klausimas: Papasakokit Tauro apygardos vado Drungos ir ryšininko Naktelės** požymius.

Atsakymas: Zigmąs Drunga, 42–43 m., vidutinio ūgio ir kūno sudėjimo, juodbruvis, plaukai tamsūs, sušukuoti į viršų. Skutasi, paskutines dvi savaites nesiskutęs, juodas kostiumas, kaklaraištis, žalsvo angliško digonalo milinė, antpečiuose Lietuvos armijos majoro žvaigždutė. Žalia Smetonos laikų kepurė be kanto ir kokardos. Į klausimus atsako greit, glaustai, religingas iki fanatizmo. Mėgsta daug vaikščioti. <...> Naktelės (Naktinio?) požymiai: 24–26 metų amžiaus, liesokas, blondinas, ilgi plaukai, nosis ilga, tiesi; tamsus kostiumas, be kaklaraiščio.

Kuo apsiavęs?

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 241.

* Feliksas Kutkaitis-Žalgiris pasidavė, o su juo drauge buvęs Klemensas Garbaravičius-Ažuolas, per kautynes sproguos granatai, buvo mirtinai sužeistas ir netrukus mirė.

** Naktelė – vardas ir pavardė neišaiškinta.

... Rodos, auliniais batais. Naktelė, rodos, turi dokumentus, gyvena legaliai. Todėl kad vaikšto civiliais drabužiais ir be ginklo. Nešioja juodą skrybėlę.

Klausimas apie Geležinio Vilko štabą: Kokie Žiedo požymiai?

Atsakymas: Apsirengęs žalios spalvos paltu, pilkos kelnės, juodi bateliai, marškiniai žalsvos spalvos, naminio audinio. Kepurė žalsva be kantų ir kokardų. Mažai geria, nekalbus, apsišvietęs, paslaugus, mandagus. Paskutiniu metu jaučiasi kažkoks pasimetimas, susirūpinimas.

Žaliuko požymiai: 22–24 metų, vidutinio ūgio, vidutinio kūno sudėjimo, nosis tiesi su maža kuprele. Apsirengęs civiliai, languotu rudos spalvos kostiumu. Batai juodi.

Juodžio – Vyčio požymiai: 24–26 metų, vidutinio ūgio, tamsių plaukų, apvalaus veido, nosis tiesi... Civiliu tamsiu kostiumu. Vaikšto vienplaukis.

Mažyčio – adjutanto požymiai: 20–21 metų, labai aukštas, stambaus kūno sudėjimo, šviesių plaukų, balto apvalaus veido, akys mėlynos. Pilkos spalvos kostiumas, vaikšto be kepurės. Plaukus šukuoja į viršų.

Med. seselės Laimos požymiai: 30 metų, vidutinio ūgio, vidutinio kūno sudėjimo, juodų plaukų, apvalaus veido, nosis tiesi. Kaip moteris, dažnai keičia viršutinius drabužius. Vaikšto po visas kuopas, medikamentus ir perrišimo reikmenis nešiojasi odiniame portfelyje. <...>

F. Kutkaitis (parašas)²

---

² Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 250–251.

Anelė Razmislavičienė

Kokiom žolelėm Jūs beišdygsit...

Šilavoto girininkija, Pagraižio miško 2 kvart.

Kryžius šioje vietoje 1946 m. birželio 7 d. žuvusių Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado Juozo Stravinsko-Kardo, partizanų Domicelės Didžpinigaitytės-Laimutės, kovotojų Juozo Gylio-Vėtros, Jono Naujoko-Gintaro, A. Pažėros-Špoko, Vilhelmo-Viliaus*, Pijaus Lukšio-Vyčio, Jazmino ir Studento** atminimui.¹

---

¹ Anelė Razmislavičienė, „Kokiom žolelėm Jūs beišdygsit, vaikeliai mano“, Prienai-Kaunas, 2009, p. 113.

* Papildyti duomenys apie Vilhelmą-Vilių: „Bach Wilhelm, Deutscher, war Partisan in der Gruppe „Eiserner Wolf“. Gefallen am 07. 06. 1946 im Wald von Pagraiziai“ (Justinas Sajauskas, Deutsche in den Reihen litauischer Partisanen im Bezirk Marijampolė 1944-1953, in: Annaberger Annalen 17/2009, https://annaberger-annalen.de/jahrbuch/2009/15_Sajauskas.pdf).

** Po kautynių gyvas liko ir sėkmingai pasitraukė Juozas Baltrušaitis-Tigras. Anksčiau suimto partizano F. Kutkaičio-Žalgirio ir J. Markulio-Erelio represinėms struktūroms pateikti duomenys nulėmė ne tik Tauro apygardos Geležinio Vilko, bet vėliau ir Žalgirio rinktinės narių bei Tauro apygardos vado Zigmo Drungos-Mykolo Jono žūtį. (Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 251–254.)

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (1)

Duomenys apie 1949 m. birželio 7 d. Marijampolės aps. Veiverių vls. ir Prienų aps. Šilavoto vls. Pagraižio miške žuvusį tauro apygardos Geležinio vilko rinktinės vadą J. Stravinską-Žiedą, Kardą

JUOZAS STRAVINSKAS-ŽIEDAS, KARDAS

Juozas Stravinskas-Žiedas, Kardas,
1942 m. Nuotrauka iš Prienų krašto
muziejaus rinkinių

1914 03 20–1946 06 07

Juozas Stravinskas gimė 1914 m. kovo 20 d. Suvalkų gubernijos Marijampolės aps. Šilavoto vls. Mieldažiškių k. Baltraus (Baltramiejaus) Stravinsko ir Antaninos Radušytės-Stravinskienės šeimoje.

Nuo 1925 m. birželio 23 d. iki 1934 m. gegužės 9 d. mokėsi Prienų „Žiburio“ gimnazijoje, kurią baigus tų pačių metų birželio 21 d. jam išduotas atestatas.

1934 m. rugsėjo 12 d.–1936 m. lankė Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultetą, išklausė 2 Technologijos skyriaus semestrus. 1941 m. baigė matininkų kursus.

1942 m. lapkričio 14 d. įsakymu B/45 buvo paskirtas jaunesniuoju Prienų gimnaziją mokytoju ir nuo 1942 m. lapkričio 10 d. iki 1943 m. rugpjūčio 1 d. šioje gimnazijoje berniukams dėstė fiziką, chemiją ir kūno kultūrą, buvo rūpestingas auklėtojas ir mokytojas.

1945 m. pavasarį, po Verbų sekmadienio, buvo iškvieštas į NKVD Prienų vls. poskyrį ir verčiamas pasirašyti, kad dirbs sovietų represinėms struktūroms, t. y. seks savo bendradarbius ir mokinius.

Išleistas kelioms valandoms apsispręsti, J. Stravinskas atsisveikino su žmona Konstancija ir dukra ir pasitraukė pas partizanus, veikusius Prienų šile, kur susitiko su buvusiais „Žiburio“ gimnazijos auklėtiniais Geležinio Vilko pulko 8-os kuopos partizanais Jonu Gelčiu-*Perkūnu*, Kaziu Juočiu-*Šatu*, Vincu Senavaičiu-*Žaliavelniu*, Šiauriu, Vytautu Pranu Urbanavičiumi-*Judošiumi* ir Kaziu Algirdu Varkala-*Žaliuku*. Jie pasiūlė J. Stravinskui tapti jų vadu.

1945 m. rugpjūčio 15 d. įkūrus Tauro apygardą, Geležinio Vilko pulko 8-a kuopa tapo rinktine ir buvo įjungta į apygardos sudėtį. 1945 m. rugsėjo 13 d. Tauro apygardos vado kpt. Leono Taunio-*Kovo* įsakymu Nr. 3 J. Stravinskas-*Žiedas* buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės vadu.

Tų pačių metų spalio 30–31 d. Klebiškio miške įvyko rinktinės grupių vadų ir aktyvesnių partizanų susirinkimas, kuriame buvo suformuotas rinktinės štabas ir patvirtinta pareigūnų asmeninė sudėtis, nustatyta aštuonių (Gedimino, Kęstučio, Algirdo, Šiaurio, Vytauto, Mindaugo, Šarūno ir ? (vadas *Siaubas*)) kuopų veikimo teritorija. Rinktinėje buvo įvesta griežta karinė drausmė. Visos šios ltn. J. Stravinsko-*Žiedo* įvestos priemonės leido rinktinei tapti gerai organizuota ir drausminga karine jėga, pajėgia kovoti su sovietų represinėmis struktūromis ir atremti jų išpuolius.

1946 m. pavasarį J. Stravinskas kartu su bendražygiais Kaziu Algirdu Varkala-*Žaliuku*, Juozu Albinu Lukša-*Vyčiu* ir Stasiu Lukša-

Juodvarniu pradėjo leisti laikraštėlį „Kovos keliu“, kuris balandžio mėn. tapo apygardos leidiniu.

Aktyvi ir sėkminga Geležinio Vilko rinktinės veikla greit susilaukė ypatingo sovietų okupacinės valdžios dėmesio. Rinkinei sekti buvo užvesta agentūrinė byla. Atskira byla buvo užvesta ir rinktinės vadui *Žiedui*, nors tuo metu ltn. J. Stravinskas pakeitė savo slapyvardį į *Kardas*.

Vis dėlto sovietų represinėms struktūroms pavyko ir 1946 m. gegužės 28 d. Tauro apygardos vadas *Zigmas Drunga-Mykolas Jonas* bei Geležinio Vilko rinktinės vadas *Kardas* susitiko su Vilniaus universiteto profesoriumi, Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) nariu Juozu Albinu Markuliu-*Ereliu* (saugumo agentu *Ažuolu*). Po šio susitikimo prasidėjo išdavystės ir partizanų žūtys.

Netrukus žuvo ir J. Stravinskas-*Kardas*, kai 1946 m. birželio 7 d. Marijampolės aps. Veiverių vls. ir Prienų aps. Šilavoto vls. Pagraizžio miške, netoli Šilavoto mstl. buvo vykdoma karinė čekistų operacija siekiant sunaikinti Geležinio Vilko rinktinės štabą. Per operaciją žuvo 14 (kitais duomenimis – 9) partizanų, Prienų miesto ir Šilavoto vls. gyventojų. Žinoma, kad kartu su J. Stravinsku žuvo štabo Sanitarinio skyriaus viršininkė Domicėlė (Damutė) Dičpinigaitytė-*Laimutė*, štabo partizanai Juozas *Gylis-Vėtra*, Jonas *Naujokas-Gintaras* ir A. *Pažėra-Špokas*, partizanai slapyvardžiais *Jazminas*, *Studentas* ir *Vilis*.

Žuvusių J. Stravinsko, jo bendražygių D. Dičpinigaitytės ir J. Gylio palaikai buvo atvežti į Prienus ir niekinti Prienų turgaus aikštėje. Vėliau užkasti Prienų šilo pakraštyje. Atgimimo pradžioje šioje vietoje K. Stravinskienė ieškojo užkastų savo vyro palaikų. Kasinėjimų metu buvo rasti dviejų žmonių palaikai, kurių identifikuoti nepavyko. Palaikai buvo palaidoti Prienų r. Šilavoto mstl. kapinėse.

Žmona partizanų rėmėja *Konstancija Mieldažytė-Stravinskienė* suimta 1946 m. gegužės 19 d. Nuteista ir išvežta į lagerį – *Inta*, *Komija*. 1957 m. paleista iš tremties grįžo į Lietuvą.

1997 m. gruodžio 22 d. J. Stravinskui pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1998 m. gegužės 13 d. įsakymu jam suteiktas majoro laipsnis, Lietuvos Respublikos Prezidento 1999 m. lapkričio 22 d. dekretu jis apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi (po mirties).

1995 m. rugsėjo 30 d. Prienų r. VMU Prienų regioninio padalinio Pagraižio miške išlikusioje žuvimo vietoje Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadui lt. J. Stravinskui-Kardui ir jo bendražygiams atminti pastatytas kryžius (aut. Povilas Buzas ir Juozas Skaržinskas), 2001 m. numanomoje J. Stravinsko-Kardo, Žiedo ir dar penkių 1946 m. žuvusių Tauro apygardos partizanų palaidojimo vietoje Prienų m. senosiose kapinėse pastatytas antkapinis kryžius. Atminimas taip pat įamžintas 1990 m. Prienų Kristaus Apsireiškimo bažnyčios šventoriuje pastatytame kryžiuje (aut. Samsanavičius), 1993 m. lapkričio 21 d. Marijampolės Naujosiose (Bliūdžiškių) kapinėse atidengtoje paminklinėje kompozicijoje (aut. skulptorius Bronius ir architektas Romas Vyšniauskai) ir Prienų „Žiburio“ gimnazijos kieme 2020 m. rugsėjo 11 d. atidengtame paminkle (aut. architektai Algis Vyšniūnas ir Robertas Bardauskas) 1941, 1944–1952 m. už Lietuvos laisvę žuvusiems Prienų „Žiburio“ gimnazijos mokiniams atminti.

PAGRINDAS: Lietuvos centrinis valstybės archyvas (LCVA), f. R-762, ap. 2, b. 709, l. 272; f. 631, ap. 7, b. 12970, l. 14, 16, studijų 2 knygelės; f. 391, ap. 10, b. 14089, l. 1; Lietuvos ypatingasis archyvas (LYA), f. K-1, ap. 58, b. P-17940; Antanina Garmutė, *Išėjo broliai*, Kaunas, 1990, p. 75–91, 114, 190–191; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 189–190, 212; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Ištark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 170, 294; *Lietuvos gyventojų genocidas 1944–1947*, K–S, t. 2, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2002, p. 1120, 1121; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 127, 277–278, 324; *Žymiausių Prienų krašto žmonių, svarbių istorijos datų ir kultūros įvykių Kalendorius*, Prienų krašto muziejus, 1999, p. 25; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, LYA, 2000, p. 19, 27, 86–87, 99–102, 127, 128, 454, 540; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 113, LYA, f. K-1, ap. 3, b. 115, l. 260; A. Vilutienė, J. Sajauskas, *Ištark mano vardą*, p. 84, 100, 190, 223, 237, 294; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda...*, p. 540; *Tremtinys*, 19XX rugsėjo 22 d., Nr. 18 (99), A. Garmutė; *Gėlupis*, 1995 10 05, A. Matulaitis, „Dar vienas kryžius partizanams“; *Kauno laikas*, 1995 10 13, Nr. 79 (95), V. Juodsdukis, „Žiedo partizanų grupės tragedija (1)“; *Kauno laikas*, 1995 10, Nr. 80 (96), V. Juodsdukis, „Žiedo partizanų grupės tragedija (2)“; *Lietuvos aidas*, 1996 05 30, Nr. 105, p. 14, Ričardas Čekutis, „Žuvę prieš 50 metų“; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; Memorialinio departamento (MD) Memorialinio meno ir ekspertizės (MME) skyriaus Byla 10.38 „Įamžinimo paminklais

administravimo dokumentai“, 2020 m.; Atminimo programų skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

---

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-23.

LGGRTC dokumentai (2)

Birželio 12 d. Šakių aps. Lukšių vls. (dabar – Šakių r. sav.), prie Agurkiškės k., per karinę-čekistinę operaciją žuvo 7* Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanai: Bronius Brazauskas-Sakalas (rinktinės štabo viršininkas), Zigmas Drunga-Mykolas Jonas (apygardos vadas ir Pietų Lietuvos partizanų srities vado pavaduotojas), Antanas Gudaitis-Perkūnas, Vytautas Puišys-Meška (54-osios kuopos vadas), Juozas Sidabras-Brangutė (rinktinės vado adjutantas) ir Jonas Vilijonis (Vilionis)-Vaidila.¹

---

¹ „Pietų Lietuvos partizanų sritis. Atlasas“, parengė Edita Jankauskienė, Dalia Kuodytė, Rūta Trimonienė, Dalius Žygelis, Vilnius, 2008, p. 113–114.

* Justinas Seredinskas-Zuikis yra septintasis partizanas, žuvęs drauge; duomenys papildyti http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2014/01/201401_Drungra_biogr.pdf.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (9)

(Antrasis MGB agento vizitas)

...Geležinio Vilko štabo pareigūnas Žaliukas ir Vytis su savo globotiniiais – užsienio pasiuntiniais <...> perėjo į Mozūriškių mišką. Netrukus palaukėje sutikti Kęstučio kuopos antrojo būrio žvalgai juos palydėjo pas būrio vadą. Išvargusius svečius būrio vadas Vytautas Gudynas-Papartis atvedė į savo tėviškės palaukėje įrengtą slėptuvę pailsėti. <...> Pailsėję ir numalšinę dviejų parų alkį, Naro* ir kelių vyrų lydimi pavakare atėjo į Šaltiniškių kaimo palaukę. Žiūronais atidžiai išžvalgę vietovę ir vietiniam partizanui Narui pas artimą ryšininką susižinojus padėtį kaime, sutemus Algirdas Varkala-Žaliukas Vytį, Andrių ir Alfonsą parsivedė į Šaltupio kaime atokiau nuo Kauno–Prienu plento esančią savo tėviškę.

Prie tvarto požemyje įrengtoje patikimoje Geležinio Vilko štabo slėptuvėje įsikūrę vadai ir užsienio svečiai veltui laiko neleido. Vakarų diplomatinės tarnybos atstovas Jonas Deksnys ir štabo Spaudos-propagandos skyriaus viršininkas Juozas Lukša-Vytis suredagavo ir pateikė svarstyti dviejų tolimesnei partizanų veiklai ypač svarbių dokumentų projektus. Žaliuko atspausdintus „Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio steigimo aktą“ ir „Vyriausiojo Lietuvos Atstatymo Komiteto Deklaraciją“ birželio 6 d. pasirašė visi keturi bunkeryje buvę pareigūnai.

MGB agentui Ažuolui – J. Markuliui-Ereliui, matyt, labai rūpėjo jo išdavystės pasekmės. Su MGB 2-ojo skyriaus viršininku Ilja Počkaj suderinęs tolimesnės partizanų veiklos žlugdymo planą („Zapad“) jis skubiai išvyko į Kauną. Birželio 18 d. susitikęs su ryšininke Albina-Maskoliuke, Juozas Markulis-Erelis atvažiavo į Išlaužą. Iššokę iš pa-

keleivės mašinos agentas ir Albina, pėsčiomis sukorę porą kilometrų, užsuko į vieną sodybą. <...> Netrukus į kambarį atėjo du pistoletais ginkluoti partizanai: Algirdas Varkala-Žaliukas ir Juozas Lukša-Vytis. Dar po kelių minučių į kambarį įėjo civiliais drabužiais pistoletu ginkluotas stambus vyras.

– Sveikas, Juozai! – pasisveikinęs apkabino Markulį buvęs Karo mokyklos kurso draugas lt. Vytautas Staneika-Andrius, Meškis.

Kelias dienas pas partizanus viešėjęs MGB agentas Markulis posėdžiuose atstovavo Lietuvos Laisvės Armijos organizacijai ir pasirašė Aktą ir Deklaraciją.

VYRIAUSIOJO LIETUVOS ATSTATYMO KOMITETO DEKLARACIJA

1946 m. birželio 10 d. Vyr. Lietuvos Atstatymo Komitetas, sudarytas iš kovojančių partizanų, Bendrojo Pasiaprašimo Sąjūdžio ir demokratiškos Lietuvos partijų atstovų, reikšdamas tautos valią, imasi sunkios, kruvinos kovos metu vadovauti Lietuvos nepriklausomybės atstatymui ir deklaruoja lietuvių tautai ir visam pasauliui sekantį:

1. Vyr. Lietuvos Atstatymo Komitetas yra aukščiausias tautos politinis organas, vadovaujantis politiniam ir kariniam Valstybės atstatymo darbui.

2. Vyr. Lietuvos Atstatymo Komitetas randasi krašte, kur vyksta sunkiausia tautos laisvės kova.

3. Vyr. Lietuvos Atstatymo Komiteto ir Lietuvos atstatymo reikalams atstovauti ir jiems ginti užsienyje skiriama Užsienio Delegatūra. Jai suteikiami pilni įgaliojimai atstovauti Lietuvos reikalus Sąjunginių Tautų Organizacijoje, Taikos Konferencijoje ir kitose tarptautinėse institucijose ir konferencijose. Savo uždaviniams įgyvendinti VLAK Užsienio Delegatūra koordinuoja užsienio lietuvių veiklą sėkmingam krašto išlaisvinimo darbui ir bendradarbiauja su Lietuvos Diplomatiniais Atstovais, akredituotais prie Vakarų Demokratijų Valstybių.

4. VLAK Užsienio Delegatūros nariai skaitomi lygiateisiais VLAK'o nariais.

5. Bendrojo abiejų institucijų – krašto ir Užs. Delegatūros – pirmininko pareigas eina pirmininkas krašte, Užsienio Delegatūros nariai iš savo tarpo išsirenka Užsienio Delegatūros pirmininką. Abiem institucijoms susijungus, Lietuvos Nepriklausomybę atstačius, balsų dauguma renkamas nuolatinis pirmininkas.

6. Valstybinė Lietuvos santvarka – laisva demokratinė.
7. Suvereninė Lietuvos valdžia priklauso tautai.
8. Lietuvos valdymas vykdomas per laisvais, demokratiniais, lygiais, slaptais, proporcingais rinkimais išrinktą Seimą ir sudarytą Vyriausybę.
9. Iki bus išrinktas 8-ame paragrafe nurodytas Seimas, jo funkcijas eina VLAK, kurio narių skaičius, atsižvelgiant reikalo ir galimybių, gali būti proporcingas jį sudarančių kovos organizacijų ir sąjūdžių bei politinių partijų praplėstas.
10. Laikinoji Lietuvos Vyriausybė yra sudaroma susitarimo keliu koaliciniais pagrindais VLAK'e. Laikinoji Vyriausybė en-block atsaikinga prieš VLAK'ą.
11. Iki demokratinio Lietuvos Seimo išrinkimo įstatymų leidžiamoji galia priklauso VLAK'ui, įstatymų vykdomoji galia – sudarytai laikinai Vyriausybei.
12. VLAK'o pirmininkas iki Seimo išrinkimo, paskelbus Lietuvos Nepriklausomybę, eina prezidento pareigas.
13. Valstybės atstatymas, kol Seimo nebus priimta ir paskelbta tautos laisvės ir demokratijos siekiamas atitinkanti Valstybės Konstitucija, vykdomas pagal šioje deklaracijoje paskelbtus nuostatus ir 1922 m. Lietuvos Konstitucijos dvasia ir organizacijų kovą, sujungtomis gerai organizuotomis jėgomis tęsti iki galutinės pergalės ir laimėjimo.

BDPS kviečia prie šios kovos prisidėti kovojančių organizacijų narius, visus geros valios lietuvius, kur jie negyventų ir kokį darbą nedirbtų, kviečia visus, kovojančius už pasaulio žmonių laisvę ir teises, paremti šią sunkią mūsų tautos kovą, BDPS idėjų įgyvendinimą.

Parašai: Lietuvos Partizanų vardu

(pas.) Alg. Žaliukas

L. Laisvės Kovotojų S-gos vardu

(pas.) Alfonsas Hektoras

Lietuvių Fronto vardu

(pas.) Juozas Vytis

Lietuvos Laisvės Armijos vardu

(pas.) Juozas Erelis

„Nepriklausomos Lietuvos“ Sąjūdžio vardu L.J.V.S.

(pas.) Andrius Meškis

Lietuva, 1946 m. birželio 6 d.

BENDRO DEMOKRATINIO PASIPRIEŠINIMO SAJŪDŽIO ĮSTEIGIMO AKTAS

Siekdami tikslesnių ir vaisingesnių rezultatų kovoje už Lietuvos Nepriklausomybės atstatymą ir didžiųjų demokratijos idealų įgyvendinimą atkūrus Lietuvos valstybę, mes, žemiau pasirašę kovos ir pasipriešinimo organizacijų įgalioti aktingai kovojančių ir siekiančių tų pačių tikslų atstovai, steigiamo Bendrą Demokratinį Pasipriešinimo Sąjūdį (BDPS).

BDPS yra politinis kovos sąjūdis, išaugęs ilgų metų kovoje su Lietuvos okupantais ir viso pasaulio žmonijos priešais – fašizmu ir bolševizmu. BDPS yra kovojančios Lietuvių tautos valios reiškėjas, nesusijęs nei su viena iki šiol veikusia srove bei partija <...>

Tiek tautininkų režimo metu, tiek vokiečių ir bolševikų okupacijos metu Lietuvos ūkininkas, darbininkas, inteligentas, senimas ir jaunimas, vyrai ir moterys, kovoję ir žuvę už savo ir savų įpėdinių visišką išlaisvinimą <...>, išreiškę pagrindinius savo siekimų bruožus, dėl kurių buvo verta kovoti ir mirti.

BDPS, nustatydamas savo veiklos gaires ir darbo programą, vadovausis tų žuvusių ir kovojančių mintimis, idėjomis ir troškimais.

BDPS gerai supranta, kad <...> nėra įmanomas grynai savitas nacionalinis, izoliuotas sąjūdis. Todėl BDPS, siekdamas įgyvendinti savo idealus <...>, atsižvelgs ir kitų kaimyninių tautų ir viso pasaulio žmonių gerbūvio ir gyvenimo racionalumo.

Užsienio politikoj BDPS remis pastangas sudaryti bendrą pasaulio vyriausybę, kaip geriausią pastovios taikos laidininkę.

Savo krašto vidaus politikoj BDPS laikysis Vakarų Demokratijos principų ir sieks Keturių Didžiųjų Laisvių įgyvendinimo. <...>

Socialinių problemų <...> išsprendimo, BDPS laikysis to nusistatymo, kad socialinė globa <...> vienas pirmųjų valstybės uždavinių.

Tarpusavio žmonių organizacijų ir visuomeninių grupuočių santykiuose BDPS laikysis visu griežtumu krikščioniškosios moralės dėsnių, Vakarų Demokratijos principų, artimo meilės, sąžinės, žodžio, minties laisvės...

Viena svarbiausių priežasčių, stumiančių žmoniją į karus ir kitas gigantiškas nelaimes, yra pernelyg lėtas jos kultūros pažangumas. <...> Kad naujos humaniškos idėjos paplistų, būtina sąlyga bendras plačiųjų masių kultūrinio lygio pakėlimas.

BDPS tiki Lietuvių tautos neišsemiamu kūrybingumu ir morali-
nių bei fiziškų galių supratimu, tiki savo idėjų teisingumu, pasaulio
gerosios valios žmonių galingumu, Pasaulio Viešpaties maloningumu
ir palaima. Tiki ir ryžtasi tęsti pradėtąją atskirų asmenų, grupių ir or-
ganizacijų kovą, sujungtomis gerai organizuotomis jėgomis tęsti iki
galutinės pergalės ir laimėjimo.

BDPS kviečia prie šios kovos prisidėti kovojančių organizacijų
narius, visus geros valios lietuvius, kur jie negyventų ir kokį darbą be-
dirbtų, kviečia visus, kovojančius už pasaulio žmonių laisvę ir teises,
paremti šią sunkią mūsų tautos kovą, BDPS idėjų įgyvendinimą.

Parašai: Lietuvos Partizanų vardu

<...> Alg. Žaliukas

L. Laisvės kovotojų S-gos vardu

(pas.) Alfonsas Hektoras**

Lietuvos fronto vardu

(pas.) Juozas Vytis

Lietuvos Laisvės Armijos vardu

(pas.) Juozas Erelis

„Nepriklausomos Lietuvos“ Sąjūdžio vardu

L.J. V.S. „Atžalynas“ vardu

(pas.) Andrius Meškis

Lietuva, 1946 m. birželio 6 d.

<...>

Okupacinės kariuomenės dalinių siautėjimą Lietuvoje partizanų
štabo vadovybė siejo su galimu tarptautinės padėties pakitimu.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 261–266.

* Antanas Jundilas-Naras, Kazys Algirdas Varkala-Alg. Žaliukas, Jonas Deksnys-Alfonsas Hektoras, Juozas Lukša-Juozas Vytis, Juozas Markulis-Juozas Erelis, Vytautas Staneika-An-
drius Meškis.

** Po šio pasitarimo J. Deksnys ir V. Staneika išvyko su J. Markuliu į Vilnių. V. Staneikai
sovietinis saugumas „leido“ išsivežti į užsienį žmoną. J. Deksnys į užsienį išvyko vėliau, jį per
Lenkiją „lydėjo“ saugumo agentas Antanas, kad galėtų išsiaiškinti rezistentų ryšio kanalus.
Sovietinis saugumas jau nuo 1946 m. birželio naudojosi iš J. Deksnio išgautomis žiniomis, jam
nežinant. Apie tai rašoma <http://www.spauda.lt/voruta/kronika/kronika3.htm>.

Darius Juodis

Vyriausiasis Lietuvos atstatymo komitetas

(Ištrauka)

Lietuvoje 1946-06–1947 veikusi tariamai antisovietinė organizacija. Siekė apjungti antisovietines politines ir karines jėgas. Nuo pat įsteigimo pateko į sovietinio saugumo kontrolę, vadovu tapo saugumo svarbiausias agentas J. Markulis <...>. Naudojantis komitetu siekta sunaikinti antisovietinį pagrindį, todėl šios organizacijos įsteigimo deklaracijoje kelti kilnūs tikslai nebuvo įgyvendinti.¹

---

¹ Darius Juodis „Vyriausiasis Lietuvos atstatymo komitetas“, <https://www.vle.lt/straipsnis/vyriausiasis-lietuvos-atstatymo-komitetas/>.

Arvydas Anušauskas, Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė

Bendras demokratinis pasipriešinimo sąjūdis

(Sutrumpinta)

Veikė 1946–1949 pradžioje. Telkė visas pasipriešinimo jėgas ir jam vadovavo. Sąjūdžio įkūrimą lėmė partizanų siekis sudaryti pasipriešinimo vyriausiąją vadovybę: be to, kai kurie lietuvių išeivijos veikėjai per šią organizaciją bandė vadovauti partizanams. Sovietinis saugumas per BDPS (infiltravęs agentą J. Markulį) siekė kontroliuoti partizanų aukščiausiąją vadovybę. <...>

Per Sąjūdį saugumas siekė priversti partizanus atsisakyti ginkluotos kovos, išeivijoje plėsti skaldytojišką veiklą. Išvykę į Vakarus J. Deksnys ir V. Staneika stengėsi sudaryti regimybę, kad turi Lietuvos įgaliojimus, ir perimti Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto funkcijas. Iš pradžių BDPS nei Lietuvoje (čia skelbėsi esanti Vakarų remiama, iš legaliai gyvenančių profesorių sudaryta organizacija), nei užsienyje (kaip partizanų valios reiškėja) didelės įtakos neturėjo. Ilgainiui įgijo kai kurių partizanų vadų pasitikėjimą. Dėl J. Markulio išdavysčių ir provokacijų labai nukentėjo Aukštaitijos partizanai. 1946-12 pabaigoje partizanai demaskavo J. Markulį.

1947-01-15 dalies Lietuvos partizanų vadų suvažiavime nutarta BDPS perorganizuoti. Šio darbo ėmėsi Tauro apygardos vadas A. Baltūsis (slapyvardis Žvejys). Sąjūdžio komitetas 1947-04 pavadintas BDPS prezidiumu. Prie jo buvo numatyta įkurti Karo tarybą ir Užsienio delegatūrą. BDPS karinei veiklai vadovavo Vyriausiasis ginkluotųjų pajėgų štabas. 1947 m. A. Baltūsis su visomis partizanų apygardomis konsultavosi dėl BDPS prezidiumo sudėties ir bendros vadovybės. Įkurtą Sąjūdžio prezidiumą sudarė legaliai gyvenantys in-

teligantai: V. Seliokas (slapyvardis Gintautas; laikinai ėjo pirmininko pareigas), E. Akelis, kunigas J. Stankūnas, A. Miškinis, V. Bazilevičius ir kiti. Jie leido dvisavaitinį informacinį biuletinį. Parašė laišką popiežiui Pijui XII, memorandumus Jungtinėms Tautoms ir Keturių ministrų konferencijai bei atsišaukimų laisvajam pasauliui.

Prezidiumas priėmė BDPS Ginkluotųjų pajėgų štabo statutą ir kitus norminius aktus, partizanų apygardose įsteigė karo kapeliono pareigybę. Su parengtais dokumentais 1947-12-14 pasiuntė į Vakarų savo įgaliotinius J. Lukšą ir K. Pyplį. 1948-07-09 Baden Badeno pasitarime (dalyvavo ir J. Lukša) Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas buvo pripažintas aukščiausiaja Lietuvai Vakaruose atstovaujančia organizacija. Saugumas dėl išdavysčių 1947-09 pradėjo suminėti legaliai gyvenančius BDPS narius (09-22 suėmė V. Selioką). 1948-02-02 žuvo A. Baltūsis, 1948-06-26 – paskutinis BDPS prezidiumo narys A. Vabalas. 1948-11-10 – 12 partizanų vadų pasitarime nutarta atkurti minimalios sudėties BDPS prezidiumą (pirmininko pareigas ėjo J. Žemaitis, slapyvardžiu Vytautas). 1949-02-02 – 22 Lietuvos

Tauro apygardos partizanų vadas Antanas Baltūsis-Žvejys spausdina rašomąją mašinėle. Būstinė, 1947 10 05. *LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys, skaitmeninis vaizdas saugomas LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje*

partizanų vadų suvažiavime BDPS pavadintas Lietuvos laisvės kovos sąjūdžiu, sudaryta nauja vadovybė.

Saugumas įkūrė fiktyvų BDPS. 1949-05-01 į Lietuvą grįžęs J. Deksnys, suimtas ir saugumiečių užverbuotas, BDPS vardu Vakarams teikė dezinformaciją, kurstė tarp lietuvių išeivių politinius ginčus, nesantaiką, kompromitavo Vyriausiąjį Lietuvos išlaisvinimo komitetą. BDPS vardu į užsienį buvo siunčiami saugumo agentai. Lietuvoje fiktyvusis BDPS, sudarytas iš saugumo agentų, nesėkmingai bandė užmegzti ryšius su partizanų apygardomis. Paskutinį kartą BDPS prezidiumo vardu saugumiečiai 1952 m. siuntė laiškus Nemuno srities vadui S. Staniškiui ir Kęstučio apygardos vadui K. Labanauskui, tačiau provokacija nepavyko.¹

---

¹ Arvydas Anušauskas, Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė, „Bendras demokratinis pasipriešinimo Sąjūdis“, <https://www.vle.lt/straipsnis/bendras-demokratinis-pasipriešinimo-sajudis/>.

Partizanų dokumentai (6)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 23, 1946 m. liepos 5 d.)

Rikiuotės sritis

1. Žuvus Tauro apygardos vadui Mykolui Jonui, apygardos vadovavimą perėmiau. Įsakau visiems rinktinių, kuopų, būrių ir skyrių vadams nuo šios dienos klausyti mano įsakymų.

2. Didvyriškai žuvusį apygardos vadą Mykolą Joną išbraukti iš asmeninės apygardos sudėties. Nuo 1946 m. birželio 12 d.

Pagrindas: Žalgirio rinktinės vado raportas. <...>

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 24, 1946 m. liepos 6 d.)

1. Bendroji dalis

Liečia organizacijos ir pavienių kovotojų provokavimą. Pav. 1945 m. gruodžio mėn. NKVD suimtas apygardos kapelionas kun. Lelešius-Krivaitis. Po kelių dienų užverbuotas ir gavęs slapyvardį Kiškis, paleistas. Tas „kiškis“, dingęs iš NKVD akiračio, gana aktyviai įsijungė į partizaninę veiklą.

Negalėdami jo sugauti ir atkeršyti, NKVD stengiasi Krivaitį apšmeižti, išprovokuoti, sukompromituoti kovotojų akyse. Per tardymus suimtiems pasakoja apie Krivaičio išdavystes, kad jis – NKVD agentas. Tai yra šlykštus bolševikų melas ir provokacija. Krivaitis ištikimai kovoja prieš okupantus.

2. Liečia organizacijos drausmę

Laisvės kovotojų organizacija yra karinė, todėl turime būti kariais. Kovotojai dažnai nesiskaito su savo tiesioginiais ir aukštesniais viršininkais... Nekaltai žūsta kovotojai... Sabotuojami vadų įsakymai, ruošiami sąmokslai. Nuo šiol įsakau Rinktinių vadams imtis griežtesnių priemonių prieš neklaužadas.

3. [Kovotojų nusižengimai]

Kovotojai be vado žinios ar leidimo palieka stovyklas – bastosi, „vaišinasi“. Prisigėrę kelia triukšmą, šaudo, net sukelia tarpusavio ki-virčius ir muštynes. Juos paseka NKVD ir šnipai – atveda į stovyklas, įvyksta kautynės, žūsta kovotojai...

4. Saugumas stovyklaujant

Nevesti į stovyklas civilinių asmenų, šeimų ir t. t. Daliniuose įvesti rytinį ir vakarinį patikrinimą. <...>

Žvejys
Apygardos vadas
Šarūnas*
už štabo viršininką¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 272–273.
* Jonas Pileckis-Brokas, Šarūnas.

Partizanų dokumentai (7)

(Ištrauka iš Geležinio Vilko rinktinės vado pavaduotojo Algirdo Varkalos-Žaliuko įsakymo Nr. 14, 1946 m. liepos 10 d.)

Kazys Algirdas Varkala,
būsimasis Pietų Lietuvos srities
partizanų Tauro apygardos
Geležinio Vilko rinktinės vadas.
Kaunas, Lietuva. Iki 1941 m.
Fotografas Baulas Karlas.
*LGGRTC Okupacijų ir laisvės
kovų muziejaus rinkinys.*
*Nuotrauka saugoma LGGRTC
Okupacijų ir laisvės kovų
muziejuje*

1. Pastebėta, kad atskiri kovotojai per mažai informuojami grupių vadų, negauna nurodymų, kaip veikti ir laikytis. Dėl to įsakau visiems GVRn grupių vadams perskaityti savo kovotojams vadovybės duodamus įsakymus.

2. Dažnai nevykdomi įsakymai, kurių sąlyga – siekti geresnių rezultatų. Kiti mažiau svarbūs nurodymai atliekami su malonumu. Įsakau ir paraginu GVRn kovotojus ir vadus skirti ypatingą dėmesį žinių rinkimui, ryšio palaikymui ir kitus vadovybės duodamus uždavinius.

3. GVRn Rikiuotės skyriaus, t. y. I-o skyriaus, reikalų viršininku skiriu akt. part. Dešinį, kaip labai patyrusį šiuose reikaluose. Visiems Rinktinėje esantiems grupių vadams ir kovotojams įsakau klausyti jo nurodymų, liečiančių rikiuotės sritį, suteikti ryšio ir kitokius galimus.

4. Grupių vadams sudrausti kovotojus nuo moralę žeminančių veiksmų. Už plėšimus ir išprievartavimus be pasigailėjimo sudaryti Karo Lauko teismą ir sušaudyti.

5. Nusikalstančius piliečius už plepumą ir kitus kenksmingus veiksmus bausti ir medžiaginėmis bausmėmis (bausmės dydis ir natūra nustatoma pagal apygardos instrukcijas).

6. Partizanams darytis dokumentus ir kitas kombinacijas be grupės vado leidimo draudžiama. Pastaba: kiekvienas kovotojas, aktyvus ar pasyvus (su ginklu ar be ginklo), privalo pateisinti savo buvimą kovotojų organizacijoje. Jis privalo uoliai vykdyti vadovybės nurodymus ir įsakymus, kad kova būtų prasmingesnė. Be priežasties neatlikę uždavinių kovotojai nusikalsta organizacijai. <...>

(pas.) Žaliukas, GVRn vado pavadootojas

(pas.) Mažytis, adjutantas¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 281.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (10)

(Smūgis Pakuonio partizanams)

Dar 1946 m. pavasarį Marijampolės MGB viršininko kpt. P. Raslano kabinete buvo pradėta agentūrinė byla Nr. 323 – „Geležinis Vilkas“. Pagrindiniams agentūrinės bylos asmenims: rinktinės vadui ltn. J. Stravinskui ir Gedimino kuopos vadui ltn. Vyt. Marčiulioniui sunaikinti buvo sudarytos atskiros personalinės bylos – formuliarai „Ž-7“ ir „Viesulas“. Pašventupio kaimo Marčiulioniai Jonas, g. 1917 m., ir Vytautas, g. 1923 m., kovos kelią prieš rytų okupantus pradėjo 1944 m. vasarą.

Griaudžiant prie Nemuno karo veiksmų kanonadai, pirmas į gimtinę, pasitraukęs iš reicho tarnybos, ginkluotas grįžo buvęs Kau-no meno mokyklos auklėtinis Vytautas. Sovietų armijai pralaužus Nemuno fronto liniją ir vermachto daliniams pasitraukus į Rytprūsius, savisaugos dalinio karys Jonas, sukaupęs ginklų, pasiliko tėviškėje ir su broliu Vytautu įsirengė požeminę slėptuvę. Prasidėjus gaudynėms į sovietų armiją ir siaučiant pasieniečių – „žaliakepurių“ daliniams, Pakuonio krašto vyrai subūrė partizanų grupę. Rytų fronte „uostęs parako“ karys Jonas Marčiulionis, pasirinkęs Audronio slapyvardį, buvo išrinktas dalinio vadu. 1945 m. sausio 30 d. Alšininų kautynėse žuvus Audroniui, dalinio vadu partizanai išsirinko jo brolių Vy-tautą-Viesulą. Šilavoto apgulties, Ingavangio, Daukšiagirės, Margi-ninkų kautynių dalyvį Viesulą Geležinio Vilko rinktinės vadas Žiedas 1945 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. 3 paskyrė Gedimino kuopos vadu. Aktyvi Viesulo partizanų veikla varžė bolševikų statytinių ūkinę „per-tvarką“, ne kartą grėsė NKVD įgulos ir sribų citadelės Pakuonio sau-

gumui. Dažnai Pakuonyje pasigirsdavę gandai, „siaučia Viesulas!“, keldavo siaubą ir paniką vietiniams kolaborantams ir karinės sovietų įgulos enkavedistams. Pusantrų metų Kauno zonoje dislokuoto 298-o NKVD pulko Prienu, Pakuonio, Garliavos ir Panemunės karinių įgulų enkavedistai dienomis ir naktimis krėtė kaimus ir „šukavo“ miškus, rengė nuolatinės įtartinų sodybų pasalas. Žiauriose kautynėse kuopa neteko daug patyrusių kovotojų, tačiau Viesulas buvo nesugaunamas. Sprendžiant iš kpt. Raslano ataskaitų, Viesulo sunaikinimui čekistai sudarė platų agentų ir slaptų informatorių bei seklių tinklą. Už jo išdavimą buvo žadama didelė piniginė premija. MGB vadeivos nesidrovėjo užverbuoti agentu net Šluotražį – kurčią invalidą...

1946 m. liepos 18 d. Pakuonio rajone enkavedistai aptiko ginklų slėptuvę ir suėmė partizaną Jurgį Maceiną-Vilką. Slėptuvėje rado 4 šautuvus, du automatus, du žiūronus, prieštankinę miną ir 1000 šovinių.

Liepos 27 d. Dangstytės kaimo gyventojas Stasio Petruškevičiaus sodyboje susitiko su Gedimino kuopos kovotojų būriais. Partizanai pasitarę po vidurnakčio išsiskirstė. Kuopos vadas Viesulas, pasilikęs su Naru ir Vaidotu sodyboje, sumigo. Ankstų rytą juos prižadino įnirtingas šunų skalijimas – pro alksnyno properšą į kiemą slinko būrys enkavedistų.

Per langą pasėta Viesulo kulkosvaidžio kulku kruša išblaškė enkavedistus. Pasinaudoję užpuolikų sutrikimu, Naras su Vaidotu iššoko iš trobos ir, pro klojimo kampą įsmukę į alksyną, dešimtšūvio SVT ir automato PPŠ serijomis pridengė vado pasitraukimą. Į alksyną trenkė enkavedistų ginklų ugnis. Sužeistas Vincas Blusevičiaus-Naras bėgdamas neteko jėgų ir suklupęs raiste susisprogdino. Kol rusai krėtė alksnyno krūmus, Viesulas ir Vaidotas*, perbėgę alksyną, per Prano Kazlausko sodelį bandė pasitraukti į laukus. Tačiau juos pasitiko kitos čekistų grupės kulkosvaidžių šūviai... <...>

„Pagal agentūrinius davinius ir mūsų agento Šluotražio pranešimu, kvadrante 78-10, Martininkų apylinkės Petruškevičiaus sodyboje 1946 m. liepos 28 d. slėpėsi trys partizanai. Tarp jų buvo ir Viesulas. Karinės-čekistinės operacijos metu nukautas būrio vadas Viesulas ir du jo štabo pareigūnai <...>“, – įrašyta agentūrinėje byloje Nr. 36/45.¹

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 284–286.

* Kazys Kavaliauskas-Vaidotas.

Represinių struktūrų dokumentai (5)

(Iš agentūrinės bylos „Chutoriane“ pažymos Nr. 338; 1946-10-05)

Agentūrinė byla užvesta Didžiojo Gedimino kuopai, kuri priklausė Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei.

Kuopos vadas buvo Viesulas – Marčiulionis Vytautas, s. Jurgio, g. 1922 m. Pašventupio k., Pakuonio vlsč. 1946 m. rugpjūčio mėn. Viesulas žuvo. Šiuo metu jo vietoje yra Naktis. Kuopą sudaro atskiri būriai (grupės):

1. Vermachto – Juodžio Algirdo, Motiejaus, g. 1919 m. Kėbliškių k., Pakuonio vlsč., grupė;
2. Nakties grupė dislokuojasi Pakuonio ir Kruonio vlsč. teritorijose;
3. Saulės – Aliukevičiaus Alfonso, Igno, g. 1915 m., Darsūniškio k., Kruonio vlsč., grupė;
4. Viesulo – Marčiulionio Vyto grupė. Jam žuvus, į vieną grupę susijungė Nakties ir Vermachto grupės;
5. Žaibo – Markausko Antano iš Ilgakiemio k., Garliavos vlsč., grupė.

<...> Birželio 10–12 d., vykdant stambią čekistinę-karinę operaciją Kazlų Rūdos miškuose, <...> Žaibo būrys buvo galutinai sunaikintas.¹

---

¹ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 662.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (11)

(Kruvinas 1946-ųjų rudenio)

<...> Rugsėjo 3 d. MGB agento Artojo pranešimu kitos dienos 12 val. NKVD spec. grupės 2/34 enkavedistai <...> Pociūnų kaime 60-10 kvadrato Viesulo kuopos partizanų slėptuvę. Enkavedistams pareikalavus pasiduoti, partizanai, pakėlę bunkerio dangtį, šaudydami iš kulkosvaidžio ir automatinio šautuvo bandė prasiveržti. Sutelkta enkavedistų ginklų ugnis ir ant bunkerio angos dangčio sumestų granatų sproginiai privertė partizanus pasirinkti: garbingai žūti ar pakliūti gyviems į čekistų „mėsmale“... Duslus požeminis sproginas, išsviedęs bunkerio angos dangtį, buvo narsuolių partizanų Juozo Gelčio-Gegužio, g. 1919 m., ir Antano Čepulio-Vabalo, g. 1921 m., sprendimas.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 292.

Partizanų dokumentai (8)

(Iš Geležinio Vilko rinktinės vado Algirdo Varkalos-Žaliuko įsakymo Nr. 15, 1946 m. rugsėjo 10 d.)

Bendroji sritis

Remiantis Apygardos vado įsakymu, nuo š. m. rugsėjo 10 d. perimu GVRn vadovavimą. Įsakau visiems vadams ir kovotojams klausyti mano įsakymų bei nurodymų.

1

Nauja GVRn štabo sudėtis yra tokia:

1. LK Dešinys* – Rikiuotės skyriaus viršininkas.
2. LK Mažytis – Žvalgybos skyriaus viršininkas.
3. LK Apynys – Ūkio skyriaus viršininkas.
4. LK Kurtas – Ryšių skyriaus viršininkas.

2

Visi štabo pareigūnai taip pat eina ir seniau jų eitas pareigas.

3

Buvusį Propagandos skyriaus viršininką LK Vytį, perėjusį kiton žinybon, iš turėtų pareigų atleidžiu.

4

Žodiniai kuopų pavadinimai panaikinti. Vieton jų įvedama numeracija sekančia tvarka:

Buvusi Vytauto kuopa tampa	I-a kuopa,
Algirdo	II-a,
Kęstučio	III-a,
Gedimino	IV-a,
Mindaugo	V-a kuopa.

5

Kovotojo vadinimas „aktyvus partizanas“ pakeičiamas „Lietuvos Laisvės Kovotojas“ arba „Laisvės Kovotojas“.

6

Kuopų vadai privalo savo daliniuose įvesti baudų knygeles.

<...>

15

4-os kuopos vadu skiriu Šarūną. Tuo pačiu įpareigoju <...> atstatyti tvarką ir padaryti reformą.

16

Visiems Geležinio Vilko rinktinės kovotojams, skyrių, būrių ir kuopų vadams įsakau tiksliai vykdyti tiesioginių savo vadų įsakymus.

Žaliukas, GVRn Vadas

Mažytis, Adjutantas¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 296–297.

* Kazimieras Pinkvarta-Dešinys, Kazimieras Pyplys-Mažytis, Pranas Kučinskas-Klevas, Apynys, Klemensas Baltrušaitis-Kurtas, Juozas Lukša-Vytis, Vytautas Juodis-Šarūnas.

Partizanų dokumentai (9)

(Ištrauka iš Vytauto Rinklinės vado Vytauto Gavėno Vampyro įsakymo Nr. 1, 1946 m. rugsėjo 10 d.)

Bendroji sritis.

1.

Kadangi gyvenam ir kovojam ne dėl savo asmeninių reikalų, ne dėl dabarties, bet dėl mūsų tautos ir dėl ateities, todėl turim ir ruošis ateičiai.

Tam reikalui turime turėti žinias apie žmonių turto naikinimą, kad atėjus išlaisvinimo valandai, galėtume dokumentaliai pateikti visas okupantų padarytas skriaudas, žalas ir visus nuostolius ne tik Sovietų Rusijai, kad viską atlygintų, bet ir paskelbti visam pasauliui, kokia sunki ir žiauri buvo raudonoji vergija. <...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 228,
l. 25. Nuorašas. Mašinarštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 144–145.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (12)

(Partizanų kovos)

Rugsėjo 16 d. [1946 m.] agento Stogus pranešimu Bačkininkų miškelyje 12-68 kvadrante enkavedistai surado Gedimino – 4-os kuopos j. ltn. J. Jasaičio-Nakties būrio partizanų bunkerį – ginklų sandėlį. Ieškodami pasitraukusių partizanų, <...> 2/34 pulko enkavedistai 80-20 kvadrante Panemunės vls., Kampiškių k., Juozo Juškevičiaus sodyboje rugsėjo 23 d. apsupo 4-os (buv. Gedimino) kuopos Nakties būrio partizanus. Jie atkakliai priešinosi. Raketai padegus šiaudinių tvarto stogą, partizanai bandė pramušti enkavedistų apsupties žiedą. Archyvinės bylos Nr. 36/45 duomenimis gaisro liepsnose žuvo: skyriaus vadas viršila Alfonsas Aliukevičius-Saulė, Motiejus Stravinskas-Slibinas iš Pilėnų, Algirdas Dranginis-Beržas iš Taurakiemio ir Puodžiūnas-Jaunutis. Apeodusius partizanų lavonus čekistai parvežė į Pakuonį.

Dubravos miške, prie Paliepių kaimo 5-os (buv. Mindaugo) kuopos partizanai buvo įsirengę talpią vasaros slėptuvę. Margininkų k. Simono Kapočiaus sodyboje šeimininkės brolis Viktoras Kasperavičius-Čiulbutis su kovos draugais baigė įsirengti patogų žiemos bunkerį, kurį žinojo tik keli partizanai ir kuopos vadas Algirdas Juodis-Merkys. Rugsėjo 24 d. paryčiais į sesers Marijos sodybą užėjęs Čiulbutis su Motiejumi Juodžiu-Zuikučiu pasiliko pailsėti. Baigiant ruošti vyrams pietus, šeimininkas Simonas dar iš tolo pamatė sodybos link laukais slenkantį enkavedistų ir stribų būrį. Susiremti su gausiu priešu buvo beprasmiška, slėptuvė dar neparuošta, tad vyrams teko trauktis. Trobesių ir sodo dengiamus partizanus jau netoli miško pasivijo okupantų kulkosvaidžių sėjamos kulkos. Raudonoji giltinė pirmiausiai pakirto Zuikutį*. Už kelių varsnų sukniubo ir Čiulbutis.¹

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 298.

* Abiejų žuvusių partizanų palaikai buvo užkasti Pakuonyje, prie stribų būstinės (buvusios Bajoraitynės), vėliau, pasak Antano Juodžio, perlaidoti į Kauno r. Garliavos kapines.

Partizanų dokumentai (10)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūσιο-Žvejo įsakymo Nr. 36, 1946 m. gruodžio 2 d.)

Rikiuotės sritis.

<...>

6.

Geležinio Vilko Rinktinės Adjutantą M a ž y t į už narsumą kautynėse ir atkaklų kovos vedimą su žiauriuoju okupantu dėl Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo apdovanoju juostele
Už narsumą.

Pagr[indas]. Rinkt[inės] Vad[o] rap[ortas] Nr. 34.

<...>

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 191, l. 166–167.
Nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 158–161.

Partizanų dokumentai (11)

(Ištrauka iš Geležinio Vilko rinktinės 4-os kuopos vado Vytauto Juodžio-Šarūno raporto rinktinės štabo ūkio skyriaus viršininkui apie gyvulių konfiskavimą iš stribo šeimos, 1946 m. gruodžio 21 d.)

Š. m. gruodžio mėn. 20 d. naktį buvo įvykdyta konfiskavimo operacija pas Pakuonio stribo <...> šeimą /motina su 10 m. dukterim/, gyven[ančia] Aštuonėlio kaime, savo sesers ūkyje. Gyvulius turėjo konfiskuotus iš sudegintų ūkininkų. Operacijos metu paimta 1 /viena/ karvė, 1 /viena/ avis, 1 /viena/ žąsis. Paminėtos gėrybės sunaudotos l[aisvės] kovotojų maitinimuisi.

Šeimai maitintis palikta atitinkama dalis gyvulių.

Viskas buvo įvykdyta gražiomis formomis ir gražiais žodžiais, ko pasėkoje moteris apsiverkė iš susijaudinimo, nes visai tokio apsiėjimo nesitikėjo, be to, pažadėjo prikalbinti sūnų, kad artimiausiu laiku apeleistų tarnybą /tuo reikalu taip pat buvo parašytas jam atsišaukimas ir paliktas kambaryje/.

G[eležinio] V[ilko] R[i]n[ktinės] 4-tos Kuopos V a d a s
Šarūnas [parašas]

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 227,
l. 22. Originalas. Mašinosraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 161.

Partizanų dokumentai (12)

(Iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 39, 1946 m. gruodžio 26 d.)

Rikiuotės sritis

<...>

3. Šarūno rinktinės štabo viršininką Krūmą* skiriu Apygardos adjutantu nuo šios dienos.

4. Geležinio Vilko rinktinės 4-os kuopos kovotoją Naktį perkeliu į Žalgirio rinktinę.

5. Buvusį GVRn pirmos kuopos vadą Apynę perkeliu į Šarūno rinktinę. Rinktinės vadas Apynę paskiria į rinktinės štabą. <...>

Žvejs,
Apygardos vadas
Gediminas,
Už štabo viršininką¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 316.

* Jonas Pilinskas-Krūmas, Justinas Jasaitis-Naktis, Pranas Kučinskas-Klevas, Apynis, Jonas Aleščikas-Gediminas, Rymantas.

Regina Arnastauskaitė-Rozeta

Dienoraštis (1)

(Ištraukos, 1944–1946 m.)

1944 m. spalio 29 d. Sekmadienis. Pas mus jau paskirtas naujas girininkas, šiomis dienomis laukiame atvažiuojančio. O kokius kritiškus laikus dabar gyvename... Visi kalba, kad veš žmones. O mums tikras pavojus. Kur mums dingt? Mama buvo nutarusi bėgti į Suvalkiją, bet ir vėl... Svarbiausias dalykas, kad neturime kur palikti gyvulių. Aš taip bijau to vežimo. Kiti sako, kad jie tik gąsdina žmones. Ir žinok tu čia tą teisybę.

1944 m. lapkričio 5 d. Sekmadienis. Kaip blogai tas žmonių suskaldymas. Kaip dabar ir mes... Tėvelis vienur – mes kitur. O jau ir mums nėra čia vietos. Atvažiavo kitas girininkas, mums jau reikia kitur vietos ieškoti. Norim kur į aną Nemuno pusę. Gal ten žmonės ramesni? Čia jau rengiasi gyvulius iš mūsų atimti. Neduok, Dieve.

1945 m. Trys Karaliai. Per vieną dieną pasaulis gali pasikeist kaip ir dabar. Vos spėjom visi iš namų išbėgti. Jau buvo atvažiavę suimti, bet mums vis Dievas padeda, vis išsigelbstim. [1945 m. Arnastauskų šeima iš Kaišiadorių r. persikėlė gyventi į Prienų r.]

1945 m. vasario 4 d. <...> Tatulis dabar vėl girininku Klebiškio girininkijoje, o mes gyvename pas jį. Čia įsikūrę ir kiti žmonės, bet labai geri. <...> Raštinėje dirba raštininkas, nieko vaikas... Jau gimnaziją baigęs, bet šiaip atrodo rimtas ir nedrąsus. <...>

1945 m. vasario 8 d. Ketvirtadienis. Skubėjau gaminti pietus, nes jau buvo neankstyvas laikas. Pašaukiau tatulį valgyt, durys tik virst, ir įeina vyras, visas apsiginklavęs nuo galvos iki kojų. Aš truputį išsigandau, bet tuoj supratau, kad partizanas. Tokios malonios išvaizdos vyrukas. Įėjo ir antras taip pat apsiginklavęs. Tėvelis taip išbalė, kad

net kąsnio nepraryja. Ir aš smarkiai išsigandau. Ko jie nori? Gal tėvelį mušt? Bet už ką? Juk jis jų krypties žmogus. Tuoj iš kambario išeina ir trečias su vokiška miline. Jau aš visai išsigandau. Juk jie nepasisvečiuoti pas mus atėjo. Jie laukė, iki tatulis pavalgė, ir liepė eiti į raštinę. Aš mačiau tėvelio išgąstį. Ir nuėjo visi. Nusivedė ir Celiešius. Mes su Celiešiene, baimės apimtos, neturėjom kur dėtis. Pažiūrėjau pro langą, sargybiniais apstatytas visas namas. Pagaliau iš raštinės išėjo Celiešius. Mes tuoj puolėm klausti, ko jie nori. Jis pasakė, kad paėmė visą kasą ir liepė vežti darbininkams į mišką. Celiešius juos nuvedė į mišką. <...>

Po kiek laiko visi darbininkai suėjo į mūsų kiemą. Grįžo ir partizanai. Visiems darbininkams uždraudė eiti į mišką, o iš tėvelio paėmė visų darbininkų sąrašą. <...>

1945 m. kovo 23 d. Penktadienis. Tokia graži diena... Vieversiuikai gieda, o špokai net pritūpę čiulba. <...>

– Kokie ten dabar vyrai? – paklausiau aš, pasižiūrėjusi pro langą, nes prie kluono stovėjo trys vyrai su šautuvais. – Partizanai! – riktelėjau ir nubėgau į raštinę.

<...> Aš tuoj apsisukus nubėgau į virtuvę. Trys vyrai įėję apsidairė ir pasidėjo ginklus. Vienas dar išėjęs pašaukė dar keturis. Jie davė lašinių ir paprašė padaryti valgyti. Vienas toks gražus šviesiaplaukis... Labai gražus... Visi labai jauni, o vienas tai visai dar vaikelis, bet jis linksmiausias. Kalba, juokiasi. Vienam vargšeliui ranka smarkiai sužeista sprogstamąja kulka, žaizda nemaža. Pavalgę padėkojo ir vėl išėjo į mišką. Vargšai... Koks jų gyvenimas...

1945 m. gegužės 12 d. Šeštadienis. Gegužės 9 d. baigėsi rusų ir vokiečių karas. Taika buvo paskelbta naktį patrankų šūviais. Man atrodė, kad pasibaigus karui aš nežinosiu, ką daryti iš džiaugsmo. O čia, pasirodo, visai ramiai sutikau šią naujieną. <...> Karas baigtas, bet nežinia, kas mūsų po to laukia. Juk tie „skarmaliai“ vis dar čia, o ar jie išeis, nežinia. Nors aš nė negalvoju, kad jie čia pasiliks. Jau dabar kalba, kad skrenda lėktuvai į Lietuvą <...>. Ir sako, kad nuo šio mėn. 15 d. bus mums nepriklausomybė. Duok, Dieve!

1945 m. gegužės 27 d. Sekmadienis. Visi labai laukia permainos. Kalbėjo, kad nuo 15-tos rusai turėjo išeiti, o dabar kiti kalba, kad nuo 1-os turi tikrai išeiti. <...>

1945 m. birželio 27 d. Sekmadienis. Jokios permainos nesimato. O kaip visi laukia. Palei mus miške buvo partizanų ir rusų kautynės.

Neranda Šiaurio, Dieve?.. Nejuo jis žuvo? Tai pirmas partizanas, o dar buvo vadas.

Ketvirtadienį pas mus dienojo trys partizanai: Rainys, Šatas ir Kėkštas [Vincas Senavaitis-Žaliavelnis, Šiaurys; Jonas Senavaitis-Rainys; Kazimieras Juočys-Šatas; Bronius Vilkas-Kėkštas].

1945 m. rugsėjo 2 d. Sekmadienis. Koks liūdnas ir neramus laikas. Širdis blaškosi nerami krūtinėj, o siela kažko ilgisi ir laukia laukia... Ko?.. <...>

Vakar labai anksti prabudus dar gulėjau, nes labai nenorėjau kel-tis. Tik atbėga mama su triukšmu ir išsigandusi...

– Kas yra?! – šokau aš klausti.

– Nagi, du partizanai atėjo! – sušuko ji.

Ta žinia mane pradžiugino, o mamai didžiausia baimė. O ką dary-si, kad ir rusai užeis... Šokau iš lovos ir greit apsirengiau.

Prie šulinio prausėsi du vyrai: vienas Žaliukas, o kito nepažinau. Nusiprausė ir vėl į girią. Vargšai, kaip jie vargsta.

1945 m. rugsėjo 26 d. Trečiadienis. Dažnai eidavau grybauti tu-rėdama viltį, kad kur sutiksiu P., bet niekad jų neteko matyti. <...> Ir štai vakar atėjo Rainys su draugu. Aš nudžiugau juos pamačiusi. Jie paprašė paruošti vakarienę devyniems vyrams. Koks man džiaugs-mas, kad dar daug yra mūsų tautos sūnų. <...> Tai vyrai... Jų veiduo-se amžina šypsena, o lūpose daina. Tokie dideli, gražūs ir kuklūs. Jie niekada nesiskundžia ir neliūdi, nes tikrai žino, kad kartą turės išeiti tas „slibinas“. <...> Niekas dabar neneša tokio vargo kaip jie. Mes prieš juos turim ant kelių klauptis, nes jie kovoja už tėvynę, o kartu ir už mus.

1946 m. vasario 12 d. Antradienis. Visi su baime laukė vasario 10-tos. Rusai tą dieną pravedė balsavimus, o anksčiau partizanai pa-leido krivulę: kas eis balsuoti – mirties bausmė. Raudonieji budeliai manė, kad visi eis vieningai balsuoti, o tada jau jie turės ką pasauliui parodyti ir įtikinti, kad jų visi nori ir jais patenkinti. Ir štai atėjo toji baisi diena. Nė vienas žmogus neatėjo balsuoti. <...> Manoma, kad tas pats visoje Lietuvoje, nes partizanų yra labai daug ir jų veikla didelė.

1946 m. kovo 24 d. Sekmadienis. Štai jau ir pavasaris prasideda. <...>

Aš kartais visai nustoju galvoti apie ateities gyvenimą, o kartais galvoju daug ir mano didžiausia svajonė, tai bent kiek prasimokinti, kad galėčiau savarankiškai gyventi, žinoma, jei tik liksime sveiki. Trečiadienį, t. y. kovo 20, man sukako 18 metų. Aš net pati nenoriu tikėti, kad man jau 18 metų. Kaip greit...

1946 m. gegužės 26 d. Sekmadienis. Kaip malonu dabar gamtoje. Alyvos skleidžia savo malonų kvapą po visus laukus. O kad ir gyvenimas būtų toks malonus...

<...> Žuvo Rainys. Mano širdyje liko didelė žaizda. Aš jo negaliu pamiršti, nes mylėjau jį kaip brolių, visą savaitę verkiau...

1946 m. birželio 16 d. Sekmadienis. Kaip liūdna ir skaudu... Šiuo laiku žuvo labai daug partizanų. Aš tiesiog negaliu to pernešti. Kartu žuvo Laimutė ir Zuikis [Jonas Senavaitis-Rainys, Kazimieras Senavaitis-Zuikis, Domicelė Dičpinigaitytė-Laimutė].

<...> Dabar aš juos matau beveik kasdien. Kokie jie linksmi, kokie gražūs vyrai. O kokie juokingi, tik juokus krečia. Turiu ir naujų pažįstamų. Kurtas beveik kasdien ateina. Jis toks linksmas ir gražus vyras. <...> O Mažytis toks idealus ir rimtas... Aš susitinku su jais miške ir mes daug juokaujame. Man labai gera, kad aš jiems nors kiek esu naudinga ir galiu padėti. Jie mumis labai tiki. Dabar laukiam karo arba kitos kokios permainos. Duok, Dieve, kad tik jų vargas greičiau baigtųsi.

1946 m. birželio 28 d. Penktadienis. Jėzaus širdies šventė. Neiškenčiu neužrašiusi įvykių, nes galbūt kiek ir pavojinga... Dabar beveik kasdien susitinku su p... Kurtas pirmiau buvo toks rimtas ir, rodos, nekreipė dėmesio, o dabar net flirtuoti mėgina. Mažytis, nors visada šypsosi, bet jo akys ramios ir malonios. <...> Mažytis niekada nebūna labai geros nuotaikos. Juk jam, gimusiam ir augusiam studentui, sunku nešti tą vargo naštą. Be to, ir gyveno labai gerai. Bet ką padarysi, kad jau jis tam pasiryžo, tai ir eina tais takais. Aš juos visus lygiai myliu vienoda broliška meile.

1946 m. liepos 26 d. Penktadienis. Vis laukiu ir laukiu „jų“ ateinant, bet labiausiai Mažyčio. Man jis truputį patinka... Jo lyg ilgiauosi... Man atrodo, kad jį per ilgesnį laiką pamilčiau... O gal ne? <...>

1946 m. liepos 28 d. Sekmadienis. Vakar buvo Mažytis. <...> Kalbėjom labai mažai. Lyg ketino ateiti kasdien, tai jau dabar laukiu. O kada aš nelaukiu? Laukiu ir laukiu visą laiką... Aš vis dar noriu pažinti

Mažyčio būdą... Bet kartais save kvailinu, kad jis mane galėtų pamilti. Gal jau seniai turi mylimą, juk vyrų negali suprasti.

1946 m. rugpjūčio 11 d. Sekmadienis. Karšta diena, tai nežinai, kur dingti. Pavaikštau lauke, pasivartau po klevais ir vėl grįžtu į tvankų kambarį. <...>

Aš jau jų pasiilgau. Dažnai galvoju apie Mažytį, kuris nuo ano vakaro mane labiau patraukė. Bet kokia aš kvaila! Tikriausiai jam visai nepatinku...

1946 m. rugpjūčio 20 d. Antradienis. <...> Rusai dar vis neišaina iš Pakiauliškio. Jau ir kantrybės pritrūkau belaukdama... Ir vakar nemažai pro mus praėjo, bet neužsuko. <...> Aš jau pasiilgau „susiedų“. Jau taip seniai juos mačiau. Vėl noriu išgirsti juokingus Kurto pasakojimus...

1946 m. rugpjūčio 26 d. Pirmadienis. Buvo atėjusi Anelė. Ji mane gundė pasijuokti iš Kurto, kad jo panelė ištekėjo už komsorgo. Juokai,

Paminklo, skirto Lietuvos laisvės kovotojams – Prienų „Žiburio“ gimnazijos mokiniams ir mokytojams, fragmentas. Nuotrauka R. Pauliukaitienės

kad mylėjo mylėjo, o ši – braukšt ir ištekėjo. Man atrodo, kad bus geriau, jei aš nutylėsiu. Jis gali užpykti ir šiaip ką pagalvoti, juk tai ne mano dalykas...

Mama sakė mačiusi kažką miške ant kelio stoviniuojant. Gal „jie“? Mano tokia dalia: tik laukti ir laukti. Jau, matyt, taip turi būti ir už tai ant nieko negali pykti. O vis dėlto gera būtų, kad kas mylėtų...

1946 m. rugpjūčio 27 d. Antradienis. Labai daug galvoju apie Mažytį... Man rodos, kad aš per daug rimtai ir šaltai su visais elgiuosi, tai atbaidau juos. <...> Jau kokia esu – tokia ir liksiu. Taip, matyt, reikia. Juk geriau būti rimtai, negu kiekvienam meilikautis. Aš laukiu ir laukiu jų ateinant...

1946 m. rugpjūčio 28 d. Trečiadienis. Pabudau, dar buvo neseniai prašvitę... Tik kad pradės šuo loti! <...> Mama atbėgusi pasakė, kad ateina Kairys. <...> Kai nuėjau į virtuvę, mama jau kalbėjo su Kairiu. Aš jį pasisveikinau ir truputį nudžiugau, kai pasakė, kad už tvarto yra daugiau. Tuo apsirėngusi bėgau jų atsivesti ir spėlioju, kas ten tokie. Pamačiau tris, tarp kurių akys ieškojo Mažyčio.

– Pagaliau, nors kartą, – tariu sau, pamačiusi jį, ir nuskubėjau pasisveikinti. <...>

Po pusryčių kiti išėjo, liko tik Kurtas su juo. <...> Pagaliau abu rengėsi eiti, nes viskas jau buvo sutvarkyta. Jis pasižiūrėjo į mane, aš šokau jį išlydėti. Sustojęs prie durų laukė manęs. Kai išėjau, jis žvelgė į mane pilnu meilės žvilgsniu. Aš tik prašiau, kad ateitų dažniau, ir jis prižadėjo.

Netrukus atėjo ir Kurtas su Olyte [Reginos Arnastauskaitės seserimi Aleksandra]. Kaip aš neklydau galvodama, kad Kurtas myli Olytę, o ji – Kurtą. Ji man pati pasakė. Man patinka, kad ji atvira. Keista, kad ji pirmą kartą myli, ir štai Kurtą, tą linksmą juokingą vaiką.

1946 m. rugpjūčio 31 d. Šeštadienis. <...>

Kas vakarą laukiu ateinant M... Gal jis nediršta taip dažnai lankytis kaip Kurtas? O gal aš jam nė į galvą neateinu? Bet per daug apie jį galvoju. Kam to reikia...

1946 m. rugsėjo 1 d. Sekmadienis. Tai taip ir šiomet likau nuo mokslo. Jei būčiau norėjusi, būčiauėjusi, bet kaip mamą čia palikti vieną, kai tiek daug darbo. <...> Juk ir „jiems“ daug ką reikia padėti. Iš bėdos man užteks ir tiek, kiek baigiau...

1946 m. rugsėjo 2 d. Pirmadienis. <...>

Bėgu pažiūrėti telyčios ir žiūriu – stovi pamiškėj vienas iš „susiedų“, tik nepažinau – kas. Atrodė, kad Kurtas. Pavariau telyčią ir einu artyn jo. Tik sušlamėjo krūmai ir prieš mane išlindo Mažytis. Aš truputį nudžiugau ir pasisveikinau. Padavė man tris baravykiukus, truputį nustebau, kad jis vienas, nes niekad vienas neidavo. Pakviečiau užteiti, tai jis lyg ir eit, lyg neit, bet aš įkalbinau. <...>

Jis buvo truputį nedrąsus, bet jo akys daug ką sakė. Aš buvau rimtai nusiteikusi ir mažai žiūrėjau jam į akis. Jis tikrai gražus, gražūs jo plaukai, bet aš jo dar nė trupučio nemyliu. Gal per ilgą laiką ir pamilčiau, bet dabar tai ne. Abu valgėm pavakarius ir kalbėjom. <...> Visą laiką kartu buvo mama ir Algis [brolis]. Aš pykau ant jų, nes norėjau likti tik su juo.

1946 m. rugsėjo 6 d. Penktadienis. <...> Kokia aš keista. Be to, didelė egoistė. Aš noriu, kad mane mylėtų, o aš mylėti nelabai noriu. Pagalvojau, jei Mažytis mane pamiltų, o aš jį, kas iš to? Kuo galėtų baigtis mūsų meilė? Juk vis tiek mudu ne pora. Jis mokytas, miesto inteligentas, o aš... Nors ir daugiau prasilavinusi už kaimietes, bet...

1946 m. spalio 20 d. Sekmadienis. <...> Ketvirtadienį kasėm bulves. Kad pradės loti šuo ir pro klevus pamačiau ateinant kažkokį nepažįstamą, bet supratau, kad tai mūsiškis. Einu į kambarį ir galvoju: jei nepažinsiu, tai sakysiu nieko nežinanti, ir viskas. Bet kai tik įėjau, tuoj pasakė, kad pamiškėj yra Mažytis. Dabar jau drąsiai su juo kalbėjau. Jis dar klausė, ar rusai nesitąšo. Pasakiau, kad jau labai seniai buvo ir kad čia ramus kampelis. Truputį pasėdėjęs išėjo. Aš išleidau jį pro vartelius ir vėl grįžau prie bulvių. Jau pasiėmus knablį kasu, tik kažin kaip netikėtai dirstelėjau į Reškinio pusę ir netekau žado: kalnu ėjo virtinė rusų ir visi tiesiai į mus.

– Vajėzau! Rusai! – tik ištariau aš ir šoko mintis į galvą, kad reikia pranešti pamiškiniams.

Tik klumpės liko bulvienoj, o aš vienomis kojiniėmis bėgu jiems pasakyti... Kai išbėgau pro vartelius, tai dar tas nebuvo nuėjęs iki miško. Aš jiems pradėjau moti, kad bėgtų, tai jie tik susimatojo ir nēr. O rusai jau buvo visai netoli. Dievas dar vis saugojo mus. Rusai tik per kiemą perėjo – nė neužėjo.

1946 m. lapkričio 24 d. Sekmadienis. Kiek daug neramumo patyriau per dvi savaites. Ir tai buvo dėl Mažyčio. Jau labai seniai jis pas mus buvo. Mudvi su mama klausėm kitų, kodėl jis neateina, tai jie

mums nei šiaip, nei taip atsakydavo. Be to, dar Griausmas [Klemensas Maceina-Griausmas] išsitarė, jog vienas jų nusišovė. Viešpatie, nejuogi Mažytis, galvojau aš, o neramumas vis didėjo. Sužinojau, kad ir tėvai nieko nežino. Jau visai susirūpinau. Kur einu, ką dirbu, vis jis man stovi akyse, o širdį drasko skausmas. Apie nieką negalvoju, tik apie jį. O kai užsigalvoju apie jį, nė nepajuntu, kaip ašaros ima riedėti iš akių. Verkiau ir gailėjau jo visa širdimi. Atsigulusi mačiau jį tokį aukštą ir gražų... Bet ir vėl vilties kibirkštėlė nušviesdavo mane ir aš spėlioju: gal kur išėjęs... Kas tik beateidavo iš jo draugų, vis klausdavom apie jį, o jie nieko tikro nepasakydavo, tai dar daugiau įtarimų mums sukeldavo. Tik vienas Griausmas tvirtino, kad gyvas, bet aš jo nė klausyti nenorėjau.

– Na, ginčijamės, – pasakė jis juokaudamas. – Aš statau automata, o jūs ką? – klausė jis manęs.

– Aš? Aš nieko neturiu, – teisinausi.

– Žieminį paltuką. Gerai? – pasiūlė jis ir aš sutikau.

Jis pažadėjo vėliausiai po dviejų savaitių jį atvesti. O dabar sužinojau, kad jis tikrai gyvas. Kaip linksma ir smagu! Nežinau, kodėl aš jo taip gailėjau. Bet aš visų taip gailiu. Dabar vėl svajoju apie jį – gyvą.

1946 m. gruodžio 1 d. Sekmadienis. Trečiadienį žiūriu pro langą, nagi – Mažytis ateina... O aš dar nesusišukavusi, nepasitvarkiusi. Šokau tuoj taisytis, o jis jau prie durų. Sveikindamasis giliai giliai pasižiūrėjo į akis. Truputį lyg ir susijaudinau... Juk jis kaip iš numirusių prisikėlė. Tuoj nuvedžiau jį į kambarį, o pati nubėgau ruošti pusryčių. Kai grįžau į kambarį, jis atsisuko ir žiūri man į akis. Aš jaudinuosi ir nususuku nuo jo. Nesuprantu, kodėl bijau jo žvilgsnio, kodėl jo varžausi? Tik jo vieno. Kurtui aš drąsiai žiūriu į akis, o jo varžausi ir nedrįstu. Atsistojau nuošaliai ir klausiausi, ką jie kalba su tatuliu. Aš žiūriu į jį, bet jam užtenka tik galvą pasukti į mano pusę ir aš jau stoviu akis nukreipus į šalį. O Griausmas atėjęs tuojau liepia paltuką jam surišt, ir gana. Aš vis dar priešinuosi, o Mažytis ramiai šypsosi žiūrėdamas į mudu.

1946 m. gruodžio 15 d. Sekmadienis. Dažnai pergalvoju praėjusios savaitės įvykius. Jau mums turbūt tokios dienos daugiau nebus, kokią mes pergyvenom. Mačiau Kairį, Mažytį ir daugelį kitų. Aš visai nesitikėjau, kad galėjau užsitarnauti tokią garbę. Susijaudinau, kai mane „tuo“ apdovanojo. Rodos, kiekgi mes čia jiems padedam,

o žiūrėk, jie net ir apdovanojimus... Aš jaučiausi laiminga, kai mus visi sveikino ir daug ko linkėjo. O Mažytis giliai giliai pažiūrėjo į akis mane sveikindamas. Pas juos esu rašoma „rėmėja Rozeta“. Kokį gražų vardą jie man davė! Ir žinau, kai ateis laikas, nebūsiu pamišta. Aš labai džiaugiuosi, kad esu priskirta prie kitų rėmėjų.

Nors Mažytis ir labai neturėjo laiko, bet vis tiek rado progą pri-eiti prie manęs ir tarti nors porą žodžių. Labai žiūri į akis. O aš vis rimtesnė buvau su juo. Kai jie išeidinėjo, aš ėjau paskui juos. Mažytis, pamatęs mane, norėjo eiti paskutinis, bet Žaliukas nustūmė jį į priekį ir liepė rodyti kelią.

Šventų Kalėdų antra diena. Visai netikėtai balius. Atėjo Venslovų mergaitės, Pypliai (Mažyčio tėvai) ir Kurtas su Kairiu. Aš palei Kairį beveik visai nesėdėjau, o Olytė prie Kurto visą laiką.

Kai pasakė, kad ateina Mažytis, tai palikusi Kairį, nukūriau pasi-tikt. <...>

Buvo linksma, daug dainavom, tik šokt neturėjom muzikos. Ma-žytis truputį pasėdėjęs, nuėjo ir atsigulė, nes sakė dvi naktis nemiego-jęs. Kairys dar sėdėjo už stalo. Aš daug kartų jaučiau jo žvilgsnį.

Įėjau į kambarį, kur miegojo Mažytis, ir jis pradėjo mane kalbinti. Aš atsistočiau prie pečiaus ir kalbėjomės. Man pasidarė nejauku, nes kambary buvo nelabai šviesu. Aš jau norėjau eiti, o jis vis kalbėjo, tai lyg ir nepatogu buvo išeiti. Aš mačiau, kaip iš kito kambario ateina Kairys. Kai pamatė, kad aš kalbu su Mažyčiu, kaip įbestas sustojo ir, staiga apsisukęs, nuėjo. Man pasidarė nemalonu ir aš, palikusi Mažytį, išėjau. Kairį radau virtuvėje besėdintį vieną. Jau buvo nebe toks, kaip atėjo. Vadinau jį eiti į kambarį, o jis griežtai atsiskakė. Paskui pradėjo juoktis, kodėl buvau susirūpinusi, kad nesirodo Mažytis. Aš supratau, kad tas jo juokas buvo priekaištas. Nuėjau nuo jo truputį užsigavusi. Neduok, Dieve, būti jo mylimąja, tai jau nė pažiūrėt į kitą nebūtų ga-lima. Tai man nepatinka.

Aš, Kurtas ir Olytė visą vakarą susėdę ant lovos dainavom. Nusibodo ir dainos, Kurtas ir Olytė užmigo, o aš negalėjau užmigti, tai dar vaikščiojau. Nusibodo ir vaikščioti, ir sėdėti, tai nuėjusi ant kuparo at-siguliau. Lyg ir nuovargis apėmė... Po truputį snaudžiau, bet pabudęs Mažytis atbėgo pas mane išskėtęs rankas ir apkabinęs prisiglaudė. Aš jį pasodinau palei save. Jis tikrai ne toks kaip Kairys, o ypač šiandien jis gražiai atrodė. Truputį pakalbėję nuėjom į kambarį.

1946 m. gruodžio 28 d. Penktadienis. <...> Jau temstant tėveliai ir Pypliai išėjo pas Reškinį. Mudvi likusios sėdėjom kambary ir kalbėjom. Aš pakilusi nuėjau pamaišyt pečiuke anglių ir girdėjau, kaip Algis kažko greitai išėjo laukan. Pamaišiusi pečių atsistojau eiti ir susidūriau su kažkuo dideliu dideliu, kuris mane pagavo į glėbį.

– O Jėzau! – sušukau iš išgąščio ir tik tada pažinau Mažytį ir Kairį.

O kas jų per smagumas ir linksmumas. Mažytis, mane pagavęs, stengėsi kiek galėdamas pabučiuoti į lūpas, o aš blaškiausi jo glėby, kad tik ištrūkčiau. Ištrūkusi nurūkau į kitą kampa. Kaip padūkę gaudo mus... Keliskart mane pagavo Kairys, bet nieko „blogo“ nepadarė ir aš ištrūkiau.

Mažytis prie stalo vėl mane pagavo. Aš blaškiausi jo glėby ir šaukiaiu, bet ar tokiam milžinui atsispirsi. Jaučiaiu, kaip staigiai mane pabučiavo ir paleido. <...> Rodos, ne taip baisu būtų, jei nematytų Kairys. O jis tikrai matė. Aš mačiau, kaip jo veidas apsiniaukė ir jis pasidarė ramesnis ir piktokas. <...>

Mažytis atsisveikindamas pasakė, kad ateis po savaitės, o Kairys sakė, kad – per šv. Kazimierą. Aš pasakiau „gerai“.

Dabar man įdomu, koks vėl bus Kairys, kai ateis. Jeigu jis pyktų, kad mane pabučiavo Mažytis, tai būtų kvailas, bet man vis tiek... Jis man jau nublanko... Nereikia man jo!¹

---

¹ Regina Arnastauskaitė, „Dienoraštis“, in: *Laisvės kovotojų prisiminimai*, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 710–748.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (13)

(1947 metai. Sutikus Naujuosius)

Geležinio Vilko vadas Algirdas Varkala-Žaliukas į savo tėviškę Šaltupio kaime sutikti naujuosius pasikvietė kelis štabo pareigūnus. Negiliame laukų sniege prieš vidurnaktį išpaustus vyrų pėdsakus netruko užlyginti retokos snaigės. Sodyboje įrengtos keturios slėptuvės pavojaus atveju užtikrino partizanų saugumą. <...>

Siekdamas sustiprinti rinktinės štabo veiklą, Geležinio Vilko rinktinės vadas Žaliukas, pasitaręs su pareigūnais, pasirašė pirmąjį 1947 metų įsakymą. Vietoje Prano Kučinsko-Apynio, apygardos vado 1946 12 26 įsakymu perkelta į Šarūno rinktinę, pirmos kuopos vadu paskyrė <...> Albiną Švedą-Radastą. Antros kuopos vadą Juozą Baltrušaitį-Tigrą paskyrė rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku, o kuopos vadu – Zigmą Jušką-Pjūklą. Rinktinės štabo Ryšių skyriaus viršininkui Klemensui Baltrušaičiui-Kurtui pavedė ir Ūkio skyriaus viršininko pareigas. Pavakare į slėptuvę užsuko iš Vilniaus grįžęs Vyriausiojo Ginkluotų Partizanų Štabo (VGPS) adjutantas kpt. Juozas Lukša-Arminas, Skirmantas. Jis pakvietė Žaliuką vykti su juo pas apygardos vadą Žvejį. Sulaukę vakaro, visi patraukė Klebiškio miško link. Po vidurnakčio partizanai, užėję į Antaniškių gyventojų miške esančią sodybą, keisdami sargybą, iki paryčių ilsėjosi. Brėkstant rytui, sukilę pavalgė šeiminkės paruoštus pusryčius ir miškais nužygiavo Veiverių link.

Mozūriškių girioje palikę apsaugą, Skirmantas ir Žaliukas, ginkluoti tik trumpais ginklais, popiete išėjo į Skriaudžių–Marijampolės plentą, žadėdami pakeleive mašina važiuoti Marijampolės link. Atsitiktinai sutiktas ryšininkas Pistoletas atpažino partizanus ir prane-

šė, kad apygardos vadas Žalgirio rinktinės slėptuvėje laukia Kazoko. Betemstant Žaliukas ir Skirmantas atėjo į ryšininko nurodytą vietą pas vadą. Be ilgesnių įžangų Skirmantas įtikinamai išdėstė Žvejui, kad nepaneigiamai atskleista „Barzdočiaus“ – Juozo Markulio-Erelio išdavikiška veikla. Apsvarstę susidariusią padėtį, vadai nutarė sausio 18 d. numatytą partizanų vadų suvažiavimą, kuriam kruopščiai ruošėsi ir provokatorius Markulis, pavaizduoti netikroje vietoje, netoli Norieikiškių esančioje sodyboje. Nesulaukdami Žalgirio rinktinės vado Kazoko, apygardos vadas Žvejys su Skirmantu ir Žaliuku paruošė melagingą partizanų vadų suvažiavimo scenarijų. Kruopščiai parinktų nesamų ryšio taškų, iš kitų apygardų atvykusių partizanų atstovų suėigos punktų ir slaptažodžių davinius perduoti Markuliui-Ereliui vadas pavedė Skirmantui-Vyčiui. O vadų suvažiavimą nutarta sušaukti savaite anksčiau, t. y. sausio 10 d. Žalgirio rinktinės ribose. Tačiau Kazokas vis nesirodė.

...Rami sausio ketvirtosios naktis. Pro tirštokus debesis retkarčiais išnirdavo pablyškęs mėnulio pilnatis skritulys. Puriu sniegu padengtais laukais mėnesienos prieblandoje atsargiai slinko du baltais apsiaustais apsigobę vyrai. Sunkaus nakties žygio išvarginti partizanai užsuko į Kampinių kaimo gyventojų Laukaičio sodybą truputį atsikvėpti. <...> Netrukus vyrai pabeldė į gerai pažįstamų geraširdžių Ogonių trobelės duris. Tylaus, miško vyrams įprasto beldimo prižadinta Ogonienė atvėrė duris. <...>

Netrukus ankštokoje trobelėje pasklido kepsnio su svogūnais kvapas. Iki pusės nusirengę vyrai šeimininkės pašildyto vandens dubenyje nuprausę prakaitą, kiek pažvalęję sėdo prie stalo. Sočiai pavalgę, pasidėję šalia ginklus, partizanai nuvirto valandėlę pailsėti ir užsnūdo. <...>

Baltame apsnigtų laukų fone nuo Veiverių pusės slinko tamsiai pilka enkavedistų ir stribų masė. <...>

– Vyrai, kieme ruskiai! – dirstelėjusi per langą ir pamačiusi artėjančią enkavedistų gaują klaikiai sušuko Ogonienė ir metėsi į kiemą.

Partizanai stvėrė ginklus ir šoko per langus... Žalgirio rinktinės štabo Ūkio dalies viršininką partizanų lt. Antaną Martynaitį-Kapsą enkavedistų šūviai pasitiko prie gėlių darželio vartelių. Vakarų Sūduvos krašto partizanų grupės organizatorius Turklys, Viltrakių kautynių narsuolis, Žalgirio rinktinės vadas partizanų majoras Juozas

Jasiulaitis-Kazokas, kirtęs į priešo kulkosvaidžio ugnies židinį kelias „šturminės MP-43“ serijas, emgebistų kulų pervertas sukniubo plyname sniego lauke.

Į kiemą išbėgusią Ogonienę sribai įstūmė į priemenę. Troboje nuaidėjo du sausi šūviai... Nesuvokdama, kas įvyko, moteris instinktyviai atplėšė gryčios duris. Į veidą tarsi kieta kuoka trenkė Veiverių sribų vadeivos Albino Dovydonio sugniaužtas kumštis. Blankioje žibalinės šviesoje moteris išvydo klaikų vaizdą: plačiai atmetęs į šalis stambias sudiržusias rankas prie durų aukštelininkas gulėjo jos vyras, prie krosnies skausmo į kamuoliuką suriestas dejavo keturiolikmetis sūnus Kaziukas. <...>

Sumetusi į vežimą savo aukas, budelių procesija, barstydamą sniege raudonus kraujo lašus, pajudėjo Veiverių pusėn. Sudaužyta ir iškankinta Ogonienė vos spėjo eiti paskui lėtai judantį vežimą. <...>

Jau vidurdienį plačioje apylinkėje pasklido žinia, kad į Veiverius parvežti keturi žuvę partizanai. „Negi... Kazokas?“ – nusmelkė skaudi nuojauta Žvejų. „Negali būti... Juk Kazokas – drąsos ir nemirtingumo simbolis...“ Tačiau tiesa buvo skaudi. Patikimas žmogus, grįžęs iš Veiverių, gandas patvirtino: sribyno kieme matęs du uniformuotus partizanus ir du civilius...

– Niekšai turi mirti! – skaudžios žinios pritrenktas sušuko visuo met santūrus Tauro apygardos vadas Žvejys.

Skubiai aptarę padėtį, Žvejys pavedė Skirmantui ir Žaliukui išdaviką Markulį-Erelį sunaikinti. Dar kartą patikslinę sutarto, sausio 10 dieną šaukiamo vadų suvažiavimo klausimų smulkmenas, Skirmantas su Žaliuku sutemus išvyko į Vilnių.

Grįžęs į apygardos štabą, paskutinių žinių giliai sukrėstas Žvejys slėptuvėje rado jo laukiantį kapelioną Grafą. Pasiguodę, jog žiauri kova su okupantu kasdien reikalauja kruvinių aukų, vadas ir kapelionas nutarė paskelbti apygardoje dvisavaitinį gedulą.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 319–322.

Partizanų dokumentai (13)

(Ištrauka iš Geležinio Vilko rinktinės vado Algirdo Varkalos-Žaliuko, Daumanto įsakymo Nr. 8, 1947 m. sausio 6 d.)

1.

Skelbiu Rinktinės žiniai Apygardos vado {Antano Baltūsio-Žvejo} įsakymo Nr. 41 {2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10}

<...>

3.

Geležinio Vilko Rinktinės Vado slapyvardį Ž a l i u k a s jam pačiam prašant pakeičiu į slapyvardį D a u m a n t a s.

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 226, l. 9–10. Nuorašo nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 163–165.

Vytautas Juodsdukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (14)

(Lietuvos partizanų apygardų atstovų suvažiavimas)

Trijų Karalių dieną prasidėjusi ir daugiau nei parą siautėjusi pūga laukų kloniuose ir pamiškėse suplūkė neišbrendamus sniego pusnykus. <...> Ūkininkų ištrauktos iš pašiūrių rogės ir lengvi riestanosiai vienkinkiai važeliai dažnai palengvindavo tolimus partizanų žygius. Rėmėjų skolintomis, pora arklių kinkytomis rogėmis, įsimetę porą kulkosvaidžių ir pakankamai šovinių, partizanai drąsiai leisdavosi į tolimas keliones.

Grįžę iš Vilniaus ir skubėdami į vadų susirinkimą, Skirmantas, Žaliukas ir Algimantas Zaskevičius-Tautvaiša, Lizdeikių kaime paleidę juos pavėžėjusį gaspadorių, užsuko į Juozo Skėraičio sodybą. Rintam pokalbiui be pašalinių svečiai pasikvietė šeimininką. Praardęs švarko rankovę, Žaliukas išėmė šešis baltos medžiagos gabalėlius ir susukęs ritinėliu įleido juos į tuščią butelį. Visų akivaizdoje užlydę vašku, Žaliukas su šeimininku nunešė butelį į malkinę ir užkasę kruopščiai paslėpė. Tai buvo Vakarų pasiuntinių palikti ir iki šiol į išdaviko Markulio-Erelio nagus nepakliuvę ryšio su užsieniu šifrai. Rinktinės vadas Žiedas, išvykdamas į 1946 m. birželio 2 d. vykusį Tauro apygardos partizanų vadų pasitarimą, gautus iš V. Staneikos-Andriaus ir J. Deksnio-Alfonso ryšio šifrus buvo pavedęs saugoti savo pavaduotojui Žaliukui. Žuvus Žiedui ir į Markulio-Erelio pinkles pakliuvus J. Deksniiui-Alfonso, Hektorui, Žaliuko išsaugoti šifrai buvo vienintelė gija, galinti atstatyti ryšį su užsienio rezistentais. Todėl išeidamas Žaliukas griežtai įspėjo Skėraitį, kad apsaugai patikėtą butelį saugotų kaip savo akį ir be jo arba Skirmanto niekam neatiduotų. <...>

Sausio 12 d. Pilviškių vls., Nedrausų k., Lietuvininko sodyboje susirinko Lietuvos partizanų apygardų atstovai. Savaite paankstinus suvažiavimo datą, į posėdį spėjo atvykti tik Dainavos ir Kęstučio apygardų atstovai: j. ltn. Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas ir Kęstučio apygardos vado ltn. Juozo Kasperavičiaus-Visvydo įgaliotinis Gandrimas. Posėdį pradėjo Tauro apygardos vadas plk. Antanas Baltūsis-Žvejys. Pagrindinis suvažiavimo tikslas buvo sudaryti Vyriausią Lietuvos partizanų ir civilinės valdžios vadovybę. Išaiškinus Markulio-Erelio išdavikišką veiklą, nutarta: Vyriausią Ginkluotųjų Partizanų Štabo (VGPS) būstinę iš Vilniaus perkelti į Tauro apygardą, o civilinės politinės vadovybės atstovais kviesti tik žinomus, pogrindyje dirbančius politinius veikėjus. Svarbiausias uždavinys, kaip rašė J. Lukša, „nutarta kuo skubiau atstatyti ryšius su užsieniu“. Šį svarbų darbą vykdyti buvo įpareigoti posėdžio dalyviai: Dainavos apygardos štabo Organizacinio skyriaus viršininkas Rimvydas ir Tauro apygardos vado pavaduotojas Tautvaiša. Po posėdžio Žvejys su štabo pareigūnais ir rinktinių vadais, aptarę apygardos partizanų veiklos trūkumus, nutarė įkurti dvi naujas rinktines. Žvejo pasirašytu įsakymu Nr. 1 (op) steigiamai Birutės rinktinei priskirtos Geležinio Vilko rinktinės 5-oji (buvusi Mindaugo) ir Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos bei Kauno mieste veikiančios laisvės kovotojų grupės. Pilviškių apylinkėse sudaromos Kęstučio rinktinei perduoti Pilviškių, Vilkaviškio, Kybartų, Vištyčio, Žaliosios ir gretimuose valsčiuose Vytauto ir Žalgirio rinktinių sudėtyje veikiančios partizanų būriai.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 324–327.

Juozas Kasperavičius-Visvydas

Laiškas

(Ištraukos iš Jungtinės Kęstučio apygardos vado Juozo Kasperavičiaus-Visvydo laiško Lietuvos partizanų atstovų suvažiavimo, vykusio 1947 m. sausio 15–16 d. Pilviškių valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje, dalyviams; laiškas buvo parengtas iš anksto, gerai apgalvotas, Kęstučio apygardai šiame suvažiavime atstovavo Gandrimas*)

Laisvės Kovų Draugai,

Į šį suvažiavimą, nežiūrint didelio pavojaus ir sunkumų, mes vykome kaip į seniai lauktą visų kovojančių dėl mūsų laisvės ir nepriklausomybės pirmąjį susitikimą, kad jame užmegztume artimą sąlytį ir sutvirtintume tą dvasinį ryšį, kuris mus jungė ir šaukė bendron kovon: kad pasidalintume patirtais rezultatais, o svarbiausia, nustatytume bendrąsias vieningos kovos gaires.

1. <...> Ypač sunkūs laikai prasidėjo, siaučiant raudonajam okupantui. Nepraslinkus nė pusmečiui po antrosios okupacijos, daugumas likusiųjų Lietuvoje pagrindinių organizacijų vadovujančių asmenų, norėjusių atstatyti pakrikusią laisvės kovos sąjūdžio padėtį, žuvo arba buvo areštuoti. Tarp atskirai veikiančių organizacijos vienetų nutrūko organizacinis ryšys, svarbiausia nutrūko pats jungiamasis siūlas – nustojo ėjusi organizacijos slaptoji spauda. Vis žiauriau siaučiant bolševikų gaujoms, pakeliant smūgį po smūgio, atskirai veikiančioms organizacinėms vienetams nebuvo galimybės susigaudyti net savo veiklos plote, o ką jau bekalbėti apie siekimus sumegzti nutrūkusius ryšius, apie sąlygas sudaryti naują vadovybę.

Laisvės kovos sąjūdis pergyveno krizę:

Kaip mums žinoma iš atskirų išsilikusių vienetų istorinių metmenų (laisvės kovos sąjūdžiui) pergyvenus sudaužymo krizę ir įsiliejus į jo eiles naujų jėgų, prasidėjo naujas, atsargus ir lėtas laisvės kovos išsilikusių paskirų dalinių reorganizavimas, ieškojimas ir užmezgimas ryšių. Žodžiu, visi tie mums žinomi vargai ir keliai, kurie mus veda į visų bendrąjį susitikimą.

2. Kai kurie asmenys nori įžiūrėti, kad šiandieniniai laisvės kovotojai yra pilna to žodžio prasme, „bėdos vaikai“.

Dabartinio laisvės kovos sąjūdžio neigiamon charakteristikon dedamas tvirtinimas, esą šiame sąjūdyje nesama intelektualinių pajėgų, kurios sugebėtų tinkamai organizuoti, veikti ir vadovauti. Savo laiku kelias į Vakarus buvo atviras ir laisvas. Mūsų tautiečiai žinojo ir puikiai suprato, kad bolševikinė furija, įsibrovusi į mūsų kraštą, tuoj pradės beatodairines pjautynes ir galutinį „krašto valymą nuo liaudies priešų“ – atseit, nuo visų padorių lietuvių. Tačiau daugumas lietuvių per daug mylėjo savo tėviškės laukus, savo gimtuosius namus, kad būtų ryžęsi juos palikti. Su savo gimtuoju kraštu juos siejo tokie dvasiniai saitai, kurie buvo stipresni už pavojų gyvybei ar už bet kokius kitus išskaičiavimus.

Tuo gali būti paaiškinamas šiandieninis laisvės kovos sąjūdžio narių herojiškumas: laisvės kovos sąjūdžio narys – su granata kišenėje veža slaptąją spaudą, laisvės kovos sąjūdžio narė lietuvaitė... tamsią darganotą naktį drąsiai neša slaptąją korespondenciją, laisvės kovos sąjūdžio narys... apsuptas iš visų pusių priešo, iššaudęs paskutinius šovinius, žūsta susisprogdinęs granata.

Laisvės kovos draugai, ar tai eina kalba apie „kailio saugojimą“? Ar tai bedalis, neturintis išeities likimas? Kiekvienas savaime supranta, kad dabartinėje kovoje gal mažiausiai yra galimybių „išsaugoti savo kailį“, tveriantis ginklo.

Kas buvo „bėdos vaikas“ ir troško išsaugoti savo kailį, tas rado ir priemonių, ir būdų – ir daug saugesnių negu ginklas. Pagaliau ir tiems, kurie buvo išėję kovos keliu su ginklu rankoje, aš manau, buvo kelių ir būdų, jeigu tik jie to siekė, pasigauti tos tariamosios „laisvės“ (tam tikslui „nemažą lengvatą“ buvo juk suteikęs ir „draugas“ Bartašiūnas). <...>

Ką rodo tas geriausių tautos sūnų pavyzdys, kurie krito kovos lauke arba pasišventę ir pasiryžę kenčia rūsiuose, kalėjimuose, koncentracijos lageriuose? <...>

Taip, ginklo kova yra aukščiausioji ir žiauriausioji tautos laisvės kovos forma, tačiau tai nėra aukščiausioji kliauzulė paskiro tautos nario egzistencijai. Taigi naivu ir netikslu tvirtinti, kad asmeninių bėdų verčiami kovoja laisvės kovos sąjūdžio nariai. <...>

Kas taip galvoja, tas nepažįsta laisvės kovos sąjūdžio arba jį pažįsta tik iš dalies. <...>

Kai kurių asmenų džiaugsmui ar nusiminimui, norėčiau dar pridėti: šiandieninis laisvės kovos sąjūdis jau per daug glaudžiai yra suaugęs su spontaniškai kylančia mūsų tautoje egzistencine kova. <...>

3. <...> Laisvės kovos draugai, šiandien mes ryškiai jaučiame, kad sunkiausi kovos sąjūdžio darbai yra atlikti, kad mums lieka nužengti paskutinis žingsnis – visiems susilieti į vieną bendrą vienos vadovybės vadovaujamą vienetą. Tas dvasinis ryšys, kuris mus visus, tolimuose atstumuose esančius, laisvės kovos žygiuose ir darbuose jungė, tie lūkesčiai – aplaistyti kai kurių mūsų brolių krauju ir net gyvybe – šiandien turi būti sutvirtinti, sukuriant vieningą laisvės kovos sąjūdį ir nustatant bendrąsias laisvės gaires. Tarp paskirų laisvės kovos sąjūdžio formacijų esminių skirtumų nėra.¹

---

¹ Juozo Kasperavičiaus-Visvydo laiškas, in: *Laisvės kovų archyvas*, t. 12, Kaunas, 1994, p. 17–19.

* Gandrimas – vardas ir pavardė neišaiškinta.

Partizanų dokumentai (14)

(Geležinio Vilko rinktinės vado Algirdo Varkalos-Žaliuko įsakymas Nr. 3, 1947 m. sausio 12 d.)

1.

Rinktinės štabo adjutantą Mažytį iš einamų pareigų atleidžiu.

<...>

3.

Skirmantą* skiriu Rinktinės Štabo Viršininku. <...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 226,
l. 23. Originalas. Rankraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 170–171.

* Juozas Lukša-Skirmantas.

Partizanų dokumentai (15)

(Iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo operatyvinio įsakymo Nr. 1, 1947 m. sausio 12 d., visiškai slaptai)

III. Jėgų išdėstymas.

Apygardos veikimo plotas: Marijampolės miestas ir apskritis, Vilkaviškio miestas ir apskritis, Šakių miestas ir apskritis, Prienų miestas ir apskritis, Lazdijų miestas ir apskritis, Kauno miestas ir apskrities dalis, esanti kairėje Nemuno pusėje.

Apygardos veikimo plotas padalintas į 6 Rinktines: Vytauto, Kęstučio, Žalgirio, Geležinio Vilko, Šarūno ir Birutės. <...>

5. Birutės Rinktinė užima Kauno miestą ir apskrities dalį, esančią kairėje Nemuno pusėje.

<...> Žalgirio rinktinės Dariaus-Girėno kuopa lieka savo rajone, bet pereina Birutės Rinktinės vado valdžion. Geležinio Vilko 5-ta kuopa lieka savo rajone, bet pereina Birutės Rinktinės vado valdžion. <...>

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K – 1, ap. 3, b. 159, l. 56–58. Nuorašo nuorašas. Mašinarštis. Versta iš rusų k.

(Iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 2, 1947 m. sausio 12 d.)

7.

Birutės Rinktinės vadu skiriu dabartinės Geležinio Vilko Rinktinės Štabo Viršininką Skirmantą nuo šios dienos. <...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 226, l. 31. Nuorašas. Mašinarštis.¹

¹Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 169; 182.

Juozas Skaržinskas-Dramblys

Tikėjome Lietuvos laisve (1)

(Birutės rinktinėje)

1946 m. rudenį kuopos vadas pranešė, kad mane, Vinčą Prajerą-Meteorą ir Vinčą Gruodį-Žilvitį Žaliuko įsakymu išsiunčia (perkelia) į Pakuonio valsčių Šarūno kuopą. Ten buvo Geležinio Vilko rinktinė, bet ruošė naują Pakaunės ribose Birutės rinktinę, kurios įkūrėjas ir pirmas vadas buvo Juozas Lukša-Skirmantas. Atėjo laikas palikti gimtąsias Suvalkijos lygumas. Nurodytu laiku Žaliosios kaime susitikome. Paprasčiau Žaliuko leidimo nueiti į gretimą kaimą pasiimti baltinių ir kitokių smulkmenų ir, žinoma, atsisveikinti su mielais žmonėmis. Ką čia slėpti, turėjau ir mylimą mergaitę. Beskubėdamas šokau per pilną vandens griovį, kažkaip nevykusiai nukritau ir smarkiai sumušiau kelio sąnarį, kuris kaip mat sutino. Nušlubavau pas pirmą gyventoją. Uždėjo kompresus ir teko kiek pagulėti. Kai nuvykau į sutartą vietą, Žaliukas su vyrais jau buvo išvykęs. Kuopos vadas apibarė ir paliko iki kito karto.

Tas kitas kartas – tai lapkričio 9-oji diena. Atsisveikinu su kovos draugais ir beveik dviejų metų partizanavimo laikotarpiu Marijampolės apylinkių miškuose. Man jau 19 metų. Vieną dieną skusdamasis pamačiau žilą plauką smilkinyje. Senstu.

Prieš įžengiant į Šarūno ir Merkio kuopų valdas buvome įspėti, kad čia arti Kaunas ir reikia laikytis ypatingo atsargumo. Gyvenome slaptuose bunkeriuose ir pas ūkininkus. Apylinkių kaimai karų nuniokti, todėl maisto reikėjo patiems pasirūpinti iš pieninių, parduotuvių ar jau susikūrusių kolūkių.

Piliuonos kaime, Dešinio lydimi, susitikome Merkį, Ungurį, Saoną ir Špoką. Prisistatėme pagal kariuomenės statutą. Merkys daro

kieto, savimi pasitikinčio, sakyčiau, net išdidaus vado įspūdį. Mes, keturi naujokai, priskiriami Žiedo kuopos (vadas Merkys) Ungurio būriui. Merkys ir Ungurys – tai broliai Juodžiai iš Kėbliškių kaimo, Pakuonio vls. Miškai čia nedideli ir dažnai „šukuojami“ rusų bei stribų. Dienojimas pas ūkininkus – retas reiškinys, tik būtiniausiais atvejais. Kiek saugiau jausdavosi partizanai Nemuno šlaituose, kur turėjo įsirengę keletą slėptuvių.

Po keleto dienų atvyko Žaliukas, Skirmantas, Krikščiūnas-Rimvydas ir Išganaitis-Dėdė. Skirmantas ruošėsi greitai išvykti į užsienį, rinko reikalingas žinias. Naktį išlydėjome juos į Šarūno kuopą.

Žiema čia pat, todėl pradėjome ruoštis sau guolius. Merkio nurodymu apsistojome Pavytės-Suvalkėlių kaimuose. Pas vieną ūkininką per naktį mes penkiese – aš, Žaibas*, Sargas, Žentas ir Ungurys – iškasame ir visiškai paslepame slėptuvę tvarte, pasiklojame šiaudų ir sugulame poilsui. Keletą dienų gyvenome ramiai. Susipažinome su aplinka ir sudarinėjome planus maisto paruošimui žiemai.

(Svečias iš apygardos štabo)

Vasario pabaigoje sulaukėme netikėto svečio, plk. Gedimino. Jis tuo metu Tauro apygardos štabe turėjo kelias pareigas: spaudos reikalų, žvalgybos ir Karo lauko teismo viršininkas. Jo pavardė – Vabalas. Lietuvos nepriklausomybės laikais buvęs konsulato darbuotojas Prancūzijoje. Mums, jauniems, jis atrodė jau senas. Turėjo apie 40 metų, bet gana stiprus, energingas, ne vieną iš mūsų būtų parbloškęs viena ranka.¹

---

¹ Juozas Skaržinskas-Dramblis, „Tikėjome Lietuvos laisve“, in: *Laisvės kovų archyvas*, t. 22, redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1997, p. 143–146.

* Justinas Gūžys-Žaibas, Petras Ašmonas-Sargas, Vincas Ratkelis-Žentas, Juozas Juodis-Ungurys.

Partizanų dokumentai (16)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo rašto apygardos vado pavaduotojui Algimantui Zaskevičiui-Narimantui* dėl Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio atstovų Juozo Lukšos-Skirmanto ir Jurgio Krikščiūno-Rimvydo kelionės į užsienį, 1947 m. sausio 20 d., visiškai slaptai)

Pranešta apygardos [štabo] politinės dalies viršininkui Gediminiui, BDPS nariui Butautui ir Birutės rinktinės vadui Skirmantui.

<...>

Papunkčiui atsakau į gautų aplinkraščių klausimus:

1. Pripažįstu ir visiškai sutinku, kad išvykimas į užsienį ir ryšių su Vakarais sudarymas yra neatidėliotinas ir ypatingos skubos reikalingas. Mes visi privalome stengtis kiek galima greičiau nusiųsti į Vakarus keletą žmonių, kurie privalo užbėgti Pesliui* už akių ir ištaisyti tai, ką jis sugadino. <...>

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 194, l. 236–238.

Nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 182–185.

* Algimantas Zaskevičius-Narimantas, vėliau MGB agentas Bagdonas; Juozas Markulis-Peslys, Erelis, MGB agentas.

Regina Arnastauskaitė-Rozeta

Dienoraštis (2)

1947 m. sausio 5 d. Sekmadienis. Jau ir Olytė išvažiavo... Kaip greitai prabėgo jos atostogos. Gaila man jos. Jis lieka čia, ji turi išvažiuoti. Kai pažiūri į juos, tai rodos – taip šventai ir tyrai jie myli vienas kitą. Tokį kaip Kurtas mažai kur rasi. Aš nežinau nė vieno jam lygaus vyro. Laiminga ji radusi tokį vyrą.

1947 m. sausio 12 d. Sekmadienis. Šią savaitę Šilavote gulėjo du, Veiveriuose septyni partizanai. Viešpatie, kiek neramumo ir rūpesčio. Nė vieno nepažinojom. Šiandien dieną atėjo Kairys ir Dešinys [Kazimieras Pinkvarta-Dešinys]. O linksmi... Ar gerai, ar blogai, jie vis tiek linksmi ir jiems vis „gerai“. Kas iš to, jei dejuos? Vis tiek nepalengvės. <...> Jie irgi nežino, kas žuvo.

1947 m. sausio 19 d. Sekmadienis. Daug baimės išgyvenom praeitą savaitę. <...> Pažadino šuns lojimas. Buvau tik truputį užsnūdusi, tuoj pabudau. Atsisėdusi lovoje ėmiau klausytis. Aiškiai girdėjau kažką trepsint ir dundant. <...> Tik staiga, kad pradės baladoti į duris. Jau supratau, kad čia rusai. Ir tikrai. Kai tik įleido, tuoj pradėjo dairytis po kambarius. Vienas priėjęs žiūri pasilenkęs į mane: ar čia vyras, ar mergaitė? Visi kaip vienas baltai apsirengę ir mažiukai. Vienas priėjęs klausia rusiškai, ar „banditai“ neateina?

– Ne. Neateina, – atsakiau tvirtai.

Jie mūsų partizanus vadina banditais, o per juos tai nėra didesnių banditų. Aš maniau, kad jie apžiūrės ir išeis, bet kur tau... Liepė langus uždengti, išstatė sargybą ir sėdi. O, Viešpatie! Jeigu dabar ateitų mūsų šie? <...>

Sunku dabar tiems vargšams. Vakar buvo atėjęs Papartis [Antanas Štriupkus-Papartis]. Truputį pabuvęs išėjo. Jie jau žino, kad pas mus dažnai lankosi rusai, tai aš rami, kad jie neateis.

Jau pasiilgau savų vyrų. Jau noriu, kad jie ateitų... Pati savęs klausiu, kurio labiausiai pasiilgau, tai pati sau ir atsakau į tą klausimą. Rodos, kad visų lygiai. Visų visų...¹

---

¹ Regina Arnastauskaitė, „Dienoraštis“, in: *Laisvės kovotojų prisiminimai*, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 748–750.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (15)

(Kraujo dėmės vasario pusnyse)

1946 m. vasarą Geležinio Vilko trečios kuopos partizanas Antanas Jundilas-Naras, g. 1919 m., su kovos draugais tėviškės sode, už svirno įsirengė patikimą slėptuvę. Kol nebuvo priešų seklių ir išdavikų, čia poilsiui prieglobstį rasdavo būrio vadas Papartis, rinktinės vadas Žaliukas, adjutantas Mažytis bei kiti štabo pareigūnai.

Sausio pabaigoje [1947 m.] būrio vado slėptuvių rajone prasidėjo smarkios enkavedistų kratos. Ilgiau pasilikti čia buvo rizikinga. Klebiškio miške kuopos vasariniai bunkeriai ir prieigos prie jų užsnigti. Nesaugu ir pas gyventojus... Vasario 4-osios paryčiais Papartis, med. seselė Aušra, jos brolis Krienas ir Serbentas su nepažįstamu partizanu, labai pavargę, atėjo į Jundilų sodybą. Visą dieną ramiai pailsėję slėptuvėje, sutemus suėjo į trobą. Keturiolikmetė Naro sesutė Izabelė perspėjo vyrus, kad pavakare buvo užėjusi įtartina vyriško stoto elgeta. Išeidama iš kiemo „ubagė“, smalsiai stebėdama praviras klojimo duris, matyt, pamiršo savo vaidmenį... Plačiais vyriškais žingsniais perkopusi pakluonėje supūstą sniego pusnį, pro kluono kampa nužirgliojo gretimų kaimelio sodybų link. Tačiau prie nuolatinių pavojų pripratę vyrai keistos žmogystos elgesiu neteikė reikšmės. <...> Tik Kleizų Nastutė-Raselė (Aušrelė) negalėjo nurimti... Vis priminė vyrams: „atrodo, mums iškastą duobę mačiau košmariškame sapne... Greičiau išeišk...“ <...>

– Vėlai naktį, gal po antros, partizanai iš trobos išėjo į svirną. Pažeme stipraus vėjo nešamas sniegas greit užlygino jų pėdas, – prisimena buvusi mažoji partizanų patikėtinė Monikutė.

Paminklas Jundilų sodyboje (Išlaužo seniūnija, Gražučių kaimas). Kairėje pusėje įamžintas sodyboje žuvusių Vytauto Gudyno-Paparčio, Jurgio Kleizos-Krieno ir Anastazijos Kleizaitės-Aušros atminimas. Dešinėje – Vorkutos lageryje mirusio Antano Jundilo, jo sūnų partizanų Antano Jundilo-Naro ir Vytauto Jundilo-Jaunučio atminimas. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

Prieš švitimą į Jundilų sodybos kiemą atslinko mirties šmėkla. Rusiškų „triaukščių“ keiksmų prižadintos, iš šiltų patalų pašoko šeiminkė ir dukra. Brolis Vytas, dirbęs Prienuų šile miško medžiagos ruošoje, tą naktį į namus negrižo, nakvojo pas bendradarbius. Į trobą įpuolę enkavedistai kruopščiai krėtė kambarius, vertė šeiminkę lipti ant aukšto... Kiti, išsivarę į kiemą mergaitę, reikalavo atidaryti svirno duris ir parodyti „banditų“ bunkerio vietą. Mušama ir brutaliai stumdoma mergaitė garsiai klykė: „Nežinau jokių „banditų“!.. Nėra jokio bunkerio!“ Atplėšę svirno duris, enkavedistai pradėjo lupti grindis. Iš požemio trenkė partizanų ginklai... Šiandien nustatyti smulkmenas neįmanoma, tačiau aišku, jog iš slėptuvės ir svirno partizanams išsiveržti laukan pavyko. Vytautas Gudynas-Papartis, g. 1922 m. <...>, atsišaudydamas perbėgo sodelį ir, persokęs tvorą, prieš kulkų pakirstas sukniubo patvorio pusnyje. Nepribėgęs prie tvoros, žuvo ir sodelyje gulėjo partizanas iš Pakampiškių Jurgis Kleiza-Krienas, g. 1924 m. Paskui brolių bėgusi kuopos ir būrio medicinos sesutė Kauno Medicinos instituto paskutinio kurso studentė Anastazija Kleizaitė-Aušra,

g. 1922 m., partizanų vadinta Rasele, tvirtai suspaudusi rankose automatą gulėjo žuvusi ten, kur dabar stovi paminklinis akmuo.

Broniaus Simonaičio-Serbento ir nepažįstamo partizano <...> tarp žuvusiųjų nebuvo. <...> Į kiemą įvažiavo enkavedistų sunkvežimiais. Sukėlę partizanų lavonus, mašinos viršuje ant grindų susodino suimtas moteris. Šoniniuose suoluose, ant kelių pasidėję automatus, sudribo kailiniuoti kareiviai, letenom apglėbęs partizanų kūnus drybsojo dresiruotas vilkšunis. <...> Kraupi kelionė [vasario 5 d.] baigėsi Veiverių sribyno kieme. Vietinis niekšas, apsimetęs elgeta, pasekęs ir išdavęs mirčiai partizanus, vėliau tapo „etatiniu“ čekistų agentu. Archyvinėje agentūrinėje byloje (B. 36/45, 1. 236) likę įrašai (su iškarpytomis eilutėmis): „Agentas „Jonas“, užverbuotas Prienų MGB organų 1947 m. liepos 12 d.“ Jo daviniais buvo nukauti 6 partizanai... <...>

Vasario 6 d. ryte Dangstytės kaimo Baltraus Rudzinsko sodyboje Panemunės karinio dalinio enkavedistai užklupo tris Geležinio Vilko rinktinės 4-os kuopos partizanus. Susišaudymo metu žuvo 2-ojo būrio vadas Vytautas Pečkys-Sakalas, priešas paėmė vokišką kulkosvaidį ir 50 šovinių. Būrininkas Pranas Aglinskas-Liepsna ir partizanas Plečkaitis-Uraganas, siaučiančios pūgos dengiami, atsišaudydami laimingai pasitraukė.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 331–334.

Partizanų dokumentai (17)

Tauro apygardos Geležinio Vilko Rinktinei

Slaptai

Įsakymas Nr. 9

Būstinė, 1947 m. vasario 6 d.

1. Skelbiu Tauro apygardos vado įsakymo Nr. 4 (8).

Artinantis bolševikinių rinkimų komedijai, įsakau visiems Rinktinių vadams pagal Politinės dalies teikiamas direktyvas nuteikti visuomenę boikotuoti rinkimus. <...> Pasirašė Žvejys.

2. Žvalgybos skyriaus viršininką Tigrą* už nesugebėjimą ir nenorą atlikti jam uždėtą pareigą, už apsileidimą ir t. t., už kivirčius su beveik visų kuopų vadais iš einamų pareigų atleidžiu ir skiriu 4-os kuopos vado Šarūno žinion, nuo š. m. vasario 10 dienos.

3. Žvalgybos skyriaus viršininku skiriu Arūną, nuo vasario 10 d.

4. Laikiniai eiti adjutanto pareigas skiriu kovotoją Vilką, nuo š. m. vasario 6 dienos. <...>

9. Vadovaudamasis Apygardos vado raštu Nr. 76, Ūkio skyriaus viršininkui Kurtui įsakau parinkti visose kuopose bent šešis šimtus (600) červoncuų, gražią lietuvišką karininko uniformą ir aulinius batus. Minėtos vertybės reikalingos labai svarbiems organizacijos reikalams. Geležinio Vilko rinktinė yra įpareigota duoti pilną išlaikymą ir darbo priemones dviem Apygardos štabo pareigūnams. Jiems reikalingą kiekį vertybių surinkti kuopose ir persiųsti. Pasirūpina Ūkio skyrius.

Daumantas, GVRn vadas

Vilkas, L. e. adjutanto p.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 333–334.

* Juozas Baltrušaitis-Tigras, Vytautas Juodis-Šarūnas, Petras Sližauskas-Arūnas, Antanas Vosylius-Vilkas, Klemensas Baltrušaitis-Kurtas.

Partizanų dokumentai (18)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 5, 1947 m. vasario 8 d., slaptai)

Rikiuotės sritis.

<...>

3.

Geležinio Vilko Rinktinės Adjutantą M A Ž Y T Į, jam asmeniškai prašant ir rinktinės vadui tarpininkaujant, nuo š. m. sausio 5 dienos perdudu į Vytauto rinktinę.

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 159, l. 84–86. Nuorašas.

Mašinarštis. Versta iš rusų k.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 194–195.

Partizanų dokumentai (19)

(Vytauto rinktinės vado Vytauto Gavėno-Vampyro raportas apygardos vadui Antanui Baltūsiui-Žvejui apie 1947 m. vasario 18 d. operaciją sunaikinant Marijampolės sovietinius pareigūnus, 1947 m. vasario 24 d.)

LLK
VYTAUTO RINKTINĖS
V A D A S
1947 m. vasario mėn. 24 d.
Nr. 309

TAURO APYGARDOS VADUI
R A P O R T A S

Tauro apygardos partizanė Anelė Julija Senkutė-Pušelė. Lietuva. XX a. 4–5 deš. LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys, skaitmeninis vaizdas saugomas LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje

Tauro apygardos Vytauto rinktinės ryšininkė ir partizanė Janina Kazelytė-Markevičiūtė-Saulutė. Iki 1947 m. sausio mėn. P. S.: Janina Kazelytė (Kazeliūtė) nuo 1946 partizanavo Tauro apygardos Vytauto rinktinėje. Jai pripažintas kario savanorio statusas 2018-12-20. *LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys, skaitmeninis vaizdas saugomas LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje*

1947 m. vasario mėn. 18 d. paruošiau planą sunaikinti svarbiausius Marijampolės miesto ir apskrities kompartijos, MGB ir valsčiaus bolševikinius pareigūnus.

Operatyvinis planas

Pas kov[otoją] PUŠELE 1947 m. vasario mėn. 18 d. vakarui suruošia balių ir pakviečia Marijampolės apskr[ities] ir miesto kompartijos I-mą sekretorių St. Bakevičių*, Apskrities vykd[omojo] komiteto pirmininką Rutkauską, vyr. MGB tardytoją Greizą, Pasų biuro vedėją Gurevičių, Vls. vykd[omojo] komiteto pirmininką Kriščiūną ir kitus. Pakviestieji galėjo dalyvauti su savo žmonomis ir savais svečiais.

Baliuje dalyvauja, be šeiminių PUŠELĖS**, ryš[inininkė] SAULUTĖ, „valdininkas iš Vilniaus“ MAŽYTIS ir kitos PUŠELĖS draugės.

---

* Steponas Bakevičius, Bronius Rutkauskas, Aironas Greisas, Borisas Gurevičius, Jonas Kriščiūnas, Juozas Taraila (raporte įvardintas kaip Muzikantas). Į vaišes atvyko ir buvo sunaikinti B. Gurevičius, S. Bakevičius, B. Jasiūnas, E. Franko, O. Karvelytė.

** Anelė Senkutė-Pušelė, Anelė Kazelytė (Markelytė)-Saulutė (dar dalyvavo Nijolė Kričėnaitė-Padauža), Vitalius Gavėnas-Vampyras, Albinas Ratkelis-Oželis, Mykolas Žilionis-Plunksna, Jonas Henrikas Šléferis-Diemedis, Jonas Valaitis-Viesulas, Antanas Pečiulis-Baritonas.

Balius vyksta antrame namo aukšte, apačioje gyvena 1 milicijos pareigūnas.

Aš su Rinkt[inės] Štabo pareigūnais OŽELIU ir PLUNKSNA, kuopų vadais DIEMEDŽIU ir VIESULU ir kov[otoju] BARITONU priartėjame prie numatytos vietos, atitinkamai išsidėstome ir aš su Žvalgybos sk[yriaus] V[iršinin]ku OŽELIU turėjome įeiti į vidų sunaikinti bolševikus, gi PUŠELĖ, SAULUTĖ ir MAŽYTIS apsiginklavę pistoletais muša iš vidaus. Adj[utantas] PLUNKSNA lieka namo viduje, likusieji išsidėsto prie namo. Visi kovotojai apsirengę rusiškom uniformom.

[19]47 m. vasario mėn. 18 d. 23 val. PUŠELĖ man pranešė, kad į balių atvyko tik kompartijos I-mas sekretorius Bakevičius, vls. vykd[omojo] kom[iteto] pirmininkas su padėjėju ir dar vienu žymiu bolševikų tarnu, kuris buvo muzikantas, ir komjaunuolė Karvelytė.

Pasirodė, kad bolševikai suprato jiems ruošiamas pinkles, todėl atėjo tik neperspėtieji ir pastatė savo žvalgybą. Atėjusieji labai nejaukiai jautėsi, nerimavo, net komjaunuolė Karvelytė pradėjo verkti.

2017-09-28 prie Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos atidengtas memorialas, skirtas gimnazistams, žuvusiems kovose už Lietuvos laisvę. Paminklo autorius Jonas Jagėla. Lėšas memorialo statybai skyrė, jo įrengimu rūpinosi LGGRTC.

Nuotrauka R. Pauliukaitienės

Susidėjus tokioms aplinkybėms, kad nepakenkus viduje esantiems mūsiškams, įsaciau PUŠELEI elgtis savo nuožiūra pagal aplinkybes, gi aš su kovotojais pasitraukiau į sutartą vietą.

Grįžusi PUŠELĖ randa atvykusį ir Pasų skyriaus vedėją Gurevičių. Jau po 24 val. PUŠELĖ su „komjaunuoliu“ MAŽYČIU, išėję į atskirą kambarį, su didžiausiu susikaupimu ir nerimu tariasi apie pavaišinimą „svečius“ švino patiekalu. Po trumpos vidujinės kovos kov[otojas] MAŽYTIS su dviem pistoletais, PUŠELĖ su vienu pistoletu šoko į kambarį ir abudu paleido ugnį į už stalo sėdinčius bolševikus.

SAULUTĖ laimingai prasmunka pro šūvius į tą kambarį, čiumpa pistoletą ir padeda pribaugti „svečius“.

Akimirkai praslinkus, kompartijos I-mas sekretorius Bakevičius, Pasų skyriaus vedėjas Gurevičius, abudu Valsčiaus vykd[omojo] komit[eto] pareigūnai ir komjaunuolė Karvelytė sunaikinti. Muzikantas sunkiai sužeistas pabėga /gauta žinia, kad ligoninėje jau miręs/.

PUŠELĖ sužeista į ranką, SAULUTĖ sužeista į petį /sužeidimai nesunkūs/, su kov[otoju] MAŽYČIU, kuris dar paima Gurevičiaus pistoletą 7 kal[ibro] Walther sist[emos] ir 2 akordeonus, laimingai pasitraukia.

Vampyras [parašas]
R I N K T I N Ė S V A D A S

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 193, l. 263. Originalas.
Mašinėraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 203–204.

Antanina Garmutė

Išėjo broliai (1)

Seniai pažįstu Onutę Šalčiūtę, žinau jos kalėjimų ir lagerių golgotas. Tautos Atgimimas atvertė dar vieną šios kuklios moters biografijos puslapį. Ji – bebaimė Mažyčio ryšininkė ir bendražygė. Galbūt – ir gražios partizaniškos dainos nesudainuotas posmas. Ne veltui savo draugei guodžiasi:

– Aš vis Kazachstaną sapnuoju. O Kaziuką – retai...

Susipažino jie Pakuonio apylinkėse, kai Onutė, baigusi mokytojų seminariją, atvyko dirbti į Ašmintos mokyklą. Daug tuomet vyrų į partizanus išėjo. Įsidėmėtini buvo dvimetriniai ąžuolai: Viesulas – Vytas Marčiulionis, broliai Juodžiai, o Mažytis visus viršijo. Ne tik ūgiu: gabumais, inteligentiškumu, vyriškumu. Kazimieras numatydamo perspektyvas, buvo organizuotas ir santūrus, neprarasdavo šalto proto ir žaibiškai orientuodavosi.

– Sėdime Dambrovj pas Šalčius per 1947-ųjų Velykas. Valgom. Ogi, pilnas kiemas rusų! Kazimieras užsiėmė patogią padėtį gale stalo. Užsitaisė savo pištalietus. Mums liepė neišsiduoti. „Ką čia veikiat?“ – klausia įpuolę rusai. „Švenčiame!“ – „Dokumentus!“ – Parodėm pasus, meistriškai padirbtus Kaziuko. Jo pasą apžiūrinėjo net prieš lango šviesą: „Chorošo!“ Paskui pareikalavo degtinės. Šeimninė atnešė. Viskas baigėsi laimingai.

O nepamirštama sužadėtuvių inscenizacija 1947 metais Marijampolėje! Išpuošė tąsyk Onutė savo draugą jo pageidavimu, palydėjo į Aleksotą. „O kad žinotum, kur tu mane išleidi!“ – nusijuokė Kaziukas ir išoko į pravažiuojantį karišką sunkvežimį. Jis mėgo kariškais važinėti. („Gera apsauga – ruseliai netikrina dokumentų“.) Grįžęs Onutei paaiškino:

- Tu mane tada ženyti išlydėjai.
- Ir?..
- Marijampolės čekistus iššaudžiau!

Kaune Kazimieras turėjo kelis konspiracinius butus: Marvelėj, Žaliakalny, Donelaičio gatvėj, Senamiesty. Onutei apsigyvenus Kuzmos gatvėj, Mažytis užeidavo pas ją, ne nuotykių ieškodamas, ir jiedu drąsiai traukdavo per miestą jam vienam žinomais reikalais.

– Nesidomėk, kuo nereikia, – sakydavo. – Kuo mažiau žinai, tuo geriau!

Praeinanti porėlė nekeldavo įtarimo. Jeigu žmonės ir atsigręždavo, tai neturėdami blogų ketinimų. Kazimieras buvo išvaizdus vyras. Abu nustėro, kai už Soboro, fotoateljė vitrinoje, išvydo padidintą jo fotografiją. Tokia reklama partizanui – meškos paslauga. Kazimieras suskubo atsiimti.

Mažytis išsiuntė Onutę nunešti ryšininkei Magdutei laišką. Susitikimo vieta – Zoologijos sodo vartai.

– Ateinu Vydūno gatve, apsirengusi kitu kostiumėliu. Matau: gatvės gale, prieš sankryžą, stovi Magdutė, saugoma dviejų civilių. Kiti du civiliai laukia pačioje sankryžoje. Betgi vėlu. Esu nemažų gabaritų – pamatys! Pirštinėje Kaziuko laiškas – nespėjau suvalgyti... Einu tiesiai pro juos, nesidairydama į šalis. Pasukau link švento Antano bažnyčios. Pavyko!

Kai Daumantas ir Mažytis vyko į užsienį, Onutė vežė jiems dolerius.

– Baisu buvo?

– O taip! Skruzdėlytės lakstė. Bet žinojau tikslą. Mes visi – ir Mažytis, ir jo draugai – buvom pasišventę Laisvės idėjai. Tuo gyvenom, kvėpavom.

Onutė Šalčiūtė pakliuvo į priešų rankas, partizanui Valteriui neapdairiai užėjus į jos butą [O. Šalčiūtė buvo suimta 1948 m. sausio 24 d., per kratą jos bute surasti daugumos dokumentų, kuriuos į Vakarų išgabeno J. Lukša ir K. Pyplys, nuorašai]. Po langais visuomet tykodavo sekliai. Ir tąsyk kažkoks tipas laikraštį „skaitė“.

Per aštuonis kankinimų mėnesius Kauno saugume Onutė neteko regėjimo. Atgavo jį tik lageriuose. Mažyčio – neišdavė!

Niekuomet neatsisakydavo padėti Mažyčiui ir jo giminaitės – Ona Petraitytė iš Dambravos ir Izabelė Jundilaitė iš Gražučių. Už Tėvynės

Politinės kalinės lietuvės. Spaskas, Kazachijos SSR, 1955 m. Pirmoje eilėje iš kairės: Vanda, Iza Bujauskaitė, Marytė Rakauskaitė, Genė Pociūtė. Antroje eilėje iš kairės (sėdi): Marytė Blažytė, Ona Šalčiūtė ir Birutė. Viršutinėje eilėje klūpo Elena Saltornaitė. Pastaba: antroje eilėje antra Ona Šalčiūtė (buvusi Tauro apygardos partizanų ryšininkė Anuška). *LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys, skaitmeninis vaizdas saugomas LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje*

„išdavimą“ Ona Petraitytė iškalėjo rusų lageriuose aštuonerius metus. Kentėjo ir vėliau. <...>

Izabelę Jundilaitę išgelbėjo nuo kalėjimo pats Mažytis, padirbdinęs jai pasą Monikos Galickaitės vardu.

Kazimieras Pyplys Išlaužo žemėje dažniau ėmė lankytis, kai jo tėvai atsikėlė į Dambravą ir apsigyveno pas Izabelės tetą Marijoną Petraitytę [M. Jundilaitę-Petraitytę].

Mažytis su savo pusbroliu Vytautu Juodžiu-Šarūnu užeidavo ir pas Jundilus. <...> Visada buvo tvarkingas, švarus, pasitempęs. Vaikščiojo apsirengęs civiliais drabužiais.¹

¹ Antanina Garmutė, „Išėjo broliai“, Kaunas, 1990, p. 56–58.

Petraičių sodyboje, Dambravos kaime (Išlaužo seniūnija), ne vėliau kaip 1949 m. Pirmoje eilėje stovintis paauglys Kazimieras Dyfartas, antroje eilėje iš kairės: Marija Petraitytė-Dyfartienė, Ona Pyplytė-Girniienė, Ona Petraitytė, Anastazija Jundilaitė, Izabelė Jundilaitė, Povilas Dyfartas, Audrius Girnius.
Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

Partizanų dokumentai (20)

(Geležinio Vilko rinktinėje)

1947 m. vasario 25 d. Rinktinės vado Daumanto ir už adjutantą pasirašiusio Kurto Įsakymu Nr. 10 buvo suteikti kariniai grandinio laipsniai:

Petrui Sližauskui-Arūnui, rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininkui,

Povilui Vanagai-Vyliui, trečios kuopos vadui.

Antros kuopos vado Pjūklo teikimu kariniai grandinių laipsniai buvo suteikti:

Jonui Ulevičiui-Leitenantui, II būrio vadui (Rap. 65), Petrui Burinskui-Tetervinui, II būrio 2-o skyriaus skyrininkui (Rap. Nr. 67), Antanui Prankai Vytautui, I būrio 1-o skyriaus skyrininkui (Rap. Nr. 70), Vincui Grigoniui-Leopardui, I būrio 3-io skyriaus skyrininkui (Rap. Nr. 69), Stasiui Marčiulynui-Lapinui, I būrio 2-o skyriaus skyrininkui (Rap. Nr. 71).

Šeštos kuopos vado Sakalo teikimu kariniai grandinio laipsniai buvo suteikti:

I būrio vadui Vincui Žvingilai-Šarūnui (Rap. 9), pirmo būrio skyrininkui Vincui Kaminskui-Vėjui, II būrio būrininkui Petrui Zaleckui-Dagiliui, II būrio skyrininkui Juliiui Iršiui-Kėkštui, ryšininkų skyrininkui Antanui Martynaičiui-Žaibui ir sanitarui skyrininkui Petrui Medeliui-Delfinui.

Pasirašė: Daumantas
Kurtas

(Iš Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado Algirdo Varkalos-Daumanto įsakymo Nr. 11, 1947 m. vasario 25 d.)

2. Pranešu visų kovotojų žiniai, kad 5-a kuopa Apygardos vado įsakymu Nr. 1 (op), sudarant Kauno apylinkėje naują Birutės R-nę, iš-eina iš GVRn. sudėties su turimu rajonu ir kovotojais.

3. 5-os kuopos vadui Merkiui už pavyzdinę ir sumanų vadovavi-mą pavestai kuopai reiškiu tarnybinę padėką ir pagyrimą.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 346–347.

Regina Arnastauskaitė-Rozeta

Dienoraštis (3)

1947 m. vasario 2 d. Sekmadienis. Visą savaitę niekas iš mūsiškių neatėjo. Laukiu tų balsavimų, kad tie rusai greičiau išvažiuotų. Man atrodo, kai tik jie išvažiuos, tai mūsiškiai jau ir čia.

1947 m. vasario 16 d. Sekmadienis. Šiandien žadėjo parvažiuoti Olytė. Jau ir Kurtą užsiprašiau... Buvo jis vieną naktį atėjęs. Dabar pas mus visai ramu. Pas mus gyvena M. (Mažyčio) tėvai. Labai man patinka jo mamytė...

1947 m. vasario 23 d. Sekmadienis. Šiandien buvo Vytautas*. Tai naujas mano pažįstamas. Atrodo, nieko vyras, bet kodėl jis toks keistas? Kai parvažiavau, jau buvo atėjęs. <...> Man keista: mudu matomės tik antrą kartą, o jau kaip geri draugai. <...>

Po pietų jis rengėsi eiti. Rengėsi, bet vis kažko delė. Aš stovėjau prie pečiaus, o jis priėjo prie manęs labai arti ir paėmė už rankų. Aš jį truputį atstūmiau ir nudžiugau, kad su mumis liko tik ponias P. (Pyplienė). <...>

Jis švelnus ir geras, visada vienodas, ne toks kaip Kairys. <...> Gaila, kad nežinau jo slapyvardžio. Šaunus p. (partizanas). Jie labai sutinka su Mažyčiu.

Labai rūpinuosi, kodėl neparvažiavo Olytė? Juk žadėjo parvažiuoti per Užgavėnes, o dabar ir šiandien nėra. Buvo kelis kartus Kurtas, jos neradęs, nusiminęs išeidavo.¹

---

¹ Regina Arnastauskaitė, „Dienoraštis“, in: *Laisvės kovotojų prisiminimai*, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 750–751.

* Vytauto Jundilo gimtojoje sodyboje 1947 m. vasario 5 d. žuvo 3 Geležinio Vilko rinktinės partizanai, Jundilų šeima labai nukentėjo, Vytauto tą dieną nebuvo namie, bet legaliai gyventi neliko galimybės ir jis, buvęs ryšininkas, tapo partizanu Jaunučiu.

Partizanų dokumentai (21)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūσιο-Žvejo įsakymo Nr. 9, 1947 m. kovo 6 d.)

1.

Vytauto Rinktinės Vadui V a m p y r u i už gerą, tikslų suruošimą kautynių, kurių metu buvo sunaikintas visas Marijampolės miesto bolševikinis aktyvas, reiškiu tarnybinę padėką ir pagyrimą.

2.

Vytauto Rinktinės Štabo kovotojui M a ž y č i u i už sumanumą, narsumą ir gerą orientaciją, naikinant Marijampolės miesto bolševikinį aktyvą, reiškiu tarnybinę padėką ir pagyrimą. <...>

3.

Vytauto Rinktinės Štabo kovotojai P u š e l e i už ypatingą pasiaukojimą, sumanumą, narsumą ir gerą orientaciją, naikinant Marijampolės miesto bolševikinį aktyvą, reiškiu tarnybinę padėką ir pagyrimą. <...>

4.

Vytauto Rinktinės Štabo kovotojai S a u l u t e i už sumanumą, narsumą ir gerą orientaciją, naikinant Marijampolės miesto bolševikinį aktyvą, reiškiu tarnybinę padėką ir pagyrimą. <...>

Originalą pasirašė: Ž V E J Y S [be parašo]
APYGARDOS VADAS

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 228,
l. 67. Nuorašas. Mašinarštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 208–209.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (16)

(Kautynių ir pūgų verpete)

Kovo penktosios naktį apniukęs dangus barstė retokas snaiges, kurios balta pudra slėpė tamsius šešių partizanų drabužių šešėlius. Geležinio Vilko rinktinės trečios kuopos kovotojai užėjo į nuošalią Jurginiškių kaimo gyventojų Gylio sodybą ir, nutarę čia praleisti dieną, tyliai sulindo į klojimą. Įsikasę į šalinėje sukrautą šieną, partizanai sumigo. Prašvitus eidamas šerti gyvulius, šeimininkas pamatė trobesių link laukais slenkančius enkavedistus.

– Vyrai!.. Rusai supa! – įpuolęs į kluoną perspėjo partizanus persigandęs Gylis ir, įsimitęs į rezgines glėbį šieno, neskubėdamas per kiemą nunešė į tvartą.

Pasiruošę kovai ginklus partizanai išėjo iš kluono ir išsiskleidę grandimi bandė trauktis. Vos išėjusius iš kiemo partizanus pasitiko kryžminė enkavedistų ugnis. Vienintelė išsigelbėjimo viltis – prasi-veržti į mišką. Kulkosvaidžių serijom pakaitomis dengdami vieni kitus, partizanai trumpais perbėgimais pamažu artėjo pamiškėn. Priešo kulų purenamo sniego dulkės lipdė vyrams akis, pralaužtoje sušalusio sniego plutoje įstrigę kojos sunkino pasitraukimą.

Sužeistą pirmo skyriaus skyrininką Klemensą Maceiną-Griausmą iš Mačiūnų prieš kulkosvaidžių šūviai pavijo plyname sniego lauke. Netoli jo, prie vienišo laukų berželio vėjo supūstą sniego pusnį nudažė prieš kulų peršauto partizano Antano Kasperavičiaus-Robinzono kraujas... Kritišką padėtį kiek palengvino jau pamiškę pasiekusio antro skyriaus skyrininko Vinco Kleizos-Sakalo dengiamoji kulkosvaidžio ugnis...

Pažėręs į priešą kulkosvaidžio kulku krušą, peršautomis kojomis sniege suklupo pirmo būrio būrininkas Povilas Stravinskas-Gluosnis. Prie sužeisto Gluosnio prišokęs kovotojas Vytas Jundilas-Jaunutis, stvėręs jo kulkosvaidį, taiklia ugnimi kiek prislopino enkavedistų veržlumą ir spėjo įsmukti į girios pakraštį. Pistoletu šūviu nukirtęs artėjantį enkavedistą, sužeistas Gluosnis prie smilkinio nuspaudė pistoleto gaiduką... Laimingai pasiekę Barauskinės girios pakraštį, peršauta koja Vytas-Jaunutis ir sužeistu veidu Albinas-Bijūnas traukėsi Grabavos link. Taupydamas šovinius, trumpom kulkosvaidžio serijom prilaikė priešą Sakalas... Gerai pažįstamo miško vietovės ir purus girios sniegas leido partizanams, kiek sužeistiems įmanoma, spartinti žingsnį ir atsipalaiduoti nuo persekiotojų.

Visiškai pavargę bėgliai pagaliau pasiekė partizanų rėmėjo Aliukonio sodybą ir paprašė skubiai kinkyti į roges arklius. Netrukus suvirtę į roges partizanai išsuko iš kiemo. Vos išvažiavus į suvažinėtą kelią, iš girios išlindo būrys persekiojančių enkavedistų. Vėl trumpos lemtingos kautynės... Rogių gale su kulkosvaidžiais įsitaisę Sakalas ir sužeistas Jaunutis trenkė į pasirodžiusį priešą uraganinę ugnį. Sukritę sniege enkavedistai, keliomis kulkosvaidžių serijomis palydėję sparčiai tolstančias roges, liovėsi persekiojė partizanus.

Praėjus mirtinam pavojui partizanai įsuko į pamiškės gyventojų sodybą ir aptvarstė sužeistą Jaunučio koją. Negili žaizda Bijūno skruoste rūpesčių nekėlė. Pavakare iš giltinės letenų ištrūkusius partizanus Aliukonis atvežė į Dambravą. Giniūnų kaime partizanų įrengtoje slėptuvėje išgydytas part. Vytas Jundilas-Jaunutis po dviejų savaitių vėl stoji kovotojų rikiuotėn.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 349–350.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (17)

(Buktos kautynės)

<...> Kovo 9 d. Šimulių kaime, netoli Buktos miško Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanai surengė Liudvinavo strībams pasalą. Buvęs Vytauto rinktinės 4-os kuopos pirmo būrio vadas Sigitas Kajokas-Kovas prisimena, kaip gavęs rinktinės vadovybės įsakymą su trimis kovotojais išsiruošė į žygį. Įsimetęs į roges vokišką kulkosvaidį, su broliais Gurevičiais – Stasiu-Nykštuku ir Vincu-Ateitimi bei kovotoju Antanu Pečiuliu-Baritonu atvyko į Buktos mišką. Nurodytame miško kvartale jų laukė rinktinės vadas Vampyras, štabo viršininkas Kunigaikštis, žvalgybos skyriaus viršininkas [Albinas Ratkelis] Oželis, štabo pareigūnas, „blynų baliaus“ vykdytojas Mažytis ir apie 15 ginkluotų vyrų. Pagal aptartą planą, siekiant išprovokuoti Liudvinavo strībų, štabo viršininkas Vytautas Vabalas-Kunigaikštis, pakvietęs gerai rusiškai „kertantį“ Baritoną ir dar porą vyrų, nuvažiavo į Buktos tarybinį ūkį. Čia pašeiminkavę, Buktos spirito bravore rekvizavę nemažą kiekį spirito, partizanai sėdo į roges. Parašę rekvizuotų gėrybių pakvitavimą ir „leidę“ pranešti Liudvinavo milicijai, partizanai neskubėdami išvažiavo.

Pagrindinis partizanų būrys atvažiavo į Šimulių kaimą. Palikę vienoje sodyboje roges, abipus Liudvinavo-Krosnos kelio užėmę tinkamas pasalai pozicijas, partizanai laukė atvykstančių baudėjų... Ūkininko Barusevičiaus sodyboje įsitaisė rinktinės vadas Vampyras su štabo pareigūnu Mažyčiu. Žvalgybos skyriaus viršininkas Oželis su pirmos kuopos I-o būrio vadu Tramviliu ir kulkosvaidininku užėmė poziciją kalvėje. Trečios kuopos vadas Viesulas, būrio vadas Šarvas

ir Kovas su savo būrio partizanis pasislėpė ūkininkų sodybose kitoje kelio pusėje.

Storo sniego sluoksnio suvažinėtu duobėtu keliu vangia žingine artėjo trejos Liudvinavo emgebistų ir sribų rogės. Netikėta partizanų ginklų kryžminė ugnis per kelias akimirkas sunaikino vos ne visus baudėjus. Liudvinavo MGB viršininkas <...> su keliais kareiviais spėjęs išvirsti iš rogių, šliauždamas pakelės grioviais įnirtingai atsišaudė. Perbėgant į tinkamesnę poziciją, nuo rusų automato serijos žuvo Jonas Miliauskas-Tramvilis. Sutelkta partizanų ugnis greit palaužė baudėjų pasipriešinimą. Tik pakelės griovyje prie storoko gluosnio prisišliejęs MGB kapitonas dar gynėsi ir sunkiai sužeidė kuopos vadą Joną Valaitį-Viesulą. Pagaliau kulkosvaidžio serija nutildė ir čekisto ginklą. Partizanai paskubom rinko nukautų priešų ginklus. Artėjantį paimti kapitono ginklo rinktinės ginkluotės poskyrio viršininką Juozą Rašytinį-Šarvą pasitiko netikėtas nagano šūvis. Sunkiai sužeistas partizanas pakilti jau neturėjo jėgų. Nuo Liudvinavo pusės girdėjosi artėjančių NKVD dalinių mašinų variklių riaumojimas. Spėję paimti žuvusį Tramvilį, partizanai sušoko į gretimoje sodyboje paliktas roges ir skubėdami traukėsi miško link.

Sodybų medžių ir trobelių priedangoje partizanų rogės sparčiai artėjo Buktos pamiškėn. Kautynių vieton atvažiavę Marijampolės 94-o pasieniečių pulko enkavedistai, pamatę įkalmėn kylančias partizanų roges, ėmė šaudyti iš lengvųjų kulkosvaidžių. Iš rogių iššokęs Oželis vokiško šturminio automato serijom ir partizanas Kovas kulkosvaidžio ugnimi pridengė tolstančias partizanų roges. Peršokę aukštumėlę kiti partizanai dviejų kulkosvaidžių ir dešimtšūvių pusautomatių ugnimi dengė trumpais perbėgimais besitraukiančius Oželį ir Kovą. Šio susišaudymo metu lengvai į ranką buvo sužeistas Mažytis. Kovotojui Vladui Žalongeriuui-Perlui priešų kulka peršovė koją, lengvai sužeistas Jonas Kmieliauskas-Aitvaras.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 360–361.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (18)

(Tautvaišos išdavystė)

Įpusėjęs kovui, Tauro apygardos štabe sąmyšį sukėlė neaiškus ir netikėtas vado pavaduotojo Narimanto-Tautvaišos dingimas. Apygardos ir Geležinio Vilko rinktinės štabų buvimo vietovėse NKVD dalių kratos ir pasalos privertė partizanų vadovybę sunerinti ir imtis saugumo priemonių. Pajutę pavojų vienoje slėptuvėje buvę Žvejys ir adjutantas [Jonas Pilinskas] Krūmas, išslapstę tarnybinius dokumentus ir užvertę bunkerio angą, vos spėjo pasitraukti. Netrukus paaiškėjo ir enkavedistų siautėjimo priežastis – kovo 11 ar 12 d. čekistų suimtas ir tardomas Algimantas Zaskevičius-Tautvaiša pradėjo teikti MGB išsamias žinias apie partizanų vadovybės veiklos ir buvimo vietas. MGB sužinojo, kad sausio pradžioje Pilviškių vls., Nedrausų k., Lietuvininko sodyboje, vadovaujant apygardos vadui Žvejui, vyko partizanų vadų pasitarimas. <...>

Dar 1947 m. sausio pabaigoje Tautvaiša, apygardos štabo Politinės dalies viršininkas Alfonsas Vabalas-Gediminas ir štabo ryšininkas Kazys Matulevičius-Radvila iš Nedrausų kaimo atėjo į Sasnavos miškus. Čia sutiktas Geležinio Vilko rinktinės pirmos kuopos vadas [Albinas Švedas] Radastas paskyrė šešis partizanus palydėti į Skriaudžių apylinkes ir nurodė ryšio su rinktinės štabu punktą. Nurodytoje vietoje laukęs ryšio partizanas Dėdė atvedė į Kuprių kaimo gyventojų Narijausko sodybą, kurioje įsikūręs štabas. Vasario mėn. čia atvykęs Tautvaiša Geležinio Vilko rinktinės vadui Žaliukui perdavė paskutinių apygardos vado Žvejo įsakymų nuorašus ir žodinius įsakymus. Be rinktinės vado, būstinėje tuomet buvo štabo žvalgybos skyriaus

viršininkas Juozas Baltrušaitis-Tigras, adjutantas Antanas Vosylius-Vilkas, ūkio dalies viršininkas Klemensas Baltrušaitis-Kurtas ir ryšio partizanas Juozas Išganaitis-Dėdė.

Vos nepakliuvęs į enkavedistų nagus, Žvejys apygardos štabo būstinės vietos suradimą siejo su Tautvaišos dingimu. Kas galėtų patikėti, kad buvęs Lietuvos karininkas, generolo sūnus, taip lengvai palūš ir taps čekistų parankiniu! Juk daugelis paprastų kaimo vyrų – partizanų, ryšininkų, merginų bei rėmėjų atlaikė žiaurius čekistų tardymus, nors ir suluošinti, bet liko ištikimi duotai priesaikai...

Tautvaišos išdavysčių geografija plėtėsi. Jo atvesti Kauno čekistai su okupantų vidaus kariuomenės 298-o šaulių pulko kareiviais <...> kovo viduryje apgulė Kuprių kaimo ūkininko Pijaus Narijausko sodybą. Net nekrėtę kitų pastatų, glaustu kulkosvaidžiais ginkluotų enkavedistų žiedu apsupę tvartą, pareikalavo šeimnininką atidaryti bunkerio angą ir perspėti partizanus, kad pasiduoatų. Narijauskas gynėsi, įtikinėjo čekistus nežinąs jokių „banditų“... Bunkerio sodyboje nėra... Per atviras duris įgrūdę šeimnininką į tvartą atsargiai sulindo čekistai ir, parodę į gerai nušerto erzilo gardą, įsakė šeimnininkui kampe atmesti mėšlo ir šiaudų sluoksnį...

Didžiausiam čekistų apmaudui Geležinio Vilko rinktinės štabo slėptuvė buvo tuščia.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 353–355.

Partizanų dokumentai (22)

(Ištrauka iš Geležinio Vilko rinktinės vado Algirdo Varkalos-Daumanto paskelbto Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 14, 1947 m. kovo mėn. 29 d.)

1.

Vytauto Rinktinės Štabo kovotoją M a ž y t į perkeliu į Apygardos štabą nuo š. m. kovo 15 d.

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 226,
l. 56. Originalas. Rankraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 211–212.

Regina Arnastauskaitė-Rozeta

Dienoraštis (4)

1947 m. kovo 4 d. Antradienis. Šv. Kazimiero diena. <...> Aš visai rami ir dabar tikrai žinau, kad nieko nemyliu. Visiškai nieko! Jeigu man nėra gero, tai bet kokio nereikia. Tokį berniuką kaip Kurtas tai bepigai mylėti, kad jis yra idealus ir kilnus. Tokį tai gal ir aš įsimylėčiau...

1947 m. kovo 9 d. Sekmadienis. Baisūs įvykiai! Žuvo Griausmas ir Gluosnis. Viešpatie, aš negaliu apie tai pagalvoti! Tokie vyrai, kaip ažuolai... Baisu tiesiog! [Romo Kauniečio pastaba: Geležinio Vilko rinktinės partizanai: Griausmas – Maceina Klemensas, Gluosnis – Stravinskas Povilas ir Robinzonas – Antanas Kasparavičius žuvo 1947 03 05 Jurginiškių k. prie Mauručių (pagal informaciją, esančią A. Vilutienės ir J. Sajausko knygoje „Ištark mano vardą“)].

1947 m. kovo 30 d. Sekmadienis. <...>

Olytė parvažiavo kita širdimi. Beveik visai nekalbėjo apie Kurtą ir iš visko matyti, kad jos meilė jau gėstančio pobūdžio. Man keista, kad įsimylėjęs žmogus gali taip greit pamiršti. <...> Jeigu jis tikrai ją myli, tai man gaila jo.¹

---

¹ Regina Arnastauskaitė, „Dienoraštis“, in: *Laisvės kovotojų prisiminimai*, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 751–755.

Partizanų dokumentai (23)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsisio-Žvejo įsakymo Nr. 12, 1947 m. balandžio mėn. 10 d.)

1.

Nuo š. m. balandžio 10 d. prie Apygardos Štabo įsteigiu kuopą, betarpiškai priklausančią man.

Ją pavadinu Maironio kuopa.

2.

Maironio kuopos Vadu skiriu Apygardos Štabo kovotoją
M a ž y t į nuo š. m. balandžio mėn. 10 d.

3. Į Maironio kuopą nuo š. m. balandžio 10 d. skiriu:

1/ Geležinio Vilko Rinktinės kovotoją T i g r a *,

2/ Kęstučio Rinktinės kovotoją G e n į,

3/ Vytauto Rinktinės kovotoją S a k a l a,

4/ Žalgirio Rinktinės kovotoją K a r o l į, /atvykusį iš Vytauto rink[tinės] 5-tos kuopos/ ir

5/ Visus Apygardos Štabo ryšininkus.

<...>

Originalą pasirašė: Ž V E J Y S [be parašo]
APYGARDOS VADAS

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 228,
l. 69–70. Nuorašas. Mašinraštis.¹

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 218–220.

* Juozas Baltrušaitis-Tigras, Vladas Kučiauskas-Genys, Juozas Ciplijauskas-Sakalas, Bronius Petrauskas-Šarūnas, Karolis.

Partizanų dokumentai (24)

(Ištrauka iš Vytauto rinktinės vado Vytauto Gavėno-Vampyro įsakymo Nr. 45, 1947 m. gegužės 1 d.)

Rikiuotės sritis.

1.

Š. m. balandžio mėn. 27 d. labai stiprios MGB pajėgos puolė Rinktinės Štabo būstinę, turėdamos aiškų tikslą ne tik Štabo būstinę sunaikinti, bet ir paimiti ten esančius dokumentus, kurie jiems turėtų didelės reikšmės. Tačiau šitie bolševikinių pajėgų siekimai atsimušė į atkaklų ten buvusių Štabo pareigūnų pasiryžimą jokia būdu dokumentų priešui neatiduoti. Tuo laiku būstinėje buvo Štabo Viršininkas KUNIGAİKŠTIS*, Išdo Poskyrio Viršininkas PUŠELĖ ir kovotojas BARITONAS. Jie, matydami stiprią priešų jėgų persvarą, paskutiniu momentu ryžosi dokumentus ir slėptuvę sunaikinti, kartu žūdami patys.

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 228,
l. 71. Nuorašas. Mašinraštis.¹

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 220–222.

* Vytautas Vabalas-Kunigaikštis, Anelė Senkutė-Pušelė, Antanas Pečiulis-Baritonas.

Ramybės parkas Marijampolėje prie Šešupės. Manoma, kad čia gali būti užkasti kelių šimtų Lietuvos laisvės kovotojų ir jų padėjėjų palaikai, tarp jų ir Vytauto Vabalo-Kunigaikščio, Anelės Senkutės-Pušelės, Antano Pečiulio-Baritono, Mykolo Žilionio-Plunksnos, Vitaliaus Gavėno-Vampyro ir kitų Marijampolės krašto laisvės kovos dalyvių. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

Baltasis kryžius Anei Senkutei-Pušelei Ramybės parke Marijampolėje. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (3)

Duomenys apie 1946 m. balandžio 27 d. Marijampolės aps. Liudvinavo vls. Gulbiniškių k. žuvusius Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanus A. Pečiulį-*Baritoną* ir A. J. Senkutę-*Pušelę*

1947 m. balandžio 27 d. Marijampolės aps. Liudvinavo vls. Gulbiniškių k. MGB Marijampolės aps. skyriaus operatyvinė grupė vykdė karinę čekistų operaciją. Jos metu Štreimikio sodyboje įrengtame štabo bunkeryje „Seklyčia“, sunaikinę visus dokumentus, radijo imtuvą, spausdinamąją mašinėlę ir kitus daiktus, susisprogdino Tauro apygardos Vytauto rinktinės štabo viršininkas Vytautas Vabalas-Kunigaikštis, Grambuolis, išdo poskyrio viršininkė Anelė Julija Senkutė-Pušelė ir 4-os kuopos partizanas Antanas Pečiulis-Baritonas.

Anelė Julija Senkutė-*Pušelė*

1922 05 07–1947 04 27

Anelė Julija Senkutė gimė 1922 m. gegužės 7 d. Marijampolės aps. Šunskų vls. Kazliškių k. Petro Senkaus ir Magdalenos Butkevičiūtės-Senkuvienės šeimoje.

Nuo 1946 m. pavasario Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanų ryšininkė. 1946 m. rudenį Vytauto rinktinės vadovybės pavedimu apsigyveno Marijampolėje. Dirbo Socialinio aprūpinimo skyriuje buhalterė.

1947 m. vasario 18 d. Marijampolėje kartu su Vytauto rinktinės vadu Vitaliu Gavėnu-*Vampyrų*, štabo pareigūnais Kazimieru Alfonsu Pypliu-*Mažyčiu*, A. Pečiuliu-*Baritonu*, Albinu Ratkeliu-*Ože-*

liu ir Mykolu Žilioniu-Plunksna, kuopų vadais Jonu Šlēferiu-Dieme-džiu ir Jonu Valaičiu-Viesulu, partizanų ryšininke Janina Kazelyte (Kazeliūte)-Saulute dalyvavo garsiajame „Blynų baliuje“, kuriame buvo sunaikinti Marijampolės apskrities Vykdomojo komiteto, kompartijos ir komjaunimo pareigūnai. Pati Anelė Julija Senkutė buvo neskunkiai sužeista į ranką.

1947 m. kovo 6 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymu Nr. 9 „Vytauto rinktinės Štabo kovotojai P u š e l e i už ypatingą pasiaukojimą, sumanumą, narsumą ir gerą orientaciją, naikinant Marijampolės miesto bolševikinį aktyvą“ pareiškta tarnybinė padėka ir pagyrimas.

Po šių įvykių *Pušelė* buvo paskirta l. e. Vytauto rinktinės išdo poskyrio viršininkės pareigas, vėliau patvirtinta šioms pareigoms.

Brolis Tauro apygardos Vytauto rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininkas ir 3-iosios kuopos vadas Jonas Senkus-Giedrulis žuvo 1946 m. rugsėjo 21 d.

Brolis partizanų ryšininkas Kazys Senkus suimtas 1947 m. vasario 17 d. Nuteistas ir išvežtas į lagerį. 1954 m. paleistas iš tremties, 1962 m. grįžo į Lietuvą.

Tėvai ir sesuo Teresė Bronė 1948 m. gegužės 22 d. ištremti į Krasnojarsko kr. Jeniseisko r., kur 1957 m. rugpjūčio 12 d. mirė tėvas. Motina ir sesuo paleistos 1960 m. grįžo į Lietuvą.

1947 m. lapkričio 4 d. Tauro apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 35 „Vytauto rinktinės Išdo Poskyrio viršininkė *Pušelė* ištikimai, sąžiningai tarnavusi pavestose pareigose, garbingai išlaikiusi duotą priesaiką, nepasidavusi gyva į prieš rankas ir paaukojusi savo brangiausią turtą – gyvybę ant Tėvynės aukuro dėl Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo ir dėl visų mūsų laimingos ateities apdovanojama juostele už Narsumą“.

2003 m. lapkričio 11 d. A. J. Senkutei pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2003 m. lapkričio 27 d. įsakymu jai suteiktas leitenanto laipsnis, o Lietuvos Respublikos Prezidento 2007 m. gegužės 9 d. dekretu – Vyčio Kryžiaus ordino Karininko kryžius (po mirties).

Antanas Pečiulis-*Baritonas*
1922 (1923?)–1946 04 27

Antanas Pečiulis, Jono, g. 1922 m. Mockų k. (dabar Kalvarijos sav. Sangrūdės sen.). Gyveno Seinų aps. Sangrūdės k. ir dirbo Sangrūdės valsčiuje mokesčių agentu.

1946 m. pasiėmęs finansinius dokumentus ir surinktas lėšas tapo Tauro apygardos Perkūno rinktinės partizanų. Tais pačiais metais paštas skirtas Vytauto rinktinės štabo Globos skyriaus viršininku.

Vienas iš Kaune veikusių „Laisvos Lietuvos Gynimo frontas“ pagrindinės organizacijos, kuri rūpinosi pagalbos teikimu ir gelbėjimu išvežtųjų į Sibirą, organizatorius. Pasižymėjo narsumu, sumanumu, šaltakraujiškumu. Gerai mokėdamas rusų kalbą, persirengęs sovietų MVD kariuomenės kapitono uniforma, bendraudavo su kariškiais, važinėjo į Kauną ir kitur.

1947 m. vasario 18 d. Marijampolėje kartu su Vytauto rinktinės vadu Vitaliu Gavėnu-*Vampyrų*, štabo pareigūnais Kazimieru Alfon-su Pypliu-*Mažyčiu*, A. Ratkeliu-*Oželiu* ir Mykolu Žilioniu-*Plunksna*, kuopų vadais Jonu Šlėferiu-*Diemedžiu* ir Jonu Valaičiu-*Viesulu*, partizanų ryšininkėmis Janina Kazelyte (Kazeliūte)-*Saulute* ir A. J. Senkute-*Pušele* dalyvavo garsiajame „Blynų baliuje“.

2000 m. lapkričio 29 d. A. Pečiuliui pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

Žuvusiųjų palaikai niekinti Marijampolėje prie MGB Marijampolės aps. skyriaus ir strībų būstinės pastato, vėliau užkasti Marijampolėje prie Šešupės upės esančiose žvyroduobėse. Šiuo metu vieta vadinama „Ramybės lauku“.

1997 m. balandžio 27 d. partizanų žuvimo vietoje buvo atidengtas paminklas (aut. Jurgis Nevulis ir Algimantas Lelešius). Atminimas taip pat įamžintas 1993 m. lapkričio 21 d. Marijampolės Naujosiose (Bliūdžiškių) kapinėse atidengtoje paminklinėje kompozicijoje (aut. skulptorius Bronius ir architektas Romas Vyšniauskai).

PAGRINDAS: Lietuvos ypatingasis archyvas (LYA): f. K-1, ap. 58, b. P-15988; f. V-5, ap. 1, b. 6477; Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. -1463, ap. 1, b. 50, l. 143; Antanina Garmutė, *Molinėle, auginai*, Kaunas, 1993, p. 81; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994,

p. 206, 208–209; Aldona Vilutienė, *Trečioji vėliavos spalva*, Vilnius: „Žalioji pasaulis“, 1996, p. 158–159; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 170; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Ištark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 238, 277, 278; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 282, 283–284, 331; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 203–204, 209, 221, 303–304, 522, 535; *Lietuvos gyventojų genocidas 1944–1947, K–S*, t. 2, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2002, p. 718, 1001; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 121; LYA, f. K-1, ap. 15, b. 1706, l. 252–253; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1948, N–Ž*, t. 3, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2009, p. 324; *Tremtinys*, 1996 01, Nr. 3, A. Vilutienė, „Blynų balius“; *Suvalkietis*, 1997 04 26, Nr. 47, A. Vilutienė, „Vytauto rinktinės štabo žūtis“; *Voruta*, 1998 01 17, Nr. 3 (333), p. 11, A. Vilutienė, „Žuvusieji prieš pusę amžiaus“; LGGRTC duomenys: Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento 1999 06 03 archyvinė pažyma „Dėl 1947 04 27 Marijampolės aps. Liudvinavo vls. Gulbiniškių km. žuvusių Tauro apygardos partizanų“: LYA, f. K-1, ap. 3, b. 2145, l. 218; ap. 58, b. 7792/3 l. 41, 99–100; Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD Atminimo programų skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

---

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-23.

Partizanų dokumentai (25)

(Iš Geležinio Vilko rinktinės 4 kuopos vado Vytauto Juodžio-Šarūno įsakymo 1-mojo būrio vadui Broniui Simonaičiui-Serbentui, 1947 m. gegužės 3 d., Nr. 253)

I s a k y m a s

1.

Remdamasis G[eležinio] V[ilko] R[inktinės] vado įsakymais ir savo įsakymais įsakau, kiek galint ir sąlygos leidžia, išaiškinti bežemiams, naujakuriams ir mažžemiams plačiau apie bolševikų siekimą patraukti juos į savo aparatą.

2.

Būtinai yra reikalinga bežemiams ir naujakuriams išaiškinti šį reikalą ir ištraukti juos iš bolševikų voratinklio.

3.

Tokie minimi asmenys, gavę sklypus, bijodami l[aisvės] kovotojų ir galvodami, kad po karo už tai bus traukiami atsakomybėn, šalinasi nuo l[aisvės] k[ovos].

4.

Paiškinti, [kad] taip žemę gali dirbti, bet nepasiduoti bolševikų viliojimams, kas neaišku, pasiklausti l[aisvės] kovotojų, o kai susitvar-kys laikas, bus žemė proporcingai ir teisingai išskirstyta.

5.

Pagal operatyvinį įsakymą Nr. 2 pakartotinai tamstai įsakau apdairiai sekti bolševikų paleistus elgetas /rusus/, kurių gan dažnai maišosi.

6.

Sužinojus, kur nors apsinakvojus pas žmogų, neatidėlioiant juos paimti be jokių tardymų, žinoma, kuo slapčiau, ir tą gyventoją, iš kurio parsivedėt, įdrausti, kad niekam neprasitartų.

7.

Daugiausia tokie elgetos eina šnipinėdami ir sekdami l[aisvės] kovotojus.

8.

Panašius elgetas, kai pradės paslaptina jėga graibstyti, kuriems daugeliu atveju rūpi tik šnipinėjimas, išnaikinsime greitu laiku, nes kiti sužinoję dums atgal.

<...>

10.

Pakartotinai įsakau pasiruošti naujas gyvenvietes, kol dar yra laikas, žolė nesužėlus.

11.

Palaiptinui atšylant orui, gera ir praktiškas dalykas įsigyti rusiškas ir vokiškas *palatkes* ir pasiūti visiems treningus, kurie maskuoja prie medžių ir žolės.

12.

Pakartotinai įsakau prisiųsti surašius bolševikų juoduosius darbus. Išreikalauti iš aktyvių, pasyv[ių] l[aisvės] k[ovotojų], rėmėjų bei mergaičių.

<...>

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 193, l. 256. Originalas.
Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 222–223.

Juozas Skaržinskas-Dramblys

Tikėjome Lietuvos laisve (2)

(Kautynės Vyčiaus kaimo pamiškėje)

Be rimto reikalo eiti į kaimą buvo draudžiama, todėl atsiradus galimybei, savanorių netrūkdavo. Pabūti trumpai miške pušynėlyje miela ir gražu. Bet kai kelias paras pasimurdai dumbļu dvokiančiame lapuočių raiste, iki sutinimo sukandžiotas uodų – kaimo trobelė kvepia iš tolo.

Žingsniuojame keturiese: [Algirdas Juodis] Merkys, [Juozas Juodis] Ungurys, [Kazys Viršutis] Katinas ir aš – Dramblys. Margininkų kaime reikia užmegzti ryšius su Birutės rinktinės pagrindiniu ryšininku. Pradėjus temti, jau buvome miško pakraštyje prie Vyčiaus kaimo. Einame į numatytą susitikimo vietą. Ginkluoti gerai: vokiškas kulkosvaidis, trys automatai, pistoletai ir „raketnykas“. Susitinkam su ryšininku, perduodame rinktinės štabo žinias, nustatome pastovų ryšį. Atsigeriame pas ūkininką pieno ir grįžtame į mišką. Naktis tyli. Kaimuose girdisi šunų lojimas. Turiu pasakyti, kad to meto kaimo šunų lojimas turėjo skirtingus atspalvius. Piktas, įnirtingas lojimas lydėdavo rusų bei stribų siautėjimus. Čia toks ir buvo. Atsargiai priėjome prie Paplausko sodybos pamiškėje. Patvoriu pro trobas, toliau per eglaičių priaugusią biržę, slinkome į mišką. Pirmas ėjo Katinas su kulkosvaidžiu, aš – antras su automatu.

Staiga iš eglynėlio šūvis ir: „Stoi! Kto idiot?“ Katinas meta kulkosvaidį ir krinta ant žemės. Mes iš trijų automatų iššauname ilgas serijas į eglaites. „Raketą į krūmus!“ – sušunka Merkys. Matome, kaip bėga apšviesti rusai. Merkys man įsako nepalikti kulkosvaidžio, o Ungurys tempia sužeistą Katiną. Tik išlindus iš eglynėlio, rusai paleido seriją į mane. Vienu šuoliu prigludau prie žemės ir šaukiu: „Ugnis!“

Merkiui pridengus ugnimi, aš pasitraukiau į krūmus. Vėl serija iš priešos pusės, ir matau – Merkys guli už kelmo. Dabar jau aš kulkosvaidžio ugnimi nutildžiau rusus. Greitai visi pasitraukėme į miško gilumą. Padarę neštuvus, išnešėme sužeistąjį draugą. Atrodė, kad išsigelbėjome. Deja, netrukus pasigirdo rusiško kulkosvaidžio lėkščių barškėjimas. Supratome, kad esame supami iš priešingų pusių. Katino ranka sujudėjo, bet nepajėgia išsiimti parabelį. Merkys išėmė ir įdėjo Katinui į ranką. Keletas minučių ir – šūvis. Katinas užbaigė kančias. Aš paleidau ilgą seriją ir eglių priedangoje traukiausiu gilyn.

Merkiui į statų mišką atkirto kelią, todėl jis atsigulęs biržėje už šakų krūvos stebėjo, kaip artinasi rusai. Aš buvau netoli ir stebėjau, kaip Merkys šaltakraujiškai prisileidžia arti rusų kareivius. Staiga iš jo automato nežmonišku taiklumu ugnies kamuoliukai pasipylė prieš link. Sugulė visi: gyvi ir negyvi. Į kitą grupę krūmuose aš atidengiau ugnį iš kulkosvaidžio. Rusai, palikę nukautus, pabėgo. Pasirodė kiti kuopos partizanai. Išgirdę šaudymą iš stovyklos atėjo į pagalbą. Merkys įsakė išvyti rusus iš miško ir atimti Katino kūną. Turiu prisipažinti, kad tokio drąsaus ir sumanaus vado kaip Merkys man neteko sutikti.

Rusai, pasitraukę iš miško, laukė pagalbos. Tuo pasinaudodami, greitai surandame kūną, jau įmestą į duobę ir užmestą šakomis. Žuvusį partizaną vyrai užkėlė man ant pečių, [Ratkelis] Žentas paėmė už kojų ir taip nešėme gal pusę kilometro. Kraujas bėgo per mano švarko šonus ir per marškinius mano kūnu, žlegsėjo kišenėse. Dar šiltas ir glitus jis skleidė kažkokį sunkiai nusakomą kvapą. Turbūt toks ir yra mirties kvapas. Katinui buvo peršauta per vidurius ir matėsi žarnos.

Suradę tankų eglynėlį, kūną paslėpėme irėjome pasitikti vyrų, kurie turėjo atnešti neštuvus. NKVD armija, gavusi pastiprinimą,ėjo mūsų pėdomis stovyklos link. Pamatę mus ėmė šaukti: „Idite siudą!“ Palaikė savais. Mes pasitraukėme per pievą. <...>

Mūsų padėtis kritiška. Kaunas čia pat, miškas nedidelis, o priekyje ilga gegužės diena. Sugulėme ir laukėme. Pasirodė gal kokie 8 kareiviai ir brenda per pievą link mūsų. Paleidę ugnį iš ginklų, suklojome visus ir visu greičiu į stovyklą. Paėmėme, kas buvo vertingiausia, ir už kilometro į slaptą bunkerį. Tuo tarpu stovyklos pusėje pasigirdo šaudymas. Mes šeši partizanai – [Ratkelis] Žentas, Ungurys, [Petras Ašmonas] Sargas, [Jurgis Gelčys] Zuikis, [Vitas Pauža] Ožys

ir aš, užsimaskavome slaptame bunkeryje, laukdami vakaro. O čia vos nenumirėme dėl visai kitų priežasčių – nepatikrinome ventiliacijos angos. Pabudome su Žentu nuo neįprasto garsaus knarkimo. Norime pažiūrėti valandų, bet degtukai nedega. Lipu kopėčiomis atidaryti dangtį. Vienas nepajėgiu. Abu šiaip taip atkeliame storą dangtį, aš įkvepiu oro ir nualpęs krentu žemyn. Šiek tiek atsigavęs, einu žadinti pusiau gyvų kitų. Vieni išlipo patys, paskutinius du ištraukėme be sąmonės. Atsigavę išgėrėme iš gertuvių vandens ir atsargiai per miškus žinoma is takais išėjome į Piliuonos kaimą pas ūkininką Vaičiukyną. Ten suradome Merkį, [Jurgį Miliauską] Sapną ir [Antaną Santockį] Špoką. Jie papasakojo, kaip baigėsi kautynės miške. Čekistai vis dėlto surado stovyklas. Neseniai prisijungęs prie būrio partizanas Kazlauskas-Uošvis tuo metu ėjo sargybą. Jį iš karto ir nušovė. Buvę stovykloje Merkys, Špokas ir Sapnas atidengė ugnį iš turimų ginklų, nustūmė likusius gyvus rusų kareivius ir patys pasitraukė. Sulaukę vakaro, atžygiavo pas Vaičiukynus, kur visi ir susitikome.

Štai kokia partizanų kasdienybė. Šiuo atveju vieni žuvo kautynėse, kiti vos neužmigo amžinuoju miegu savo rankomis iškastoje duobėje.

(Prie tėvo Nemuno)

Piliuonos kaime dienas praleidome pas ūkininką Stanislovaitį. Vakare, paėmę reikalingus įrankius, išėjome į Nemuno šlaitus ruošti naujų, saugesnių slėptuvių. Pora savaičių pagyvenome ramiai, laukdami, kol baigsis pasalos Vaišvydavos miškuose.

Pagaliau gavome iš ryšininkų pranešimą, kad rusų kariuomenė pasitraukė į Kauną. Skubiai ruošėmės ieškoti ir palaidoti žuvusius draugus. Pasikvietėme Katino brolių Juozą Viršutį. Kazys Viršutis-Katinas jau buvo paimtas iš eglynėlio. Užsidėję ant neštuvų nunešėme už 100 m prie kvartalinės linijos į iškastą duobę. Kapą užmaskavome, o ant eglių išpjovėme kryželius. Antrąjį partizaną Kazlauską-Uošvį radome nušautą prie stovyklos. Palaidojome taip pat prie linijos šalia dviejų didelių eglių. Išpjovėme kryželius. Šias egles, grįžęs po 26 metų, suradau.

Po laidotuvių Vaišvydavos miškus palikome, nes ruošėmės Kruonio tarybinio ūkio likvidavimui. Persikėlę keltu per Nemuną, apsisto-

jome Dabintos miškuose. Ten dirbantys mūsų ryšininkai suteikė reikalingas žinias apie ūkio apsaugą, vadovybę ir kt.

Nuvykę vos pradėjus temti, radome aktyvistus ir apsaugą visai nepasiruošusius ir be šūvio nuginklavome. Padedant darbininkams, suruošėme tikrąją „raudonąją gurguolę“ ir jai bliunant ir kriuksint laimingai prieš švintant parvažiavome prie Darsūniškio į Nemuno šlaitus. Saugūs nebuvo ir žiūronais sekėme Juodkošių keltą. Ilgai laukti nereikėjo. Prie kelto pasirodė Kruonio sribai ir rusų daliniai. Įspėtas keltininkas nurodė visai kitą kryptį Panemunės keliais Darsūniškio link.

Po Katino žūties būrio vadu paskiriamas Petras Ašmonas-Sargas. Mes vėl kitoje Nemuno pusėje. Ruošiame bunkerius Užgirėlio miškuose.

Merkys išvyko už Pakuonio į brolio Šarūno kuopą. Kiti mūsų kuopos partizanai pasiliko Raželių ir Vaišvydavos miškuose. Liepos pradžia. Aplinka pažįstama, slėptuvės paruoštos, turime patikimų žmonių, gerų ryšininkų. Kad taip ilgiau būtų! Deja, mūsų gyvybės kiekvieną minutę gali nutrūkti. Šito užmiršti nevalia jau treči metai. Kiek dar jų bus? Kiekvieną dieną žūsta miško broliai.¹

---

¹ Juozas Skaržinskas-Dramblys, „Tikėjome Lietuvos laisve“, in: *Laisvės kovų archyvas*, t. 22, redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1997, p. 147–150.

Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė

Du sėkmingiausi Lietuvos partizanų žygiai į Vakarus (1)

1947 m. gegužės ir birželio mėnesiais Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas bei Juozas Lukša-Skirmantas (jų kelionės slapyvardžiai buvo Vytautas ir Kęstutis), lydimi Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanų (Aleksio Kelerio-Stumbro, Bonifaco Rutkausko-Rudaičio, Stasio Gurevičiaus-Nykštuko, Antano Kvederavičiaus-Šeškadančio, Antano Šliaužio-Dagilio, Antano Marcinonio-Balandžio), remiami ryšininkų, pagalbinių tiek Lietuvoje, tiek Lenkijoje, sėkmingai atliko savo misiją. Nukeliavę iki Gdansko ir perdavę atsigabentus partizanų dokumentus pasiuntiniui iš Vakarų, grįžo į tėvynę. Svarbiausias perduotas dokumentas – memorandumas, skirtas Lietuvos diplomatinio korpuso vadovui užsienyje Stasiui Lozoraičiui. Šią J. Krikščiūno ir J. Lukšos kelionę į Vakarus organizavo Tauro apygardos vadas Antanas Baltūsis-Žvejys ir Dainavos apygardos vadas Dominykas Jėčys-Ažuolis. Daug prie kelionės sėkmės prisidėjo Vytauto rinktinės vadas Vitalius Gavėnas-Vampyras, kurio žinioje buvo ir garsioji rinktinės ketvirtoji kuopa, nuolat veikusi Lenkijoje, turėjusi sienos kirtimo kelius ties Kalvarija, Sangrūda, Liubavu.¹

---

¹ Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Du sėkmingiausi Lietuvos partizanų žygiai į Vakarus“, <https://punkskas.pl/is-praeities/du-sekmingiausi-lietuvos-partizan-zygiai-i-vakarus/>.

Regina Arnastauskaitė-Rozeta

Dienoraštis (5)

1947 m. gegužės 4 d. Sekmadienis. Buvo parvažiavusi Olytė. Viešpatie, ką ji galvoja! Jau Kurto nebemyli, o tas baisiausiai kenčia. Ir kas gi matė, kad meilė taip greit atšaltų. <...> Čia jau vėjavaikiškumas.

1947 m. gegužės 25 d. Sekminės. Sužinojau, kad vyrai vėl grįžo į šį kraštą. O, kad jie ateitų! Laukiu dieną ir naktį, rytą ir vakarą. Juk taip seniai jie buvo pas mus. <...>

Praeitą savaitę buvo Kurtas. Vargšas guodžiasi man dėl Olytės. Tikrai man jo labai gaila... <...> Mes su juo daug kalbėjom. Jis viską man papasakojo. Sakė, kad jam dar nė viena mergaitė taip nepatiko kaip ji. Jis prašė, kad aš nuvažiuočiau pas ją, apie tai pakalbėčiau. Man patinka, kad jis toks atviras.

Jau sužydėjo po mano langu kvapiosios alyvos. Kaip gražu! Rodosi, lyg sapnas – ne tikrovė. Jos vilioja savo maloniu kvapu kiekvieną. Kiekvieną, kuris turi jauną širdį... Rodos – mylėtum mylėtum be galo...

Negaliu aprašyti savo jausmų. Ach, kad taip kas tikrai mylėtų... Kad mylėtų tyra, šventa meile ir jam galėtum tuo pačiu atsilyginti. Deja, toks neatsiranda. <...> Tokio kaip Kurtas, tikrai nepažįstu.¹

[Paskutinis įrašas dienoraštyje įrašytas 1946 m. birželio 15 d. Romo Kauniečio pastaba: <...> Keliomis eilutėmis žemiau – trumpas, lakoniškas užrašas: „Šitas dienoraštis yra tikrai mano: R. Arnastauskaitė“. Suprantama, kad šis įrašas padarytas kratos metu 1947 m. liepos 2 d.]¹

---

¹ Regina Arnastauskaitė, „Dienoraštis“, in: *Laisvės kovotojų prisiminimai*, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 756–758.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (19)

(Šūvių sukapoti liepų žiedai)

<...> Geležinio Vilko rinktinės vadas Daumantas ir štabo adjuntas Vylius, lankydami ketvirtos kuopos partizanus, liepos 3 dienos įsakymu Nr. 25 dviem štabo pareigūnams pakeitė slapyvardžius. Žvalgybos skyriaus viršininko Stasio Lukšos slapyvardį Juodvarnis pakeitė į Tautvydo, štabo ūkio dalies viršininkas Klemensas Baltrušaitis-Kurtas pasirinko Skirgailos slapyvardį. Tuo pačiu įsakymu rinktinės vadovybė kuopos kovotojams už drąsą ir sumanumą kautynėse pareiškė tarnybinius pagyrimus ir padėkas:

1. Serbentui – Broniui Simanaičiui, pirmo būrio vadui Rp. 346
2. Liepsnai – Pranui Aglinskui, antro būrio vadui 347
3. Arui – Algirdui Lenčiauskui, antro būrio būrininkui 348
4. Žilvičiui – Vincui Gruodžiui, I būrio skyrininkui 349
5. Kardui – Jurgiui Grajauskui, II būrio I sk. skyr. 350
6. Kastyčiui – Broniui Vasiliauskui, Laisvės kovotojui 351
7. Uraganui – Juozui Plečkauskui, Laisvės kovotojui 352

Vadų įsakymuose suteikiami, nors ir kuklūs, partizanų veiklos įvertinimo atžymėjimai teikė kovotojams dvasinės stiprybės ir ryžto.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 353–355.

Juozas Daumantas

Partizanai (1)

(MGB pinklės rezistencijoje)

Grižus iš užsienio ir sutvarkius visus ryšius, VGPS viršininkas Žvejys pasiūlė Tauro apygardos adjutantui [Justinui Jasaičiui] Nakčiai ir Žalgirio rinktinės žvalgybos skyriaus viršininkui [Aleksandrui Grybinui] Faustui susekti, kur yra Erelis. Aš turėjau išžvalgyti. Po mūsų iš Lenkijos sugrįžimo, matyt, kai paskui mus sugrįžo Antanas, Erelis dingo iš gyvenimo, net paliko savas profesoriaus pareigas universitete. Buvo aišku, kad jis bijosi, kad nebūtų nužudytas.

<...> Per Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto studentę A. Kunigonytę, per Humanitarinių mokslų fakulteto studentę M. Juodsnukytę ir studentą J. Gylį bandžiau susekti bet kokį Erelio pasirodymą viešumoje. Reikalas tęsėsi gana ilgai. Mano bunkeryje laukę Naktis ir Faustas ištraukė į savo veikimo ribas, nes per ilgai nesulaukėme Erelio pasirodant.

Jiems išvykus, gavau gana skubotą pranešimą, kad Erelis paskelbė kažkurią dieną dar egzaminuosiąs užsilikusius studentus. Negalėdamas greit sugauti Nakties ir Fausto pasiryžau operaciją vykdyti aš pats ir pasikviečiau į talką Birutės rinktinės štabo narį Mažytį ir [Stasį Jakštavičių] Katiną. Vykti į Vilnių Katino parūpinta transporto priemone turėjome visi trys. Tačiau per Katino apsileidimą numatytos mašinos negavome.

Egzaminai turėjo prasidėti 9 val. ryto, o mes dar 7 val. ryto buvome Kaune. Negavę mašinos nutarėme mudu su Mažyčiu vykti dviračiais, o Katinas turėjo atvykti su motociklu. <...>

Ties Petrašiūnais su dviračiais sulipome į sunkvežimį ir po ketveto valandų jau buvome Vilniuje. Sunkvežimyje vis buvom pasiruošę susišaudymui su jame sėdinčiais milicininkais. <...>

Iš anksto buvome numatę operacijos planą. Su Katinu turėjome susitikti pas studentą J. Gylį. Iš čia visi turėjome vykti į Medicinos rūmus (Čiurlionio ir Sierakausko gatvių kampe). Patį nužudymą pavedėme Katinui, kadangi Erelis ne tik mane, bet ir Mažytį puikiai pažinojo, todėl pastebėjęs mus įeinančius galėjo griebtis apsisaugojimo priemonių. Mudu su Mažyčiu turėjome pasilikti koridoriuje, o Katinas įjėjęs į Erelio kabinetą iššauti kelis šūvius. <...>

Kai išlipome iš mašinos, jau buvo pusė pirmos. Nuskubėjome pas Gylį. Kol suradome jo butą, dar užtrukome keliolika minučių. Jo nebuvo namuose. Pas kaimynus paklausę, kur jis gali būti, gavome atsakymą, kad atvyko kažkoks pilietis su motociklu, ir juodu išvažiavo. Su Mažyčiu pamanėme, kad atvyko Katinas ir nesulaukęs mūsų vienas išvyko operaciją vykdyti. Skubiai užsėdome ant dviračių ir nuvykome į Čiurlionio gatvę. Kaip sutarta, ieškojome kur nors gatvėje pastatyto Katino motociklo. Tačiau niekur negalėjome rasti. Pasisukioję čia apie gerą pusvalandį nusprendėme, kad jau viskas įvykdyta, nes buvo pusė antros, o egzaminai turėjo vykti tik iki pirmos valandos.

<...> Užsukome į kavinę, kiek užkandome ir visiškai įsitikinę, kad Erelis jau pas Abraomą, išskubėjome namų link. Jautėmės gana nemaloniai, nes nei vienas, nei kitas neprisidėjome prie uždavinio įvykdymo.

<...> Kitą dieną Kaunas mus labai nustebino. Marvelėje susitikome Katino motociklo savininką, kuris pasakė, kad Katinas niekur nebuvo išvykęs. Susitikus su Katinu ir jis pats tai patvirtino. Taigi Erelis liko gyvas, nes pas Gylį kaip tik tuo laiku buvo atvykęs kažkoks jo draugas.¹

---

¹ Juozas Daumantas, „Partizanai“, Kaunas, 2005, p. 414–416.

Represinių struktūrų dokumentai (6)

KGB archyvo fondų Nr. 3 agentūrinės bylos Nr. 27/23 dokumentuose įrašas teigia:

„1947 m. liepos mėn. 16 dienos agento „Keršto“ pateiktais duomenimis nustatyta, kad Bagrėno kaime, Prienų vals. yra bunkeris, kuriame slepiasi partizanas Serbentas*. 1947 m. liepos 17 d. rytą Prienų MGB

Memorialas, skirtas Bagrėno kaime prie Ašmintos upės 1947 m. liepos 17 d. žuvusiems partizanams atminti. Šioje vietoje žuvo: Vytautas Juodis-Šarūnas, Algirdas Juodis-Merkys, Kazys Batutis-Pavasaris, Bronius Simanaitis-Serbentas, Vincas Prajera-Meteoras, Povilas Šiugždinis-Bitinas ir Kazys Grajauskas-Šermukšnis.
Nuotrauka R. Pauliukaitienės

---

* Kaip teigia V. Juodsnukis, bunkeryje, buvusiam Milušauskų žemėje prie Ašmintos upės, žuvo šie Geležinio Vilko rinktinės kovotojai: Vytautas Juodis-Šarūnas, ketvirtos kuopos vadas; Algirdas Juodis-Merkys, Birutės rinktinės Žiedo kuopos vadas; Kazys Batutis-Pavasaris, ketvirtos kuopos kuopininkas; Bronius Simanaitis-Serbentas, ketvirtos kuopos pirmo būrio vadas; Vincas Prajera-Meteoras, ketvirtos kuopos pirmo būrio būrininkas; Povilas Šiugždinis-Bitinas iš ketvirtos kuopos ir Kazys Grajauskas-Šermukšnis, trečios kuopos kovotojas.

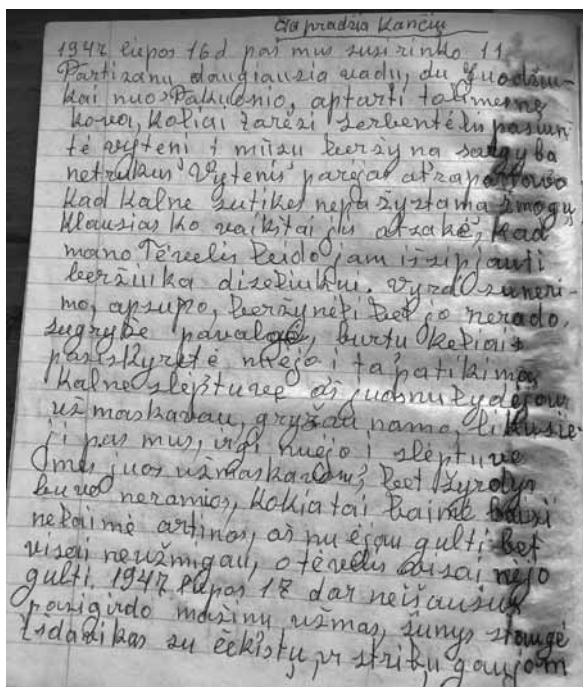
Senasis Albinos Milušauskienės namas, kuriame lankydavosi partizanai, tebestovi Bagrėno kaime. 2023 m. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

darbuotojų operacijos metu rastas bunkeris, kuriame buvo septyni partizanai. Pasiūlius pasiduoti, į oper. grupę atidengta <...> automatų ugnis. Užsimezgas kautynėms sunaikinti: Šarūnas – ketvirtos kuopos vadas, Lietuvos kariuomenės leitenantas, Merkys – Birutės rinktinės kuopos vadas, Lietuvos kariuomenės leitenantas, Pavasaris – Geležinio Vilko rinktinės atstovas, Serbentas – ketvirtos kuopos pirmo būrio vadas, viršila ir trys neatpažinti Serbento būrio eiliniai. Paimta: kulkosvaidis, 6 automatai, 6 šautuvai, 8 pistoletai, 16 granatų, prieš-tankinė mina, 4000 šovinių, 30 diskų kulkosvaidžiams ir automatams, 4 žiūronai, radijo imtuvas ir dokumentai. Iš paimtų dokumentų matyti, kad 1947 m. liepos mėn. 16 dieną pas skyriaus vadą Serbentą atvyko inspektuoti kuopų vadai Šarūnas ir Merkys ir štabo atstovas Pavasaris. Paimtuose dokumentuose rastas 17-os asmenų vardinis sąrašas su slapyvardžiais. Operacijos rajone suimtos nelegaliai gyvenančios ir MGB organų ieškomos bandryšininės Jūratė, fiktyviais Prapakūnaitės dokumentais, ir Ramunė, fiktyviais Vaitkevičienės dokumentais. Remiantis MGB agentų „Litva“, „Michalina“ ir „Čeka“ pranešimais ir rasta Serbento dokumentais, 1947 m. liepos 17 dieną areštuoti devyni asmenys, Šarūno kuopos rezervinės grupės, įkurtos 1945 m., nariai: Antanas Bakys-Karbiuratorius iš Strielčių kaimo, Vitas

Rinkevičius-Strėlė, g. 1927 m., iš Giniūnų kaimo, Jonas Rinkevičius-Pantera iš Giniūnų kaimo, Antanas Urbanavičius-Akmuo, g. 1928 m., iš Giniūnų kaimo, Andrius Marčiukaitis-Riešutas, g. 1917 m., iš Strielčių kaimo, Pranas Karčiauskas-Apuokas, g. 1923 m., iš Strielčių kaimo, Jurgis Karčiauskas-Putinas, g. 1928 m., iš Strielčių kaimo, Marija Karčiauskaitė-Simpatija, g. 1921 m., iš Strielčių kaimo, Juozas Jankevičius-Vijūnas iš Apušoto kaimo.“¹

[Bunkerio po Ditkauskų namo grindimis, kur tą rytą slėpėsi partizanai: ketvirtos kuopos pirmojo būrio skyrininkas Vincas Gruodis-Žilvitis ir kovotojai Vytautas Čepulionis-Vytenis, Bronius Vasiliauskas-Kastytis bei Alfonsas Virbickas-Lapinas, enkavedistai nerado, nes Ditkauskienė sumaniai užmaskavo slėptuvės dangtį, užpylus ant jo druskos ir užmetusi sietą.

Suimtos trys ryšininkės: Anastazija Ditkauskaitė-Pakalnutė; Elena Sebastijauskaitė-Ramunė, būrio vado Serbento žmona, besilaukianti kūdikio; Aldona Kazlauskaitė-Jūratė.]

Anastazijos Ditkauskaitės-Pakalnutės prisiminimai, parašyti grįžus iš lagerio.
Nuotrauka R. Pauliukaitienės

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 353–355.

Juozas Skaržinskas-Dramblys

Tikėjome Lietuvos laisve (3)

(Skaudi netektis)

Gavome iš ryšininko pranešimą, kad nori pasimatyti Merkio motina – Juodienė. Sunerimome, nes be rimto reikalo motina nesilankydavo. Nerandu žodžių išsakyti skausmą, kurį išvydome motinos veide ir užvertose akyse.

1947 m. liepos 17 dieną Ašmintos šlaituose bunkeryje žuvo 7 partizanai, iš jų 2 kuopos vadai: Šarūnas ir Merkys – Juodžiai.¹

---

¹ Juozas Skaržinskas-Dramblys, „Tikėjome Lietuvos laisve“, in: *Laisvės kovų archyvas*, t. 22, redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1997, p. 150.

Represinių struktūrų dokumentai (7)

(Išrašas iš LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 10937, t. 3. Pradėta 1947 m. birželio 13 d., baigta 1947 m. rugsėjo 30 d.)

Kaltinamoji išvada kaltinamiesiems

1. Celiešiui Jurgiui, Mato-Maskoliui <...>;
2. Glombaitei-Kubilienei Anelei, Juozo-Vilijai;
3. Karaliui Vytui, Juozo-Povui;
4. Marčiukaičiui Simonui, Motiejaus <...>;
5. Arnastauskui Pranui, Andriaus;
6. Arnastauskaitei Reginai, Prano-Rozetai;
7. Sabastijauskaitei Elenai, Vlado;
8. Kazlauskaitei Aldonai, Juozo;
9. Ditkauskaitei Anastazijai, Kazio;
10. Milušauskienei Albinai, Motiejaus;
11. Raugevičiui Albinui, Motiejaus;
12. Stravinskui Motiejui, Juozo;
13. Kernazickui Kaziui, Kosto-Nemunui;
14. Celiešiui Juozui, Mato;
15. Juodžiui Motiejui, Prano;
16. Mičiuliui Mikui, Tomo.

Tardymo organų nustatyta, kad Prienų, Marijampolės ir Kauno apskrityse veikia ginkluota nacionalistinė partizanų grupė, pasivadinti Geležinio Vilko rinktine, kuriai vadovauja Algirdas Varkala-Žaliukas.

Celiešius Jurgis <...> Geležinio Vilko rinkt. štabo viršininko nurodymu legalizavosi ir iki arešto dienos buvo pagrindinis rinkt. štabo ir jos padalinių ryšininkas. <...>

Per ryšininkus ir rėmėjus Glombaitę-Kubilienę, Karalių, Arnastauskaitę ir Marčiukaitį koncentravo ir perdavinėjo partizanų korespondenciją <...>.

Arnastauskas Pranas, 1944 m., būdamas Šaulių organizacijos narys, dalyvavo formuojant partizanų būrį.

Nuo 1946 m. kartu su dukra Arnastauskaite savo ūkyje ne kartą priėmė partizanų būrių vadus: Kurtą – Klemensą Baltrušaitį, Kairį – Petrą Mockapetrį, Dešinį – Kazį Pinkvartą, [Kazį Antaną Gudauską] Varną, ir kitus. 1946 m. gruodžio mėn. savo namuose suteikė prieglobstį apygardos vadui Žvejui – Baltūsiui Antanui, kur buvo praves-tas nelegalus susirinkimas. Šiame susirinkime Žvejys įteikė apdovanojimą jo dukrai Arnastauskaitei už aktyvią pagalbą partizanų būrio kovotojams.

Arnastauskaitė Regina 1946 m. stojo į „nusikalstamą“ veiklą kartu su nacionalistinio būrio kovotojais ir kaip ryšininkė vykdė jų pavedimus. Sistemingai savo namuose priiminėjo partizanų būrių vadus. Kaip ypač pasižymėjusi buvo apdovanota partizaniniu apdovanojimu. <...>

Milušauskienė Albina kartu su savo broliu Milušausku Vincu (slapstosi) specialiai įrengtame bunkeryje savo ūkyje ilgą laiką slėpė 7 partizanus kartu su būrio vadu Šarūnu – Vytautu Juodžiu ir asmeniškai juos aprūpino maisto produktais bei kitais ūkiniais reikmenimis.

Kernazickas Kazys yra nelegaliai gyvenančios nacionalinio pagrindžio ryšininkės Kernazickaitės Natalijos (slapstosi) tėvas, nuolat palaikė ryšį su partizanais. 1946 m. gruodžio mėn. savo namuose suteikė prieglobstį partizanų rinkt. vadams Šarūnui – Vytautui Juodžiui ir Serbentui – Broniui Simonaičiui, kurie suorganizavo nelegalų susirinkimą, jo metu įteikė apdovanojimus labiausiai pasižymėjusiems būrio kovotojams.

Sabastijauskaitė Elena nuo 1945 m., gyvendama nelegaliai, buvo būrio vadų Viesulo – Vytauto Marčiulionio ir Šarūno – Vytauto Juodžio ryšininkė. Tuo pačiu metu palaikė nusikalstamą ryšį su kaltinamosiomis Kazlauskaite ir Ditkauskaite. Kaip ypač pasižymėjusi partizanų vadovybės apdovanota juosta „Už sąžiningą užduočių vykdymą“.

Kazlauskaitė Aldona 1945 m. pasislėpusi nuo administracinio išvežimo (čia turima mintyje priverstinį trėmimą į Sibirą) ir užmezgė nusikalstamą ryšį su partizanų rinkt. vadu Žaliuku, buvo jo asmeninė ryšininkė; per Karalių, Sebastijauskaitę ir Marčiukaitį rinko žvalgybinio pobūdžio žinias ir platino partizaninę spaudą. Kaip ypač pasižymėjusi partizanų vadovybės apdovanota juosta „Už sąžiningą užduočių vykdymą“.

Ditkauskaitė Anastazija 1947 m. pradžioje užmezgė nusikalstamą ryšį su partizanų būrio vadu Serbentu ir jo kovotojais. Ne kartą partizanamams <...> teikė žvalgybinio pobūdžio žinias. Lankėsi partizanų stovykloje.

Stravinskas Motiejus 1946 m. rugpjūčio mėn. užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su partizanų būrio vadu Šarūnu, asmeniškai ir per kaltinamąsias Kazlauskaitę ir Sebastijauskaitę siuntė partizaninę spaudą. Savo namuose suteikė priedangą poilsui.

Celiešius Juozas, žinodamas, kad brolis Celiešius Jurgis yra partizanų būrio kovotojas, nepranešė sovietų valdžios organams.

Juodis Motiejus ir Mičiulis Mikas 1946 m. gruodžio mėn. dalyvavo nelegaliame partizanų rinktinės vadų susirinkime ir apie tai nepranešė sovietų valdžios organams.

(Iš NUTARIMO dėl Reginos Arnastauskaitės arešto, kurį sankcionavo Lietuvos SSR MVD karinis prokuroras <...> 1947 m. liepos 2 d.)

Radau: Regina Arnastauskaitė, gyvenanti Šilavoto vlsč. teritorijoje, nusistačiusi prieš sovietinę valdžią Lietuvoje, 1946 m. birželio mėn. užmezgė ryšį su partizanų Geležinio Vilko rinktinės kovotojais ir Mažyčiu. Pastarojo buvo užverbuota rinktinės rėmėja slapyvardžiu Rozeta. <...>

1947 m. liepos 19 d. aš, MGB sk. viršininkas majoras <...>, apklausiau sulaikytąją Arnastauskaitę Regina, Prano, g. 1928 m., lietuvę, SSRS pilietę, nepartinę, gimusią Romato k., Kaišiadorių vlsč. ir apskr. Šiuo metu gyvena Molinės k., Šilavoto vlsč., Prienų apskr. Išsilavinimas 4-ios pr. m-los klasės. <...>

„Į mūsų namus dažnai ateidavo buvęs partizanų 3-io būrio vadas Dešinys, Geležinio Vilko rinktinės ryšių viršininkas Kurtas, Tauro

apygardos vado adjutantas Mažytis, partizanas slapyvardžiu [Vincas Kleiza] Sakalas, Kairys ir kt.

Namuose partizanai ilsėdavosi po keletą valandų, aš jiems ruošiau karštą maistą iš savo atsargų, perduodavau jiems žvalgybinio pobūdžio duomenis apie kariuomenę.“¹

---

¹ *Laisvės kovotojų prisiminimai*, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 758–764.

Laisvės kovos prisiminimai (2)

Aš, žemiau pasirašiusi, Regina Arnastauskaitė-Marcinkevičienė, gimusi 1928 m. kovo 20 d., su partizanais susisiečiau 1945 m. kovo mėn. Iki to laiko visa mūsų šeima slapstėsi, nes mus ketino išvežti į Sibirą. Mano tėvelis buvo miškininkas ir iki slapstymosi dirbo Kruonio vlsč. Darsūniškio girininkijos girininku. Iškilus pavojui, jis slapstėsi pas gimines, o vėliau gavo girininko vietą Prienų r., Šilavoto vlsč., Klebiškio girininkijoje. <...>

Partizanai dienoti ateidavo tada, kai negalėdavo nueiti į savo nuolatinę vietą. Daug vyrų pažinojau, žinojau jų pavardes, o kai kurių tik slapyvardžius, nes klausti pavardės buvo nepriimtina.

Tai Pyplys Kazimieras-Mažytis <...>. Jo tėvukai pas mus dažnai pagyvendavo, nes taip pat slapstėsi nuo rusų. Taip pat daug kartų buvo jo sesutė Onutė, Baltrušaitis Klemensas-Kurtas, jo brolis Juozas-Tigriukas, 4 broliai Senovaičiai ir jų sesuo Marytė – medicinos seselė, kuri vaikščiojo kartu su partizanais. Žuvo dar prieš mano areštą. Pažinojau Varną [Kazį Antaną Gudauską], Juodvarnį – Antano Lukšos brolių Stasį; [Klemensą Maceiną] Griausmą, [Kazimierą Pinkvartą] Dešinį, Mockapetrij Petrą-Kairį <...>.

Suėmė mane, tėvuką, kuris taip pat gavo 10 m. kalėjimo ir 9-erius atsėdėjo. Mus teisė Maskvos ypatingasis pasitarimas. <...> [Liudijimas užrašytas, kai Lietuvoje buvo atkurta nepriklausomybė.]¹

---

¹ *Laisvės kovotojų prisiminimai*, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 764–765.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (20)

(Klasta ir melas prieš partizanus)

Bylos Nr. 41/64 dokumentuose teigiama, kad Panemunės MGB viršininko <...> ir Pakuonio MGB viršininko <...> su užverbuotų agentų pagalba pradėta Geležinio Vilko rinktinės ketvirtos kuopos partizanų likvidavimo akcija. Vidaus agentu užverbuotam „Valdui“ talkina jo sesuo „Jūra“. <...> Gerai dirba agentas „Šluotražis“, kurio namuose 1946 metų vasarą buvo sunaikinti trys „banditai“. <...>

„Vidaus agentas „Gornis“, įterptas į Vėjo vadovaujamo antro skyriaus kovotojų gretas, 1947 08 06 gavo užduotį rinkti pinigus ir produktus... MGB organai įpareigojo „Gornį“ rengti partizanams vakaruškas ir išgertuves... Tuo metu baudėjai demonstratyviai išvyks kitur ir staiga – smūgis!.. Planas aptartas su vidaus agentu „Gorniu“, – būsima sėkme džiaugiasi čekistai.

Dalį čekistų ir išdavikų suregzto plano okupantams pavyko įgyvendinti. Rugsėjo 8 d. kautynėse su kariniu NKVD daliniu Vainatrakio kaime neiškiomis aplinkybėmis žuvo trys partizanai: Kardas – Jonas Grajauskas, g. 1924 m., iš Gervėnupio k., Žiema – Simanas Gervė, g. 1918 m., iš Girininkų k., Šauklis – Juozas Česėkas, g. 1919 m., iš Graižbūbės k.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 439–440.

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (4)

Duomenys apie 1947 m. rugsėjo 4 d. Marijampolės aps. Liudvinavo vls. Avikilų k. žuvusį Tauro apygardos štabo ūkio skyriaus viršininką m. *Žilionį-Plunksną*

Mykolas *Žilionis-Plunksna*

1918–1947 09 04

Mykolas *Žilionis*, Mykolo, g. 1918 m. Marijampolės aps. Liudvinavo vls. Šilavoto k. Baigė Marijampolės Marijonų gimnaziją. Mokėsi Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto 1-ame kurse. Dirbo buhalteriu Marijampolėje.

1946 m. vasarą tapo Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanu. Po 1946 m. gruodžio 2 d. Vytauto rinktinės vado Vitaliaus Gavėno-*Vampyro* operatyviniu įsakymu Nr. 3 pasirašė kaip šios rinktinės adjutantas. Turėjo jaunesniojo puskarininkio laipsnį.

1947 m. sausio 31 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-*Žvejo* įsakymu Nr. 36 Vytauto rinktinės adjutantui M. *Žilioniui-Plunksnai* už sumanų ir sąžiningą pareigų vykdymą kovose su žiauriuoju okupantu už Lietuvos laisvę ir Nepriklausomybę suteiktas puskarininkio laipsnis, o vasario 8 d. įsakymu Nr. 5 jis apdovanotas juostele už *Narsumą*.

Tų pačių metų vasario 18 d. kartu su Vytauto rinktinės vadu V. Gavėnu-*Vampyrų*, štabo pareigūnais Kazimieru Alfonsu *Pypliu-Mažyčiu*, Antanu *Pečiuliu-Baritonu* ir Albinu *Ratkeliu-Oželiu*, kuopų

vadais Jonu Šléferiu-*Diemedžiu* ir Jonu Valaičiu-*Viesulu*, partizanų ryšininkėmis Janina Kazelyte (Kazeliūte)-*Saulute* ir Anele Julija Senkute-*Pušele* dalyvavo garsiajame „Blynų baliuje“, kuriame buvo su-naikinti Marijampolės apskrities Vykdomojo komiteto, kompartijos ir komjaunimo pareigūnai <...>.

1947 m. gegužės 1 d. Vytauto rinktinės vado V. Gavėno-*Vampyro* įsakymu Nr. 45 rinktinės Ūkio skyriaus viršininkas M. Žilionis-*Plunksna* nuo balandžio 28 d. kartu paskirtas ir laikinai eiti rinktinės štabo viršininko pareigas. Tų pačių metų rugpjūčio 20 d. jis buvo perkeltas į apygardos štabą ir paskirtas šio štabo Ūkio skyriaus viršininku.

Žuvo *Plunksna* 1947 m. rugsėjo 4 d. Marijampolės aps. Liudvinavo vls. Avikilų k. gyventojų Vinco Leonavičiaus sodyboje įrengtame Vytauto rinktinės štabo bunkeryje kartu su partizane Eleonora La-zauskaite (Lisauskaite?)-*Ramune*.

Palaikai niekinti Marijampolėje. Užkasimo vieta kol kas neišaiškinta.

M. Žilionio žmona Tauro apygardos partizanų rėmėja Regina Jodzevičiūtė-Žilionienė (g. 1919 09 19) žuvo 1946 m. birželio 4 d. Marijampolės aps. Liudvinavo vls. Gulbiniškių k.

1999 m. gruodžio 24 d. M. Žilioniui pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

Mykolo ir Reginos Žilionių atminimas įamžintas 1993 m. lapkričio 21 d. Marijampolės Naujosiose (Bliūdžiškių) kapinėse atidengtoje paminklinėje kompozicijoje (aut. skulptorius Bronius ir architektas Romas Vyšniauskai).

PAGRINDAS: Antanina Garmutė, *Motinėle, auginai*, Kaunas, 1993, p. 81; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 191; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 171; *Tada, kai žuvom dėl Tėvynės*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 11, 17, 236; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Ištark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 8, 129, 178, 355; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 156–158, 187–188, 194, 203–204, 220–222, 253, 568; Vytautas Juodsnukis, *Suvalkijos partizanų takais*, Kaunas: LPKTS, 2000, p. 242; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1944–1947*, Š-Ž, t. 2, 3 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2005, p. 513, 514; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD Istorinės atminties įamžinimo skyriaus „Memoria-

linių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

---

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-04-27.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais II d. (1)

(„Šūviai Kauno Rotušės aikštėje“, prisiminimus papasakojo Vytautas Paulauskas)

„1947 metų rugsėjo mėnesį Mažytis, gavęs Tauro apygardos vado užduotį, atėjo į Vilkaviškio geležinkelio stotį, kur buvome sutarę susitikti. Po pusvalandžio atbildėjo Karaliaučius–Maskva traukinys. Į mus, „gaspadorišką“ aprangą vilkinčius vaikus, niekas nekreipė dėmesio. Vagono palydovei įspraudę į delną tris červoncus, „poniškai“ atvažiuojame į Kauną. Iš geležinkelio stoties perono apgriuvusių sandėliukų labirintais išėjome prie Nemuno ir pasukome į Napoleono gatvę. Mažytis centre turėjo reikalų, tad susitarus susitikti Rotušės aikštėje, konspiraciniame bute, liko mieste.“

[Vytautas Juodsnukis trumpai išdėsto tolimesnius įvykius: Vytautas Paulauskas, būdamas Rotušės aikštės 9 numeriu pažymėtame name, apie devintą valandą ryte išgirdo bruzdesį. Per langą pamatęs grupę sovietinių pareigūnų, pistoletą paslėpė vandens bakelyje, skubiai nusivilkęs drabužius atsigulė „miegoti“.]

„Netrukus į butą triukšmingai suvirto keli civiliai ir du MGB leitenantai. Apieškoję pirmąjį buto kambarį, čekistai suvirto į mano miegamąjį.

– Podnimaisia, bandit! Odevaisia bystreje! (Kelkis, bandite! Renkis greičiau!) – sušvokštė operatyvinis darbuotojas.

Iškrėtę mano drabužius, išvertę miegamojo spintas ir visas kertes, išgrūdo mane į svetainę ir pasodino kampe ant kėdės, pastatytos atlošu į kambario pusę. Užstalėje sėdėjo du čekistų karininkai.“¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, II dalis, Kaunas, 2011, p. 11–12.

Kazimieras Pyplys-Mažytis, Audronis

Atlikęs uždavinį dar pasilikau mieste

[Vytautas Juodsnukis surado straipsnį, kurį atvykęs į Vakarus BDPS prezidiumo įgaliotinis Audronis parašė JAV leistam lietuvių žurnalui „Vytis“. Straipsnio ištrauka pateikiama knygoje „Suvalkijos partizanų takais“, II d.]

„Atlikęs uždavinį dar pasilikau mieste, nes buvo numatyta iš Pramonės tresto „pasiskolinti“ pinigų.

Pirmadienį atsikėliau gerai nusiteikęs ir patraukiau „paradinėmis“ gatvėmis pas pažįstamą vairuotoją. Buvo apie pusė vienuolikos dienos, kai aš pas jį įėjau vidun. Kambaryje buvo pilna MVD šutvės. Aišku – patekau į pasalą... Du iš jų sėdėjo prie ginklais apkrauto stalo, kiti trys stovėjo netoli jų. Susigriebiau ir drąsiai žengiau porą žingsnių priekin. Metęs žvilgsnį miegamojo link, pamačiau prie sienos pasodintą mūsų ryšio partizaną...

Vienas sėdinčiųjų, pats vyriausias, tarė: „Duok pasą ir darbo pažymėjimą“. Aš žinojau, kuo visa tai baigsis... Pasirinkau tinkamą poziciją „operacijai“ pradėti, nes kitos išeities nebuvo. Kelerių metų partizanavimo praktika išmokė, kad kritišku momentu nereikia nusiminti. Mano „Walter“ PP „jau nerimsta“ kišenėje... Ėmiau dar „baikavoti“ ir užsiėmiau poziciją, iš kurios pradėjau mėginti savo laimę.

Staiga pasikėlė nususeęs emvedistas ir prisartinęs ėmė mane krėsti. Nerodžiau jokio susijaudinimo, bet bijodamas, kad neužčiuoptų „argumento“, staiga ištraukiau savo ištikimąjį „Walter“, buvusį nuleista atsarga, ir į vamzdį įvedžiau šovinių... Pirmą šūvį paleidau į „glavniausią“ užstalėje, paskui pykštelėjau į mane krėtusįjį... Taip „apdalijau“ visus ir moviau durų link. Staiga iš miegamojo iššoko dar

vienas. Nedelsdamas paleidau šūvį į jį. Emvedistas griuvo ir abiem rankomis griebė man už kojos. Apkabino ir kąsdamas norėjo mane parversti. Paleidau dar vieną šūvį... To jam užteko. Atidarys duris pasileidau laiptais žemyn. Iš gatvės per kiemą perbėgau į kito namo kiemą ir kiemais pasinešiau į Žaliakalnio Brazilką. Užbėgau pas Valterį* ir abu nusprendėme pranešti Vytautui apie įvykį... Reikėjo eiti pro vartelius. Ant suoliuko sėdėjo kažkoks žmogus ir skaitė laikraštį. Užmetėme akį – rusiškas. Jau aišku, žengėme toliau, bet į vidų nėjome. Žvilgterėjome per langą – pilna žmonių ir emvedistų su automatais. „Baikaudami“ bandėme grįžti atgal, bet laikraštį skaitęs žmogėnas jauėjo priešpriešiais ir rusiškai kreipėsi: „Zaidiom v komnatu (Užėikime į kambarį)“. Matėme, kad jo ranka leidžiasi į kišenę. Kiekviena sekundė brangi... Valteris staigiai griebė jam už rankų, o aš pro petį paleidau šūvį ruskeliui, tada pasileidome, kiek tik kojos neša.

Pasprukome... Užėjome pas patikimus mūsų rėmėjus ir pasiuntėme žmogų pasižvalgyti. Grįžęs žvalgas pranešė, kad įvykių vietose sustabdytas judėjimas ir prigarmėję galybė emvedistų...

Tarp nukautųjų – miesto MVD skyriaus viršininko pavaduotojas, Kalniečių gatvėje – Antrojo milicijos skyriaus Pasų stalo viršininkas.

Istorija tuo nesibaigė. Dievulis apdovanojo mane aukštu ūgiu. Gatvėje ir minioje buvau greitai pastebimas. Na, ir prasidėjo mieste aukštų vyrų medžioklė. Po miestą važinėjo amerikoniški „džipukai“ ir sutikę aukštesnį vyrą čiupdavo, surišdavo rankas ir veždavo į MVD rūmus.

Buvo paskirta stambi premija už mano galvą, nes partizanavau nuo pirmųjų okupacijos dienų. Buvau dalyvavęs aštuoniolikoje kautynių su karinėmis okupanto ir vadinamųjų „liaudies gynėjų“ – sribų pajėgomis, keturis kartus sužeistas.

Okupantų valdžiai buvo labai pikta, kad vienas partizanas tiek išklojo „nugalimosios rinktinių kadru“... Dar pikčiau, kad išklojo ir pats pabėgo.“¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, II dalis, Kaunas, 2011, p. 13–15.

* Vincas Šapoka-Valteris, Vytautas (slap.) – vardas ir pavardė neišaiškinta.

Rotušės aikštė Kaune. Iš kairės: Jėzuitų namai, Kauno Šv. Pranciškaus Ksavero (jėzuitų) bažnyčia, Kauno jėzuitų gimnazija, didelė tikimybė, kad už gimnazijos esančiame name (dabar Rotušės a. 10) ir vyko K. Pyplio-Mažyčio susidūrimas su sovietinėmis MVD pajėgomis. Dešinėje pusėje – Kauno rotušė.
Nuotrauka R. Pauliukaitienės

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais II d. (2)

(Netikėtai į čekistų nagus)

...1947 metų rugsėjo 23 dieną Mažytis Kaune, Rotušės aikštės name Nr. 9 nukovė Kauno MGB leitenantą Vasin ir sužeidė leitenantą Ščerbakov.

Iš miegamojo išsoko kratą darę čekistai ir suimto Vytauto Paulausko rankas surakino patentuotais „amerikoniškais“ antrankiais, paskui „varanoku“ išvežė į Stalino prospekto (Laisvės alėjos) – Lenino (Vytauto) gatvių sankryžoje buvusią MGB būstinę. Kratos metu vandens bakelyje panardinto „Walter“ čekistai nerado, todėl ryšio partizanui Vytautui Paulauskui tardymo metu ir teisme buvo lengviau gintis, nes buvo suimtas be ginklo.

Lenino (dabar Vytauto) gatvėje priešais MGB – saugumo būstinę išsirikiavo raudonuose karstuose suguldytų nukautų čekistų laidotuvių kortežas... Keli dūdų orkestrai trenkė gedulingus okupanto maršus... „Smotrite, bl...di, što vy nadielali!“ (Žiūrėkite, pasileidėliai, ką jūs padarėte!) – atvestam į antro aukšto tardymo kabinetą ir per langą man rodydamas gatvėje išrikiuotus raudonus karstus, nusikeikė Kauno MGB čekistų pulkininkas“, – pasakojo Vytautas Paulauskas.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, II dalis, Kaunas, 2011, p. 15.

Partizanų dokumentai (26)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 10, 1947 m. spalio mėn. 10 d.)

1. Apygardos kapelioną Grafa*, didvyriškai žuvusį kovojant su Kauno ir Veiverių NKVD dalinių enkavedistais, nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 24 dienos išbraukti iš Apygardos Laisvės kovotojų sudėties.

2. Laik. ein. Birutės rinktinės vado pareigas Anbo, didvyriškai žuvusį kautynėse su Veiverių ir Kauno NKVD enkavedistais, išbraukti iš Apygardos Laisvės kovotojų sudėties.

3. Apygardos štabo Rikiuotės skyriaus viršininką Rymantą nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 24 dienos iš einamų pareigų atleidžiu.

4. Laisvės kovotoją Rymantą skiriu Birutės rinktinės vadu nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 24 dienos.

5. Geležinio Vilko rinktinės 53-ios kuopos kuopininką Rytį atleidžiu iš eitų pareigų ir tolimesnei tarnybai skiriu Apygardos štabo Žvalgybos skyriaus sekretoriumi nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 24 dienos kuopos vado teisėmis.

6. Geležinio Vilko rinktinės vadą Daumantą skiriu Apygardos štabo Žvalgybos skyriaus Lokalinės žvalgybos Poskyrio viršininku, kartu einant ir Rinktinės vado pareigas.

7. Geležinio Vilko 55-ą kuopą su visais kovotojais ir rajonu išimu iš Geležinio Vilko Rinktinės ir perduodu Vytauto Rinktinės štabo pavaldumui, nuo 1947m. rugsėjo mėn. 24 dienos. <...>

Žvejys,

Naktis,

Apygardos vadas

Ap. Adjutantas¹

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 451.

* Netoli Veiverių buvusiame Birutės rinktinės štabo bunkeryje žuvo Tauro apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Grafas, rinktinės vadas Jonas Bulota-Anbo, rinktinės ūkio skyriaus viršininkas Antanas Čepeliauskas-Meška, rinktinės žvalgybos skyriaus viršininkas Jonas Čižeika-Stepas, Stasys Mačiuta-Vaidila ir 3-iosios kuopos vadas Antanas Petkevičius-Švyturys [Ričardas Čekutis, Dalius Žygelis, „Laisvės kryžkelės (XXXV). Dvasininkai partizanų gretose“, <https://www.bernardinai.lt/2006-11-20-laisves-kryzkeles-xxxv-dvasininkai-partizanu-gretose/>].

Heinrich Rossmann-Povas

Dienoraštis

(1947 m. rugsėjo 27-oji ypatinga diena)

Visi „Imperijos“ partizanai išsipustę išėjo į kaimą duoti priesaikos. Viename name stalas buvo perdirbtas į altorių, ir kambarys virto bažnyčia. Visi partizanai, kurie buvo katalikai, suėjo čia į pamaldas. Kadangi aš esu evangelikas, likau sargyboje. Šiai ceremonijai buvo specialiai atvežtas kunigas. Po pamaldų visi partizanai, tarp jų ir aš, davėme priesaiką. Pirmi prisiekė dabartinis partizanų vadas leitenantas Liepsna* ir būrio vadas Žilvitis, po to Kastytis, Lapinas, Kęstutis, Beržas, Broliukas, Vytenis, Vaidotas, Žilvinas, Anupras, Žvirblis, Švyturys, Uraganas, Žiedas, Našlaitis ir aš – Povas. Viduryje ant stalo buvo pastatytas kryžius, iš abiejų jo pusių degė po žvakę, buvo ištiesta Lietuvos vėliava geltonos, žalios ir raudonos spalvos juostų, pastatytas kulkosvaidis su dviem, sudėtomis į dėžes, šovinių juostomis. Žilvitis sukomandavo, ir Kastytis su Lapinu, gerbdami ginklais, sustojo iš abiejų stalo pusių. Kunigas skaitė, o visi kartojo priesaikos tekstą. Tylėjau tik aš, kadangi ne viską supratau. Po to po vieną ėjo prie stalo, dėjo ranką ant ginklo ir bučiavo kryžių. Pabaigoje sugiedojo bažnytinę giesmę ir Lietuvos himną. Įėjo keturios merginos, pertvarkė kambarį, uždengė stalą ir prasidėjo šventė.

(1947 m. rugsėjo 30 d.)

Anupras išėjo į savo kraštus. Likome dviese su Žvirbliu. Bunkeryje tapo nuobodu, ir mudu, pasiėmę porą pusbonkių degtinės, patraukėme pas draugus. Eidami sutikome šio krašto partizanų vadą Vytenį ir, kadangi buvo vėsus oras, mes su malonumu priėmėme jo kvietimą aplankyti jų bunkerį. Nespėjome su visais pasisveikinti, kaip viršuje pasigirdo šautuvų ir automatų šūviai, kurie artėjo į mus. Vytenis iš-

šliaužė į viršų ir išgirdo, kad šaudoma už 300–400 metrų, kur yra Lapino, Beržo ir Broliuko bunkeris. Mes išlindome į viršų ir nuėjome padėti draugams, tačiau buvo vėlu. Bunkeris buvo sugriautas, o rusai nuėję.¹

---

¹ „Suimto partizano Heinrich Rossmann-Povo dienoraštis“, in: *Tada, kai žuvom dėl Tėvynės*, Kaunas, 1996, p. 70.

* Pranas Aglinskas-Vidmantas, Liepsna, Vincas Gruodis-Žilvitis, Bronius Vasiliauskas-Kastytis, Alfonsas Virbickas-Lapinas, Kęstutis Valenta-Kęstutis, Jonas Ručinskas-Beržas, Jonas Žukauskas-Broliukas, Vytautas Čepulionis-Vytenis, Kazys Kavaliauskas-Vaidotas, Algirdas Šermukšnis-Žilvinas, Antanas Senikas-Švyturys, Jonas Plečkauskas-Uraganas, Žiedas (vardas ir pavardė neišaiškinta), Pranas Jurgelevičius-Našlaitis, Jonas Šiugždinis-Anupras, Justinas Šiugždinis-Žvirblis.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (21)

(Priesaika ir netikėta žūtis)

Okupantų kariaunos persekiojami Geležinio Vilko rinktinės Pa-kuonio ir Panemunės krašto partizanai patikimiausią prieglobstį ras-davo Vaišvydavos – Gervėnupio miškuose ir Darsūniškio – Ašmintos Nemuno šlaitų giraitėse. Smėlėtose Kalvių, Vangų ir Sekionių giraičių kalvose bei krūmais sužėlusiuose Nibrių vietovės skardžiuose partiza-nai turėjo įsirengę kelias gana patikimas žemines slėptuves – bunke-rius. Rugsėjo 27 naktį Nibrių giraitės pakraštyje prigludusioje rėmėjo sodyboje įvyko 51-os kuopos partizanų sueiga. Erdvios, aklinau už-dangstytais langais trobos seklyčioje dviem gretomis išsirikiavę per 20 kovotojų susikaupė Lietuvos Laisvės kovotojų priesaikai. Vidury seklyčios ant Trispalve uždengto stalo pastatytą kryžių ir kautynėms paruoštą kulkosvaidį apšvietė tik blanki kelių uždegtų žvakių šviesa.

Laikiniai kuopos vado pareigas vykdančio antro būrio vado Vi-dmanto-Liepsnos įsakymu prie stalo garbės sargyboje sustingo kovo-tojai Lapinas ir Kastytis.

Priklaupęs prie stalo, pabučiavęs kryžių ir kraštelį vėliavos, pa-dėjęs ant kulkosvaidžio ranką, pirmas prisiekė vadas Pranas Aglins-kas-Vidmantas, Liepsna. Vienas po kito prie stalo ėjo ir, liedsdami kulkosvaidį, priesaikos Tėvynei tekstą kartojo: kuopininkas Algis Šermukšnis-Žilvinas, pirmo būrio vadas Vincas Gruodis-Žilvitis, bū-rininkas Bronius Vasiliauskas-Kastytis ir kiti eiliniai partizanai.

Pirmąją iškilmingą priesaiką davė ir rugpjūčio 22 dienos Gele-žinio Vilko rinktinės vado įsakymu Nr. 20 į 51-os kuopos partizanų

gretas priimti, nuo 1945 metų pavasario atskirame skyriuje nepriklausomai veikę patyrę partizanai Jonas Šiugždinis-Anupras, g. 1923 m., ir jaunesnis brolis Justinas-Žvirblis bei jų globotinis, buvęs vokiečių karys frontininkas Heinrich Rossmann-Povas.

Drąsiai ir ryžtingai šventus priesaikos žodžius kartojo vos prieš savaitę rugsėjo 21 dienos Rinktinės vado įsakymu Nr. 35 į kuopos kovotojų sudėtį priimti partizanai Kęstutis Valenta-Kęstutis ir Pranas Kazakevičius-Klajūnas. <...>

Rugsėjo 30 dieną partizanų vadintos „Imperijos“ ribose, Vangų giraitėje įrengtoje slėptuvėje, slėpėsi trys 51-os kuopos partizanai. Popietę per pakelto slėptuvės angos dangčio plyšį padvelkęs vasariškai šiltas miško alsavimas iš tamsaus požemio išviliojo ir partizanus. Iš slėptuvės išlindę Beržas, Lapinas ir Broliukas* suvirto prieš saulutę, mėgavosi kvapniu miško aromatu, tyliai dalijosi paskutinių dienų įvykių įspūdžiais. Nenujautė vyrai grėsmingai artėjančio mirtino pavojaus...¹

Pakuonio pagrindinės mokyklos muziejuje saugomi Vangų-Kalvių miške buvusiame partizanų bunkeryje rasti daiktai. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

¹ Vytautas Juodsukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 449–450.

* Jonas Ručinskas- Beržas, Alfonsas Virbickas- Lapinas, Jonas Žukauskas- Broliukas atkūrus Lietuvoje Nepriklausomybę buvo iškilmingai palaidoti Pakuonio kapinėse.

Partizanų dokumentai (27)

(Ištrauka iš Geležinio Vilko rinktinės vado Algimanto Varkalos-Daumanto įsakymo Nr. 37, 1947 m. spalio mėn. 15 d.)

1. 51-os kuopos I būrio kovotojus: Lapiną, Beržą ir Broliuką, dvyriškai žuvusius 1947 m. rugsėjo 30 dieną kautynėse su NKVD, išbraukti iš GVRn kovotojų sudėties.

2. 51-os kuopos kovotoją Vėją skiriu eiti 51-os kuopos vado pareigas, nuo 1947 m. spalio mėn. 9 dienos.

3. Laik. ein. 51-os kuopos vado pareigas II būrio vadą part. Vidmantą (Liepsną) <...> iš eitų pareigų atleidžiu nuo 1947 m. spalio mėn. 9 dienos. <...>

7. 51-os kuopos I būrio kovotojas Žvirblis* įlindo į priešų puolimą bunkerį ir, radęs žuvusius draugus, išėmė ten buvusius ginklus. Žvirbliui, Švyturiui ir Vyteniui, ginant užpultą draugų bunkerį, reiškiu tarnybinę padėką ir pagyrimą.

8. 52-os kuopos kuopininką Rytį, I būrio skyrininką Jaunutį ir II būrio skyrininką Lokį pakeliu į grandinius.

Daumantas,
Rinktinės vadas

Vylius,
Adjutantas¹

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 452–453.

* Justinas Šiuoždinis-Žvirblis, Antanas Senikas-Švyturys, Vytautas Čepulionis-Vytenis, Pranas Kleiza-Rytis, Vytautas Jundilas-Jaunutis, Karolis Jazumas-Lokys, Povilas Vanagas-Nemunas, Vylius.

Rūta Trimoniene

LGGRTC dokumentai (5)

Duomenys apie 1945 m. spalio 25 (21) d. Marijampolės aps. Marijampolės vls. Meškučių k. žuvusį vieną pirmųjų Tauro apygardos organizatorių, Vytauto rinktinės žvalgybos skyriaus viršininką A. Ratkelį-*Oželį*

1947 m. spalio 25 d. (kitur 21 d.) Marijampolės aps. Marijampolės vls. Meškučių k. gyventojų Garnatkevičių sodyboje karinės čekistų operacijos metu žuvo (sulisprogdino) Tauro apygardos Vytauto rinktinės vado adjutantas Albinas Salinka-Dainius, rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininkas Albinas Ratkelis-Oželis ir partizanas Albinas Garnatkevičius-Vilkas.

Albinas Ratkelis-*Oželis*
1919 (1920)–1947 10 25 (21)

Albinas Ratkelis, g. 1919 (1920) m. dabartinio Marijampolės r. Marijampolės sen. Žydronių k. Juozo ir Mortos Ratkelių šeimoje.

1944 m. kartu su Vitaliumi Gavėnu-*Vampyrų* ėmė telkti Vilkaviškio aps. Keturvalakių vls. ir Marijampolės aps. pietinės dalies kaimų vyrus partizaninei kovai. Vėliau šis partizanų būrys tapo Tauro apygardos Vytauto rinktine.

1945 m. liepos 19 d. Marijampolės aps. Skardupių klebonijoje kartu su kunigu Antanu Yliumi, kpt. Leonu Tauniu-*Kovu*, V. Gavėnu ir Jonu Pileckiu-*Broku* dalyvavo steigiamajame Tauro apygardos štabo posėdyje, kur buvo paskirtas apygardos Propagandos skyriaus viršininku. Netrukus, rugpjūčio 15 d., dalyvavo apygardos štabo narių ir partizanų grupių atstovų pasitarime, kuriame buvo įkurta Tauro

apygarda. Tą pačią dieną apygardos vado L. Taunio-*Kovo* įsakymu Nr. 1 A. Ratkelis-*Oželis* buvo paskirtas Vytauto rinktinės štabo Komplektavimo skyriaus viršininku, o rugsėjo 15 d. Vytauto rinktinės vado V. Gavėno-*Vampyro* įsakymu iš šių pareigų buvo atleistas ir paskirtas rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku.

1945 m. lapkričio-gruodžio mėn. A. Ratkelis kartu su Vytauto rinktinės vadu V. Gavėnu sutvarkė apygardos leidinio „Laisvės žvalgas“ redakcijos vietą, parūpino spaudos priemonės ir aparatūrą. Už tai abiem partizanams buvo pareikšta Tauro apygardos vado padėka.

Tarnybinės padėkos A. Ratkeliui buvo dar ne kartą pareikštos. 1947 m. vasario 8 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-*Žvejo* įsakymu Nr. 5 už ilgą tarnybą, drąsą kovoje su žiauriuoju okupantu už Lietuvos laisvę ir Nepriklausomybę jis apdovanotas juostele už Narsumą.

1947 m. vasario 18 d. A. Ratkelis-*Oželis* kartu su Vytauto rinktinės vadu V. Gavėnu, štabo pareigūnais Kazimieru Alfonsu Pypliu-*Mažyčiu*, Antanu Pečiuliu-*Baritonu* ir Mykolu Žilioniu-*Plunksna*, kuopų vadais Jonu Šlėferiu-*Diemedžiu* ir Jonu Valaičiu-*Viesulu*, partizanų ryšininkėmis Janina Kazelyte (Kazeliūte)-*Saulute* ir Anele Julija Senkute-*Pušele* dalyvavo garsiajame „Blynų baliuje“, kuriame buvo sunaikinti Marijampolės apskrities Vykdomojo komiteto, kompartijos ir komjaunimo pareigūnai <...>.

1947 m. vasarą, labai gerai baigus puskarininkių ruošimo kursus, *Oželis* apdovanotas vardiniu laikrodžiu, pagyrimo raštu ir pakeltas į jaunesniojo puskarininkio laipsnį. Tų pačių metų rugpjūčio mėn. Kazimierą Grebliką-*Sakalą* paskyrus Vytauto rinktinės vadu, šios rinktinės štabo pareigūnas A. Ratkelis kartu su 5 bendražygiais pasirašė raportą apygardos vadui *Žvejui*, prašydami juos atleisti iš užimamų pareigų, perkeltiant į kitą pavaldumą. Raportas buvo patenkintas ir partizanams leista pasirinkti tolimesnę tarnybos vietą pagal pageidavimus.

Deja, 1947 m. spalio mėn. 25 (21) d., išdavus suimtiems bendražygiams, A. Ratkelis su dviem bendražygiams, neturėdami galimybės gintis, susisprogdino.

Žuvusiųjų palaikai niekinti Marijampolėje. Užkasimo vieta kol kas neišaiškinta.

Liko A. Ratkelio rašytas partizaninis dienoraštis, kurio dalis, aprašyta 1947 m. gegužės mėn., publikuota 1996 m. išleistoje knygoje *Tada, kai žuvom dėl Tėvynės*.

Tėvas valstietis, partizanų rėmėjas suimtas 1945 m. gruodžio 19 d. Nuteistas ir išvežtas į lagerį – Solikomlagas, Permės (Molotovo sr.). 1947 m. jis perkeltas į tremtį – Tiumenės sr. Jalutorovsko r., kur netrukus mirė.

Motina, seserys Anelė ir Antanina 1947 m. lapkričio 25 d. ištremtos į Tiumenės sr. Jalutorovsko r. Visos paleistos 1957 ir 1958 m. grįžo į Lietuvą.

1999 m. birželio 9 d. A. Ratkeliui pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1999 m. birželio 21 d. įsakymu jam suteiktas vyr. leitenanto laipsnis (po mirties).

A. Ratkelio ir kartu žuvusių partizanų atminimas įamžintas 1993 m. lapkričio 21 d. Marijampolės Naujosiose (Bliūdžiškių) kapiinėse atidengtoje paminklinėje kompozicijoje (aut. skulptorius Bronius ir architektas Romas Vyšniauskai).

PAGRINDAS: Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 40, 51, 66, 70, 190–191; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 159, 162, 171, 478, 479; *Tada, kai žuvom dėl Tėvynės*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 7, 12, 233–234; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Ištark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 260–261; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 271–273, 286; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 18, 21, 67–68, 73, 79–80, 92–93, 108–109, 145–146, 194, 203–204, 383–387, 394, 529; Vytautas Juodsnukis, *Suvalkijos partizanų takais*, Kaunas: LPKTS, 2000, p. 120, 123–124, 339, 431, 461–462; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1944–1947, K–S*, t. 2, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2002 p. 885–886; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 126: LYA, f. K-1, ap. 3, b. 240, l. 171, 172; ap. 47, b. 445, l. 57; *Laisvės kovų archyvas*, Kaunas, 1992, Nr. 3–4, p. 37; A. Vilutienė, *Trečioji vėliavos spalva*, p. 179–181; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda...*, p. 529; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD Istorinės atminties įamžinimo skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-04-27.

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (22)

(Šventinis „fejerverkas“ Jiežno sribams)

Spalio 15 dieną Geležinio Vilko rinktinės vado įsakymu Nr. 37 51-os [anksčiau buvusi 4-oji] kuopos vadu paskyrus energingą, kelių kautynių ugnyje užgrūdintą antrojo būrio vadą Praną Karalių-Vėją, sustiprėjo dalinio kovotojų drausmė, pakilo kovinis įkarštis.

Prienuų vls., Važatkiemio k. „Valstija“ vadintos Antano Šiugždinio sodybos virtuvėje, po plūkto molio asla, partizanai buvo įsirengę 7–8 vyrus talpinančią slėptuvę. Nuleidus po stalu įrengtos angos dangtį, oro bangos sukeltos aslos dulkės patikimai užmaskuodavo landos dangčio plyšius. Prie namo pamato išorėje įrengtą atsarginio išėjimo landą maskavo sumestų akmenų ir lentgalių kauburėlis.

Lapkričio 5 d. „Valstijoje“ dienojo kuopos vadas Vėjas ir keli antro būrio partizanai. Sutemus vyrai nuėjo į netolimo Šiugždinių kaimyno „Gintaru“ vadintą Vlado Vaikšnio sodybą. Netrukus, sodybos šeimininko pakviesti, iš kluone įrengtos slėptuvės atėjo pirmo būrio vadas Žilvitis su keliais vyrais. „Parsivedę vietinių merginų, iki vėlyvos nakties vaišinomės ir linksminomės...“ – savo dienoraštyje rašė partizanas Povas. Po vidunakčio keli vyrai palydėjo merginas. Jiems sugrįžus, kuopos vadas Vėjas, pasitaręs su būrio ir skyrių vadais, pasiūlė visiems persikelti per Nemuną ir susitikti su Dainavos apygardos Pilėnų [Dzūkų rinktinės Margirio] grupės vyrais. Po valandos žygio atėję į numatytą vietą, partizanai surado dvi valtis ir, persikėlę per Nemuną, atėjo į kuopininko Žilvino* ir Lakštingalos sutartą ryšio punktą. Netrukus ryšininko pakviestas atėjo Pilėnų grupės kovotojas Ėglis – Jonas Čiupas, kilęs iš Būdų kaimo, ir nusivedė svečius į netolimo šei-

mininkų kaimyno sodybą, kurioje buvo apsisoję grupės vado pavaduotojas Lakštingala ir keturi partizanai. Paryčiais perėję į prie Nibrių kaimo Nemuno senvagės skardžio krūmokšniais sužėlusioje pašlaitėje prigludusią sodybą, partizanai visą dieną ilsėjosi. Vėlyvą popietę sukilusiems vyrams kilo mintis spalio revoliucijos švenčių proga „patsveikinti“ Jiezno bolševikinį aktyvą ir stribus „šventiniu fejerverku“... Kruopščiai išanalizavus Lakštingalos turėtą miestelio planą, numatytų objektų puolimo akcijos vykdymui nutarta sudaryti dvi smogiamąsias grupes. Kuopos vado vadovaujamai grupei pavesta smogti KP(b) [komunistų partijos (bolševikų)] ir valsčiaus administraciniam pastatui bei paštui, o būrio vado Žilvičio partizanams – milicijos ir sribyno būstinei. Palaikyti ryšį tarp puolančiųjų kovotojų turėjo miestelio žinovai – Lakštingalos grupės vyrai.

Sutarus slaptažodžio šaukinį, sulaukus sutemų, per dvidešimt partizanų, suvirtę į du šieno prikrautus vežimus, neskubėdami pasuko vieškeliu Benčiakiemio pusėn. Po vidurnakčio kiekviena partizanų grupė, atsargiai prislinkusi prie šventinėmis šviesomis plieskiančių objektų, užėmė tinkamas kautynės pozicijas.

Operaciją pradėjęs Žilvičio būrys sutelktai apšaudė milicijos ir sribų būstinę. Išgirdę pirmuosius šūvius, Vėjo grupės partizanai Kęstutis Valenta-Kęstutis ir Antanas Senikas-Švyturys, staigiai išokę į valsčiaus būstinės salę, automatų švinu „pavaišino“ šventinio pobūvio dalyvius – bolševikų partijos ir emgebistų pareigūnus. Švyturiui ir Kęstučiui staigiai iššokus atgal į lauką, į pastatą trenkė partizanų kulkosvaidžio ir automatinių ginklų ugnis. Padegamųjų kulku stoge įžiebtis gaisro židiniai greit plėtėsi. Miestelyje kilo panika. Supyškėjo padriki partiečių pistoletų šūviai... Iš sribų būstinės sukalenus „liaudies gynėjų“ kulkosvaidžiams, pagal sutartą Vėjo raketos signalą partizanai, nesiveldami į pozicines kautynes, per kiemus skubiai pasitraukė. Netrukus iš kautynių pasitraukę partizanai susirinko prie paliktų vežimų. Be nuostolių partizanai suvirto į vežimus ir, įsukę į Kisieliškių vieškelį, dar gerokai prieš švitimą grįžo prie Nemuno.

Geležinio Vilko partizanai, padėkoję Pilėnų vyrams už suteiktą labai vertingą informaciją ir pagalbą vykdant puolimą, susėdę į valtis, persikėlė per Nemuną. Pilėnų grupės vado pavaduotojas Lakštingala su savo vyrais nuvarė šeiminkams vežimus ir grįžo į savo veiklos rajoną. Po pusantro mėnesio, jau žuvus kuopos vadui Vėjui ir būrio

vadui Žilvičiui, skirdamas naują kuopos vadą, Geležinio Vilko rinktinės vadas 1947 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 46 šiose kautynėse pasižymėjusiems kovotojams pareiškė tarnybines padėkas: „... I būrio vadui Žilvičiui, š. m. lapkričio 7 d. puolant Jiezno miliciją nukovusiam tris NKVD karininkus, reiškiau tarnybinę padėką ir pagyrimą. L. e. kp. v. p. Kęstutis ir kovotojas Švyturys, š. m. lapkričio 7 d. puolant Jiezno milicijos būstinę, išoko į valsčiaus salę ir atidengė ugnį, nukovė kelis stribus. Už parodytą drąsą minėtiems kovotojams reiškiau tarnybines padėkas ir pagyrimus.“¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 466–467.

* Algirdas Šermukšnis-Žilvinas, Motiejus Jaruševičius-Lakštingala, Heinrich Rossmann-Povas, Vincas Gruodis-Žilvitis.

Partizanų dokumentai (28)

(Geležinio Vilko rinktinės vado Algimanto Varkalos-Daumanto įsakymas Nr. 44, 1947 m. lapkričio mėn. 26 d.)

1. 52-os kuopos I būrio kovotoją Putiną*, šių metų lapkričio 1 d. žuvusį Veiverių vls. Pakeklio k. kautynėse su gausiomis MVD pajėgomis, išbraukti iš GVRn kovotojų sudėties.

2. 52-os kuopos II būrio būrininkas Naras šių metų lapkričio 1 d. Pakeklio k., Veiverių vls. susikovė su 50 priešo karių. Sumaniai veikdamas, Naras pasižymėjo taiklia ugnimi, gera orientacija ir puikiu vadovavimu, nukovė keletą priešų ir išvedė kovotojus iš apsupimo. Būrininkui Narui reiškiau tarnybinę padėką ir tarnybinį pagyrimą.

3. Tas pats II būrio I skyriaus kovotojui Sauliui, kuris pasižymėjo paimdamas žuvusio kovos draugo ginklus. Už paimtus žuvusio Putino ginklus prt. Sauliui reiškiau pagyrimą ir padėką.

4. Tas pats II būrio skyrininkui Lokiui, pasižymėjusiam dengiant besitraukiančius kovos draugus, reiškiau tarnybinį pagyrimą ir tarnybinę padėką. <...>

7. 51-os kuopos vadui įsakau ištirti kovotojo Anupro skundus ir pranešti man.

Daumantas,
GVRn vadas

Vylius,
Adjutantas¹

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 464.

* Marcinkevičius-Putinas, Antanas Jundilas-Naras, Vytautas Žemaitis-Saulius, Karolis Jazumas-Lokys; kautynės vyko Petronės ir Antano Drūlių sodyboje, už partizanų rėmimą šeima su septyniais vaikais buvo ištremta į Sibirą [Anelė Razmislavičienė, „Kokiom žolelėm jūs beišdygsit, vaikeliai mano...“, Prienai-Kaunas, 2009, p. 134]. Jonas Šiugždinis-Anupras, Povilas Vanagas-Vylius.

Partizanų dokumentai (29)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 35, 1947 m. lapkričio mėn. 4 d.)

A p d o v a n o j i m a i .

9.

Vytauto Rinktinės Išdo Poskyrio Viršininką P u š e l ė ištikimai, sąžiningai tarnavusią pavestose pareigose, garbingai išlaikiusią duotą priesaiką, nepasidavusią gyvą į priešų rankas ir paaukojusią savo brangiausią turtą – gyvybę ant Tėvynės aukuro dėl Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo ir dėl visų mūsų laimingos ateities, apdovanoju juoste U ž N a r s u m a .

Pagrindas. Vytauto R[i]n[ktinės] Vado raportas Nr. 473.

Originalą pasirašė: Žvejys [be parašo]
Apygardos Vadas

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 228,
l. 105. Nuorašo nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 303–304.

Partizanų dokumentai (30)

Tauro Apygardos Vadui

Raportas

Pranešu Tamstai, kad š. m. lapkričio mėn. 19 dieną Kašonių kaime Jiežno MVD pasaloje 51-os kuopos I būrio vadas Žilvitis* vos gyvas paimtas prieš buvo laikomas Kauno Tyrimo Institute ir saugomas NKVD, kas ateis jo paimti. Kovotojas Vytenis stengėsi jį surasti, nes buvo sutarę vienas kito niekur neapleisti. Į Kauną pasiūsta ryšin. Žibutė sužinojo, kad Žilvitis miręs Tyrimo Institute. Rytojaus dieną abu (Žibutė ir Vytenis) nuvykę į Kauną Tyrimo Instituto lavoninėje rado Žilvičio kūną. Sužinoję NKVD sargybos vietas, nuėję į Paštą paskabino pasyviu kovotojui Sauliui, kad atvyktų į nurodytą vietą. Gruodžio antrąją Vytenis ir Žibutė iš lavoninės išvogė Žilvičio kūną ir suvynioję <...> išnešė iš Instituto. Žilvičio kūnas parvežtas į Važatkėmį ir palaidotas Vaikšnio beržynėlyje.

Daumantas,
GVRn Vadas¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000, p. 473–474.

* Pranas Karalius-Vėjas (51-osios kuopos vadas) pasaloje žuvo iš karto, Vincas Gruodis-Žilvitis sunkiai sužeistas ir suimtas, Vytautas Čepulionis-Vytenis; ryšininkės Žibutės ir pasyvaus kovotojo Sauliaus vardai ir pavardės neišaiškintos.

Partizanų dokumentai (31)

(Ištrauka iš Žalgirio rinktinės vado Vinco Strimo-Šturmo įsakymo Nr. 40, 1947 metų lapkričio 26 d.)

Slaptai

<...>

Skelbiu Rinktinės žiniai Apygardos vado {Antano Baltūsis-Žvejo} įsakymo Nr. 41 {2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12} iš š. m. lapkričio mėn. 18 d.

<...>

6.

1944 metų rugpjūčio 24 dieną Apygardos Štabo Pareigūnas *Mažytis* dalyvavo kautynėse puolant Pakuonio valsčių ir pasižymėjo narsumu, pasiryžimu, staigia ir taiklia ugnimi, nukaudamas nemažą skaičių NKVD ir paleisdamas aštuonis areštuotus iš kalėjimo.

Už šį pasižymėjimą kautynėse Apygardos Štabo pareigūnui *Mažyčiui* reiškiu tarnybinį pagyrimą.

7.

1945 metų sausio 25 dieną Apygardos Štabo Pareigūnas *Mažytis* dalyvavo kautynėse su ginkluotom NKVD pajėgom Daukšiagirio km. Pakuonio vls. ir pasižymėjo narsumu, taiklia ugnimi, atkaklumu ir, rizikuodamas savo gyvybe, veržėsi visą laiką pirmose eilėse, nulemdamas pilną kautynių laimėjimą.

Už šį pasižymėjimą kautynėse Apygardos Štabo pareigūnui *Mažyčiui* reiškiu tarnybinę padėką ir tarnybinį pagyrimą.

8.

1945 m. vasario mėn. 2 d. Apygardos Štabo Pareigūnas *Mažytis* dalyvavo kautynėse su ginkluotom NKVD pajėgom Pelekonių km. Jiezno vls. ir pasižymėjo narsumu, taiklia bei staigia ugnimi, nukaudamas milicijos viršininką ir nulemdamas kautynių laimėjimą.

Už šį pasižymėjimą kautynėse Apygardos Štabo pareigūnui *Mažyčiui* reiškiau tarnybinį pagyrimą.

9.

1945 m. vasario 3 d. Apygardos Štabo Pareigūnas *Mažytis* dalyvavo kautynėse su ginkluotom NKVD pajėgom Alšininų km. Jiezno vls. ir pasižymėjo narsumu, smarkia bei taiklia ugnimi ir verždamasis pirmose eilėse padėjo prasiveržti iš apsupimo visam daliniui.

Už šį pasižymėjimą kautynėse Apygardos Štabo pareigūnui *Mažyčiui* reiškiau tarnybinį pagyrimą.

10.

1945 m. vasario 3 d. Apygardos Štabo Pareigūnas *Mažytis* kautynėse su ginkluotom mūsų tautos okupantų pajėgom Alšininų km. Jiezno vls. tapo *lengvai* sužeistas.

Sužeidimas atžymimas jo tarnybos lape.

<...>

Originalą pasirašė: Ž v e j y s [be parašo]
Apygardos Vadas.

Nuorašas tikras: N a k t i s* [be parašo]

Adjutantas

Originalą pasirašė: Š t u r m a s [be parašo]
Rinktinės Vadas.

Nuorašas tikras: S a i d o k a s [be parašo]

Adjutantas

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 230,
l. 71. Nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 270–272.

* Justinas Jasaitis-Naktis, Viktoras Vitkauskas-Saidokas, Karijotas.

Partizanų dokumentai (32)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsisio-Žvejo įsakymo Nr. 48, 1947 m. gruodžio 8 d.)

Rikiuotės sritis

1.

1945 m. Geležinio Vilko Rinktinės Vadas *Daumantas** dalyvavo kautynėse su ginkluotomis NKVD pajėgomis Prienų šile ir pasižymėjo narsumu, atkaklumu, sumanumu, gera orientacija, staigia ugnimi, paimdamas didelį kiekį javų iš priešų.

Už šį pasižymėjimą kautynėse Geležinio Vilko Rinktinės Vadui *Daumantui* reiškiau tarnybinį pagyrimą.

2.

1945 m. balandžio mėn. 10 d. Geležinio Vilko Rinktinės Vadas *Daumantas* dalyvavo kautynėse su ginkluotomis NKVD pajėgomis Šilavoto valsčiaus Ingavangio kaime ir pasižymėjo narsumu, sumaniu vadovavimu, šaltakraujiškumu, staigia bei taiklia ugnimi, nukaudamas nemažai priešų žmonių ir laimingai be nuostolių išvesdamas savo dalinį iš kautynių lauko.

Už šį pasižymėjimą Geležinio Vilko Rinktinės Vadui *Daumantui* reiškiau tarnybinį pagyrimą.

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 218, l. 105–106 p. Nuorašas. Mašinėraštis. Versta iš rusų k.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 274–276.

* Kazys Algirdas Varkala-Žaliukas, Daumantas.

(Ištrauka Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 49, 1947 m. gruodžio 10 d.)

1.

1947 m. balandžio mėn. 13 d. Geležinio Vilko Rinktinės Vadas *Daumantas*** dalyvavo kautynėse su ginkluotomis NKVD pajėgomis Būdninkų km. Gudelių vls. ir pasižymėjo narsumu, šaltakraujiškumu, gera orientacija, sumaniu vadovavimu, smarkia bei taiklia ugnimi, nukaudamas didelį skaičių priešo žmonių, ir laimingai išvesdamas dalinį iš kautynių lauko.

Už šį pasižymėjimą Geležinio Vilko Rinktinės Vadui *Daumantui* reiškiau tarnybinį pagyrimą.

2.

1945 m. birželio mėn. 11 d. Geležinio Vilko Rinktinės Vadas *Daumantas* dalyvavo kautynėse su ginkluotomis NKVD pajėgomis Degimų miške Šilavoto vls. ir pasižymėjo narsumu, šaltakraujiškumu, gera orientacija, sumaniu vadovavimu, smarkia bei taiklia ugnimi, nukaudamas didelį skaičių priešo žmonių, ir laimingai išvesdamas dalinį iš kautynių lauko.

Už šį pasižymėjimą kautynėse Geležinio Vilko Rinktinės Vadui *Daumantui* reiškiau tarnybinį pagyrimą.

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 226, l. 131–132. Originalas. Mašinraštis.²

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 50, 1947 m. gruodžio 15 d.)

Rikiuotės sritis.

6.

1945 m. lapkričio mėn. 17 d. Geležinio Vilko Rinktinės Vadas *Daumantas* dalyvavo kautynėse su ginkluotomis NKVD pajėgomis, puolant Šilavoto valsčiaus milicijos punktą, ir pasižymėjo narsumu, šaltakraujiškumu, atkaklumu, pasiaukojimu bei pasiryžimu.

---

² Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 317–320.

** Kazys Algirdas Varkala-Žaliukas, Daumantas.

Už šį pasižymėjimą Geležinio Vilko Rinktinės Vadui *Daumantui* reiškiau tarnybinį pagyrimą.

7.

1947 m. balandžio mėn. 24 d. Geležinio Vilko Rinktinės Vadas *Daumantas* dalyvavo kautynėse su ginkluotomis NKVD pajėgomis Šilavoto valsčiaus Žemaitkiemio kaime ir pasižymėjo narsumu, atkaklumu, sumaniu vadovavimu, pasiaukojimu, stipria ir taiklia ugnimi, nukaudamas nemažai priešų žmonių, išnešdamas iš pastato kitų kovotojų paliktą kulkosvaidį ir sėkmingai išvesdamas dalinį iš apsupties.

Už šį pasižymėjimą kautynėse Geležinio Vilko Rinktinės Vadui *Daumantui* reiškiau tarnybinę padėką ir pagyrimą. <...>

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 218, l. 114–115 p. Nuorašas. Mašinėraštis. Versta iš rusų k.³

---

³Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 283–285.

Aldona Vilutienė (Sabaitytė)-Neužmirštuolė, Viltis, 1931–2020; Tauro apygardos Vytauto ir Dainavos apygardos Šarūno rinktinių ryšininkė. Suimta 1949 m., kalinta Intos ir kt. lageriuose. Grįžusi gyveno Marijampolėje, tapo mokytoja. Aktyviai veikė atkuriant Lietuvos nepriklausomybę, 1993 m. jos iniciatyva įkurtas Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejus, keletą metų buvo jo vadovė. Drauge su kitais bendraminčiais ieškojo žuvusių partizanų užkasimo vietų, rinko eksponatus muziejui, fiksavo istorinę atmintį (knygos „Ištark mano vardą“, „Trečioji vėliavos spalva“ ir kt.).
Nuotrauka iš laikraščio „XXI amžius“ archyvo

Antanina Garmutė (Skučaitė), 1934–2011; dėl ryšių su partizanų vadais A. Aliukevičiumi-Saule, A. Juodžiu-Vermachtu ir kitais jos šeima agentų nuolat buvo stebima. Būdama keturiolikmetė, 1948 m. atskirai nuosėimos išvežta į Sibirą. Grįžusi baigė Kauno politechnikos institutą, tapo inžiniere, technologijos mokslų daktare, dėstytoja, mokslinių išradimų autore, tačiau sovietinės valdžios persekiojimai nesiliovė. Atgimimo laikotarpiu ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, aktyviai įsijungė į visuomeninę veiklą, rinko Lietuvos laisvės kovos prisiminimus, leido knygas („Išėjo broliai“, „Motinėle, auginai“, „Tėvo vasara“ ir kt.).
Nuotrauka iš alkas.lt archyvo

IV DALIS

Pasiruošimas ir žygis į Vakarus

Rita Pauliukaitienė

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (4)

1947 m. gruodžio 13 d. Juozas Lukša-Skrajūnas ir Kazimieras Pyplys-Audronis BDPS Prezidiumo įgaliojami atlikti uždavinius pagal raštą nr. 1002 (paskiriami partizanų įgaliotinais į Vakarus).

1947 m. gruodžio 13 d. BDPS Prezidiumo nurodymai (iš viso 23 punktai), skirti įgaliotiniams Skrajūnui ir Audroniui:

Duoti aiškų ir išsamų vaizdą apie padėtį Lietuvoje.

Asmeniškai susitikti su BDPS Prezidiumo nariu Prapuolieniu [J. Deksniumi]. <...>

Asmeniškai susitikti su VLIKo atsakingais pareigūnais. <...>

Sudaryti glaudžius ryšius tarp kovojančios Lietuvos ir tarp demokratinių valstybių.

Susirišti ir sudaryti glaudų ryšį su Amerikos Lietuvių Taryba bei kitomis Amerikos lietuvių organizacijomis. <...>

Išrūpinti materialinę paramą iš visų lietuviškų organizacijų bei kitokių grupuočių. <...>

Išrūpinti paramą įvairiais ginklais bei karinėmis medžiagomis iš dėdžių, pusbrolių ir patėvių [iš JAV, Anglijos, Švedijos]. <...>

Sudaryti nuolatinį ryšį radijo pagalba. <...>

Išrūpinti, kad užsienio valstybės reguliariai duotų per radiją lietuvių kalba pranešimus, informacijas, politines žinias. <...>

Esant reikalui vietoje pasirašyti kovojančios Lietuvos pogrindžio vadovybės vardu specialių atsišaukimų ir paskleisti visose demokratinėse valstybėse prašant pagalbos ir kviečiant greičiau išlaisvinti iš bolševikinės vergijos kenčiančią lietuvių tautą, kuri veda atkaklią kovą (Daumantas, p. 675).

1947 m. gruodžio mėn. BDPS Prezidiumo parengtas į Vakarus siunčiamos medžiagos sąrašas (iš viso 47 pozicijos):

1. Memorandumas /BDPS/. [Memorandumą Jungtinių Tautų Organizacijai ir Keturių užsienio reikalų ministrų tarybai Paryžiuje pasirašė BDPS Prezidiumo pirmininkas Vincas Seliokas-Gintautas ir jo nariai: Vincas Bazilevičius (slap. Jurgis Taučius), Antanas Miškinis (slap. Jonas Kaukas), Jonas Boruta (slap. Kazys Linonis), nežinomas asmuo (slap. Algimantas), Juozas Jankauskas (slap. Petras Vytis), Antanas Kučingis (slap. Vincas Kalvaitis), Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų štabo viršininkas Antanas Baltūsis-Žvejys, Dainavos apygardos vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas ir Kęstučio apygardos vadas Jonas Žemaitis-Vytautas. Memorandumo tekstą į prancūzų kalbą išvertė Alfonsas Vabalas-Gediminas (Vaitkevičius, Petrauskienė, 53).]

2. Popiežiui laiškas /BDPS/. [Laišką Romos popiežiui Pijui XII parašė Kauno Prisikėlimo bažnyčios klebonas Juozas Stankūnas, jam talkino rašytojas Antanas Miškinis.] <...>

5. Karinės žinios /T[auro] A[pygarda]. <...>

14. Laisvės Kovų Dainos /T[auro] A[pygarda]/.

15. Dzūkų Partizanų Dainos /D[ainavos] A[pygarda]/.

16. Karikatūros, 6 lapai /T[auro] A[pygarda]/ ir /D[ainavos] A[pygarda]/. <...>

22. Sąrašai – suimtųjų, išvežtųjų, sudegintų ūkių ir nužudytų piliečių /D[ainavos] A[pygarda]/.

23. Sąrašai – suimtųjų, išvežtųjų, nužudytų ir sudegintų ūkių /T[auro] A[pygarda]/.

28. Ištremtųjų pasakojimai /D[ainavos] A[pygarda]/. <...>

30. Septyniolika laiškų iš Sibiro /D[ainavos] A[pygarda]/. <...>

32. Liaudies gynėjai /istreibeteliai/ ir MVD daliniai /D[ainavos] A[pygarda]/.

34. Bolševikinių provokatorių paruošimas ir jų veikla /D[ainavos] A[pygarda]/.

35. Baltijos apygardos informacinės žinios /D[ainavos] A[pygarda]/. <...>

37. Visvydo [Juozas Kasperavičius-Visvydas, Jungtinės Kęstučio apygardos vadas] kalba iš 1947.01.18 apygardų vadų suvažiavimo [Visvydas suvažiavime nedalyvavo, atsiuntė tik kalbą] /D[ainavos] A[pygarda]/. <...>

47. Foto nuotraukos, rodančios partizanų gyvenimą ir partizanų lavonus /D[ainavos] A[pygarda]/, S.A. ir /T[auro A[pygarda]/ („Laisvės kovos...“, p. 467–469).

1947 m. gruodžio 15 d. Kazimieras Pyplys pasirašė po keletu Tauro apygardos vado Žvejo įsakymų kaip adjutantas Mažytis.

1947 m. gruodžio 15 d. Kazimieras Pyplys-Audronis drauge su Juozu Lukša-Skrajūnu ir palyda pradėjo žygį į Vakarus iš Žalgirio rinktinės teritorijos Šakių r. Per Karaliaučiaus sritį į Lenkiją juos lydėjo Vincas Strimas-Šturmas, Juozas Kriauciūnas-Butautas, Leonas Vizgirda-Kariūnas.

„1947 metų gruodžio 15 dienos naktį Barzdų valsčiaus Skirkiškių kaimo partizanų rėmėjo Justino Mačio sodyboje į palydas susirinko Tauro apygardos štabo pareigūnai ir grupė partizanų, taip pat

Įgaliotiniai ryšiams su Vakariais Juozas Lukša-Skrajūnas ir Kazimieras Pyplys-Audronis (pritūpę) su juos į žygį išlydinčiais Tauro apygardos partizanais. Barzdų vls., Skirkiškės k., 1947 m. gruodžio 14 d. Antroje eilėje iš kairės: Žalgirio rinktinės štabo narys Aleksandras Grybinas-Faustas, šios rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininkas Viktoras Vitkauskas-Saidokas, Žalgirio rinktinės partizanas Algirdas Akambakas-Špicas, neatpažintas, partizanas Jonas Kuras-Jaunutis, Žalgirio rinktinės vadas Vincas Strimas-Šturmas, neatpažintas, Geležinio Vilko rinktinės būrio vadas Vytautas Jundilas-Jaunutis ir Žalgirio rinktinės partizanas Leonardas Vizgirda-Keleivis. *LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys, skaitmeninis vaizdas saugomas LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje*

Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) Prezidiumo įgaliotinių Juozo Lukšos-Skrajūno ir Kazimiero Pyplio-Audronio žygis į Vakarus. 1947 m. gruodžio 21 d. Eina pirmas (iš dešinės) Kazimieras Pyplys-Audronis. Pastaba: Kartu su juo SSRS sieną Kaliningrado srityje kirto Juozas Lukša-Skrajūnas, Vincas Strimas-Šturmą, Leonardas Vizgirda-Keleivis ir Juozas Kriaučiūnas-Cezaris, Butautas (neaišku, kuris iš jų fotografuoja). Reverse įrašyta: „Artėjant prie sienos / 1947.XII.21“. *LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys, skaitmeninis vaizdas saugomas LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje*

dalyvavo BDPS prezidiumo narys Vincas Bazilevičius-Taučius, kovojančios Latvijos atstovas Haris Abele-Haris ir 36 Lietuvos Laisvės kovotojai“ (Juodsnukis, II d., p. 16).

1947 m. gruodžio 21 d. prie Romintos upės pasiuntinių į Vakarus grupė susikovė su sovietiniais pasieniečiais ir sėkmingai kirto Sovietų Sąjungos ir Lenkijos sieną. [Tiltas tebėra išlikęs, jis yra Lenkijos Respublikos šiaurės rytinėje dalyje.]

1947 m. gruodžio 22 d. susišaudymas su Lenkijos pasieniečių pajėgomis Smolninkų kaime.

1947 m. gruodžio 23 d. pasiuntinių grupė apsistojo ryšių punkte pas ūkininką Liutinską Slobodkos kaime, vėliau pas Jurgį Jurkiūną Senųjų Graužų kaime. Kaip prisimena Vytautas Jurkūnas, dabar gyvenantis Punske, jo tėvas ir senelis Jurgis buvo persekiojami už pagalbą Lietuvos partizanams. Vytauto žmona Elytė Jurkūnienė (mergautinė

pavarde Grigutytė) suteikė informaciją, kad Jurgis Jurkiūnas buvo nuteistas kalėti 12 metų, bet vėliau kalinimo laikas jam buvo sutrumpintas. Šiuo metu Senųjų Graužų kaime išlikusioje sodyboje gyvena Jurgio Jurkiūno anūkas Kazys.

1947 m. pabaigoje ar 1948 m. pradžioje Skrajūnas ir Audronis iš Suvalkų atvyko į Varšuvą.

„<...> padedami vietos rėmėjų ir ryšininkų (Marijos Briliūtės, brolių E. ir R. Mazikų, Rozos Rainer) per Varšuvą pasiekė Gdynę. Ten apsigyveno pas Leonardą Kukulskį, kur susitiko su rezistencijos dalyviu Mykolu Pečeliūnu, pažįstamu iš pirmojo žygio. Pastarasis persiuntė J. Lukšos laišką J. Deksnui, kuris, jį gavęs, švedų žvalgybai padedant, atvyko į Lenkiją“ (Juodis, Žygelis).

Iš pradžių įgaliotinius Skrajūną ir Audronį J. Deksnys bandė atkalbėti nuo kelionės į Švediją, tikino, kad jam atiduotų atsigabentą medžiagą, tačiau partizanai atkakliai siekė vykdyti jiems pavestus uždavinius.

1948 m. vasario pradžioje J. Lukša-Skrajūnas ir K. Pyplys-Mažytis iš Gdynės drauge su Deksniumi išvyko į Švediją. Nelegaliai patekti į laivą jiems padėjo švedas Ove Andreal. Kelionę organizuoti padėjo ir Vladas Žilinskas.

1948 m. vasario 6 d. Skrajūnas ir Audronis nelegaliai pasiekė Švediją, išlipo Telleborgo uoste, keletą dienų praleido policijos areštinėje, vėliau buvo perkelti į karo pabėgėlių stovyklą Landskronoje.

1948 m. kovo 17 ar 18 d. Skrajūnas ir Audronis atvyko į Stokholmą ir apsigyveno Vlado Žilinsko bute, jie buvo J. Deksnio slepiami nuo lietuvių bendruomenės.

1948 m. gegužės 1 d. Kazimieras Pyplys-Audronis planavo grįžti oro desantu į Lietuvą drauge su Valdemaru Briedžiu-Teofiliumi ir 4 latviais bei estais, tačiau ši pirmoji kelionė nepavyko.

1948 m. gegužės viduryje J. Lukša ir K. Pyplys apsigyveno pas Gintautą Būgą, kalbininko Kazimiero Būgos sūnų, bendravo su Jonu Pajauju, Juozu Lingiu, Izidoriumi Mališka. Gintautui Būgai buvo palikta saugoti dalis įgaliotinių atsivežtos medžiagos bei nuotraukų (Daumantas, p. 721).

1948 m. per Vakarų radiją Lietuvą pasiekė šifruota žinia (sutarti muzikos kūriniai), kad Skrajūno ir Audronio kelionė sėkminga.

Stokholmas, 1948 m. gegužė. Iš kairės: Jonas Deksnys-Prapuolenis, Juozas Lukša-Skrajūnas, Valdemaras Briedis-Teofilis, Kazimieras Pyplys-Audronis, Vladas Žilinskas-Šarūnas. Nuotrauka iš knygos Juozas Daumantas, „Partizanai“, Kaunas, 2005, p. 729

1948 m. birželio 24 d. Kazimieras Pyplys-Audronis liko Švedijoje, o Juozas Lukša-Skrajūnas su J. Pajauju ir J. Deksniumi išvyko į Vokietiją, į pasitarimą su VLIK.

1948 m. VLIK Informacinė tarnyba, po Baden Badeno pasitarimo, kuris įvyko liepos 7–9 d., gavusi Skrajūno ir Audronio į Vakarų atgabentą dokumentinę medžiagą, parengė ir išdalijo visoms šalims, Jungtinių Tautų Organizacijos narėms, memorandumą apie lietuvių tautos genocidą Sovietų Sąjungoje (Daumantas, p. 433).

1948 m. rugsėjo pabaigoje J. Lukša persikėlė gyventi į Prancūziją, Švedijoje likęs K. Pyplys-Audronis veikė kaip Lietuvos partizanų įgaliotinis bendraujant su švedų ir anglų tarnybomis (Daumantas, p. 714).

1948 m. spalio 1 d. Juozo Lukšos-Skrajūno ir Kazimiero Pyplio-Audronio į Vakarų atgabentą laišką Popiežiui Pijui XII su vertimu į lotynų kalbą įteikė Apaštališkojo Sosto delegatas lietuvių reikalams Vokietijoje kanauninkas Feliksas Kapočius.

Laiškas paskui išspausdintas 1950 metais Šveicarijos žurnale „Anima“ ir tais pačiais metais paskelbtas atskirai vokiečių kalba „Notschrei eines sterbenden Volkes“ su rašytojo Edward Schaper įvadu bei leidėjo pabaigos žodžiu. Leidėjas teigė, kad per porą pastarų-

Kunigas Feliksas Kapočius apie 1937 m. Pirmoji mergaitė iš kairės Laima Mitkaitė, sėdi Vytauta Mitkaitė. 1941 m. birželio 14 d. jos buvo išvežtos į tremtį, grįžo.
Nuotrauka iš Ramunės Malinauskaitės, mokytojų Adomo ir Onos Mitkų anūkės, asmeninio archyvo

jų metų persekiojimai, apie kuriuos kalbama laiške, dar sustiprėjo, ir kėlė klausimą, ar ilgai tauta gali ištvirti, nes „pagal Sovietų vykdomo masinio naikinimo techniką Lietuvoje, kaip ir visuose europiniuose rytuose, ištuštinta erdvė pripildoma kolonistų iš tolimųjų rytų“ („Lietuvos Respublikos Rymo katalikų laiškas...“).

1948 m. Švedijoje kaip karo pabėgėlis gyvenęs dailininkas Pranas Lapė bendravo su Kazimieru Pypliu-Audroniu ir nutapė jo portretą. Ant portreto dešinės pusės yra dailininko parašas. Vėliau paveikslas kabėjęs Romoje, tiksliau Vatikane, Šventojo Petro bazilikos Vilniaus Aušros Vartų Gailestingumo Motinos koplyčioje (it. Mater Misericordiae) arba tiesiog Lietuvių koplyčioje (it. Capella Lituana), kuri buvo įrengta išeivių iš Lietuvos pastangomis. K. Pyplio-Mažyčio dukterėčia Rima Karpavičienė prisimena, kad dailininkas Pranas Lapė gyvendamas Vilniuje po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iš Vatikano atvežtą dėdės portretą padovanojo jos mamai (K. Pyplio seseriai Onai). Šiuo metu portretas saugomas Vytauto Didžiojo karo muziejuje Kaune. „Paveikslo apraše yra šie duomenys: „Aut. Pranas Lapė, 1948 m.

Drobė, aliejus, 61x38 cm. Portrete – jaunas vyras, banguotais plaukais, melsvu kostiumu, šviesiais marškiniais, margu kaklaraiščiu iki krūtinės. Veidu pasisukęs truputį į kairę, žvilgsnis nukreiptas kairėn. Ant portreto dešinės pusės dailininko parašas. Ant nugarėlės įrašas: „Pranas Lapė 1948 Lidingas Švedija K. Pyplys Partizanas“. Įsižiūrėjus į portretą, kilo klausimas, kodėl dailininkas Pranas Lapė nusprendė tapyti Kazimiero Pyplio-Mažyčio portretą? Gal nujautė, kad kurdamas šio Lietuvos laisvės kovotojo paveikslą, atskleis ne tik jo vidinę būseną, bet išreikš ir visos lietuvių tautos lūkesčius, viltis, kurių buvo neįmanoma išsakyti žodžiais“ (Žygelis, Pauliukaitienė).

1948 m. Kazimieras Pyplys-Audronis parašė straipsnį JAV leistam žurnalui „Vytis“.

1948 m. antroje pusėje J. Pajaujis, G. Būga, K. Pyplys vėl nesulaukė laivo į Vokietiją, kad iš ten galėtų vykti į Lietuvą.

1948 m. spalio 26 d. Kazimieras Pyplys Dzido slapyvardžiu parašė laišką į Lietuvą, kuriame laikydamasis konspiracijos ir norėdamas apsaugoti adresatą Vincą, jei laiškas patektų į sovietinių pareigūnų rankas, rašo apie norą grįžti į Lietuvą. Šaltiniuose užfiksuoti šie K. Pyplio slapyvardžiai: Tigras, Briedis, Mažvydas, Mindaugas, Mažytis, Audronis (Grunskis, p. 251), Dzidas (K. Pyplio laiškuose), sakytinis slapyvardis Gintautas (Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lape). Laiško pabaigoje yra prirašytas sakinytis: „Juozukas jau paaugęs ir siunčia jums bučkį“. Ši užuomina tikriausiai reiškia, kad Juozas Lukša sėkmingai vykdo Vakaruose BDPS Prezidiumo jam duotas užduotis ir siunčia kovos draugams Lietuvoje linkėjimus.

1949 m. sausio 7 d. Dzido slapyvardžiu vėl parašo Vincui, tvirtina, jog kai tik bus galimybė, grįš į Lietuvą, tą patį padaryti yra nusprendęs ir Juozukas. Šiame laiške yra minimas ir dar vienas Lietuvos partizanų įgaliotinis į Vakarus Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas, laiške įvardijamas kaip Jurgis. „Kaip pats rašei, kad Jurgis vieši pas Juozus [konspiracinis Lenkijos pavadinimas], bet aš nežinau, kodėl jis man iki šiai dienai nieko neparašė. Jei jį kada sutiksi, tai pats paprašyk jo, kad jis ir man parašytų tuo pačiu adresu“. 1948 m. rudenį suplanuota Jurgio Krikščiūno-Rimvydo kelionė į Lenkiją neįvyko dėl jo sužeidimo, į Lenkiją po ataklių kautynių jis prasiveržė 1949 m. balandžio mėnesį. Tikraisiais vardais partizanai kartais vadindavosi, jei vardai būdavo labai populiarūs. Abu laiškai yra saugomi Lietuvos ypatingajame

archyve. Yra žinoma, kad Kazimieras Pyplys-Mažytis yra atsiuntęs iš Vakarų į Lietuvą laiškų, adresuotų giminaitei Onai Petraitytei. Jos brolis Antanas Petraitis-Povas buvo Mažyčio ryšininkas. Pas Petraitčius ir Šalčius Prienuų rajone, Dambravos kaime, slapstėsi ir Antanas bei Marcelė Pypliai – Mažyčio tėvai.

1949 m. pradžioje Audronis išėjo spec. žvalgybos trijų mėnesių apmokymų kursą netoli Stokholmo. Rengėsi desantu grįžti į Lietuvą, žvalgų mokykloje mokėsi naudotis slaptaraščiu, dirbti su racija, dešifruoti slaptaraščius, treniravosi šaudykloje.

1949 m. balandžio pradžioje K. Pyplys drauge su G. Būga bandė iš Švedijos išvykti į Vokietiją ar Prancūziją, o paskui į Lietuvą.

1949 m. gegužės 1 d. Kazimieras Pyplys-Audronis grįžo MI6 jūriniu desantu į Lietuvą drauge su Jonu Deksniu, Valdemaru Briedžiu, latviu Vivudu Šveicu, estais Valdžiu Maksu ir Niksi (Anušauskas, p. 241).

Partizanų dokumentai (33)

(Ištraukos iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsis-Žvejo laiško Vytauto apygardos vadui Vincui Kauliniui-Miškiniui dėl Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio vadovybės struktūros, 1947 m. gruodžio 15 d.)

Prisiunčiu Jums iš BDPS gautą Lietuvos Pogrindžio Vyr[iausiosios] Vadovybės schemą. „Dainavos“ ir „Tauro“ Apygardų Vadai, susirinkę š. m. XI. 18 d., apsvarstę, rado šią schemą priimtina, jei bus akceptuoti sekant[ys] prie jos pridedami paaiškinimai:

1. BDPS Prezidiumą sudaro BDPS Prezidiumo Pirmininkas, Vyr[iausiasis] Ginkluotų Pajėgų Vadas, Politinio Sektoriaus Viršininkas, Užsienio Delegatūros atstovas, Politinio Sektoriaus Skyrių Viršininkai, VGPS Viršininkas ir Sričių Vadai.

2. BDPS Prezidiumo Pirmininko kandidatūrą pasiūlo ir renka Apygardų Vadai. BDPS Prezidiumo Pirmininko posto kandidatas gali būti ir dabar nesąs aktyvus kovotojas, jei jo mintijimas atitinka laisvės kovotojų dvasiai ir, jei jis nėra susikompromitavęs nei vienos okupacijos periodo metu. Tačiau jis, perimdamas BDPS Prezidiumo Pirmininko postą, pereina į pogrindį.

3. BDPS Prezidiumo Pirmininkas turi du Pavaduotojus: pirmąjį – Vyr[iausiajį] Ginkluotų Pajėgų Vadą ir antrąjį – Politinio Sektoriaus Viršininką, kuriuos pristato BDPS Prezidiumo Pirmininkas, tvirtina Apygardų Vadai.

Politinio Sektoriaus Viršininkas eina ir Sąjūdžio Pirmininko pareigas (būsimosios partijos, išsirutuliojusios iš mūsų sąjūdžio, vadas).

4. Politinį Sektorių daugumoje komplektuoti iš aktyviųjų kovotojų tarpo. <...>

5. Šalia BDPS Prezidiumo Pirmininko stovinti Karo Taryba, kurią sudaro Apygardų Vadai, Vyr[iausiasis] Ginkluotų Pajėgų Vadas su Štabo Viršininku, Politinio Sektoriaus Viršininkas, sprendžia svarbiausius Tautos gyvybinius reikalus įvairiai ypatingai padėčiai susidarius. Taip pat Karo Taryba tvirtina išdirbtą BDPS Statutą, ratifikuoja įvairias buvusias paskelbtas deklaracijas ir aktus bei kitus nutarimus. <...>

7. Vyr[iausiasis] Ginkluotų Pajėgų Vadas per savo Štabą tvarko visą ginkluotų partizanų judėjimą.

Prašome Jūsų pasisakyti dėl prisiunčiamos schemos ir dėl mūsų pridedamų prie jos akceptuotinių paaiškinimų.

„Baltijos“ Apygarda jau yra įsijungusi į Centrinę Vyriausybę, tik iki šio laiko dar nieko nepasisakė dėl šios schemos.

Priedas: schema.

Žvejys [parašas]

Mažytis [parašas]

[spaudas: APYGARDOS VADAS]

[spaudas: ADJUTANTAS]

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225,
l. 9. Originalas. Mašinraštis.¹

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo pasirašyto įgaliojimo 25-os kuopos vadui Vincui Šapokai-Valteriui, pasiųstam į Vytauto apygardą informuoti apie partizanų centralizavimą ir perduoti raštus, 1947 m. gruodžio 15 d.)

Šiuo pažymiu, kad laisvės kovotojas *Valteris* yra įgaliojamas „Tauro“ Apygardos Vadovybės vardu pranešti smulkias informacijas apie esamą padėtį dėl centralizacijos ir perduoti siunčiamus raštus.

<...>

Žvejys [parašas]

Mažytis [parašas]

APYGARDOS VADAS

ADJUTANTAS

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225,
l. 13. Originalas. Mašinraštis.²

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 280–281.

² Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 282–283.

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo pažymos apie Lietuvos laisvės kovotojo Hario Abelės-Hario išvykimą į tėvynę Latviją, 1947 m. gruodžio 15 d.)

Pažymima, kad laisvės kovotojas Haris (slapyvardis) į Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 55 kuopos Lietuvos laisvės kovotojų gretas įstojo 1947 m. balandžio mėn. 26 d. ir jam asmeniškai prašant išvykti į tėvynę Latviją, 1947 m. gruodžio 15 d. iš užimamų pareigų atleistas.

Vykdydamas tarnybą Haris pasižymėjo drąsa, sąžiningumu, taktiškumu ir pavyzdingu elgesiu.

Tuo pačiu laisvės kovotojui Hariui pavedama nustatyti ryšį tarp Lietuvos ir broliškos Latvijos rezistencinių vadovybių.

Apygardos vadas Žvejys

Adjutantas Skirmantas

Š.: LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1. A. B. b. B.39086/3. T. I. L.
352.³

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsakymo Nr. 50, 1947 m. gruodžio 15 d.)

Rikiuotės sritis.

1.

N rajoną ir visus kovotojus, esančius tame rajone, nuo šių metų gruodžio mėn. 15 d. išbraukiu iš Birutės rinktinės.

2.

N rajone įkuriu Kuopą, tiesiogiai pavaldžią man. Šią Kuopą pavadinu 25-ąja Kuopa.

3.

Nuo š. m. gruodžio 15 d. Valterį skiriu 25-os Kuopos Vadu.

4.

25-os Kuopos Vadas Valteris priima jam paskirtą rajoną ir raportu patvirtina man.

---

³ „Laisvės kovų archyvas“, t. 23, redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1997, p. 102.

5.

Geležinio Vilko 55-os Kuopos kovotoją Harij, jam pačiam prašant ir Rinktinės vadui tarpininkaujant, atleidžiu iš mūsų organizacijos narių tarpo ir leidžiu grįžti į savo tėviškę. <...>

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 218, l. 114–115 p.
Nuorašas. Mašinėraštis. Versta iš rusų k.⁴

---

⁴ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 283–285.

V DALIS
Žūtys ir areštai Lietuvoje

Vytautas Juodsnukis

Suvalkijos partizanų takais I d. (23)

(Paskutinis Kurto šūvis)

Netoli Šilavoto, Mikalinės kaime, braidydamas gražuolės Jiesios skalaujamas ir pavasariais patvinstančias Pagraizžio pievų lankas, augo ir brendo būsimasis išskirtinės drąsos partizanas Kurtas. Klemensas Baltrušaitis gimė 1924 m. drėgnos 6 ha žemės ūkelį valdančio žemdirbio ir vietinės reikšmės iš linų sėmenų aliejų spaudžiančios gamyklėlės savininko šeimoje. Baigęs Šilavoto pradžios mokyklos šešis skyrius, Klemensas mokėsi Kauno amatų mokykloje. 1945 m. pradžioje Klemensas su broliais Antanu ir Juozu įstojo į girininko Vinco Senavaičio-Žaliavelnio organizuoto partizanų dalinio gretas.

Pirmąjį kovos krikštą Klemensas Baltrušaitis-Kurtas ir broliai Antanas-Erelis bei Juozas-Tigras gavo 1945 m. vasario 22 dieną puolant Šilavoto stribų ir NKVD įgulos atramos punktą „mūriuką“. 1945 m. balandžio 10 dieną Ingavangio kautynėse, dalyvaujant Kurtui, partizanai sunaikino per dvidešimt enkavedistų ir stribų, tarp jų tris „Smerš“ dalinio karininkus, atvykusius į Šilavotą rekvizuoti fronto kariuomenei ūkininkų arklių. Balandžio 13 dieną Būdnikų kautynėse, žvalgant Medėnų kaimo vietovę, priešo kareiviai Kurtui peršovė abi rankas. Birželio 11 dieną Degimų-Vilkų kautynėse, partizanams įsitvirtinus prie Kukoriškės tiltelio, Kurtas „Bruno“ kulkosvaidžio serija nukovė puolančio enkavedistų dalinio majorą. Spalio 30 dieną Geležinio Vilko rinktinės vado Žiedo įsakymu kovotojas Kurtas buvo paskirtas štabo žvalgu, o lapkričio 17-osios naktį jis dalyvavo Šilavoto NKVD įgulos ir stribų atsparos punkto „mūriuko“ puolimo operacijoje. Lapkričio 19 dieną, likviduojant Grabavos kaime ištremto ūkininko

sodyboje įsikūrusius „Smerš“ karininkus, Kurtas buvo sunkiai sužeistas. Peršautais plaučiais ir granatos skeveldrų sužeistomis kojomis Kurtas gydėsi Kaune.

1946 m. kovo 7 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado įsakymu Nr. 6 pagijęs Kurtas paskirtas Algirdo grupės (kuopos) vadu. Įsakymu Nr. 11 nuo gegužės 5 dienos Kurtas paskirtas rinktinės štabo ryšių skyriaus viršininku, o Algirdo kuopos vadu tapo jo brolis Juozas-Tigras. Įsimintinas brolių Kurto ir Tigro ryžtingas sprendimas kautynėse Mikalinės-Rūdgirės miške, 1946 metų vasarą stambioms NKVD pajėgoms košiant Plutiškių apylinkes ir miškus. „1946 m. birželio pradžioje paryčiais į mūsų stovyklą iš naktinės žvalgybos grįžę žvalgai pranešė, kad pamiškėse telkiamos stambios priešo pajėgos. Gavome įsakymą nedelsiant trauktis Šarabūdės link ir prasiveržti į Žaliosios ar Varnabūdės miškus. Jau netoli palaukės, mūsų vyrams išsiskleidus grandimi ir atsargiai šliaužiant per biržės kirtimo ruožą, virš žemų krūmokšnių, kelmų atžalų ir sužėlusių jaunų avietynų išniro girią košančių enkavedistų grandinė. Staigiai pašokę Kurtas ir kuopos vadas Tigras į artėjantį priešą sviedė rankines granatas ir, automatų serijomis skindami enkavedistus, drąsiai pasileido pirmyn... Sekdami vadų pavyzdžiu, sutelkta trijų kulkosvaidžių ir turimų ginklų ugnimi pramušę priešą grandinėje plyšį, mūsų grupė veržėsi netolimos palaukės link. Gavę netikėtą smūgį, sutrikę enkavedistai mus persekiojo tik pavieniais šūviais. Kirtę Šarabūdės tarpumiškio laukus, per Elniakalnio girią, be aukų atėjome į Mačiuliškių girios raistus“, – pasakojo šių kautynių dalyvis, buvęs Algirdo kuopos kulkosvaidininkas Leonardas Blusevičius-Durtuvas.

1947 metų pradžioje Geležinio Vilko rinktinės vadovybė štabo ryšių skyriaus viršininkui Kurtui pavedė vykdyti ir ūkio dalies viršininko pareigas. Rinktinės vado Daumanto liepos 3 dienos įsakymu Nr. 25 štabo pareigūnas Klemensas Baltrušaitis-Kurtas pakeitė slapyvardį į Skirgailos. 1947 m. liepos pabaigoje Kurtas-Skirgaila ir štabo žvalgybos skyriaus viršininkas Stasys Lukša-Juodvarnis, Tautvydas likvidavo išdaviką – buvusį Feliksą Kutkaitį-Žalgirį – MGB agentą-maršrutininką „Lapę“.

...Buvo antroji 1947 m. šv. Kalėdų diena. Jiesios krante, po topolių ir liepų šakom, silpno rytų vėjelio gainiojamų smulkių snaigių migloje skendėjo Šiūrupo kaimo Glambų ir Juodsnuikių sodybos. Priešpiečiais

sutirštėjus sniego miglai, pietryčių pusėje iš akiračio išnyko blyškus Švenčiaviškio girios kontūro mēlis... Nepastebėjo pas Juodsnukius viešėjęs Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnas, partizanų majoras Skirgaila nuo Švenčiaviškio pusės pro Aukštakalnio sodybą slenkančios Šilavoto enkavedistų gaujos. Tik sulojus Glambų šunims, iš mokyklos išbėgęs Kurtas keliais šuoliais peršoko kiemą ir spėjo įsmukti į tvartą...

Nepavyko surasti tiesioginių šio įvykio liudininkų. Tačiau sklandė kaime šnekų nuotrupos, jog Kurtas, atlupęs tvarto čyto lentas, nušokęs žemyn atsišaudydamas bėgo artimiausių Naujo Klebiškio gyventojų sodybos pastatų link. Enkavedistų šūvių sužeistas, partizanas suklupo dirvoje netoli vieškelio, nespėjęs peršokti kelio sankasos... Galbūt čia ir nuaidėjo sau skirtas paskutinis sužeisto Kurto pistoleto šūvis...

Sulig kiekvienu rogių krestelėjimu, pasigirdavo sužeisto Kurto dejonės, o kraujo lašai žymėjo kelią nuo Šiūrupio iki Šilavoto. Dar gyvą partizaną emgebistai išvertė prie stribų būstinės. Sušokę stribai maitojo bejėgį kūną... Kažkuris „drąsesnis“ stribas durtuvu smaigstė žaizdą Kurto galvoje, stribas Lapinskas užšokęs trypė plačią partizano krūtinę...

Šilavoto MGB viršininkas ltn. Kolesov, vildamasis iš sužeisto partizano išgauti čekistus dominančios informacijos, buvo suinteresuotas Kurtui suteikti mediko pagalbą. Šilavotiškių pasakojimu, neradęs gydytojo, atėjęs prie „mūrelio“ suirzęs Kolesov sustabdė sužeistą partizaną apspitusių stribų siautulį. „Takyje drūtas vyrai... zdorovyje mužiki... pogibajut! – kalbėjo nuožmus partizanų priešas Vasilij Kolesov. – A tebia, Lapinskas, jesli etot zdorovyj bandit... galėti chot mažas palčik ševelnut, per šitas stogas kostioly perebrosil by... lengvai permesti!“ – jam įprastu rusiškai-lietuvišku žargonu iš šlubo stribo pasišaipė čekistas. Pavakare sunkiai sužeisto ir stribų žiauriai kankinto partizano kančios baigėsi.¹

---

¹ Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 1 dalis, Kaunas, 2000, p. 487–489.

Partizanų dokumentai (34)

(Iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsisio-Žvejo rašto Vytauto apygardos vadui Vincui Kauliniui-Miškiniui dėl Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio memorandumo ir laiško Popiežiui Pijui XII siuntimo į užsienį, 1948 m. sausio 6 d.)

Prisiunčiu Tamstai B[endro] D[emokratinio] P[asipriešinimo] [Sąjūdžio] Prezidiumo parašytą ir į užsienį išsiųstą memorandumą ir Lietuvos Rymo katalikų vardu rašytą laišką Popiežiui Pijui XII. Šie du raštai turėjo būti išsiųsti vasarą, tačiau dėl didelių nelaimių BDPS ir mano Apygardoje teko šiek tiek pavėluoti ir vėliau išsiųsti. Kadangi Tamstos nebuvote prisidėję prie dabartinio BDPS, tai Tamstos parašo memorandume nėra.

Reikia tikėtis, kad šie abu raštai jau yra patekę į adresatų rankas ir gal greitai išgirsime jų eigą.

<...>

Žvejys [parašas]

Naktis* [parašas]

[spaudas: APYGARDOS VADAS] [spaudas: ADJUTANTAS]

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225,
l. 15. Originalas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 293–294.

* Justinas (Vytautas) Jasaitis-Naktis.

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Antano Baltūsisio-Žvejo įsakymo Nr. 2, 1948 m. sausio 6 d.)

Rikiuotės sritis

1.

Apygardos Adjutantą *Naktį* atleidžiu iš užimamų pareigų nuo š. m. sausio mėn. 5 dienos.

2.

Buvusį Apygardos Adjutantą *Naktį* tolimesnei tarnybai skiriu Kęstučio Rinktinės Vadu nuo š. m. sausio mėn. 5 dienos.

Perėmus rinktinę, raportu apie tai pranešti man.

<...>

Originalą pasirašė Apygardos Vadas ŽVEJYS [be parašo]
Nuorašas tikras: Už Adjutantą DOBILAS** [be parašo]

LYA {Lietuvos ypatingasis archyvas}, f. K-1, ap. 3, b. 218, l. 86–88 p. Nuorašas. Mašinarštis. Versta iš rusų k.²

---

²Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 291–293.

** Juozas Balsys-Dobilas.

Vytautas Zabielskas

Vytautas Jonas Jasaitis-Naktis

Vytautas Jonas Jasaitis-Naktis* g. 1917-05-17 Smolenske, Rusijoje. Karo mokyklos XV asp. laidos absolventas (1940). <...> Nuo 1945 partizaninėje kovoje, partizanų Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo narys (slap. *Naktis*). Nuo 1947-05 Tauro apygardos adjutantas, nuo 1948-01 TA Kęstučio rinktinės vadas. Majoras (2018).

1948-01-06 žuvo Marijampolės aps. Veiverių vls. Pinciškių k. kovoje su MGB Marijampolės aps. skyriaus operatyvine grupe.¹

---

¹ Vytautas Zabielskas, „Lietuvos kariuomenės karininkai – sovietinės ir nacistinės okupacijų aukos“, Vilnius, 2021, p. 417.

* Partizanų dokumentuose minimas kaip Justinas Jasaitis-Naktis. 1944 metų rudenį pasitraukė iš Kauno. Atvykęs į Pakuonio apylinkes, leitenantas Nakties slapyvardžiu įstojo į Vytauto Marčiulionio-Viesulo organizuotą partizanų grupę ir buvo paskirtas pavaduotoju. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo įsak. Nr. 14, 1947-04-28 paskirtas apygardos vado adjutantu, rugsėjo 9–12 dienomis kapitonas Naktis, kaip komisijos narys, apmokė ir egzaminavo II laidos karininkus. Su J. Jasaičiu-Naktimi drauge žuvo Juozas Cipliauskas-Sakalas, Tauro apygardos štabo apsaugos Maironio kuopos vadas; Juozas Bacevičius-Briedis, Tauro apygardos štabo apsaugos Maironio kuopos vado pavaduotojas; Povilas Vanagas-Vylius, Geležinio Vilko rinktinės adjutantas [Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, 2 dalis, Kaunas, 2011, p. 41].

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (6)

Duomenys apie 1948 m. vasario 1 d. Vilkaviškio aps. Pilviškių vls. Gulbiniškių k. žuvusį Tauro apygardos vadą A. BALTŪSĮ-ŽVEJĮ

Antanas Baltūsis-Žvejys
1915-04-08–1948-02-01

Antanas Baltūsis gimė 1915 m. balandžio 8 d. Vilkaviškio aps. Pilviškių vls. Gulbiniškių k. pasiturinčių ūkininkų Onos ir Antano Baltūsių šeimoje. Kartu augo sesuo Anelė, broliai Jonas, Jurgis, Feliksas ir Vincas. Pilviškiuose A. Baltūsis baigė pradžios mokyklą ir 3 gimnazijos klases Pilviškių vidurinėje mokykloje. Iki 8 klasės mokėsi Vilkaviškyje. 8 klasės ir brandos egzaminus išlaikė Šakių gimnazijoje. Nuo 1935 m. iki 1938 m. Vilkaviškio kunigų seminarijoje studijavo teologiją-filosofiją.

Nuo 1938 m. lapkričio 11 d. iki 1939 m. liepos 1 d. mokytojavo Vilkaviškio aps. Bartninkų vls. Rasių pradžios mokykloje. 1939 m. liepos 5 d. įstojo į Karo mokyklą ir tarnavo Pėstininkų karo mokyklos 26-ajame kavalerijos pulke. Mokyklą baigė 1940 m. spalio 2 d., Lietuvą jau okupavus sovietams. Kaip ir visi šios XV laidos kariūnai aspirantai, gavo tik pažymą rusų kalba, kad baigė D.V.R.A. (Darbininkų ir valstiečių Raudonosios armijos) Pėstininkų karo mokyklą ir yra atsargos karininkas. Buvo gyvas, judrus, sportiškas ir gabus, gerai mokėjo vokiečių kalbą, silpniau – prancūzų. Nuo 1941 m. kovo 5 d. mokytojavo Vilkaviškio aps. Vištyčio pradžios mokykloje. Buvo vedęs. Žmona Anelė Tarnauskaitė.

Nacių okupacijos metais A. Baltūsis trumpą laiką ėjo Pilviškių vls. policijos nuovados viršininko pareigas. Tarnavo 252-ajame lietuvių policijos batalione, kuris 1942 m. gegužės 25 d. buvo pradėtas formuoti Kaune. Batalionas saugojo karinės ir ūkinės reikšmės objektus, sovietų karo belaisvius ir žydus, patruliavo miesto gatvėse ir vykdė besislapstančių karo belaisvių, žydų, sovietų partizanų paieškos, konvojavimo ir transportavimo užduotis Kauno, Alytaus, Marijampolės, Panevėžio apskrityse ir Valkininkų valsčiuje. Nuo 1942 m. gegužės 20 iki birželio 20 d. jaun. ltn. A. Baltūsis su 36 kareiviais buvo išvykęs į Alytaus apskritį ieškoti sovietų partizanų ir jų rėmėjų.

Vokiečių tvarkos policijos vado Lietuvoje 1943 m. kovo 19 d. įsakymu A. Baltūsiui buvo suteiktas policijos leitenanto laipsnis. Turimais duomenimis, A. Baltūsis iš pradžių buvo bataliono 2-osios kuopos būrio vadas, vėliau, maždaug 1943 m. balandžio mėn., buvo paskirtas bataliono 3-iosios kuopos vadu. Konkrečių duomenų apie A. Baltūsio tarnybą Lenkijoje, Liublino priemiestyje veikusioje Maida-neko koncentracijos stovykloje nepavyko rasti. Žinoma, kad jis, eidamas būrio ir kuopos vado pareigas, privalėjo rūpintis savo pavaldinių skirstymu įvairioms sargybų tarnyboms. Maždaug 1943 m. lapkričio mėn. 252-ojo bataliono 3-ioji kuopa buvo perkelta į Lenkiją, Pulavų miesto apylinkes, kur jos kariai saugojo tiltus per Vyslą. 1944 m. sovietų kariuomenei priartėjus prie Vyslos, didžioji 252-ojo bataliono karių dalis pasitraukė į Vokietiją ir ten batalionas buvo išformuotas.

1944 m. A. Baltūsis grįžo į Lietuvą. „Jei visi išvažiuosime, kas Lietuvą gins?“ – atsakė paklaustas, kodėl grįžo.

Į partizaninio pasipriešinimo judėjimą A. Baltūsis įsitraukė 1945 m. pavasarį. Tų pačių metų lapkričio 20 d. jis tapo Tauro apygardos štabo Spaudos ir propagandos skyriaus viršininku bei apygardos laikraščio „Laisvės žvalgas“ vyriausiuoju redaktoriumi. 1946 m. birželio 1 d. apygardos vado Zigmo Drungos-Mykolo Jono įsakymu Nr. 18 buvo paskirtas apygardos štabo viršininku. A. Baltūsis buvo viena iškiliausių partizaninio judėjimo asmenybių. Ambicingas ir nepaprastai darbštus, gabus karo ir tiksliesiems mokslams, ryžtingas ir sumanus organizatorius.

1946 m. birželio 12 d. žuvus Tauro apygardos vadui Z. Drungai-Mykolui Jonui, A. Baltūsis-Žvejys po tų pačių metų liepos 1 d. po įsakymu Nr. 25 pasirašė kaip apygardos vadas. Jis netrukus paskelbė, kad Laisvės kovotojų organizacija yra karinė organizacija: jai privaloma

karinė drausmė, paklusnumas ir pagarba vadams, Lietuvos kariuomenės uniforma. Nustatė pareigų ženklus, suformavo apygardos teritorinę-administracinę struktūrą, Lietuvos kariuomenės štabų pavyzdžiu sutvarkė raštvedybą, išleido nurodymus rinkti partizanų kūrybą, slėpti ir išsaugoti archyvus, reikalavo iš dalinių tikslų ataskaitų, organizavo kursus puskarininkių ir viršilų laipsniams gauti, parengė kasdienes partizanų elgesio taisykles, įsteigė Karo lauko teismą. Siekė, kad būtų sudaryta centrinė (vyriausioji) Lietuvos partizanų vadovybė. Aktyviai kovojo prieš Lietuvos kolonizaciją ir žemės ūkio kolektyvizaciją.

Paaikšėjus, kad 1946 m. įkurtas Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdis (BDPS), vadovaujamas Vilniaus universiteto profesoriaus J. A. Markulio-*Erelio*, yra MGB rankose, A. Baltūsis ėmėsi kurti Vyriausiąją vadovybę iš ginkluotų partizanų vadų. Jis tapo VGPS viršininku ir 1947 m. naujai sudaryto BDPS pirmininku. Į BDPS prezidiumą A. Baltūsis įtraukė legaliai gyvenančius antisovietinio pasipriešinimo dalyvius: Vincą Selioką-*Gintautą*, Edmundą Akelį-*Aklį*, Vincą Bazilevičių-*Taučių*, kun. Juozą Stankūną-Stonį, poetą Antaną Miškinį-*Kauką*, solistą Antaną Kučingį-*Kalvaitį* ir kt. *Žvejys* siekė, kad BDPS prezidiumas ir politiškai atstovautų tautai, planavo, kad įkurtame centre dirbtų ir po du kiekvienos partizanų apygardos atstovus, o vadovybės branduolys veiktų per tris regioninius centrus – sričių štabus.

Ypač daug dėmesio A. Baltūsis skyrė ryšiams su Vakarais. 1947 m. suorganizavo net du žygius į Vakarus: gegužės 12 d. – BDPS atstovų Juozo Albino Lukšos-*Skirmanto* ir Jurgio Krikščiūno-*Rimvydo* bei gruodžio 15 d. – BDPS Prezidiumo įgaliotinių J. A. Lukšos-*Skrajūno* ir K. A. Pyplio-*Audronio*.

1948 m. vasario 1 d. Vilkaviškio aps. Pilviškių vls. Gulbiniškių k. (dabar – Vilkaviškio r. sav.) MGB Vilkaviškio aps. skyriaus ir MGB kariuomenės karinė operatyvinė grupė apsupo gyventoją Motiejaus Baltrušaičio sodybą. Žuvo (nusišovė) joje slėpėsi Tauro apygardos vadas A. Baltūsis-*Žvejys*, apygardos adjutantas Juozas Balsys-*Dobilas* (g. 1912) ir apygardos vadui tiesiogiai pavaldžios 24-osios kuopos būrio vadas Pranciškus Žaldaris-*Šapalas* (g. 1918 11 01). Tikėtina, kad žuvusių partizanų palaikai buvo išvežti į Kauną. Jų užkasimo vieta neišaiškinta.

A. Baltūsio nuopelnus įvertino Lietuvos partizanai. 1950 m. birželio 1 d. jis buvo apdovanotas visų laipsnių Laisvės Kovos Kryžiais

(su kardais), 1997 m. gruodžio 17 d. jam pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. spalio 31 d. dekretu suteiktas pulkininko laipsnis (po mirties).

1997 m. lapkričio 3 d. žuvimo vietoje buvo atidengtas paminklas (aut. Jurgis Nevulis ir Algimantas Lelešius). Atminimas taip pat įamžintas 1993 m. lapkričio 21 d. Marijampolės Naujosiose (Bliūdžiškių) kapinėse atidengtoje paminklinėje kompozicijoje (aut. skulptorius Bronius ir architektas Romas Vyšniauskai).

PAGRINDAS: Lietuvos centrinis valstybės archyvas, f. R-762, ap. 2, b. 668, l. 87–88 a.p.; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 185–186; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 19, 20, 40, 133–135, 152, 166–172, 401, 477, 479; Nijolė Gaškaitė, *Pasipriešinimo istorija 1944–1953 metai*, Aidai, 1997, p. 63–69, 108, 166–167, 204; Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė, *Žuvusiųjų prezidentas*, Vilnius: LGGRTC, 1998, p. 10–12, 130–135, 147–148, 164, 171, 172; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Išstark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 39, 42–43, 350; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 274, 277–283, 287, 313–315; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 25, 26, 29–31, 122, 138–139, 155, 168–169, 172–173, 175–176, 182–185, 219–220, 244–252, 258–259, 266–268, 280–283, 295–296, 317, 320–321, 383–387; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 131; LYA, f. K-1, ap. 3, b. 1882, l. 86–87; Vilutienė S., Sajauskas J., min. veik., p. 42–43; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova...*, p. 313–315; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1948, A–M*, t. 3, 1 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2007, p. 110; *Tremtinys*, 1995 02, Nr. 6 (147), A. Vilutienė, „Opšrūtų epizodas“; *Dienovidis*, 1996 01 12, Nr. 1–2, N. Gaškaitė, „Septyni kalavijai“; *Suvalkietis*, 1997 11 22, A. Lelešius, „Paminklas įžymiam partizanų vadui“; *Savaitė*, 1997 11 26, „A. Baltūsiui atminti“; LGGRTC duomenys: 2011-05-17 Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento darbuotojų A. Bubnio ir A. Rukšėno paruoštas atsakymas LR Seimui „Dėl LLA karininkų veiklos nacistinės okupacijos laikotarpiu“: A. Stolarovas, „Lietuvių pagalbinės policijos (apsaugos) 252-asis (Kauno) batalionas. Nežinomas bataliono istorijos fragmentas“, *Kauno istorijos metraštis*, t. 9, 2008, p. 283–295; A. Bubnys, „Lietuvių policijos 2-asis (Vilniaus) ir 252-asis batalionai (1941–1944)“, *Genocidas ir rezistencija*, 2000, Nr. 2(8), p. 42–55; LCVA, f. R-1018, ap. 1, b. 102, l. 11; LYA, f. K-1, ap. 58, b. 22380/3, l. 10–11; Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD Atminimo programų skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-15.

Eugenija Pakutkienė

Jurgis Nevulis-Klevas*

Jurgis Nevulis gimė 1926 m. Didžiulių kaime, Punsko parapijoje. Buvo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės pasyvaus kovotojų būrio vadas, slapyvardžiu Klevas. Partizanauti pradėjo Juozo Menčinsko-Ažuolo būryje. Buvo Juozo Karašausko-Liepos būrio partizanas. Priklausė Liepos būriui, kuris veikė prie Palių, Marijampolės apskrityje.

Suimtas 1948 m. gegužės 29 d. Teistas. <...> Kalėjo Kazachijoje, Mordovijoje. Sugrįžo į Lietuvą 1956-aisiais. Grįžęs dirbo statybose ir nuo 1959 m. gyveno Marijampolėje.

Prasidėjus atgimimui Jurgis Nevulis entuziastingai statė paminklus partizanams atminti. Pastatė net 18 paminklų žuvusiems laisvės kovotojams. Svarbiausi iš jų: Tauro apygardos vadui Antanui Baltūsiui-Žvejui (kartu su A. Lelešiumi); prie Marijampolės geležinkelio stoties; žuvusiems Kalniškės miško partizanams Simno (Alytaus r.) kapinėse; atstatytas susprogdintas paminklas Kalniškės mūšio vietoje.

1991 m. Jurgis Nevulis tapo Lietuvos šaulių sąjungos nariu. Už nuopelnus buvo pagerbtas LŠS apdovanojimais.

Mirė 2017 m. vasario mėn. Palaidotas Marijampolės senosiose kapinėse. Liūdėti liko dukra.¹

---

¹ Eugenija Pakutkienė, „Jurgis Nevulis-Klevas“, in: *Aušra*, 2020, Nr. 9.

* Straipsnis apie Jurgį Nevulį-Klevą gautas iš Petro Lukoševičiaus, istorinės Jotvingių ir prūsų gyvenvietės Šilainės kaime, Punsko valsčiuje, įkūrėjo ir vadovo. Sodyboje yra atkurtas vienintelis Lietuvos partizanų bunkeris Lenkijos Respublikoje.

Bonifacas Ulevičius

Pavardžių – slapyvardžių rodyklė

(Sutrumpinta)

Abelė Haris-Haris, g. 1921 m. Gibiži k., Valmieros vls. ir aps. Latvis. Nuo 1939 m. jaunimo organizacijos Jaunsargi narys. 1941 m. liepos mėn. įstojo savanoriu į savisaugos batalioną, po poros mėnesių į latvių apsaugos policijos batalioną. Vėliau tarnavo saugumo policijoje kriminaliniame skyriuje. 1944 m. buvo mobilizuotas į vokiečių kariuomenę, kovojo fronte Prūsijoje. 1945 m. pavasarį pateko į rusų nelaisvę. 1947 m. pavasarį iš Marijampolės belaisvių stovyklos pabėgo ir įstojo į Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 55 kuopos partizanų gretas. Metų pabaigoje Tauro apygardos vado A. Baltūsio-Žvejo buvo pasiūstas į Latviją susisiekti su Latvijos partizanų centru ir nustatyti ryšį su Lietuvos partizanais. 1947 m. gruodžio 23 d. atvyko į Rygą. 1948 m. pradžioje Rygoje buvo suintas ir nuteistas 25 m. lagerio. 1956 m. gegužės 14 d. bausmė sumažinta iki 12 metų.

Aleščikas Jonas-Rymantas (buvęs Gediminas, Gintautas, Margis). Gimė 1917 m. Miškinių k., Rudaminos vls., Seinų aps. Buvęs šaulys, Lietuvos kariuomenės priešlėktuvinės tarnybos leitenantas. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, 1941 m. pasitraukė į Lenkiją ir tarnavo vokiečių kariuomenėje karininku. Vokiečiams traukiantis, grįžo į Lietuvą ir perėjo į pogrindį. 1945–1946 m. buvo Gedimino rinktinės vadas Dzūkijoje, vėliau Pietų Lietuvos srities vado adjutantas. 1946 m. rudenį perkeltas į Tauro apygardos štabą ir spalio mėn. paskirtas laikinai eiti apygardos adjutanto pareigas. Slapyvardį pakeitė į Gintautas. Gruodžio pradžioje buvo patvirtintas apygardos adjutantu ir slapyvardį pakeitė į Margis. Lapkričio pabaigoje buvo paskirtas apy-

gardos Karo Lauko Teismo prokuroru. Metų pabaigoje iš apygardos adjutanto pareigų atleidžiamas ir skiriamas štabo rinktinės skyriaus viršininku. Slapyvardį pakeitė į Rymantas. 1947 m. vasarą, organizuojant partizanų mokymus puskarininkio laipsniui gauti, buvo paskirtas apygardos štabo organizacinio skyriaus viršininku ir egzaminų komisijos pirmininku. 1947 m. žuvus Birutės rinktinės vadovybei, spalio pradžioje buvo paskirtas šios rinktinės vadu, o žuvus apygardos vadui Žvejui, 1948 m. balandžio 4 d. perėmė vadovavimą apygardai pasilikdamas Birutės rinktinės vadu. Žuvo rugpjūčio 10 d. Jonučiuose prie Garliavos rinktinės štabo būstinėje kartu su dviem štabo pareigūnais.

Akelis Edmundas-Aklys, Jadzius, g. 1910 m. Daukšių k., Padovinio vls., Marijampolės aps. mokytojo šeimoje. Buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas, zenitinės kuopos vadas. Išsilavinimas aukštasis. 1944 m. dėstytojas gen. P. Plechavičiaus organizuotos Vietinės rinktinės karo mokykloje. Praeinant frontui buvo sužeistas ir su vokiečių karo ligonine pateko į Vakarus, į amerikiečių zoną. Amerikiečiams dalį užimtos teritorijos perleidžiant rusams, E. Akelis pateko į ją. Nusivylęs, kad karas su SSRS ir Lietuvos išlaisvinimas greitu laiku nenusimato, gal ir sovietinės propagandos paveiktas, kad SSRS dabar viskas pasikeitę, 1945 m. antroje pusėje sugrįžo į Lietuvą, kaip pats sakė: „Prasmingai numirti“. 1947 m. gegužės mėn. susisiekė su V. Selioku ir Žveju ir sutiko BDPS Prezidiume užimti propagandos skyriaus viršininko vietą. Prisdėjo prie Popiežiui Pijui XII laiško rašymo, parašė laišką S. Lozoraičiui, kreipimąsi į Lietuvos kunigus dėl kovos su komunistine propaganda vedimo, užverbavo ir įtraukė į BDPS veiklą kunigą J. Stankūną, rašė atsišaukimus. 1947 m. rugsėjo 23 d. buvo suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio.

Balsys Juozas-Dobilas, g. 1911 m. Ropydų k., Barzdų vls., Šakių aps. Stalius. Labai gabus, muzikalus. Grojo smuiku. 1944 m. užėjęs rusams, vengdamas kariuomenės, rudenį pradėjo slapstytis. Įstojo į Stirnos (vėliau Žalgirio) rinktinės 24 kuopą. 1947 m. lapkričio 20 d. buvo perkeltas į apygardos štabą, apsaugos specialią 24 kuopą. Gruodžio 5 d. paskirtas būrio vadu. Žuvo po išdavimo 1948 m. vasario 1 d. kartu su apygardos vadu Žveju Gulbiniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.

Baltrušaitis Klemensas-Kurtas (vėliau Skirgaila), g. 1924 m. Mikalinės k., Prienų vls., Marijampolės aps. Baigęs Kauno lengvosios pramonės technikumą. Nuo 1945 m. vasaros Geležinio Vilko pulko partizanas. 1946 m. pradžioje paskirtas Algirdo grupės vadu, gegužės mėn. – Geležinio Vilko rinktinės ryšių skyriaus viršininku, o metų pabaigoje – dar ir ūkio skyriaus viršininku. Su žvalgybos skyriaus viršininku S. Lukša-Tautvydu surado ir likvidavo buvusį Tauro apygardos vado pavaduotoją išdaviką Feliksą Kutkaitį-Žalgirį. 1947 m. gruodžio 26 d. Šūrupio k., Šilavoto vls., Prienų aps. buvo sunkiai sužeistas ir mirė. Palaidotas Šilavoto kapinėse.

Barzdžiukas Bronius-Butautas, g. 1908 m. Verbališkio k., Kupiškio vls., Šiaulių aps. Išsilavinimas nebaigtas aukštasis. Dirbo Kauno universiteto administracijoje vyr. inžinieriumi, vėliau Ažuolų Būdos girininkijoje, tarybiniuose ūkiuose darbų vykdytoju. Dirbdamas universitete bendravo su J. Lukša, kuris dirbo jo pavaduotoju, ir A. Vabalu-Gediminu. Buvo partizaninės kovos keitimo į pasyviąją ir bendros vadovybės sudarymo šalininkas. Analizavo kapitalistinio pasaulio ekonominio lygio augimo tempus, galvodamas, kad pagal tai būtų galima nuspėti karo pradžios laiką. 1945 m. pabaigoje nugabeno į Lenkijos pasienį pas Kazimieraičio partizanus J. Deksnį-Hektorą, iš kur šis perėjo į Lenkiją. 1946 m. gruodžio pabaigoje, suėmus J. Deksnio brolių Juozą ir 1945 m. iš Vakarų atvykusį Klemensą Brunių, nuvyko į Vilnių, susirado J. Lukšą-Vytį ir pranešė jam apie suėmimus Kaune. Kartu analizuodami įvykius padarė išvadą, kad J. Markulis-Erelis yra provokatorius. 1951 m. pavasarį buvo suimtas.

Bazilevičius Vincas-Taučius, g. 1914 m. Šeštokų k., Rudaminos vls., Lazdijų aps. 1940 m. baigė Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą, dėstė penktojoje mergaičių gimnazijoje Kaune. 1947 m. pavasarį įsijungė į pagrindinį darbą. Gegužės mėn. buvo paskirtas naujai organizuojamo BDPS Prezidiumo spaudos skyriaus viršininku. Jam priklausė visos Lietuvos nelegalios spaudos kontrolė. Rašė į Tauro apygardos spaudos organą „Laisvės Žvalgą“ straipsnius ir vedamuosius. 1947 m. rugsėjo 23 d., suėmus V. Selioką, ėmėsi vadovauti BDPS Prezidiumui, jį komplektavo, dėjo pastangas ryšių su

kitomis apygardomis užmezgimui. Pasirašė memorandumą Suvienuotųjų Nacijų Organizacijai ir Keturių Užsienio Reikalų Ministrų Tarybai. 1948 m. vasario pradžioje buvo suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio.

Boruta Jonas-Linonis, g. 1915 m. Kūlokų k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps. Inžinierius-statybininkas. Kauno universiteto Mechanikos fakulteto vyresnysis dėstytojas. 1947 m. vasarą į BDPS Prezidiumą įeiti nesutiko, bet sutiko visokeriopai jam padėti. Aprūpino BDPS rašomosiomis ir spausdinimo priemonėmis. Į BDPS Prezidiumą įėjo rudenį, suėmus V. Selioką ir kitus prezidiumo narius. Rašė į „Laisvės Žvalgą“. Pasirašė memorandumą JTO ir Keturių Užsienio Reikalų Ministrų Tarybai. 1948 m. vasario mėn. pradžioje buvo suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio.

Deksnyš Jonas-Hektoras (Alfonas, Daunoras, Prapuolenis), g. 1914 m. Peterburge, geležinkeliečio šeimoje. 1918 m. su tėvais grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Rokiškio apskrityje. 1932 m. atvyko į Kauną, mokėsi suaugusiųjų gimnazijoje, kurią baigė eksternu. 1936 m. buvo pašauktas į kariuomenę. Tarnavo priešlėktuvinės apsaugos rinktinėje. Paleistas į atsargą įstojo į VDU Gamtos-matematikos fakulteto Fizikos-chemijos skyrių. Buvo imlus ir gabus. Per trumpą laiką išmoko anglų, latvių, rusų ir vokiečių kalbas. Domėjosi teise, sociologija ir ekonomika. Pasižymėjo iškalba. 1940 m., Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, už nelegalią veiklą buvo suimtas ir įkalintas IX forte. Karui prasidėjus, buvo išlaisvintas. Įstojo į Lietuvos Aktyvistų Fronto (LAF) organizaciją, tapo jos generaliniu sekretoriumi. Vėliau tapo Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos (LLKS) nariu, laikraščio „Laisvės Kovotojas“ redaktoriumi. 1943 m. pabaigoje įėjo į įsikūrusį Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą (VLIK'ą), kaip LLKS atstovas. Už šią veiklą 1944 m. balandžio pabaigoje buvo vokiečių suimtas ir Vokietijoje įkalintas. Baigiantis karui buvo amerikiečių iš Bayreuth'o kalėjimo išvadtuotas. Atgaivinto VLIK'o veikloje dalyvauti atsisakė ir dirbo įvairius darbus. 1945 m. vasarą J. Deksnyš apsisprendė vykti į Lietuvą iširti padėti krašte. Pirmą kartą į Lietuvą atvyko 1945 m. rudenį, kaip į tėvynę grįžtantis repatriantas. Čia susitiko su Dzūkijos partizanų vadu plk. lt. J. Vitkumi-Kazimieraičiu ir jo partizanais, susipažino su padėtimi ir naktį į gruodžio 1-ąją partizanų buvo pervestas į Lenkiją.

Antrą kartą į Lietuvą atvyko slapta 1946 m. pavasarį. Sieną pereiti padėjo Lenkijoje esantys Tauro apygardos Vytauto rinktinės 4-osios kuopos partizanai. Jie suvedė jį su partizanų vadovybe. Susisiekė su J. Markuliu-Ereliu. J. Deksnio iniciatyva buvo įkurtas Bendras Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdis (BDPS) ir Vyriausias Lietuvos Atstatymo Komitetas (VLAK). Pateko į MGB akiratį, tačiau netrukdomai buvo išleistas atgal į Vakarų. Ten atstovavo Lietuvos rezistencijai, 1948 m. liepos 7–9 d. dalyvavo Baden Badeno konferencijoje. Buvo vienas iš aktyviausių išeivijoje. 1949 m. pavasarį, trečią kartą atvykus į Lietuvą, gegužės 7 d., išdavus buvo suimtas ir užverbuotas agentu slapyvardžiu Petrauskas. Buvo saugumo panaudotas operacijose išaiškinant ir naikinant partizanų junginius. Padėjo saugumui dezinformuoti Vakarų. 1960 m. vasario 20 d. sovietiniame laikraštyje „Tiesa“ (ir žurnale „Švyturys“) buvo išspausdinta jo „išpažintis“, juodinanti Lietuvos rezistenciją, pilna jo paties atgailavimo už veiklą prieš „tarybinę tėvynę“. Mirė 1982 m. kovo 22 d. Vilniuje.

Dirmauskaitė Bronė-Nastia (Kaune ryšininkų buvo žinoma kaip **Ema**), g. 1919 m. Lotyniškių k., Šimkaičių vls., Raseinių aps. Mokėsi Raseinių žemės ūkio mokykloje. Nuo 1945 m. pradžios partizanų organizatoriaus ir vado Žemaitijoje, Lietuvos kariuomenės kapitono Jono Čeponio ryšininkė Žebenkšties rinktinėje. 1946 m., prasidėjus persekiojimams, apsigyveno Kaune. Per netoli Raseinių gyvenantį ryšininką S. Gruzinską-Butageidį palaikė ryšius su J. Čeponiū. Parūpindavo partizanams spausdinimo šriftų, popieriaus, dažų, net rašomąją mašinėlę atgabeno. Padėjo Kauno ryšininkams susisiekti su Žemaitijos partizanais, o šiems – su Tauro apygarda. 1947 m. rugpjūčio pradžioje, po išdavimo, buvo suimta ir nuteista 8 m. lagerio. 1954 m. pabaigoje grįžo į Lietuvą.

Drunga Zigmą-Šernas (vėliau Mykolas Jonas). Gimė 1904 m. Užpalių k., Utenos vls. ir aps. Vėliau šeima persikėlė į Zarasų valsčių. Gimnaziją baigė Rokiškyje ir įstojo į Karo mokyklą. Lietuvos kariuomenės aviacijos majoras – karo lakūnas, Šaulių sąjungos ir LF organizacijos narys. Buvo veiklus, labai tikintis, linkęs į poeziją, rašė eilėraščius. Į partizaninį judėjimą įsijungė 1945 m. vasarą, prisidėdamas prie Geležinio Vilko pulko organizavimo. Dalyvavo kuriant Tauro apygard-

da. 1945 m. spalio pabaigoje, suėmus pirmąjį apygardos vadą Leoną Taunį-Kovą, energingai ėmėsi atkurti apygardos štabą ir tapo apygardos vadu. Suprasdamas visų Lietuvos pasipriešinimo okupacijai pajėgų susijungimo būtinumą ir svarbą, 1946 m. balandžio mėn. užmezgė ryšį su Dzūkijoje besiorganizuojančia „A“ apygarda ir buvo paskirtas Pietų Lietuvos Partizanų (PLP) vado pavaduotoju. Vykdydamas tolimesnį partizaninio judėjimo Lietuvoje suvienijimo darbą, birželio mėn. išvyko į Žemaitiją. Žuvo išduotas žygio metu, 1946 m. birželio 12 d. Agurkiškės k., Lukšių vls., Šakių aps. (sužeistas susisprogdino). 1950 m. gruodžio 4 d. LLKS Tarybos Prezidiumo nutarimu Nr. 4 po mirties apdovanotas Laisvės kovos kryžiumi 1 laipsnio (su kardais).

Gavėnas Vitalius-Vampyras (Granitas), g. 1922 m. Ožkasvilių k., Marijampolės vls. ir aps. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, 1940 m. pabaigoje įstojo į pagrindinę organizaciją „Lietuvos apsaugos gvardija“. Turėjo slapyvardį Rambynas. Dirbo organizaciniam štabe. 1941 m. gegužės mėn. pabaigoje, pereinant Vokietijos–Lietuvos sieną, buvo suimtas. Prasidėjus karui, išsilaisvinęs iš kalėjimo, dirbo Vyriausiąjame Lietuvos ginkluotųjų pajėgų štabe, vėliau Aktyvistų fronto štabe. 1942 m. gegužės mėn. perėjo į nelegalią padėtį, turėjo ginklą ir vykdė kovinės organizacijos užduotis. 1944 m. vasarą, užėjus rusams, pradėjo organizuoti partizanų būrius. Kuriant pirmąjį apygardos štabą, buvo paskirtas baudžiamojo skyriaus viršininku. Rugsjūčio mėn. 15 d. paskirtas Vytauto rinktinės vadu. 1946 m. liepos mėn. jam suteiktas jaunesniojo puskarininkio, o po mėnesio – puskarininkio laipsnis. Metų pabaigoj buvo pakeltas į viršilas. Žvejo buvo labai vertinamas, nes visiškai pritarė jo vedamos partizaninės veiklos ir kovos metodams. Buvo negailestingas parsidavėliams ir prijaučiantiems bolševikams. Po nesėkmių rinktinėje 1947 m. rugsjūčio 20 d. nuo pareigų nušalintas ir perkeltas į Žalgirio rinktinę, iš kur spalio mėn. perkeltas į apygardos štabą eiti specialių bei ypatingų pareigų rinktinės vado teisėmis. 1949 m. sausio 15 d. šalia einamų pareigų jam pavesta sutvarkyti Vytauto rinktinėje pašlijusią padėtį. 1949 m. gegužės mėn. iš apygardos štabo, kaip spec. pareigūnas, atleistas ir patvirtintas Vytauto rinktinės vadu. Slapyvardį Vampyras pakeitė į Granitas. Gegužės 5 d. BDPS Prezidiumo aktu jam suteiktas Laisvės kovotojo, partizano leitenanto laipsnis. Žuvo išduotas jo ryšininko ir rėmėjo, saugumo už-

verbuoto agento Plieno 1950 m. kovo 9 d. Vižaidų k. Gižų vls. Vilka-
viškio aps. su kitais dviem rinktinės štabo pareigūnais.

Graudinaitė Lidija, g. 1927 m. Kaune. Žemės ūkio akademijos studentė. 1947 m. rugsėjo mėn. K. Pyplys-Mažytis ją supažindino su V. Šapoka-Valteriu, paskyrusiu ryšininke su O. Šalčiūte-Anuška ir Tauro apygardos partizanais. Pas ją bute Gražinos gatvėje Nr. 40 slėpėsi ir susitikinėjo pagrindininkai ir keitėsi korespondencija. 1948 m. pradžioje buvo suimta ir nuteista 8 m. lagerio.

Jakštavičius Stasys-Katinas (Kauno pogrindyje žinomas kaip **Diedukas**), g. 1912 m. Juodeikių k., Žagarės vls., Šiaulių aps. Vokiečių okupacijos metais tarnavo policijoje. Nuo 1944 m. pabaigos Geležinio Vilko būrio partizanas, būrio, kuopos vadas. Jo vadovaujamas būrys 1946 m. pradžioje įsijungė į Tauro apygardos Žalgirio rinktinę. S. Jakštavičius buvo paskirtas kuopos vadu. 1947 m. pradžioje, įkūrus Birutės rinktinę, paskirtas rinktinės štabo viršininku. Žinomas kaip drąsus, energingas ir sumanus vadas. 1947 m. rugsėjo 21 d., patekęs į pasalą Kauno mieste, buvo suimtas, nuteistas 25 m. lagerio.

Janušaitytė Eugenija-Rasa (Genutė), g. 1918 m. Skaistgirių k., Sintautų vls., Šakių aps. Gyveno Vėdarų k., Barzdų vls., vėliau Šunkarių k., Jankų vls., Šakių aps. Partizanų ryšininke nuo 1946 m. birželio mėn. Palaikė ryšį tarp Tauro apygardos Žalgirio rinktinės štabo ir Vyčio kuopos, taip pat su apygardos vadu Žveju ir Kauno BDPS Prezidiumo nariais. Buvo labai vertinama kaip kvalifikuota, atsargi ir drausminga. Į ją buvo galima kreiptis tik esant labai svarbiam reikalui. Šiaip užveidinti pas ją buvo uždrausta. 1947 m. lapkričio mėn. buvo apdovanota juostele Už Uolumą. 1947 m. gruodžio mėn. 29 d. vykdant užduotį buvo suimta ir, nežiūrint, kad nieko nepripažino, buvo nuteista 10 m. lagerio. 1956 m. balandžio 24 d. iš įkalinimo vietos paleista. Grįžusi į Lietuvą, apsigyveno Kaune. Mirė apie 1973 m.

Jėčys Dominykas-Ažuolis, g. 1896 m. Medžiūnų k., Vabalninko vls., Biržų aps. Lietuvos kariuomenės kapitonas. 1919 m. įstojo į besikuriančią Lietuvos kariuomenę, dalyvavo mūšiuose, pateko į lenkų nelaisvę, žiemą iš jos pabėgo. Bėgdamas nušalo ir gydėsi Kauno karo

ligoninėje. Nušalusias rankų plaštakas visą likusį gyvenimą reikėjo bintuoti. Baigė Karo mokyklos I laidą. Tarnavo XI pėstininkų pulke Alytuje, vėliau Ukmergės aps., Tauragėje, Zarasuose. 1930–1936 m. buvo Utenos II Šaulių rinktinės komendantas. 1936–1940 m. Alytuje XIX rinktinės vado pavaduotojas. 1940 m., Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, buvo paskirtas Lazdijų apskrities komendantu. 1941 m. birželio mėn., vengdamas suėmimo, slapstėsi. Užėjus vokiečiams buvo paskirtas Alytaus apskrities karo komendantu. Vėliau dirbo socialinio aprūpinimo skyriaus vedėju. 1944 m. pavasarį buvo paskirtas gen. P. Plechavičiaus Vietinės rinktinės dalinio vadu Alytuje. Rinktinę išformavus, slapstėsi. Antros Sovietų Sąjungos okupacijos metu, pradėjus miškuose slapstyti vyrams, organizavo partizanų būrius ir jiems vadovavo. 1945 m. gegužės mėn., susikūrus Dzūkų rinktinei, buvo išrinktas jos vadu, o 1946 m. gegužės mėn. – „A“ (vėliau Dainavos) apygardos vadu. Žuvo išduotas štabo bunkeryje Punios šile 1947 m. rugpjūčio 11 d.

Kaulinis Vincas-Miškinis, Utenis, g. 1912 m. Biliūnų k., Vyžuonos vls., Utenos aps. Buvęs Kauno, vėliau Vilniaus policijos vachmistras. Nuo 1946 m. rugpjūčio pabaigos LLA 3-iosios Vytauto apygardos, veikusios Utenos, Zarasų ir Švenčionių apskrityse, Liūto rinktinės vadas, o nuo 1947 m. liepos mėnesio – apygardos vadas. Žuvo išduotas 1949 m. kovo 24 d. Nolėnų k., Utenos vls. su šešiais kovos draugais.

Kauneckas Vytautas, g. 1908 m. Rygoje. Literatas. Mokėjo šešias užsienio kalbas. Slapstėsi nuo kariuomenės. 1947 m. vasarą sutiko dirbti Tauro apygardos organo „Laisvės Žvalgas“ korespondentu. Klausė per radiją žinias iš užsienio anglų ir prancūzų kalbomis, darė santraukas ir perdavinėjo į „Laisvės Žvalgo“ redakciją. 1948 m. pradžioje buvo suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio.

Kaupelis Romualdas, g. 1905 m. Buivydiškių k., Pandėlio vls., Rokiškio aps. Lietuvos kariuomenės kapitonas. Lietuvos kariuomenėje tarnavo nuo 1927 iki 1940 metų. 1933–1940 m. tarnavo ryšių batalione. 1944 m. įstojo į gen. P. Plechavičiaus Vietinę rinktinę. Ją išformavus dirbo plk. Birono štabe adjutantu. Buvo vokiečių suimtas. Užėjus

rusams slapstėsi. 1947 m. vasarą padėjo V. Kauneckui ir A. Kučingiui ruošti medžiagą į „Laisvės Žvalgą“. 1948 m. vasario 11 d. buvo suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio. 1953 m. vasario 12 d. neišlaikęs žiaurių kalinimo sąlygų, lageryje mirė.

Krikščiūnas Jurgis-Rimvydas, g. 1919 m. Gorkyje. Lietuvos kariuomenės atsargos jaunesnysis leitenantas, baigęs Karo mokyklos aspirantūrą. Į partizaninį judėjimą įsijungė 1945 m. pabaigoje. 1946 m. vasarą buvo Mindaugo partizanų grupės vadu Dainavos apygardoje, vėliau žvalgybos skyriaus viršininku, apygardos štabo organizacinio skyriaus viršininku. 1947 m. gegužės 12 d. su Juozu Lukša-Skirmančiu, vykdydamas Tauro apygardos vado Žvejo užduotį, buvo išėjęs į Lenkiją. Liepos mėn. buvo paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku. Antras jo išvykimas per Lenkiją į Vakarus ryšių reikalais buvo organizuotas 1949 m. pavasarį. Laimingai perėjęs sieną, išvykimas į Vakarus buvo užvilktas, dėl to gruodžio 15 d. Šlynakiemio k., Punsko vls., Seinų aps., Rimvydas išduotas žuvo. 1949 m. vasario 16 d. aktu Nr. 4 jam buvo suteiktas Laisvės kovotojų partizanų kapitono laipsnis. 1950 m. pabaigoje LLKS Prezidiumo nutarimu Nr. 5 apdovanotas I laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais), kartu suteikiant Laisvės Kovotojo Karžygio vardą.

Kučingis Antanas-Kalvaitis, g. 1899 m. Veiveriuose. Baigęs mokytojų seminariją, mokytojavo. Pašauktas į kariuomenę stojo į Karo mokyklą, kurią baigęs tarnavo pėstininkų pulke Alytuje. Perkeltas į Kauną tarnavo karo topografijos skyriuje prie generalinio štabo. Nuo 1924 m. šalia karo tarnybos dainavo teatre. 1936 m., suteikus majoro laipsnį, buvo išleistas į atsargą. 1941 m. dalyvavo sukilime. 1947 m. įsijungė į pagrindinį darbą. Dirbo „Laisvės Žvalgo“ korespondentu. Klausė žinių vokiečių ir lenkų kalbomis, darė santraukas ir perdavinėjo į „Laisvės Žvalgo“ redakciją. 1947 m. rudenį, suėmus BDPS vicepirmininką V. Selioką ir kitus prezidiumo narius, sutiko įeiti į prezidiumo sudėtį. Davė sutikimą pasirašyti memorandumą į JTO ir Keturių Užsienio Reikalų Ministrų Tarybai. 1948 m. vasario 10 d. buvo suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio. Į Lietuvą grįžo 1956 m. Apsigyveno Vilniuje, dirbo operos teatre. 1961 m. persikėlė į Kauną. Dainavo muzikiniame teatre, rengė koncertus provincijoje. Mirė 1983 m. Kaune.

Kučingis Algimantas, Kučingio Antano sūnus, g. 1927 m. Kaune. Mokėsi „Aušros“ berniukų gimnazijoje. Nuo 1945 m. slapstėsi. Kartu su R. Kaupeliu klausė žinių iš užsienio, darė suvestines ir perdavinėjo į „Laisvės Žvalgo“ redakciją. 1948 m. vasario 11 d. buvo suimtas ir nuteistas 7 m. lagerio. 1953 m. grįžo į Lietuvą, baigė gimnaziją ir Kauno Politechnikos institutą. Dirbo Lietuvos Tekstilės institute. Apgynė kandidatinę, vėliau daktarinę disertaciją.

Kučinskas Pranas-Apynys, Ainis (Klevas), g. 1918 m. Penkinių dvare Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. 1945 m. pradžioje įsitraukė į partizaninį judėjimą. Prsidėjo prie Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės įkūrimo. Buvo rinktinės ūkio skyriaus viršininkas, vėliau – kuopos vadas. 1946 m. pabaigoje perkeltas į Šarūno rinktinę ir paskirtas rikiuotės skyriaus viršininku, o 1947 m. vasario mėn. – rinktinės vadu. Rugsjūčio mėn., perdavus rinktinę Dainavos apygardai, perkeltas į Tauro apygardoje naujai įkurtą Kęstučio rinktinę ir paskirtas jos vadu. Žuvo išduotas 1947 m. gruodžio mėn. naktį į 26 d. Sardokų k., Vilkaviškio vls.

Lelešius Justinas-Grafas (Krivaitis), g. 1917 m. Navasodų k., Javaravo (vėliau Igliskėlių) vls., Marijampolės aps. 1943 m. baigė Vilkaviškio kunigų seminariją ir buvo paskirtas vikaru į Vištytį, vėliau į Klampučius Vilkaviškio aps. 1945 m. paskirtas į Alvito vls. Lankeliškio parapiją. Metų pabaigoje buvo suimtas ir užverbuotas dirbti saugumui slapyvardžiu Kiškis. Paleistas išėjo į partizanus ir 1946 m. kovo mėn. 1 d. buvo paskirtas Tauro apygardos kapelionu. Apdovanotas juostelėmis Už uolumą ir Už narsumą. Žuvo kartu su penkiais Birutės rinktinės štabo pareigūnais bei partizanais 1947 m. rugsėjo 24 d. štabo bunkeryje prie Veiverių, kurį tardymo metu nurodė suimtas rinktinės štabo viršininkas S. Jakštavičius-Katinas, Diedukas. 1950 m. rugsjūčio 7 d. apdovanotas II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (po mirties).

Lietuvninkas Bronius-Bitininkas, g. 1906 m. Nadrausvės k., Pilviškio vls., Vilkaviškio aps. 1946 m. spalio mėn. sodyboje buvo įrengtas Tauro apygardos štabo bunkeris, kuriame pastoviai slėpėsi apygardos politinės dalies viršininkas A. Vabalas-Gediminas ir apygardos štabo ryšininkas K. Matulevičius-Radvila. Čia buvo spaus-

dinami apygardos dokumentai. Kartkartėmis apsilankydavo Žvejys. 1947 m. sausio 15–16 d. bunkeryje vyko apygardų vadų suvažiavimas, kuriame buvo sutarta atsiriboti nuo J. Markulio-Erelio ir kurti naują BDPS. Lietuvninkienė Marija-Vosilka rūpinosi bunkerio įnamių maitinimu, o Lietuvninko sesuo Marija skalbė rūbus ir atliko ryšininkės vaidmenį. Po suvažiavimo štabas persikėlė į Veiverių vls. Balandžio pabaigoje Lietuvninkas buvo suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio.

Lukša Juozas Albinas-Skirmantas, g. 1921 m. Juodbūdžio k., Veiverių vls., Marijampolės aps. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto architektūros fakulteto studentas. Į partizaninį judėjimą įsitraukė 1945 m. pavasarį. Slapyvardžiai: Juodis – partizanų sąjūdžio organizacinio skyriaus viršininkas; Kazimieras – Vyriausiojo Ginkluotųjų pajėgų štabo (VGPS) Vilniuje adjutantas (1945 m.); Vytis – Geležinio Vilko rinktinės spaudos ir propagandos skyriaus viršininkas, „Laisvės Žvalgo“ redaktorius (1946 m.); Arminas – VGPS adjutantas Tauro apygardoje (1947 m.); Skirmantas – Tauro apygardos Birutės rinktinės vadas, apygardos štabo žvalgybos skyriaus viršininkas (1947 m.); Kęstutis – ekspedicijos į Lenkiją ryšio su užsieniu atkūrimo vadovas (1947 m.); Skrajūnas – Lietuvos partizanų BDPS Prezidiumo pasiuntinys-įgaliotinis Vakaruose (1948–1950 m.); Daumantas – Vakaruose parašytos knygos „Partizanai už geležinės uždangos“ autorius; S. Mykolaitis – grįžęs į Lietuvą, iki žuvimo. 1946 m. pradžioje paskirtas Geležinio Vilko rinktinės spaudos ir propagandos skyriaus viršininku, vasarą – „Laisvės Žvalgo“ redaktoriumi. 1947 m. sausio 12 d. paskirtas naujai įkurtos Birutės rinktinės vadu. Balandžio 27 d. iš pareigų atleistas dėl išvykimo į Lenkiją. Vasario 16 d. buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio, rugpjūčio 15 d. – puskarininkio, o lapkričio 15 d. – viršilos laipsnis. Apdovanotas juostelėmis už uolumą ir narsą. Grįžęs iš Lenkijos, 1947 m. birželio 25 d. toliau ėjo rinktinės vado pareigas, rugpjūčio 20 d. paskirtas apygardos štabo žvalgybos skyriaus viršininku. Metų pabaigoje išvyko į Vakarus kaip BDPS įgaliotinis užsieniui. 1949 m. spalio 14 d. LLKS Prezidiumo aktu Nr. 16 jam suteiktas Laisvės Kovotojo partizano kapitono laipsnis ir paskirtas LLKS Visuomeninės dalies politinio skyriaus viršininku apygardos vado teisėmis ir LLKS atstovu užsieniui. 1950 m. spalio mėn. pradžioje grįžo į Lietuvą ir lapkričio 25 d. buvo paskirtas laikinai eiti Vyriausiojo Ginkluotųjų

Pajėgų štabo žvalgybos skyriaus viršininko pareigas. Gruodžio 31 d. LLKS Prezidiumo nutarimu Nr. 5 apdovanotas 1 laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais), suteikiant Laisvės Kovotojo Karžygio garbės vardą. 1951 m. vasario 16 d. nutarimu Nr. 6 jam suteiktas Laisvės Kovotojo partizano majoro laipsnis. 1951 m. rugpjūčio mėn. atvyko iš Dzūkijos į Geležinio Vilko rinktinę, norėdamas, padedant Tauro apygardos vadovybei, įkurti čia žvalgybos centrą. Žuvo išduotas rugsėjo mėn. naktį iš 4-os į 5-ą d. Veiverių vls. prie Pažerų (Kauno r.).

Lukša Stasys-Juodvarnis (vėliau Tautvydas), g. 1926 m. Juodbūdžio k., Veiverių vls., Marijampolės aps. Nuo 1946 m. pradžios Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanas. 1947 m. paskirtas rinktinės žvalgybos skyriaus viršininku. Rugsėjo 12 d., Kazlų Rūdos miškuose užpuolus kareiviams puskarininkių II laidos mokomąją kuopą, dengdamas partizanų pasitraukimą, žuvo.

Mačys Justinas-Geradaris, g. 1907 m. Skirkiškių k., Barzdų vls., Šakių aps. Partizanų ryšininkas ir rėmėjas. 1947 m. spalio pradžioje jo sodyboje po klėtimi buvo pastatytas bunkeris, kuriame slėpėsi Žvejys ir kiti štabo pareigūnai bei štabo apsaugos būrio partizanai. Bunkeris buvo giliai po žeme su gudriai Žvejo įrengtu įėjimu, kurį pastebėti arba surasti buvo neįmanoma. Metų pabaigoje bunkerį teko palikti dėl jį užliejusio vandens. Iš šio bunkerio 1947 m. gruodžio 15 d. į Vakarus buvo išleisti J. Lukša (Skrajūnas) ir K. Pyplys (Audronis). Bunkeryje buvo atšvestos jų išleistuvės. Iš čia jie pasiėmė ir sukauptą Vakarams paruoštą medžiagą. 1948 m. pradžioje J. Mačys buvo suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio.

Matulevičius Kazys-Radvila. Gimė 1924 m. Vidgirių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Vytauto rinktinės partizanas nuo 1945 m. rudens. 1946 m. pavasarį buvo paskirtas Tauro apygardos štabo ryšininku ypatingiems reikalams. Nuo rudens dirbo štabo politinės dalies skyriuje. Daug prisidėjo prie apygardos laikraščio „Laisvės Žvalgas“ leidimo. 1947 m. birželio 12 d. Kaune, sutarto susitikimo vietoje pateko į pasalą, buvo sužeistas, suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio.

Miškinis Antanas-Kaukas, g. 1905 m. Juknėnų k., Daugų vls., Utenos aps. Poetas. Baigęs VDU universiteto Humanitarinį fakultetą

mokytojavo, dirbo radijuje. Išleido daug poezijos rinkinių. 1944 m., užėjęs rusams, dėstė 5-ojoje mergaičių gimnazijoje Kaune. 1946 m., po susitikimo su iš Vakarų atvykusiu J. Deksniu, įsijungė į pagrindinę veiklą. Bendradarbiavo redaguojant ir leidžiant Tauro apygardos laikraštį „Laisvės Žvalgas“. Vasarą tapo naujai įkurto BDPS Prezidiumo nariu, vyriausiuoju pagrindinės spaudos redaktoriumi. Redagavo ruošiamus siųsti į užsienį dokumentus. 1948 m. vasario mėn. suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio. Mirė 1983 m. Vilniuje.

Pileckis Jonas-Brokas, Šarūnas, g. 1905 m. Puskepurių k., Marijampolės vls. ir aps. Kelių-plentų statybos meistras. Vokiečių okupacijos metais dirbo Marijampolės teatro direktoriumi, vėliau policijos viršininko pavaduotoju. Partizanas nuo 1944 m. rudens. Vienas iš Tauro apygardos kūrėjų ir partizaninio judėjimo organizatorių. Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto (LIK) narys. Nuo 1945 m. rugpjūčio 15 d. – apygardos štabo adjutantas. Čekistams rudenį sunaikinus apygardos štabą, atsitiktinai išlikęs nesuimtas, greitu laiku su Z. Drunga-Šernu, padedant Vytauto rinktinės vadovybei, organizavo naują štabą ir tęsė jo veiklą. Šalia tiesioginių adjutanto pareigų dar buvo paskirtas ūkio skyriaus, komplektavimo ir ginklavimo skyriaus viršininku. Žuvo išduotas 1946 m. spalio 22 d. Viltrakių k., Žvirgždaičių vls., Šakių aps. kartu su Žalgirio rinktinės vadu ir keturiais kovotojais. Po mirties buvo apdovanotas II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi.

Pinkvarta Kazys-Dešinys (pasirašinėjo Dešnys), g. 1919 m. Giniūnų ar Liepaloto k., Prienų vls., Marijampolės aps. Buvęs Lietuvos kariuomenės viršila, vokiečių kariuomenės gretose kovojo Rytų fronte, kelis kartus sužeistas. Vienas iš Geležinio Vilko rinktinės organizatorių ir kūrėjų. 1945 m. rudenį Geležinio Vilko pulko Kęstučio kuopos vadas. 1946 m. vasarą paskirtas rinktinės rikiuotės skyriaus viršininku, o po metų – 53-iosios kuopos vadu. 1948 m. vasario mėn., 53-iają kuopą išformavus, paskirtas 54-osios kuopos vadu, o kuopą performavus į tėvūniją, tėvūnijos vadu. Žuvo išduotas 1949 m. birželio 6 d. Skriptiškių k., Gudelių vls., Prienų aps., pas Kazimierą Janulį. 1950 m. vasarą po mirties apdovanotas II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

Presaitis Zenonas-Padauža, g. 1929 m. Žečkalnio k., Barzdų vls., Šakių aps. 1946 m. pabaigoje buvo Žalgirio rinktinės vado V. Štrimo-Šturmo užverbuotas ryšininku. Palaikė ryšį su Tauro apygardos vadu Žveju ir kuopų vadais. Per jį su Žveju susitikdavo ryšininkai, atvykę iš kitų apygardų. 1948 m. pradžioje buvo suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio.

Radzevičius Vincas-Vaidila gyveno Puskelniuose prie Marijampolės, dirbo elektrinėje buhalteriu. 1945 m. antroje pusėje slėpė Žvejį. Spausdino ir platino Tauro apygardos spaudos organą „Laisvės Žvalgas“. Spalio antroje pusėje Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. buvo suimta daug asmenų, skaičiusių ir platinusių šį laikraštį, kurį jie gaudavo iš V. Radzevičiaus. Vienas jų tardant Radzevičių išdavė. Spalio 20 d. Radzevičius su įkalčiais buvo suimtas ir tardant mirtinai nukankintas.

Seliokas Vincas, g. 1904 m. Gudelių k., Vilkaviškio vls. ir aps. Inžinierius energetikas. Nuo 1923 m. šaulys, nuo 1929 m. ateitininkas. 1923 m. dalyvavo Klaipėdos krašto sukilime. 1941–1944 m. antinacionio LF Suvalkijos centro Marijampolėje vadovas. 1946 m. rugpjūčio mėn. susipažino su Tauro apygardos vadu Žveju ir, šiam pasiūlius, sutiko dalyvauti Lietuvos pogrindžio centrinės vadovybės organizavime. Įkūrus BDPS, 1947 m. birželio mėn. buvo paskirtas Prezidiumo vicepirmininku. Kol bus surastas tinkamas kandidatas į pirmininko vietą, sutiko eiti pirmininko pareigas. Jo butas Maisto 8-2 tapo ryšių ir susitikimų punktu. Verbavo inteligentus į prezidiumo sudėtį, vadovavo ruošiant dokumentus išgabanimui į užsienį, juos pasirašinėjo Gintauto slapyvardžiu. Rinko ir perdavinėjo informacinę medžiagą į „Laisvės Žvalgo“ redakciją. 1947 m. rugsėjo 23 d. buvo suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio. 1953 m. bausmė buvo sumažinta iki 15 metų. 1957 m. rugsėjo mėn. iš lagerio buvo nusiųstas į tremtį, iš kurios 1965 m. paleistas apsigyveno Daugpilyje. 1991 m. grįžo į Lietuvą. Mirė 1997 m. rugpjūčio mėn. Panevėžyje.

Sližytė Stasė-Ašarėlė, g. 1924 m. Traupio mstl., Panevėžio aps. Mokytoja. Baigus gimnaziją, mokėsi Ukmergės mokytojų seminarijoje. Ją baigusi, Vilniuje mokytojavo ir mokėsi Pedagoginiame institute. Nuo 1947 m. birželio mėn. Algimanto apygardos ryšininkė.

Liepos mėn. susipažino su Kauno pagrindininkais V. Šapoka-Valteriu, J. Čeponiū-Vaidevučiu ir kitais. Rugsėjo mėn., vengdama suėmimo, perėjo į nelegalią padėtį. Rudenį, gavusi Algimanto apygardos vado A. Slučkos-Šarūno užduotį susisiekti su Žveju ir perduoti jam laišką, liečiantį bendros vadovybės kūrimą, atvyko į Kauną. Valterio ir Vaidevučio padedama, gruodžio mėn. nuvyko į Pilviškių vls., Skirkiškių k., kur susitiko su Žveju, perdavė jam laišką ir, gavusi atsakymą, grįžo pas Šarūną. Antrą Šarūno laišką perdavė Kaune 25-os kuopos vadui V. Šapokai-Valteriu gruodžio mėn., kad šis nuvežtų jį Žvejui, o pati liko laukti atsakymo. Valteriui sutartu laiku negrįžus, ryžosi pati važiuoti ieškoti Žvejo. Atvykusi į Pilviškių vls., beišskant Žvejo buvo suimta ir 1948 m. birželio mėn. nuteista 10 m. lagerio.

Staneika (Stanevičius) Vytautas-Andrius, Meškis, Oskaras, Stuoga, g. 1913 m. Šiaulių aps. Lietuvos kariuomenės kapitonas. Vokiečių okupacijos metais dirbo Savitarpinėje pagalboje. Už pagrindinę veiklą 1944 m. kovo mėn. buvo vokiečių suimtas ir išvežtas į Štuthof koncentracijos stovyklą. 1945 m. žiemą buvo išvaduetas ir mobilizuotas į rusų armiją. Vežant per Lenkiją, išsoko iš traukinio vagono ir slapstėsi. 1946 m. sausio mėn. perėjo sieną ir atvyko į anglų zoną. 1947 m. gegužės mėn. su J. Deksnium slaptai, Tauro apygardos Vytauto rinktinės 4-os kuopos partizanų padedamas, atvyko į Lietuvą kaip Vakaruose esančios išeivijos atstovas. Naktį į birželio 26 d. partizanų buvo pervestas atgal į Lenkiją ir išvyko į Vakarų. Bendradarbiavo VLAK'o Užsienio delegatūroje. 1953–1956 m. Čikagoje redagavo „Laisvąją Lietuvą“.

Stankevičius Bronius-Žiogelis, g. 1909 m. Stoškų k., Žvirgždaičių vls., Šakių aps. Gyveno Baltrušių k., Barzdų vls., Šakių aps. Partizanų ryšininkas ir rėmėjas. Per J. Mačį palaikė ryšį tarp Žvejo ir O. Šalčiūtės-Anuškos, gyvenančios Kaune. Per jį su Žveju susisieko Žemaitijos partizanų ryšininkė Smala (buvusi Milda). 1948 m. pradžioje buvo suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio.

Stankūnas Juozas-Stonys, g. 1908 m. Mackonių k., Kurklių vls., Ukmergės aps. Prisikėlimo bažnyčios Kaune klebonas, Kauno dekanato dekanas. Priklausė Darbo Jaunimo ir Krikščionių darbininkų

sajungoms, buvo gimnazijos ateitininkų pirmininkas, šaulys, 1941 m. sukilimo savo gimtinėje organizatorius. Vengdamas suėmimo, 1947 m. birželio mėn. pradžioje pradėjo slapstytis. Į pagrindinę veiklą įtraukė E. Akelis, pasiūlydamas parašyti laišką į Vatikaną. Šią užduotį J. Stančūnas atliko puikiai. Be šio laiško, rugsėjo mėn. parašė atsišaukimą į kunigus ir kapelionus, esančius partizanų gretose, ir laišką katalikų dvasininkijai. 1947 m. liepos mėn. tapo BDPS prezidiumo nariu – sekretoriumi, religinės kronikos vedėju, vyr. kapelionu. 1947 m. spalio 2 d. buvo suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio.

Stepulevičius (Stepulis) Vladas-Mindaugas, g. 1903 m. Jenėnų k., Šventažerio vls., Seinų aps. Baigęs Kaune karo mokyklą atsargos karininkas, veterinarijos gydytojas. Nuo 1944 m. vasaros Džūkijos partizanas. A apygardos (vėliau tapusios Dainavos) Veisiejų bataliono Mindaugo grupės vadas. Įkūrus Gedimino rinktinę paskirtas jos vadu, o nuo 1946 m. vasaros – naujai suformuotos Šarūno rinktinės vadu. 1947 m. pradžioje, kaip buvęs kadrinis karininkas, perkeltas darbui į Tauro apygardos štabą. Žuvo išduotas 1947 m. gegužės 18 d. Jenėnų k. Šventažerio vls., Lazdijų aps.

Šalčiūtė Ona-Anuška*, g. 1922 m. Pakumprio k., Prienų vls., Marijampolės aps. [Mokėsi Prienų „Žiburio“ gimnazijoje.] Nuo 1947 m. rudens gyveno Kaune, Gardino 62-1. Mokytoja. Pasipriešime dalyvavo nuo 1945 m. vasaros, bendraudama su vietiniais partizanais. Mokytojavo kaime. 1946 m. vasarą buvo perkelta darbui į Prienų švietimo skyrių. Atvykusi į Kauną, dirbo 16-ojoje amatų mokykloje auklėtoja. Palaikė ryšį su K. Pypliu-Mažyčiu, 25-os kuopos vadu V. Šapoka-Valteriu, ryšininke L. Graudinaite. Įtarimui sumažinti lydėdavo juos į užduotis. Žvejo buvo paskirta centrine jo ryšininke su 25-ąja kuopa. Važiudavo į Barzdų ir Pilviškių vls. pas ryšininkus B. Stankevičių-Žiogelį ir Z. Presaitį-Padaužą susitikimams su Žveju. 1948 m. pradžioje buvo suimta ir nuteista 10 m. lagerio. 1956 m. balandžio mėn. grįžo į Lietuvą.

---

* A. Baltūsis-Žvejys 1947 m. gruodžio pabaigoje rašytame laiške 25-osios kuopos vadui V. Šapokai-Valteriui pažymi: „Ten nunešk taip pat viską, ką gausi nuo Anuškos (Mažyčio simpatijos)“. („Laisvės kovų archyvas“, t. 23, redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1998, p. 131.)

Šapoka Vincas-Valteris, g. 1925 m. Gojelių k., Leliūnų vls., Utenos aps. Baigė Utenos gimnaziją. 1944 m. mokėsi gen. P. Plechavičiaus Vietinės rinktinės karo mokykloje. Nuo 1945 m. veikė nelegaliai. Utenos aps. organizavo ginkluotus būrius. Įstojo į Sakalo rinktinę. Dirbo rinktinės štabe adjutantu, spaudos ir propagandos skyriaus viršininku. 1945 m. vasario mėn. suimtas pabėgo. 1946 m. rudenį atvyko į Kauną, susisiekė su Kauno pogrindžiu ir Birutės rinktinės vadovybe. Dalyvavo partizanų Santakos rinktinės Kaune kūrime, kuri turėjo palaikyti ryšį ir veikti išvien su Aukštaitijoje veikusiais Plieno grupės partizanais, tačiau 1947 m. pradžioje, pakaunėje organizavus Birutės rinktinę, liepos mėn. įsijungė į ją. Rudenį susisiekė su Žveju, iš kurio gavo įsakymą organizuoti Kaune 25-ąją kuopą, kurios vadu ir buvo paskirtas. Gruodžio mėn. susisiekė su Algimanto, Vytauto ir Vyčio apygardomis. Per jį šios apygardos keitėsi korespondencija su Tauro apygarda. 1948 m. sausio mėn. buvo suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio.

Štrimas [Strimas] Vincas-Šturmas, g. 1921 m. Vėdarų k., Barzdų vls., Šakių aps. VDU statybos fakulteto studentas. Nuo 1944 m. rudens Tauro apygardos Stirnos rinktinės partizanas. 1946 m. pavasarį paskirtas Žalgirio rinktinės 55 kuopos vado pavaduotoju, o vasarą 54 kuopos vadu. Spalio mėn. pakeltas į grandinius ir apdovanotas juostele Už Narsumą, lapkričio mėn. paskirtas Karo Lauko Teismo nariu. 1947 m. sausio mėn. pakeltas į puskarininkius, apdovanotas juostele Už Uolumą ir paskirtas Žalgirio rinktinės vadu. Vasario mėn. pakeltas į viršilas. Gruodžio 15 d. lydėjo į užsienį BDPS atstovus J. Lukšą ir K. Pyplį. Grįžo 1948 m. vasario mėn. ir šalia Žalgirio rinktinės vado pareigų balandžio mėn. buvo paskirtas eiti apygardos štabo viršininko pareigas. Daug prisidėjo prie Žalgirio rinktinės stiprinimo ir jos veiklos organizavimo. Žuvo (sužeistas susisprogdino) išduotas 1948 m. balandžio 28 d. Kulčikų k., Barzdų vls., Šakių aps. 1950 m. po mirties apdovanotas Laisvės Kovos Kryžiumi II laipsnio (su kardais).

Taunys Leonas-Kovas, g. 1894 m. Bučiūnų k., Pašvitinio vls., Joniškio aps. Aviacijos kapitonas, karo lakūnas. 1921 m. baigė karo mokyklą. Iki 1925 m. tarnavo DLK Algirdo II pėstininkų pulke, daugiausia kuopos vadu, vėliau, iki 1934 m. – karo aviacijoje. 1926 m. baigė aviacijos karininkų kursus vyresniuoju leitenantu, o 1927 m. –

aukštojo pilotazo mokymą. Karo lakūno vardas jam buvo suteiktas 1928 m. 1930 m. pakeltas kapitonu. 1932–1934 m. – eskadrilės vadas, skraidymų instruktorius. Priklausė organizacijai „Geležinis Vilkas“, dalyvavo ruoštame vyriausiam perversme, už ką 1934 m. lapkričio mėn. buvo paleistas į atsargą. 1936–1940 m. Lietuvos aeroklubo eskadrilės vadas, 1940–1941 m. – Dariaus ir Girėno vardo sklandymo mokyklos viršininkas. Buvo aukštojo pilotazo meistras, virtuiziškai išdarinėjo ore įvairius triukus. 1941–1945 m. dirbo uošvio ūkyje Pasūduonio k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. 1945 m. liepą įsijungė į partizaninį judėjimą, dalyvavo Tauro apygardos įkūrimo. Liepos 19 d. buvo paskirtas apygardos štabo viršininku, o rugpjūčio 15 d. išrinktas susikūrusios Tauro apygardos vadu. Vadovavo apygardos partizanų statuto, drausmės statuto ir kitų dokumentų parengimui, sukūrė pagrindus apygardos ir rinktinių organizacinei struktūrai, nustatė apygardos ir ją sudarančių rinktinių ribas, patvirtino rinktinių vadus, štabų struktūrą ir sudėtį. Rugsėjo 16 d. buvo paskirtas Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto (LIK) pirmininko pirmuoju pavaduotoju. Spalio mėn. susitiko su Kauno pagrindžio vadovais, pavedė įkurti Kauno apskrityje Algimanto apygardą. Panevėžyje susisiekė su Panevėžio pagrindžiu. Spalio 22 d. po išdavystės buvo suimtas. 1946 m. liepos 22 d. Karo tribunolo buvo nuteistas mirties bausme ir lapkričio 18 d. Vilniuje sušaudytas. Apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės medaliu (1928 m.), DLK Gedimino IV laipsnio ordinu ir Plieno sparnų garbės ženklų (1933 m.).

Vabalas Alfonsas-Gediminas, g. 1909 m. Virbalyje. Juridinių mokslų daktaras. Studijavo Prancūzijoje, Sorbonos universitete. Laisvai kalbėjo prancūziškai, vokiškai, rusiškai. Dirbo Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje telegramų agentūros ELTA atstovu Paryžiuje. 1940 m., Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, iš Paryžiaus buvo atšauktas į tėvynę. Vokiečių okupacijos metais dirbo Kaune, suaugusiųjų institute, inspektoriumi. Dalyvavo pagrindinėje veikloje, organizavo Tautos Tarybos užsienio reikalų skyrių. 1944 m. užėjus rusams, kurį laiką dirbo Teisingumo komisariate Vilniuje. 1945 m. persikėlė į Kauną. Dirbo Energetinės valdybos amatų mokyklos direktoriumi ir dėstė suaugusiųjų progimnazijoje. 1946 m. pavasarį buvo pakviestas docentu į Kauno universitetą dėstyti prancūzų kalbos, tačiau prasi-

dėjus persekiojimui, siekiant užverbuoti saugumo agentu, birželio mėn. išėjo į partizanus. Dirbo Tauro apygardos štabe. 1946 m. rugsėjo 1 d. paskirtas apygardos štabo politinės dalies viršininku. Nuo rugpjūčio 15 d. ėjo apygardos laikraščio „Laisvės Žvalgas“ redaktoriaus ir Karo Lauko Teismo pirmininko pareigas. Gruodžio 24 d. apdovanotas juostele Už Uolumą. 1947 m. birželio mėn., susidarius štabe įtemptai padėčiai, iš pareigų buvo atleistas su teise išvykti iš apygardos teritorijos ribų. Aktyviai prisidėjo prie naujo BDPS kūrimo, buvo jo prezidiumo nariu. Vertė į prancūzų kalbą dokumentus, ruošiamus išgabenti į Vakarų. 1948 m. birželio mėn. buvusi partizanų rėmėja iš Rokelių k., užverbuota saugumo, pranešė, kad Armališkių kaime Aukštosios Panemunės vls., pas Varanavičių ir Petraškevičių lankosi partizanai. Kaime buvo išstatytos pasalos. Birželio 25 d. sužinota, kad į kaimą atvyko 4 partizanai, tarp kurių yra didelis viršininkas ir vadas. 26 d. 2 val. Varanavičiaus ir Petraškevičiaus sodybos buvo apsuptos. Slėpęsis pas Varanavičių Gediminas, bandydamas pasitraukti, buvo sužeistas į koją. Atsišaudydamas bėgo toliau, kol iš automato jį nušovė persekiotojas. Pas žuvusį rastas suplėšytas Lietuvos žemėlapis ir „Parabelis“ su 8 šoviniais. Agentei Bronei už išdavystę buvo išmokėta 400 rublių premija.

Vabalaitė-Jonytienė Stefanija, g. 1902 m. Daugėlaičių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps. Baigusi 4 gimnazijos klases. Gyveno Kaune, Baritonų 3-5. Buvo ryšininkė tarp Alfonso Vabalo-Gedimino, BDPS prezidiumo narių ir Žvejo. 1948 m. pradžioje buvo suimta ir nuteista 10 m. lagerio.

Valiukėnas Jonas, g. 1929 m. Kaune. Baigęs 8 gimnazijos klases. Nuo 1947 m. pavasario V. Šapokos-Valterio ryšininkas. Jo butas, Raudonosios armijos (buvęs Savanorių) prospektas 223-1, buvo ryšių ir partizanų ryšininkų susitikimo punktas. 1948 m. pradžioje buvo suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio. 1958 m. sausio mėn. iš įkalinimo vietos paleistas.

Zaskevičius Algimantas-Šalna, Tautvaiša, Narimantas, g. 1917 m. Selišče, Ašmenos aps. Baigęs gimnaziją įstojo į Karo mokyklą, kurią baigęs 1939 m. gavo atsargos jaunesniojo leitenanto

laipsnį. Vokiečiams užpuolus Lenkiją, buvo internuotų lenkų kareivių lagerio adjutantas Kulautuvoje. Mokėjo prancūzų, vokiečių, lenkų ir rusų kalbas. Buvo labai gabus mokslui ir geras sportininkas. 1942 m. baigė Vilniaus universiteto Filologijos fakultetą. Rudenį įstojo į LLA organizaciją Utenoje. Buvo paskirtas ginklavimosi skyriaus viršininku, vėliau apskrities štabo vadu. 1943 m. rugsėjo mėn. persikėlė į Vilnių ir buvo paskirtas LLA vyriausiojo štabo agitacijos ir propagandos skyriaus viršininku. Redagavo ir leido LLA štabo organą „Karinė ir politinė apžvalga“. 1944 m., užėjus rusams, Raseinių apskrityje organizavo partizaninį judėjimą, prisidėjo prie Kęstučio apygardos kūrimo. 1945 m. gegužės mėn. buvo paskirtas Vėgėlės (vėliau Žebenkšties) rinktinės štabo agitacijos ir propagandos skyriaus viršininku. 1946 m. rugsėjo mėn. išvažiavo į Vilnių ir įsijungė į J. Markulio-Erelio vadovaujamo BDPS veiklą, tapo komiteto nariu. Dirbo Generaliniame Kariniame Štabe (GKŠ) 2-ojo (žvalgybos) skyriaus viršininku, vėliau Vyriausiajame Ginkluotųjų pajėgų štabe (VGPS). Išaiškėjęs Erelio provokacinei veiklai, 1947 m. sausio mėn. atvyko į Tauro apygardą ir buvo paskirtas apygardos vado pavaduotoju. Buvo numatyta jį su J. Krikščiūnu-Rimvydu išsiųsti į Vakarus. Kovo 11 d. Kaune buvo suimtas. Tardymo metu daug išdavė. Susirgo šizofrenija. Pasveikęs buvo užverbuotas MGB agentu-smogiku, slapyvardžiais Bagdonas, Benamis. Dirbdamas priešui pasižymėjo drąsa, ryžtingumu, išradingumu, ištverme ir šaltakraujiškumu. Jo dėka čekistams pavyko įvairiose Lietuvos vietose sunaikinti daug partizanų grupių, apygardų ir rinktinių štabų, atvykusių iš užsienio žvalgybos agentų, partizanų ryšininkų ir rėmėjų. Padėjo saugumui ardyti lietuvių organizacijas užsienyje. Vadovavo smogikų būriui suimant iš Vakarų atsiųstą J. Deksnio žvalgų grupę. Už išdavystės nuopelnus buvo ne kartą MGB apdovanotas. 1950 m. LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo apdovanotas garbės raštu. 1965 m. gegužės mėn. LTSR Prezidiumo įsaku išimties tvarka nuo baudžiamosios atsakomybės buvo atleistas.

Žaldaris Pranas-Šapalas, g. 1918 m. Skardupių k., Marijampolės vls. ir aps. Kalvis. 1939–1940 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Tauro apygardos Vytauto rinktinės 1 kuopos partizanas, nuo 1947 m. gegužės 10 d. Liepos 15 d. perkeltas į apygardos štabo

apsaugos specialią 24 kuopą ir paskirtas būrio vadu. Pasižymėjo drąsa. Žuvo išdavus 1948 m. vasario 1 d. kartu su apygardos vadu Žveju Gulbiniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.

Žulynaitė Marijona-Jūratė, g. 1928 m. Marvelės k., Garliavos vls., Kauno aps. Baigusi 4 gimnazijos klases. Nuo 1947 m. pradžios palaikė ryšius su partizanais. Savo namuose organizavo ryšių punktą ir palaikė ryšį tarp Kęstučio ir Tauro apygardų. Buvo paskirta centrine Kęstučio apygardos ryšininke. 1947 m. rugpjūčio 23–25 d. pas ją namuose įvyko Tauro apygardos vado Žvejo ir Žemaitijos partizanų įgaliotinio Žygimanto pasitarimas. Suėmus S. Jakštavičių-Katiną, bijodama, kad gali būti jo išduota, pradėjo slapstyti. 1948 m. gegužės mėn. buvo išvežti į Sibirą Jūratės tėvai. Su partizanais palaikė ryšius ir slapstydamosi. 1948 m. liepos 26 d., vykdant užduotį, Šiauliuose buvo suimta ir nuteista 25 m. lagerio. 1956 m. vasarą iš įkalinimo vietos buvo paleista.¹

---

¹ Bonifacas Ulevičius, „Pavardžių – slapyvardžių rodyklė“, in: *Laisvės kovų archyvas*, t. 23, redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1997, p. 163–190.

Vytautas Jakelaitis

Tai kas tu toks, Antanai Miškini?

(Ištraukos)

1947 m. rudenį suimamas V. Seliokas, tuoj pat E. Akelis ir kun. J. Stankūnas. Tačiau prezidiumas veikia toliau, jam vadovauti imasi J. Boruta. 1948 m. sausio 24 d. suimamos ryšininkės. Pas centro ryšininkę mokytoją O. Šalčiūtę kratos metu surastas visas archyvas – 37 pavadinimų įvairūs dokumentai: 1948 m. sausio 6 d. laišakai su memorandumo Vatikanui (!) nuorašais, memorandumo Keturių valstybių užsienio reikalų ministrų tarybai (!) nuorašai, susirašinėjimas tarp apygardos vado ir būrių (raportai, įsakymai, padėkos), keli pagrindinio laikraščio „Laisvės žvalgas“ egzemplioriai. Tai buvo didžioji dalis daiktinių įrodymų iš 51, esančio šioje byloje, tiksliau – tų įrodymų sąrašo, nes pačių dokumentų dabar byloje nerasime. Beje, nėra ir grožinės literatūros dalykų. Suimant A. Miškinį, kratos metu buvo paimtas jo laišku ir šiaip susirašinėjimo paketas (iš viso 45 lapai), bet kadangi tie popieriai neturėjo operatyvinio intereso, tai sunaikinti „putiom sžiganija“, apie tai surašytas aktas.

Byloje randame svarbų atpažinimo aktą: 1948 m. vasario 3 d. S. Jakštavičius atpažino Žvejo lavoną Lietuvos kariuomenės pulkininko uniforma. Kartu su juo žuvo majoras J. Balsys (Dobilas) ir dar vienas eilinis partizanas – Šapalas. Šituos du atpažino Z. Preisaitis. Visi jie mėnesį slėpėsi Šakių apskrities Barzdų valsčiuje, Skirkiškių kaime, ūkininko J. Mačio sodybos bunkeryje. Žvejas dar turėjo savo štabo bunkerį M. Baltušaičio sodyboje. Atpažįstant lavonus dar dalyvavo suimtieji Katinas [Stasys Jakštavičius] iš Birutės rinktinės, Viesulas iš Tauro [didelė tikimybė, kad tai Jonas Valaitis] ir Padauža. Prasidėjo naujas tragiškas suėmimų ratas BDPS saulėleidyje.

Vėliau byloje liudininku pasirodo Akiniuočio pravardė – dar ne slapyvardis ir ne pavardė. Paskui kažkas prasitaria, kad tas Akiniuotis gyvena Donelaičio gatvėje, name Nr. 19, kad pas jį lankydavosi ryšininkės. Taip įkliūva V. Bazilevičius, tuoj po jo, vasario 10 d., – A. Miškinis, dar kitą dieną – A. Kučingis, o dar po dienos, jau pakartotinės kratos metu, jo namuose randa sūnų Algimantą ir R. Kaupelį. Tuo pat metu suimamas V. Kauneckas, J. Boruta. Taigi šiems suėmimams gerai pasiruošta, siūlai greitai susivijo į kamuolį – beveik visas BDPS prezidiumas susemtas iš karto. Laisvėje liko tik A. Vabalas (Gediminas), jis žuvo 1948 m. <...>

Antaną Miškinį suėmė po vidurnakčio, o septintą valandą ryto jau pradėjo tardyti. Jį kaltino nuo 1943 metų buvus Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos nariu, rašius į pagrindinį laikraštį „Laisvės kovotojas“. Į šią organizaciją poetą įtraukė teisininkas I. Kurkietis, 1944 m. vokiečių suimtas, įkalintas Štuthofio koncentracijos stovykloje, ten ir žuvęs. Vienas tos sąjungos vadovų buvo J. Deksnys, vėliau pasivadinęs Hektoru ir iš užsienio grįžęs į Lietuvą dirbti pogrindyje. Štai byloje randame, kad tardytojas Kaplanas klausia A. Miškinį: „Negi jūs nebuvote susitikę su Jonu Deksnium po 1944 metų?“ Toks klausimas jau aiškiai rodo, kad tardytojas gerai informuotas. Taip, 1945 m. A. Miškinis susitiko su nelegaliai atvažiavusiu J. Deksnium, kuris atstovavo Vyriausiajam Lietuvos Išlaisvinimo Komitetui, susikūrusiam Vokietijoje. J. Deksnys A. Miškiniui liepęs rūpintis šnipinėjimu, gauti radijo siųstuvą, o su juo palaikyti ryšį per brolių Juozą Deksnį. A. Miškinis atsisakęs vykdyti tokias užduotis, todėl kartą Juozas jį baręs. 1947 m. gegužės mėnesį V. Seliokas per V. Bazilevičių jį užverbavęs ir padaręs BDPS prezidiumo nariu, spaudos skyriaus vyriausioju redaktoriumi. Nuo 1947 metų vasaros A. Miškinis su V. Bazilevičium redagavę pagrindinį laikraštį „Laisvės žvalgas“, užsienio radijo pranešimus. Tą pačią vasarą A. Miškinis užverbavęs A. Kučingį ir iš jo keturis kartus gavęs užsienio radijo laidų pranešimus, kuriuos suredaguodavęs (kai kur tardymo protokoluose rašoma – otkorektiroval) ir atiduodavęs V. Bazilevičiui, o tas per ryšininkę – į Tauro apygardą Žvejui spausdinti. Viename protokole yra žinia, kad O. Šalčiūtė atnešusi kelis to laikraščio egzempliorius V. Bazilevičiui (V. Bazilevičius sako niekadoms nematęs to laikraščio), tačiau niekur nėra užprotoko-

luota, kad tą savo „redaguojamą“ laikraštį kada nors matė ir pats vyr. redaktorius. 1947 m. pabaigoje jis kartu su V. Bazilevičium ir J. Boruta redagavęs memorandumą SNO (kitur rašoma – Keturių valstybių užsienio reikalų ministrų tarybai Paryžiuje), kurio pirminį tekstą parašęs ir atsiuntęs E. Akelis. A. Miškinis pasirašęs Kauko slapyvardžiu, V. Bazilevičius – Taučium, J. Boruta – Linoniu, o A. Miškinis dar užrašęs A. Kučingį slapyvardžiu Kalvaitis. Vėliau jis apie tai pasakė pačiam A. Kučingiui, tas sutikęs. Tada šitą memorandumą jie pasiuntę Žvejui, o tas įpareigojęs Skirmantą – J. Lukšą pereiti sieną ir įteikti dokumentus adresatams.

1948 m. vasario 25 d. šitie kaltinimai A. Miškinui buvo pateikti oficialiai, remiantis RTFSR Baudžiamojo kodekso liūdnei pagarsėjusiais 58-1a, 58-II straipsniais. Tačiau tardymas tęsėsi toliau. Ypač sunku poetui buvo kovo ir balandžio mėnesiais, kai tardytojai pasikeisdami vertė jį prisipažinti per J. Deksnį turėjus ryšių su užsieniu. <...>

Tardymas buvo varginantis ir tęsėsi beveik keturis mėnesius. Bemiegės naktys, grubus elgesys, mušimas. Visiškas fizinis išsekimas. Taip pasirašomi bet kokie protokolai, apkalbami pažįstami, įrodomi nebūti dalykai. Visa tai kruopščiai įforminama apklausos protokoluose, akistatose ir kituose procesiniuose dokumentuose. Pabaigoje surašoma kaltinamoji išvada, kurią patvirtina atsakingi saugumo ir prokuratūros pareigūnai.

Kaltinamoji išvada A. Miškinio ir jo likimo draugų baudžiamojoje byloje surašyta trisdešimt devyniuose mašinraščio puslapiuose. Čia nurodyta, kuo konkrečiai kiekvienas kaltinamas, kokiais įrodymais paremtas kaltinimas. Atrodo, bylą galima perduoti teismui. Tačiau šitai nedaroma. Saugumo tardytojas rašo, kad bylą reikia perduoti nagrinėti „Ypatingam pasitarimui prie TSRS valstybės saugumo ministro“, t. y. neteisėtam organui. Dabartinė bylų peržiūrėjimo praktika rodo, kad taip buvo daroma visada, kai byloje trūkdavo kaltės įrodymų arba jie būdavo suklastoti. Tokių bylų teisme nebuvo galima nagrinėti. <...>

Jei susėstų dabar visi dvidešimt keturi šios tragedijos veikėjai, pamatytume čia įžymius ano meto inteligentus, mokytojus, Nepriklausomos Lietuvos kariškius, tarnautojus, darbininkus, ūkininkus ir net porą gimnazistų. Tarpusavyje pažįstami vos keletas. Vieni jų žuvo katorgoje, kiti mirė Lietuvoje, keli tebėra gyvi. Galime visaip manyti

apie jų kovą ir jos motyvus, įvairiai vertinti nuopelnus, kurie kadaise atrodė baisūs nusikaltimai, bet visi jie buvo tenai, bendrame pasipriešinimo sąjūdyje, o jeigu kurie jam ir nepriklausė, tai vis tiek buvo rezistencijos dalyviai ir kovotojai.¹

---

¹ Vytautas Jakelaitis, „Tai kas tu toks, Antanai Miškini?“, in: *Pergalė*, 1990, nr. 4, p. 151–167, https://www.uvb.lt/senasis/miskinis/apie_miskini/tai_kas_tu_toks.htm.

Rūta Trimoniėnė

LGGRTC dokumentai (7)

Duomenys apie 1948 m. kovo 17 d. Prienų aps. Prienų vls. Čiudiškių k. kautynėse žuvusius Tauro apygardos štabo žvalgybos skyriaus viršininką ir Geležinio Vilko rinktinės vadą K. A. Varkalą-*Daumantą* ir šios rinktinės 52-osios kuopos 1-ojo būrio vadą
V. Jundilą-*Jaunutį*

1948 m. kovo 17 d. Prienų aps. Prienų vls. Čiudiškių k. (dabar – Prienų r. sav.), prie gyventojų P. Mačiūtos namo, MGB Prienų vls. poskyrio karinė operatyvinė grupė susidūrė su šešiais Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 52-osios (buvusios 3-iosios) kuopos partizanais. Per susišaudymą žuvo Tauro apygardos štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas ir Geležinio Vilko rinktinės vadas K. A. Varkala-Daumantas, rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Zigmas Juška-Pjūklas, Zigmantas (g. 1923 m.), 52-osios kuopos 1-ojo būrio vadas V. Jundila-Jaunutis, partizanai Kazys Antanas Gudauskas-Vaidila (g. 1916 09 20), Antanas Pranka-Vytautas (g. 1925 12 21) ir Vytautas Antanas Žemaitis-Saulius (g. 1927 07 09).

Kazys Algirdas Varkala-*Žaliukas, Daumantas*
1924 08 01–1948 03 17

Kazys Algirdas Varkala gimė 1924 m. rugpjūčio 1 d. Marijampolės aps. Klebiškio vls. Prienų parapijos Valengiškių k. Lietuvos savanorio Kazio (Kazimiero) Varkalos ir Kastės (Konstancijos) Melnykaitės-Varkalienės šeimoje. Gyveno Marijampolės aps. Prienų vls. Šaltupio k.,

kur tėvai turėjo 10 ha žemės. Kartu augo 5 seserys: Konstancija Kazimiera (g. 1926 m.), Janina (g. 1927 m.), Danutė (g. 1931 m.), Aldona (g. 1939 m.), Birutė (g. 1943 m.) ir brolis Vytautas (g. 1938 m.). Brolis Jonas gimė 1951 m.

K. A. Varkala baigė keturis Išlaužo, penktą ir šeštą Garliavos pradžios mokyklos skyrius. Nuo 1938 m. mokėsi Prienų „Žiburio“ gimnazijoje, kurią baigė 1944 m. gegužės 15 d. Kartu 1944 m. vasario 16–gegužės 15 d. mokėsi Lietuvos vietinės rinktinės Marijampolės karininkų mokykloje.

Tai buvo gabus jaunuolis: gražiai piešė ir kūrė eilėraščius. Šie gabumai pravertė ateityje: tapęs laisvės kovotoju, rūpinosi partizanų spauda, rinko partizanišką tautosaką, užrašinėjo partizanų pasakojimus, taip pat fiksavo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės žygius ir darbus. Surinktą ir susistemintą medžiagą perdavė į Vakarų vyks-tančiam artimam kovos draugui Juozui Albinui Lukšai-*Skirmantui*, *Skrajūnui*. Vėliau ši autentiška medžiaga buvo išspausdinta Juozo *Daumanto* knygoje „Partizanai“.

1944 m. rugsėjį Rytprūsiuose dar tebegriaudžiant patrankoms, pas Marijampolės aps. Prienų vls. Dūmiškių k. gyventoją Urbanavičių susirinko keli vyrai: Vincas Senavaitis, K. A. Varkala, Kazimieras Juočys, šeimininko sūnūs Kazimieras ir Vytautas. Apsvarstę padėtį, 1944 m. spalio 12 d. jie įkūrė Geležinio Vilko pulką, kuriam vadovavo Vincas Senavaitis-*Žaliavelnis*. Vėliau šis pulkas buvo pertvarkytas į 8-ąją kuopą, o dar vėliau – į Geležinio Vilko rinktinę.

1945 m. rugsėjo 13 d. K. A. Varkala-*Žaliukas* buvo paskirtas Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado ltn. Juozo Stravinsko-*Žiedo* pavaduotoju, o tą pačių metų spalio 30 d. rinktinės vado *Žiedo* įsakymu Nr. 1 – rinktinės *Žvalgybos*, spaudos ir propagandos skyriaus viršininku.

1946 m. pavasarį kartu su bendražygiais J. Stravinsku, Juozu Albinu Lukša-*Vyčiu* ir Stasiu Lukša-*Juodvarniu* pradėjo leisti laikraštėlį „Kovos keliu“, kuris balandžio mėn. tapo apygardos leidiniu.

Po 1946 m. birželio 1 d. Geležinio Vilko rinktinės įsakymu Nr. 13 K. A. Varkala-*Žaliukas* pasirašė kaip rinktinės vado pavaduotojas. Po kelių dienų, birželio 7 d., žuvus rinktinės vadui J. Stravinskiui-*Žiedui*, K. A. Varkala perėmė vadovavimą rinktinei, tačiau ir toliau po

dokumentais pasirašydavo kaip rinktinės vado pavaduotojas. Tų pačių metų rugsėjo 10 d. po Geležinio Vilko rinktinės įsakymu Nr. 15 jau pasirašė kaip rinktinės vadas ir jai vadovavo beveik dvejus metus.

K. A. Varkala buvo sumanus vadas, patikimas kovos draugas. Stiprino rinktinės narių drausmę, nepraleisdavo progos priminti, kad partizanai būtų mandagūs su gyventojais ir dėkingi rėmėjams. „Visada padėkok ir neprieštarauk, partizane, – sakydavo jis. – Ką žmogus turi, tuo pavalgydina, už tai jam ačiū. O jei neturi, būk dėkingas už šilumą.“ Vadovaudamas rinktinei leido įsakymus, kuriuose daug dėmesio buvo skiriama žvalgybai, okupantų vykdomų nusikaltimų (sodybų deginimas, žmonių kankinimai ir žudymai, moterų prievartavimai, vagystės, civilių gyventojų suėmimai ir ištrėmimai) fiksavimui ir nusikaltėlių įvardijimui, eilinių partizanų supažindinimui su apygardos vado įsakymais ir jų vykdymu, taip pat išsamiems kautynių aprašymams, išryškinant jų pranašumus ir trūkumus, kad būtų padarytos teisingos išvados. Įsakymuose nurodoma, kaip partizanams elgtis esamomis sąlygomis, kaip kovoti su alkoholio vartojimu, be teismo sprendimo neleista vykdyti jokių bausmių civiliams gyventojams. K. A. Varkala niekada neužmiršdavo pasveikinti visus savo rinktinės kovotojus nepriklausomos Lietuvos valstybės ir religinių švenčių proga.

1946 m. lapkričio 29 d. Tauro apygardos Vytauto rinktinės vado Vitaliaus Gavėno-*Vampyro* įsakymu Nr. 25 K. A. Varkalai pareikšta padėka Laisvės kovotojų karinės šventės proga. 1947 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 8 jis pakeitė savo slapyvardį į *Daumantą*, o sausio 15 d. dalyvavo Lietuvos kovotojų už laisvę atstovų suvažiavime, kuriame buvo svarstomi centralizacijos ir vyriausiosios vadovybės, BDPS ir VGPŠ reorganizacijos, ryšių su užsieniu atkūrimo klausimai, išklaustas raportas apie Vilniaus universiteto profesoriaus BDPS nario J. A. Markulio-*Erelio* (saugumo agento Ažuolo) išdavystes ir provokacijas, dėl ko jis buvo izoliuotas „nuo bet kokios konspiracinės veiklos“.

1947 m. gruodžio 8 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsisio-*Žvejo* įsakymu Nr. 48 K. A. Varkalai-*Daumantui* pareikšti tarnybiniai pagyrimai už dalyvavimą kautynėse su NKVD kareiviais 1945 m. Prienų šile ir kautynėse 1945 m. balandžio 10 d. Šilavoto vls. Ingavangio k. Tų pačių metų gruodžio 10 d. įsakymu Nr. 49 jam pareikšti tarnybiniai pagyrimai už dalyvavimą kautynėse su NKVD ka-

reiviais 1945 m. balandžio 13 d. Gudelių vls. Budninkų k. ir kautynėse 1945 m. birželio 11 d. Šilavoto vls. Degimų miške, o gruodžio 15 d. įsakymu Nr. 50 – tarnybiniai pagyrimai už 1945 m. lapkričio 17 d. dalyvavimą puolant Šilavoto vls. milicijos punktą ir už 1947 m. balandžio 24 d. dalyvavimą kautynėse Šilavoto vls. Žemaitkiemio k.

K. A. Varkala taip pat ėjo ir Tauro apygardos štabo Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas.

Laisvės kovą rėmė visa Varkalų šeima. Jų sodyboje Šaltupio k. buvo iškastos net keturios slėptuvės: po namu, daržine ir malkine. Dar kelias slėptuves partizanai buvo įsirengę netoli sodybos. Jose dažnai lankėsi ne tik eiliniai laisvės kovotojai, bet ir rinktinės štabo nariai – S. Lukša-*Juodvarnis*, K. Juočys-*Šatas*, Antanas Gudynas-*Speigas*, pats K. A. Varkala ir kiti. Vienoje slėptuvių pabuvo ir išdavikas J. A. Markulis. Patyrę jo dvideiškumą, sodybą paliko ne tik laisvės kovotojai, bet ir jos gyventojai. Laimėi, štabo slėptuvės išdavikas neišsiaiškino.

1997 m. gruodžio 22 d. K. A. Varkalai pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos Prezidento 1998 m. gegužės 19 d. dekretu jis apdovanotas Vyčio Kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didysis kryžius), Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1999 m. gegužės 17 d. įsakymu jam suteiktas majoro laipsnis (po mirties).

PAGRINDAS: Lietuvos ypatingasis archyvas (LYA): f. K-1, ap. 58, b. P-9481; Lietuvos centrinis valstybės archyvas, f. R-743, ap. 2, b. 3385, l. 18–19; f. 1755, ap. 4, b. 1305, l. 1, 2, 4; Lietuvos valstybės istorijos archyvo pažyma 2009-04-10 Nr. (P1-2555) P2-2737; Antanina Garmutė, *Išėjo broliai*, Kaunas, 1990, p. 58, 87, 118, 131–141; Antanina Garmutė, *Motinėle, auginai*, Kaunas, 1993, p. 26–37; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 197, 220; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 71, 106, 119, 133–134, 166, 173, 479; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Išlark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 106, 126, 132, 251, 333; *Žymiausių Prienų krašto žmonių, svarbių istorijos datų ir kultūros įvykių Kalendorius*, Prienų krašto muziejus, 1999, p. 12, 13; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 282, 287, 324; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 19, 27, 99–100, 122–125, 143–144, 163, 175–176, 180, 206–208, 232–234, 274, 276, 283–284, 312, 317–319, 321, 454, 558; *Lietuvos gyventojų genocidas 1944–1947, K–S*, t. 2, 2 knyga, Vilnius: LGRTC, 2002, p. 156; *Pietų Lietuvos parti-*

zanų sritis, *Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 134: LYA, f. K-1, ap. 3, b. 1418, l. 44–45; b. 1420, l. 99; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda...*, p. 312, 486, 492, 494, 526, 533, 558; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1948, N–Ž*, t. 3, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2009, p. 654; *Gėlupis*, 1989 10 27, Z. Koncevičius, „Geležinio Vilko rinktinės vadas“; *Gėlupis*, 1992, Nr. 9, A. Garmutė, „Arai kilo iš Šaltupio“; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD MME skyrius: Byla 10.38 „Įamžinimo paminklais administravimo dokumentai“, 2004 m. ir 2009 m.; Atminimo programų skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.

Vytautas Jundilas-Juodvarnis, Jaunutis

1922 09 24–1948 03 17

Vytautas Jundilas gimė 1922 m. rugsėjo 24 d. Antano Jundilo ir Onos Šalčiūtės-Jundilienės šeimoje Marijampolės aps. Klebiškio vls. Gražučių k. Ten ir gyveno. Prasidėjus sovietų reokupacijai tėvų sodyboje buvo įrengtas partizanų bunkeris. Į partizaninę kovą įsijungė visa šeima.

Nuo 1945 m. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininkas. Nuo 1947 m. vasario 5 d. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 3-iosios kuopos 1-ojo būrio partizanas, kulkosvaidininkas. 1947 m. gruodžio 15 d. V. Jundilas lydėjo J. A. Lukšą-*Skrajūną* ir K. A. Pyplių-*Audronį* iki pasienio. Grįžus buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės 52-osios kuopos 1-ojo būrio vadu, jam suteiktas puskarininkio laipsnis.

Tėvas Antanas Jundilas nuo 1944 m. liepos mėn. tapo partizanų ryšininku. Suimtas 1944 m. gruodžio 31 d. Išvežtas į lagerį – Vorkuta (Komija), kur mirė 1946 m. sausio 31 d.

Brolis Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 52-osios kuopos 2-ojo būrio partizanas Antanas Jundilas-*Naras* žuvo 1949 m. vasario 3 d. Kauno aps. Garliavos vls. Garančiškės k.

Sesuo Anastazija Jundilaitė 1944–1948 m. ir sesuo Izabelė Aleksandra Jundilaitė-Šarkienė 1945–1952 m. buvo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininkės. Išsislapstė.

2000 m. sausio 17 d. V. Jundilui pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

Žuvusių partizanų palaikai niekinti Prienų turgaus aikštėje, vėliau užkasti Prienų m. Prienų šilo pakraštyje (vieta Prienų m. prie Kauno–Alytaus / Prienų–Marijampolės kelių sankryžos).

1989 m. spalio 23 d. partizanų žuvimo vietoje buvo atidengtas kryžius. 2009 m. šalia buvo pastatytas tipinis atminimo ženklas (aut. dizaineris Romas Navickas).

K. A. Varkalos atminimas įamžintas jo gimtoje sodyboje (Prienų r. Išlaužo sen. Šaltupio k.) 1991 m. pastatytame paminkliniame akmenyje, Prienų Kristaus Apsireiškimo bažnyčios šventoriuje 1990 m. pastatytame kryžiuje (aut. Samsanavičius) ir Prienų „Žiburio“ gimnazijos kieme 2020 m. rugsėjo 11 d. atidengtame paminkle (aut. architektai Algis Vyšniūnas ir Robertas Bardauskas) 1941, 1944–1952 m. už Lietuvos laisvę žuvusiems Prienų „Žiburio“ gimnazijos mokiniams atminti.

V. Jundilo, jo tėvo ir brolio atminimas įamžintas jų gimtoje sodyboje (Prienų r. Išlaužo sen. Gražučių k.) 1989 m. pastatytame paminkliniame ansamblyje.

PAGRINDAS: Lietuvos ypatingasis archyvas (LYA): f. K-1, ap. 58, b. P-9481; Lietuvos centrinis valstybės archyvas, f. R-743, ap. 2, b. 3385, l. 18–19; f. 1755, ap. 4, b. 1305, l. 1, 2, 4; Lietuvos valstybės istorijos archyvo pažyma 2009-04-10 Nr. (P1-2555) P2-2737; Antanina Garmutė, *Išėjo broliai*, Kaunas, 1990, p. 58, 87, 118, 131–141; Antanina Garmutė, *Motinėle, auginai*, Kaunas, 1993, p. 26–37; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 197, 220; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 71, 106, 119, 133–134, 166, 173, 479; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Ištark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 106, 126, 132, 251, 333; *Žymiausių Prienų krašto žmonių, svarbių istorijos datų ir kultūros įvykių Kalendorius*, Prienų krašto muziejus, 1999, p. 12, 13; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 282, 287, 324; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 19, 27, 99–100, 122–125, 143–144, 163, 175–176, 180, 206–208, 232–234, 274, 276, 283–284, 312, 317–319, 321, 454, 558; *Lietuvos gyventojų genocidas 1944–1947*, K–S, t. 2, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2002, p. 156; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 134; LYA, f. K-1, ap. 3, b. 1418, l. 44–45; b. 1420, l. 99; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda...*, p. 312, 486, 492, 494, 526, 533, 558; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1948*, N–Ž, t. 3, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2009, p. 654; *Gėlupis*, 1989 10 27, Z. Koncevičius, „Geležinio Vilko rinktinės vadas“; *Gėlupis*, 1992, Nr. 9, A. Garmutė, „Arai kilo iš Šaltupio“; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezis-

tentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD MME skyrius: Byla 10.38 „Įamžinimo paminklais administravimo dokumentai“, 2004 m. ir 2009 m.; Atminimo programų skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

---

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-15.

Partizanų dokumentai (35)

(Ištrauka iš Žalgirio rinktinės vado Vinco Strimo-Šturmo rašto Kęstučio apygardos vadui Jonui Žemaičiui-Vytautui dėl ginkluoto pasipriešinimo centralizavimo ir partizanų suvažiavimo sušaukimo, 1948 m. balandžio 26 d.)

Tauro apygardos vado p. Rimanto* esu pavestas atstovauti Apygardai visuose centralizacijos reikaluose ir pagal esamas mūsų dispozicijoje priemones ir galimumus prie to darbo prisidėti. <...>

Kelionė pas „dėdes“ gerai pavyko**. Aš sugrįžau iš „juozų“ su kai kuriais dokumentais, gautais iš [Vyriausiojo Lietuvos Atstatymo Komiteto] Užsienio Delegatūros, kurių dalies nuorašus pasiunčiau Tamstai. <...>

Geresniam tarpusavio bendradarbiavimui prašau susitikimo, net siūlau Tamstai suorganizuoti platesnio masto suvažiavimą, kad galutinai išsiaiškintus centralizacijos reikalus ir juos užbaigus***.

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225, l. 19. Nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 314–315.

* Jonas Aleščikas-Gediminas, Rymantas.

** Turima galvoje BDPS Prezidiumo įgaliotinių J. Lukšos ir K. Pyplio kelionė 1947 m. gruodžio mėn. į užsienį (Nijolės Maslauskienės pastaba). Kalbant apie „juozus“, mintyse turima V. Strimo-Šturmo kelionė į Lenkiją, kur jis buvo išvykęs lydėdamas J. Lukšą ir K. Pyplį.

*** Suvažiavimas įvyko 1949 m. vasario 2–22 d. Minaičiuose, Radviliškio r.

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (8)

Duomenys apie 1948 m. balandžio 29 d. Šakių aps. Barzdų vls. Kulčikų k. apylinkėse žuvusį Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vadą V. Strimą-Šturmą

Vincas Strimas-Šturmas
1921 01 15–1948 04 29

Vincas Strimas (pagal Lietuvos centriniame valstybės archyve (LCVA) saugomus dokumentus nustatyta, kad Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vado tikroji pavardė yra Vincas Strimas) gimė 1921 m. sausio 15 d. Šakių aps. Barzdų vls. Vėdarų k. ūkininkų Vinco Strimo ir Petronėlės Stureikytės-Strimaitienės šeimoje. Lankė Barzdų pradžios mokyklą. 1934 m. įstojo mokytis į Kauno jėzuitų gimnaziją. Mirus motinai iš gimnazijos pasitraukė gavęs trijų klasių pažymėjimą. Grįžo į tėviškę ir dirbo tėvo, kuris netrukus vedė antrą kartą, ūkyje. Šeimoje augo ir du Vinco broliai Jonas (g. 1937 m. kovo 10 d.) ir Kazimieras (g. 1942 m. sausio 31 d.).

1939–1940 m. V. Strimas Valstybės egzaminų komisijoje išlaikė daugelio gimnazijos dalykų egzaminus ir 1940 m. rugsėjo 2 d. gavo gimnazijos (vidurinės mokyklos) pažymėjimą, kuriame buvo pažymėta, kad jis yra išlaikęs visą kursą su sustiprintu matematikos ir gamtos mokymu pagal 1929–1931 mokslo metų programas. 1940 m. rugsėjo 13 d. V. Strimas parašė prašymą Kauno universiteto rektoriui priimti į Technologijos fakulteto Mechanikos skyrių laisvuoju klausytoju. 1941 m. rugpjūčio 8 d. jis gavo Kauno VI gimnazijos išduotą atestatą,

kuriame buvo pažymėta, kad jis „1941 metų gegužės–birželio mėnesį šioje gimnazijoje pašaliečio teisėmis išlaikė aštuonių klasių gimnazijos egzaminus“. Svajoto tapti inžinieriumi, dirbti krašto labui. Deja, 1943 m. pavasarį vokiečių okupacinė valdžia universitetą uždarė ir jis vėl grįžo į tėviškę.

Sovietams antrą kartą okupavus Lietuvą, 1944 m. rudenį V. Strimas tapo Stirnos bataliono (nuo 1945 m. rugpjūčio 15 d. Tauro apygardos Stirnos rinktinės, 1946 m. sausio 31 d. pervadintos Žalgirio vardu) partizanų *Šturmu*. 1946 m. gegužės 20 d. Žalgirio rinktinės vado Jurgio Ilgūno-Šarūno įsakymu Nr. 1 V. Strimas buvo paskirtas šios rinktinės 55-osios kuopos vado Juozo Jasulaičio-*Kazoko* pavaduotoju, o liepos 10 d. įsakymu Nr. 2 – 54-osios kuopos vadu. Tų pačių metų rugsėjo 2 d. Žalgirio rinktinės vado Šarūno įsakyme Nr. 10 rašoma: „54 kuopos vadui Š t u r m u i ir tos kuopos kovotojui T r i u p u i už drąsų žygių, paimant iš NKVD svarbius dokumentus š./m. rugsėjo 28 d., skelbiu pagyrimą ir tarnybos vardu dėkoju“.

1946 m. lapkričio 22 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūσιο-Žvejo įsakymu Nr. 34 buvo sudarytas naujas apygardos Karo lauko teismas, kurio nariu buvo paskirtas ir Žalgirio rinktinės atstovas V. Strimas.

1947 m. sausio 15 d. V. Strimas kaip Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vadas dalyvavo Lietuvos kovotojų už laisvę suvažiavime, kuriame buvo svarstomi centralizacijos ir vyriausiosios vadovybės, Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) ir Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų štabo (VGPS) reorganizacijos, ryšių su užsieniu atkūrimo klausimai, išklaustas raportas apie Vilniaus universiteto profesoriaus, BDPS nario Juozo Albino Markulio-*Erelio* (saugumo agento Ažuolo) išdavystes ir provokacijas, dėl ko jis buvo izoliuotas „nuo bet kokios konspiracinės veiklos“. Tų pačių metų sausio 31 d. apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 36 „Už ilgą, sąžiningą ir gerą tarnybą, drąsų ir gerą vadovavimą pavestam daliniui ir narsumą kovojant su žiauriuoju okupantu už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę“ *Šturmui* buvo suteiktas puskarininkio laipsnis.

Vadovaudamas Žalgirio rinktinei V. Strimas daug nuveikė stiprindamas rinktinę ir organizuodamas jos veiklą: paruošė ginklų ir amunicijos laikymo, gyvenimo partizanų stovyklose ir bunkeriuose nurody-

mus, pakeitė rinktinėje veikusių kuopų pavadinimus, išleido įsakymą be rinktinės vado žinios į partizanų gretas nepriimti jokių prašalaičių, kurie galėtų suteršti ne tik apygardos, bet ir visos tautos vardą. Pats *Šturmas* laikėsi visų gaunamų Tauro apygardos vadovybės įsakymų ir nurodymų.

1947 m. rugpjūčio 2 d. apygardos vado *Žvejo* įsakymu Nr. 21 V. Strimas buvo paskirtas prie apygardos įsteigtos Mokomosios kuopos pirmosios laidos egzaminų komisijos nariu. Tų pačių metų lapkričio 18 d. apygardos vado *Žvejo* įsakymu Nr. 41 už pasižymėjimą narsumu ir sumanų vadovavimą 1946 m. kovo 9 d. Vilkaviškio aps. Pilviškių vls. Stekiškės k. vykusiose kautynėse *Šturmui* buvo pareikštas tarnybinis pagyrimas.

Daug dėmesio *Žvejui* skiriant kovai su kolektyvizacija ir Lietuvos kolonizavimu, 1947 m. lapkričio 12 d. Žalgirio rinktinės vado V. Strimo-*Šturmo* vadovaujama partizanų grupė užpuolė Vilkaviškio aps. kolonistų įkurtą Opšrūtų kolūkį. Kautynėse žuvo 31 kolonistas, likę iš kolūkio pabėgo.

1947 m. gruodžio 15 d. V. Strimas per sieną į užsienį palydėjo BDPS Prezidiumo įgaliotinius J. A. Lukšą-*Skrajūną* ir K. A. Pyplių-*Audronį*.

1948 m. vasario 16 d. V. Strimas pasveikino visus savo rinktinės kovotojus su Lietuvos Nepriklausomybės 30-mečiu ir palinkėjo „... daugiau pasiryžimo, daugiau tarpusavio vienybės, daugiau atkaklumo, kiekiau spauskime ginklą dešinėje, nes esame visai arti slenksčio į laisvę“. Taip pat rinktinės kovotojams pareiškė tarnybinius pagyrimus ir tarnybines padėkas, suteikė jiems karinius laipsnius. Tų pačių metų balandžio 10 d. Tauro apygardos vadas Jonas Petras Aleščikas-*Rymantas* V. Strimą paskyrė l. e. apygardos štabo viršininko pareigas, kartu einant ir Žalgirio rinktinės vado pareigas. Po dviejų savaičių, balandžio 26 d., *Šturmas* Kęstučio apygardos vadui Jonui Žemaičiui-*Vytautui* parengė raštą „Dėl ginkluoto pasipriešinimo centralizavimo ir partizanų suvažiavimo sušaukimo“. Po dviejų dienų, balandžio 28 d., Šakių aps. Barzdų vls. Kulčikų k. gyventojų Pijaus Staniulio sodyboje V. Strimas-*Šturmas* pateko į MGB Barzdų vls. poskyrio sribų surengtą pasalą. Buvo sužeistas į abi kojas, tačiau sugebėjo pasitraukti į Juodišiaus šilą, esantį apie 1 km nuo kautynių vietos: pasidarė ap-

kašą, sunaikino su savimi turėtus dokumentus. Kitą dieną sovietų represinių struktūrų darbuotojai, atsivežę į kautynių vietą šunis, pagal pėdsakus partizaną surado ir siūlė pasiduoti. Įvyko kautynės, kurių metu *Šturmas* narsiai kovėsi, galiausiai nusišovė. Jo palaikai buvo niekinami Barzdų miestelyje prie sribų būstinės, vėliau už jos užkasti.

Sovietų represinių struktūrų darbuotojai bandė V. Strimą sukompromituoti. 1948 m. suimtas ir užverbuotas Žalgirio rinktinės partizanas Jonas Janušaitis-*Rimantas*, vykdydamas MGB valią, iš Šakių kalėjimo parašė penkis laiškus, kuriuos per MGB žinomus ryšininkus neva slaptai perdavė partizanams. Šiuose laiškuose J. Janušaitis nurodė, kad jį išdavė Žalgirio rinktinės vadas V. Strimas-*Šturmas* (MGB agentas Obelis) ir reikalavo jį nubausti partizanų karo lauko teismo nuosprendžiu.

1950 m. V. Strimas buvo apdovanotas 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi su kardais (po mirties). Jo vardu pavadinta viena iš Žalgirio rinktinės tėvūnijų. Lietuvos Respublikos Prezidento 1998 m. gegužės 19 d. dekretu jam (kaip V. Štrimui) suteiktas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinas (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didysis kryžius), 2003 m. balandžio 24 d. jam pripažintas kario savanorio statusas, o Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2003 m. gegužės 27 d. įsakymu suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis (po mirties).

1996 m. pavasarį partizano duktė Eugenija Janušaitienė kartu su Krašto apsaugos savanorių pajėgų Tauro apygardos 4-osios rinktinės kariais bandė ieškoti tėvo palaikų. Kasinėjimų metu rasti keli kaulėliai (manoma, kad palaikus sunaikino rūgštus dirvožemis ir melioracija) buvo palaidoti Šakių r. Barzdų mstl. kapinėse. 1996 m. spalio 27 d. ant simbolinio kapo buvo atidengtas antkapinis paminklas. Atminimas taip pat įamžintas 1993 m. lapkričio 21 d. Marijampolės Naujosiose (Bliūdžiškių) kapinėse atidengtoje paminklinėje kompozicijoje (aut. skulptorius Bronius ir architektas Romas Vyšniauskai).

PAGRINDAS: Lietuvos centrinis valstybės archyvas, f. R-743, ap. 2, b. 6111, l. 2–3; f. R1474, ap. 1, b. 80, l. 9; f. 631, ap. 7, b. 18589; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 24, 26, 200; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 133, 169, 173, 395, 479; Aldona Viltienė,

Justinas Sajauskas, *Ištark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 307–308; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 281, 282, 286, 288, 318; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 31, 119–120, 130, 142, 155, 173, 188, 227–228, 234, 258–259, 270, 308–310, 314–317, 322, 383–385, 455, 546–547; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 135: LYA, f. K-1, ap. 3, b. 1532, l. 303–305; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1949, N–Ž*, t. 4, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2014, p. 517; *Tremtinys*, 1995 02, Nr. 6 (147), A. Vilutienė, „Opšrūtų epizodas“; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD Atminimo programų skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

---

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-15.

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (9)

Duomenys apie 1949 m. spalio 10 d. Šakių aps. Sintautų vls.
Kasikėnų k. žuvusį Tauro apygardos Žalgirio rinktinės
35-osios kuopos vadą L. Vizgirdą-Keleivį

1948 m. spalio 10 d. Šakių aps. Sintautų vls. (dabar – Šakių r. sav.) Kasikėnų k. MGB Šakių aps. skyriaus karinė operatyvinė grupė vykdė karinę čekistų operaciją, kurios metu žuvo Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 35-osios kuopos vadas Leonardas Vizgirda-Keleivis, jo pavaduotojas Telesforas Rimkus-Siaubas, partizanai Juozas Kaminskas-Rolandas, Juozas Kriaučiūnas-Beržas ir Antanas Žukauskas-Korsaras.

Leonardas Vizgirda-Keleivis
1919–1948 10 10

Leonardas Vizgirda, Jono, g. 1919 m. Šakių aps. Sintautų vls. Vilkeliškių k.

Partizanas nuo 1946 m. rugpjūčio 1 d. Tauro apygardos Žalgirio rinktinės P. Vaičiaičio (nuo 1947 m. liepos 22 d. – 35-osios) kuopos vadas.

1948 m. vasario 16 d. Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vado Vinco Strimo-Šturmo įsakymu Nr. 4 L. Vizgirdai-Keleiviui už sumanumą, drąsą ir atkaklią kovą su žiauriuoju okupantu dėl Lietuvos laisvės ir Nepriklausomybės suteiktas grandinio laipsnis.

Brolis Tauro apygardos Žalgirio rinktinės P. Vaičiaičio (nuo 1947 m. liepos 22 d. – 35-osios) kuopos partizanas Antanas

Vizgirda-*Kapsas* (g. 1918 m.) žuvo 1947 m. lapkričio 1 d. Šakių aps. Bublelių vls. Suodžių k.

Brolis Tauro apygardos Žalgirio rinktinės grandininkas Vytautas Vizgirda-*Laisvūnas, Vyltis* (g. 1924 m.) žuvo 1949 m. gruodžio 29 d. Šakių aps. Sintautų vls. Zyplių k.

2019 m. birželio 27 d. Leonardui, Antanui ir Vytautui Vizgirdoms pripažinti kario savanorio statusai, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2019 m. liepos 11 d. įsakymu jiems suteikti leitenanto laipsniai (po mirties).

Leonardo ir Antano Vizgirdų atminimas įamžintas 1993 m. Šakių r. prie Sintautų miestelio pastatytame paminkliniame akmenyje (aut. V. Kaciusevičius) 1947–1948 m. Sintautų apylinkėse žuvusių partizanų užkasimo vietoje.

PAGRINDAS: Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Ištark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 343; Birutė Runaitė-Šidlauskienė, *Tau, mano Tėvyne*, Marijampolė: Ramona, 1999, p. 54, 143; Vytautas Juodsnukis, *Swalkijos partizanų takais*, Kaunas: LPKTS, 2000, p. 469; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 234, 308–309; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 137; LYA, f. K-1, ap. 3, b. 267, l. 217–218; A. Vilutienė, J. Sajauskas, *Ištark mano vardą*, p. 357; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1948, N–Ž*, t. 3, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2009, p. 715; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1949, N–Ž*, t. 4, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2014, p. 543; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD Istorinės atminties įamžinimo skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

---

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-04-27.

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (10)

Duomenys apie 1949 m. vasario 3 d. Kauno aps. Garliavos vls. Garančiškės k. žuvusį Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizaną A. Jundilą-*Narą*

Antanas Jundilas-*Naras*
1919 05 09–1949 02 03

Antanas Jundilas gimė 1919 m. gegužės 9 d. Marijampolės aps. Klebiškio vls. Gražučių k. Antano Jundilo ir Onos Šalčiūtės-Jundilienės šeimoje. Ten ir gyveno. Prasidėjus sovietų reokupacijai tėvo ir pamotės Ievos Jundilų sodyboje buvo įrengtas partizanų bunkeris. Į partizaninę kovą įsijungė visa šeima.

Nuo 1945 m. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 3-iosios kuopos 2-ojo būrio partizanas.

1947 m. kovo 8 d. jam suteiktas grandinio laipsnis, tą pačių metų rugpjūčio mėn. paskirtas Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 3-iosios kuopos 2-ojo skyriaus skyrininku, o lapkričio 23 d. jam suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis.

Nuo 1948 m. lapkričio 22 d. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 52-osios kuopos 2-ojo būrio partizanas.

1949 m. vasario 3 d. MGB Garliavos vls. poskyrio akte rašoma, kad 1949 m. vasario 3 d. Garliavos vls. Garančiškės k. (Kauno aps.) Antano Deltuvos sodyboje buvo vykdoma karinė čekistų operacija. Jos metu sodyboje buvo aptiktas partizanas, kuris atsisakė pasiduoti ir buvo kareivių nušautas. Žuvo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 52-osios kuopos 2-ojo būrio partizanas Antanas Jundilas-*Naras*.

Žuvusiojo palaikai niekinti MGB Garliavos vls. poskyrio kieme, vėliau užkasti Garliavos mstl. vokiečių kapinėse.

Tėvas Antanas Jundilas nuo 1944 m. liepos mėn. tapo partizanų ryšininku. Suimtas 1944 m. gruodžio 31 d. Išvežtas į lagerį – Vorkuta (Komija), kur mirė 1946 m. sausio 31 d.

Brolis Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 52-osios kuopos 1-ojo būrio vadas Vytautas Jundilas-*Jaunutis* kartu su bendražygiais žuvo 1948 m. kovo 17 d. Prienų aps. Prienų vls. Čiudiškių k.

Sesuo Anastazija Jundilaitė-*Rasa* 1944–1948 m. ir sesuo Izabelė Aleksandra Jundilaitė-Šarkienė 1945–1952 m. buvo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininkės. Sesuo Anastazija suimta 1949 m. lapkričio mėn. Kalinta Lietuvoje. Paleista 1951 m. Sesuo Aleksandra išsislapstė.

2000 m. sausio 17 d. A. Jundilui pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

Kauno r. Garliavos sen. Garančiškės k. netoli sodybos, kurioje žuvo A. Jundilas, augančiame kleve yra įkeltas medinis kryžius su atminimo lentele.

A. Jundilo, jo tėvo ir brolio atminimas įamžintas jų gimtoje sodyboje Prienų r. Išlaužo sen. Gražučių k. 1989 m. pastatyta paminkliniame ansamblyje.

PAGRINDAS: Lietuvos ypatingasis archyvas (LYA): f. K-1, ap. 58, b. P-9481 (A. Jundilas); Lietuvos centrinis valstybės archyvas, f. R-743, ap. 2, b. 3385, l. 18–19; Antanina Garmutė, *Išėjo broliai*, Kaunas, 1990, p. 132–133, 137, 140–141, 145; Aldona Vilotienė, Justinas Sajauskas, *Išstark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 126; *Žymiausių Prienų krašto žmonių, svarbių istorijos datų ir kultūros įvykių kalendorius*, Prienų krašto muziejus, 1999, p. 13; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1949, A–M*, t. 4, 1 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2012, p. 471–472; *Gėlupis*, 1992, Nr. 9, A. Garmutė, „Arai kilo iš Šaltupio“; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento (GRTD) 2006-08-17 paruošta Archyvinė pažyma Nr. 44 „Dėl Prienų r. žuvusių partizanų“ I dalis: f. K-1, ap. 45, b. 1188, l. 31, 32, 33, 34; Memorialinio departamento (MD) Istorinės atminties įamžinimo skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventurizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-04-27.

VI DALIS

Grįžimas į Lietuvą ir žūtis

Rita Pauliukaitienė

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (5)

1949 m. gegužės 1 d. Kazimieras Pyplys-Audronis grįžo MI6 jūriniu desantu į Lietuvą drauge su Jonu Deksniu, Valdemaru Briedžiu, latviu Vivudu Šveicu, estais Valdžiu Maksu ir Niksi (Anušauskas, p. 241).

1949 m. gegužės 3 d. vengdamas provokacijos Kazimieras Pyplys-Audronis atsiskyrė nuo grupės, su kuria atvyko, susitikęs su tariamais Žemaitijos partizanais, įtarė klastą, nėjo drauge su jais, o pasuko į Pietų Lietuvą.

1949 m. gegužės 5 d. (šaltiniuose minima ir šiek tiek vėlesnė data) Audronis atvyko į Tauro apygardą, pradėjo eiti ankstesnes pareigas. Susisiekė su Geležinio Vilko partizanais.

1949 m. gegužės antroje pusėje apsilankė Grabavos kaime pas Anastaziją Karalienę. Paprašė, kad pakviestų į susitikimą Grabavos kaime Juozo Lukšos-Skirmanto ryšininkę Reginą Budreikaitę. Kai ryšininkė atsisakė atvykti, K. Pyplys-Mažytis pats pas ją nuvyko į Kauną, į jos butą Minkovskių gatvėje (Juodsnukis, II d., p. 334).

Susitiko su tėvais ir seserimi bei kitais artimaisiais pas gimines Petraičius Dambroje.

Gegužės pabaigoje Baltramurgio kaime susitiko su nuo 1944 m. partizanavusiu Kazimieru Pinkvarta-Dešiniu.

1949 m. birželio 1 d. Kazimieras Pyplys-Audronis minimas J. Deksnio, jau užverbuoto sovietinio agento, radijo ryšio pranešime į Vakarų.

1949 m. birželio 6 d. Kazimieras Pyplys-Audronis, Mažytis parašė laišką LLKS Vyriausiajam ginkluotųjų pajėgų vadui Adolfui Ramanauskui-Vanagai.

P. Vanagai,

Pranešu Jums, kad gegužės 1 d. iš V. Europos pasiekėm Lietuvos krantus.

Atvykę nesuradom jokių ryšių. Atsitiktinai pasitaikė susitikti su partizanais, kurie prisistatė kaip Žemaičių Apygardos Štabo pareigūnai su pulk. Chodakausku priešakuje /Smetonienės broliu/. Aš apie juos susidariau nuomonę, kad yra provokatoriai, o ne partizanai, nes nesudarė man vaizdo. Su manim buvo atvykę du lietuviai: jų tarpe Prapuolenis, be to, buvo du estai ir 1 latvis.

Po diplomatiškų derybų su vadinamaisiais partizanais Prapuolenis ir du estų atstovai, nebojant mano perspėjimų, nuvyko jų globon. Tuo tarpu aš vienas laimingai pasiekiau Tauro Apygardą.

Sąryšyje su tuo prašau jūsų:

1. Patikrinti per jūsų turimus kanalus su Žemaičių Apygarda, ar joje nesiranda mano bendrakeleiviai.

2. Jeigu Žemaičių Apygardoje nesiranda mano bendrakeleiviai, tai prašau perspėti dalinių vadovybes, kad būtų budrūs, nes jeigu juos paėmė gyvus MGB, gali bandyti juos išprovokuoti persirengę anų rūbais ir pavartoti jų turimą medžiagą.

3. Kuo skubiausiu laiku norėčiau su Jumis susitikti asmeniškai ir painformuoti smulkiau apie visą padėtį.

Sėkmės!

Audronis-Mažytis

(Daumantas, p. 679).

1949 m. birželio 15 d. Audronis-Mažytis gavo Vanago laišką ir parašė jam atsakymą. Padėkojo už norą susitikti ir išreiškė pageidavimą taip pat susitikti su Rimvydu – Jurgiu Krikščiūnu.

1949 m. birželio 18 d. gavo J. Deksnio laišką (datuotą 05-31), buvo kviečiamas į susitikimą. Kaip teigia ryšininkė Izabelė Jundilaitė, laiškas buvo su sprogmenimis, bet nesprogo, nes sudrėko.

1949 m. birželio 18 d. Audronis parašė laišką LLKS Prezidiumo pirmininkui Jonui Žemaičiui-Vytautui, kuriame detaliau negu Adolfui Ramanauskui-Vanagai skirtame birželio 6 d. rašytame laiške išdėstė

savo sugrįžimo į Lietuvą ir Tauro apygardą aplinkybes. Laiškas LLKS Prezidiumo pirmininkui Vytautui buvo išsiųstas per LLKS Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado Vanago ryšio kanalus.

1949 m. birželio 22 d. Kazimieras Pyplys-Audronis minimas J. Deksnio, jau užverbuoto sovietinio agento, radijo ryšio pranešime į Vakarus:

N++/ ...Kaune veda pogrindžio pertvarkymo darbus. Audronis Taure diskredituoja tautinį judėjimą. N++/ pastangos paveikti jį be sėkmės. Jis vengia ryšių su mumis („Laisvės kovos...“, p. 533).

1949 m. birželio mėn. Mažytis išsiuntė radiogramą į Vakarus, kad J. Deksnys suimtas.

1949 m. rugsėjo 10 d. susipažinęs su K. Pyplio-Mažyčio parsivežta iš užsienio medžiaga Tauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas išsiuntė raštą rinktinių vadams dėl žinių apie kolūkius, tarybinius ūkius ir kitus ūkinius bei karinius objektus rinkimo.

1949 m. rugsėjo 18 d. specialusis LLKS įgaliotinis Kazimieras Pyplys-Mažytis buvo paskirtas į LLKS Vyriausiąją vadovybę ir išvyko

LLKS įgaliotinis ryšiams su Vakaraais Kazimieras Pyplys-Audronis (centre antroje eilėje) su Pietų Lietuvos srities partizanais.

1949 m. rugsėjo mėn. Priekyje priklaupę iš kairės: 1. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanas Stasys Marčiulynas-Lapinas; 2. Neidentifikuotas; 3. Tauro apygardos Žalgirio rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininkas Urbonas (Urbantas) Dailidė-Tauras. Antroje eilėje stovi iš kairės: 1. Dainavos apygardos štabo narys Juozas Makarevičius-Žilvitis; 2. LLKS įgaliotinis užsieniui Kazimieras Pyplys-Mažytis; 3. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininkas partizanas Kazys Urbanavičius-Žaibas; 4. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado adjutantas Pranas Kleiza-Rytys. *LGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys*

į Dainavos apygardą, kur rezidavo LLKS Vyriausiasis ginkluotųjų pajėgų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas.

1949 m. rugsėjis, paskutinis Kazimiero Pyplio-Mažytis ir Juozo Makarevičiaus-Žilvičio atvaizdas. *Nuotrauka iš V. Juodsnukio archyvo*

1949 m. sugrįžęs iš Vakarų Mažytis susitiko su LLKS Vyriausiuoju ginkluotųjų pajėgų vadu Adolfu Ramanausku-Vanagu. Bendrauta tikriausiai buvo nuo rugsėjo 19 ir ne ilgiau kaip iki 22 dienos. Apie šį laikotarpį Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė radusi žinių savo mamos Birutės Mažeikaitės-Ramanauskienės prisiminimuose, kuri tuomet slapstėsi drauge su vyru Kalesninkų miške netoli Alytaus, ten ir atvyko K. Pyplys-Mažytis bei J. Makarevičius-Žilvitis. Bunkeris buvo iškastas pavasarį, jį tikriausiai iškasė Dainavos apygardos vadas Lionginas Baliukevičius-Dzūkas su bendražygiais, nes vadaviečių slėptuvės galėjo būti žinomos tik nedaugeliui. Tikėtina, kad LLKS Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado štabo slėptuvėje rugsėjo mėnesį susitiko A. Ramanauskas-Vanagas, K. Baliukevičius-Tylius, U. Dailidė-Tauras, J. Karpis-Vieversys, V. Petrauskas-Guoba, K. Pyplys-Mažytis ir J. Makarevičius-Žilvitis. Rugsėjo 23-iąją šiame vadavietės bunkeryje tebuvo Mažytis ir Žilvitis.

1949 m. rugsėjo 19 d. Kazimieras Pyplys-Mažytis užpildė dokumentą – „Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lapą“. Jis

parašytas spausdinimo mašinėle, tik sakinys slapyvardis *Gintautas* pirmajame lape ir parašas *Audronis-Mažytis* penktajame įrašyti ranka. Tai paskutinis žinomas Kazimiero Pyplio-Mažyčio parašytas dokumentas, jis saugomas Lietuvos ypatingajame archyve.

1949 m. rugsėjo 23 d. Kazimieras Pyplys-Mažytis, Audronis po atkaklių kautynių su MGB kariuomenės 4-osios šaulių divizijos 34-ojo šaulių pulko pajėgomis žuvo drauge su Juozu Makarevičiumi-Žilvičiu Alovės valsčiuje, prie Žarnaučiznos kaimo, Kalesninkų miške buvusiam bunkeryje (Grunskis, p. 254). Kazimiero Pyplio ir Juozo Makarevičiaus palaikų užkasimo vieta iki šiol neišaiškinta.

1949 m. gruodžio mėn. sovietinių represinių struktūrų pareigūnai tik po kelių mėnesių nustatė abiejų žuvusiųjų Kalesninkų miške rugsėjo 23 d. Lietuvos laisvės kovotojų tapatybes (K. Pyplio ir J. Makarevičiaus), nes iš pradžių jie manė, kad bunkeryje tada žuvo Dainavos apygardos vadas Lionginas Baliukevičius-Dzūkas ir štabo narys Julius Karpis-Vieversys.

Partizanų dokumentai (36)

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Aleksandro Grybino-Fausto įsakymo Nr. 10, 1949 m. gegužės 12 d.)

Rikiuotės sritis.

1.

1949 m. vasario mėn. 10 d. BDPS Karo Tarybos nutarimu Lietuvos Laisvės kovotojų organizacijos „Bendras Demokratinis Pasipriešinimo Sąjūdis“ (BDPS) pavadinimas, Tarybos nutarime nurodytais sumetimais, yra pervardintas į „Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdis“ (LLKS), sudaryta vieninga LLKS Vyr[iausioji] Vadovybė ir išleistas naujas LLKS Statutas I–II Skyrius, todėl nuo 1949 m. vasario 10 d. Tauro Apygardos Statuto I–II Skyrius atšaukiu ir į s a k a u visiems Tauro Apygardos dalinių Vadams vadovautis tik LLKS Statuto I–II skyriuose duotais nurodymais. <...>

3.

Visiems Rinktinių Vadams į s a k a u: Rinktinių veikimo plotą suskirstyti Tėvūnijomis su tiksliai nustatančiomis Tėvūnijų veikimo plotą ribomis, paskirti Tėvūnijų Vadus, sudaryti Tėvūnijų Vadovybes ir Tarybas. <...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225,
l. 73. Nuorašas. Mašinraštis.¹

---

¹ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 356–357.

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Aleksandro Grybino-Fausto įsakymo Nr. 12, 1949 m. gegužės 18 d.)

Rikiuotės sritis.

1.

Apygardos Štabo Spec[ialaus] Pareigūno *Vampyro* slapyvardį *Vampyras* pakeičiu į slapyvardį *Granitas* nuo 1949 m. balandžio mėn. 1 d.

2.

Apygardos Štabo Spec[ialų] Pareigūną *Granitą* iš einamų pareigų atleidžiu ir tvirtinu Vytauto Rinktinės Vado pareigose nuo šios dienos.

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225, l. 75. Nuorašas. Mašinraštis.²

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Aleksandro Grybino-Fausto įsakymo Nr. 13, 1949 m. gegužės 19 d.)

Rikiuotės sritis.

1.

Visiems Rinktinių ir Tėvūnijų Štabams griežtai draudžiu laikyti vadavietėse, bunkeriuose, nešioti planšetėse senesnius kaip vieno mėnesio, reikalų eigoje nesančius dokumentus, rečiau naudojamas darbu priemonės, ginklus bei šaudmenis.

2.

Dažnai tarp kovotojų partizanų, taip pat tarp kaimyninių dalinių, dalinių vadų ir štabų pasitaiko asmeninių, o kartais ir tarnybinių ginčų, intrigų ir tarpusavio nesutarimų. Blogiausiai, kad kai kurie pareigūnai ar dalinių vadai dėl kažkokių neaiškių sumetimų šmeižia kitų dalinių vadus ar štabo pareigūnus kovotojų tarpe ar atskirai kovotojams tuo elgesiu žemindami savo ir kitų pareigūnų autoritetą, apsunkindami sąlygas veikimui, drausmės sustiprinimui ir palaikymui daliniuose.

Įsakau dalinių vadams ir kovotojams užbaigti senas rietenas ir šlykščius tarpusavio šmeižtus, o daugiau kreipti dėmesio į patį orga-

---

² Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 359–360.

nizacinį darbą, sustiprinti veikimą, įsisąmoninti ir įsąmoninti kitus, įgyvendinti tas mintis, [kurios] yra LLKS Tarybos pabrėžtos „Kreipimasis į visus laisvės kovotojus“. Asmenis, keliančius nesantaiką ir tarpusavio nesugyvenimą, bausiu visu griežtumu.

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225, l. 76. Nuorašas. Mašinraštis.³

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Aleksandro Grybino-Fausto rašto rinktinių vadams dėl žinių apie kolūkius, tarybinius ūkius ir kitus ūkinius bei karinius objektus rinkimo*, 1949 m. rugsėjo 10 d.)

Prašau prisiųsti Apygardos Žv[algybos] Sk[yriui] iki š. m. spalio mėn. 29 d. šias žinias:

1. Sąrašą visų svarbesnių karinių ir ne karinių, esančių rinktinės ribose žvalgomųjų objektų – vietų ar punktų, kuriuos anksčiau ar vėliau bus reikalinga tinkamai išžvalgyti. Toki[e] žvalgomieji objektai bus: fabrikai, jėgainės, aerodromai, poligonai, kareivinės, sandėliai ir t. t. <...> Sąraše turi būti pažymėta objekto tiksli vieta, apskritis, valsčius, kaimas ir pačios pagrindinės žinios, nustatančios žvalgomojo objekto tikslą ir paskirtį.
2. Sąrašą kiekvieno valsčiaus sovchozų /tarybinių ūkių/ ir kolchozų /kolektyvinių ūkių/ ir apie juos šias žinias:
  - a) <...> pavadinimas,
  - b) koki[e] kaimai įeina <...>,
  - e) sovchozo ar kolchozo apsauga: skaičius milicijos ar istrebitelių, <...> paėmusių ginklus sovchozo ar kolchozo apsaugai <...>.Bendros žinios apie kolchozus ir sovchozus:
  - a) kokias pareigas turi atlikti kolchozų ir sovchozų pareigūnai: pirmininkas, brigadininkas, grandininkas ir kt.,
  - b) kaip ilgai tęsiasi darbo diena sovchoze ar kolchoze, darbo normos <...>,

---

³ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 360–361.

* Žvalgybinių žinių rinkimas, grįžus K. Pypliui-Mažyčiui.

c) kokių priemonių bolševikai griebėsi praveisti kolektyvizaciją atskiruose valsčiuose. /Aprašyti visą kolchozų kūrimo raidą/ <...>.

Apygardos V a d a s [be parašo]
/pas[irašė]/ Pr. Daug[irdas]**
[be parašo]
Apygardos Vado [Adjutantas]

Nuorašas tikras: Neptūnas [parašas]
Vytauto R[i]n[ktinės] V[ado] Adjutantas

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225,
l. 31. Nuorašas. Mašinarštis.⁴

(Ištrauka iš Vytauto rinktinės vado Vytauto Gavėno-Granito įsakymo Nr. 17, 1949 m. rugsėjo 10 d.)

Rikiuotės sritis

1.

Kaip žinome, fotonuotraukos, liečiančios laisvės kovotojų gyvenimą, yra vaizdinis mūsų gyvenimo pavaizdavimas. Jose atsispindi visas mūsų gyvenimas, duodąs progos prisiminti visą praėjusį ir krauju nulaistytą kovos kelią, ir kritusius kovos brolius. Tai nepakeičiama archyvinė medžiaga. Be to, fotonuotraukos tarnauja žvalgybos skyriui, visuomeninei daliai ir papildo medžiagą užsieniui. Jų vertė ateičiai didelė, bet jei jos pakliūva priešui į rankas, jos duoda ne mažesnę nuostolį. Priešas iš jų išsiaiškina dar jiems nežinomus kovotojus, jų apmundiravimą bei apginklavimą. Be to tardomiems asmenims jos ypatingai apsunkina arba net visiškai nulemia <...>.

Kadangi kovotojai į šį reikalą žiūrėjo paviršutiniškai ir fotografuodavo net civilius asmenis ir tas nuotraukas dalydavo civiliams asmenims /ypatingai moterims/, todėl Apygardos Vadas buvo pri-

⁴Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 377–378.

** Pranas Runas-Algirdas, Daugirdas, Gintaras, Šarūnas; Algimantas Matusėvičius-Neptūnas.

verstas visiškai uždrausti fotografavimą. Veik metus laiko nebuvo daromos nuotraukos ir tuo nukentėjo archyvinė medžiaga.

Įsakyme Nr. 20 iš 1947 m. liepos 30 d. (7) Apygardos Vadas vėl leido fotografuoti, bet tik parinktiems Rinktinės Vado kovotojams ar vadams. Nuotraukas daryti leido tik tinkamas tarnybiniams reikalams.

Pasirodo, kad šio įsakymo visiškai nesilaikoma ir vėl fotografuoja kas nori ir ką nori. Padarytas nuotraukas dalija civiliams asmenims – moterims ir nešiojasi pluoštus kišenėse. Tuo reikalu net kišeninius albumus įsigiję. Gaunasi įspūdis, kad fotografuojama tik asmeniniams malonumams ir priešui pasinaudoti.

Kad neprasilenktume su Apygardos Vado duotu įsakymu ir kad fotografavimas įgautų jam tinkamą paskirtį, įsakau:

a) Fotonuotraukas gali daryti tik Tėvūnijos Vadas arba jo specialiai tam reikalui įgaliotas Tėvūnijos pareigūnas ar kovotojas.

b) Fotonuotraukas galima daryti tik Žvalgybos skyriui, visuomenei daliai ir užsienio medžiagai ar archyvams. <...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 228, l. 156. Nuorašas. Mašinraštis.⁵

---

⁵ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 379–381.

Antanina Garmutė

Išėjo broliai (2)

1949 m. Mažytis grįžo iš užsienio ir apsistojo Dambavos pamiškėje.

– Senieji Pypliai ir aš, – pasakoja Izabelė [Jundilaitė], – nuėjome su juo pasimatyti. Nunešėm maisto. Jo mama apsiverkė ir sako: „Ko tu, Kazeli, grįžai? Visi tavo draugai žuvo“...

– Kaip aš ten sėdėsiu, jeigu mano draugai žūsta?!

<...> Atlikęs keletą Geležinio Vilko rinktinės užduočių, pasitraukė į Dzūkijos Dainavos apygardą.

<...> Pavergtoje Lietuvoje nuo Kalesninkų miško nenuleido akių visas NKVD organų elitas. Ankstyvą rytmetį motorizuoti rusų armijos daliniai nuo Vilniaus ir Kauno pilkomis bangomis plūdo į Dzūkiją. Aštuoniasdešimtmetis Klausiškės kaime gyvenantis buvęs eigulys Truncė iki šių dienų išlaikė gyvą atmintį. 1949 m. rugsėjo 23 d. į eigulio kiemą suvažiavo 60 sunkvežimių su rusų kareiviais.

– Čia žolės tiek nebuvo, kiek rusų! – linguoja žilą galvą senasis eigulys. – Rusas prie ruso! Keliom eilėm ėjo! Prieš du lietuvių vyrus: jūsiškį Mažytį ir mūsų Žilvitį – Makarevičių nuo Nedzingės...

<...> Mažytis ir Žilvitis didvyriškai gynėsi. Nukovė 18 rusų. Tačiau ar gali atlaikyti Titanas kalno laviną? Bunkerio stogą jau trypė. Mina, kuri buvo pritvirtinta prieš įėjimą, nesprogo. Pasigirdo sprogiņas viduje... Rusai ėmė vietinį gyventoją Sadauską į slėptuvę patikrinti, ar yra kas gyvas. Žmogus pamatė du nejudrius kūnus. Žilvitis, kurį jis pažinojo, buvo nusišovęs į kaktą ir gulėjo arčiau durų. Fotografijoje, kurią enkavedistai rodė tardomiesiems atpažinimui, buvo tik viena Mažyčio veido pusė...¹

---

¹ Antanina Garmutė, „Išėjo broliai“, Kaunas, 1990, p. 62–63.

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (11)

Duomenys apie 1949 m. rugsėjo 23 d. Alytaus aps. Kalesninkų miške žuvusius Tauro apygardos štabo nari, LLKS įgaliotinį užsieniui K. A. Pyplį-*Mažytį*, *Audronį* ir Dainavos apygardos štabo nari J. Makarevičių-*Žilvitį*

1949 m. rugsėjo 23 d. Alytaus aps. Kalesninkų miške (dabar – Alytaus r. sav.) partizanų slėptuvėje apsupti nusizudė Tauro apygardos štabo narys, LLKS įgaliotinis užsieniui Kazimieras Alfonsas Pyplys-*Mažytis*, *Audronis* ir Dainavos apygardos štabo narys Juozas Makarevičius (*Makaraitis*)-*Žilvitis*.

Kazimieras Pyplys-*Mažytis*, 1943 m.
*Nuotrauka iš Lietuvos ypatingojo
archyvo rinkinių*

Kazimieras Alfonsas Pyplys-*Mažytis*, *Audronis*

1923 01 21–1949 09 23

Kazimieras Alfonsas Pyplys gimė 1923 m. sausio 21 d. Kauno aps. Pakuonio vls. Kėbliškių k. Antano Pyplio ir Marcelės Serekaitės-Pyplienės šeimoje. 1930 m. rugsėjo 1 d. pradėjo mokytis Kauno miesto D-ro V. Kudirkos pradžios mokykloje, kurią baigė 1934 m. birželio 12 d. Nuo rugsėjo 1 d. mokėsi Kauno „Aušros“ berniukų valstybinėje gimnazijoje. 1939 m. lapkričio 8 d. K. A. Pypliui buvo išduotas šios gimnazijos dviejų klasių baigimo pažymėjimas, nes tų pačių metų rugsėjo 1 d. jis buvo priimtas mokytis į privačios Kauno jėzuitų gimnazijos trečią klasę, kurią baigė 1940 m. birželio mėn. Tų pačių metų rugpjūčio 29 d. K. A. Pypliui buvo išduotas trijų gimnazijos klasių baigimo pažymėjimas. 1940–1943 m. jis mokėsi Kauno Aukštesniosios technikos mokyklos I–II architektų kursuose.

1944 m. išėjo partizanauti ir jau rugsėjo 24 d. „dalyvavo kautynėse puolant Pakuonio valsčių“. Kautynėse pasižymėjo narsumu, pasiryžimu ir taiklia ugnimi, nukovė nemažą skaičių NKVD, iš kalėjimo išgelbėjo aštuonis suimtuosius. Už pasižymėjimą šiose kautynėse jam buvo pareikštas tarnybinis pagyrimas. Laisvės kovų sąjūdyje K. A. Pyplys pirmiausia išgarsėjo kaip kovotojas: dalyvavo daugelyje rizikingų akcijų, aštuoniolikoje kautynių, buvo keturis kartus sužeistas. Ne kartą, patekęs į pavojingas situacijas, dėl savo drąsos, šaltakraujiškumo, greitos reakcijos laimėdavo. Buvo labai aukšto ūgio, garsėjo kaip geras sportininkas (boksininkas, Rytų kovos menų žinovas, šaulys), sugebėjo vairuoti visų rūšių automobilius ir puikiai valdė ginklą. Kai 1945 m. vasarą Skardupių k. (10 km į pietvakarius nuo Marijampolės) Tauro apygardos štabe pasirodė aukštas šviesiaplaukis mėlynakis vaikas, štabo viršininkas, nustebintas jo ūgio, šūktelėjo: „Oho, koks mažytis“. Taip ir atsirado Kazimiero Alfonso Pyplio slapyvardis. Susipažinus su jo gyvenimu ir kova, irgi norisi su nuostaba sušukti: „Oho, koks Mažytis!“¹

Po 1946 m. birželio 1 d. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado pavaduotojo Kazio Algirdo Varkalos-*Žaliuko* įsakymu Nr. 13 *Mažytis* pasirašė kaip rinktinės adjutantas, o rugsėjo 10 d. šios

¹ Kauno regioniniame valstybės archyve (KRVA) esančiuose Jėzuitų gimnazijos 1939–1940 m. dokumentuose jo ūgis nurodomas 188 cm.

rinktines vado *Žaliuko* įsakymu Nr. 15 jis paskirtas rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku. 1946 m. gruodžio 2 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-*Žvejo* įsakymu Nr. 36 *Mažytis* „už narsumą kautynėse ir atkaklų kovos vedimą su žiauriuoju okupantu dėl Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo“ apdovanotas juostele Už Narsumą.

1947 m. vasario 8 d. Tauro apygardos vado *Žvejo* įsakymu Nr. 5 K. A. Pyplys-*Mažytis*, jo paties prašymu ir Geležinio Vilko rinktinės vadui tarpininkaujant, buvo perkeltas į Vytauto rinktinę. Jau vasario 18 d. kartu su šios rinktinės vadu Vitaliu Gavėnu-Vampyrų, štabo pareigūnais Antanu Pečiuliu-*Baritonu*, Albinu Ratkeliu-*Oželiu* ir Mykolu Žilioniu-*Plunksna*, kuopų vadais Jonu Šlēferiu-*Diemedžiu* ir Jonu Valaičiu-*Viesulu*, partizanų ryšininkėmis Janina Kazelyte (Kazeliūte)-*Saulute* ir Anele Julija Senkute-*Pušele* dalyvavo garsiajame „Blynų baliuje“, kuriame buvo sunaikinti Marijampolės apskrities Vykdomojo komiteto, kompartijos ir komjaunimo pareigūnai <...>. 1947 m. kovo 6 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-*Žvejo* įsakymu Nr. 9 „Vytauto rinktinės štabo kovotojui M a ž y č i u i už sumanumą, narsumą ir gerą orientaciją, naikinant Marijampolės miesto bolševikinį aktyvą...“ pareikšta tarnybinė padėka ir pagyrimas, o įsakymu Nr. 14 K. A. Pyplys perkeltas į apygardos štabą ir balandžio 10 d. įsakymu Nr. 12 paskirtas Maironio (24-osios) kuopos, tiesiogiai pavaldžios Tauro apygardos vadui *Žvejui*, vadu. Po tų pačių metų gruodžio 4 d. apygardos vado *Žvejo* laišku partizanų apygardos vadui dėl Algimanto Zaskevičiaus-*Tautvaišos* išdavystės pasirašė kaip apygardos adjutantas.

1947 m. gruodžio 15 d. kartu su Juozu Albinu Lukša-*Skrajūnu*, kaip Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) Prezidiumo įgaliotiniai, buvo pasiūsti į Vakarus atkurti ryšių. Abu partizanai vežė daug dokumentinės medžiagos: Lietuvos katalikų laišką Šv. Tėvui, pavergtos lietuvių tautos kreipimąsi į pasaulio tikinčiuosius, bolševikų ištremtų žmonių sąrašus, Lietuvos BDPS inteligentų kreipimąsi-memorandumą į keturių didžiausių Vakarų šalių ministrus pirmininkus dėl Lietuvos laisvės bylos ir kitus dokumentus. Būdamas Švedijoje K. A. Pyplys mokėsi naudotis slaptaraščiu, dirbti racija, kreipėsi per radiją į Lietuvos laisvės kovotojus.

1949 m. gegužės 1 d. savo noru desantu (jūros keliu) grįžo į Lietuvą. Pagrįstai nepasitikėdamas grupę pasitikusiais partizanais, atsi-

skyrė nuo jos ir sėkmingai pasiekė Pietų Lietuvą. Informavo Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (LLKS) vadovybę apie atliktus uždavinius ir tarptautinę padėtį. 1950 m. lapkričio 4 d. Tauro apygardos vado Viktoro Vitkausko-*Karijoto* įsakyme Nr. 34 nurodoma, kad Tauro apygardos štabo pareigūnas ir specialus LLKS įgaliotinis K. A. Pyplys-*Mažytis, Audronis* 1949 m. rugsėjo 18 d. išbraukiamas iš apygardos partizanų asmeninės sudėties dėl paskyrimo į LLKS vyriausiąją vadovybę.

1950 m. gruodžio 31 d. LLKS Tarybos prezidiumo X sekcijos nutarimu Nr. 5 K. Pyplys apdovanotas Lietuvos Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais), jam suteiktas Laisvės Kovotojo Karžygio vardas. 1997 m. gruodžio 22 d. K. Pypliui pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos Prezidento 1997 m. lapkričio 20 d. dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Didysis kryžius), Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1998 m. sausio 15 d. įsakymu – kapitono laipsnis (po mirties).

Juozas Makarevičius-*Žilvitis*

1927 01 06–1949 09 23

Juozas Makarevičius-*Žilvitis*.
LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys, skaitmeninis vaizdas saugomas LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje

Juozas Makarevičius, Juliaus, gimė 1927 m. sausio 6 d. Alytaus aps. Merkinės vls. Panedzingio k. Tarpukaryje Lietuvoje šeima norėjo savo pavardę sulietuvinti ir iš Makarevičių (Makaravičių) tapti Makaraičiais.

1945 m. J. Makarevičius tapo Merkio rinktinės Adolfo Ramanausko-*Vanago* grupės partizanų. Vėliau priklausė Dzūkų rinktinės Geležinio Vilko būriui. Dainavos apygardos Kazimieraičio rinktinės štabo narys.

Nuo 1946 m. dirbo Dainavos apygardos štabe: buvo atsakingas už ryšius tarp Dainavos ir Tauro apygardų.

Tais pačiais 1946 m. Dainavos apygardos partizanų tapo ir J. Makarevičiaus brolis Julius Makaravičius-*Varpas*, gimęs 1928 m. gruodžio 8 d. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Geležinio Vilko tėvūnijos vadas *Varpas* žuvo 1952 m. vasario 25 d. Alytaus r. Daugų apyl. Mieliūnų k. apylinkių Kalesninkų miške bandydamas prasiveržti iš apsupto bunkerio.

1998 m. gegužės 11 d. abiem broliams Juozui Makarevičiui ir Juliiui Makaravičiui pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

Žuvusiųjų partizanų K. A. Pyplio ir J. Makarevičiaus palaikų užkasimo vieta kol kas neišaiškinta.

1991, 1992 ir 2004 m. žuvimo vietoje įrengta paminklinė kompozicija: du kryžiai, koplytėlė ir dizainerio Romo Navicko sukurtas tipinis atminimo ženklas. 1998 m. kovo 10 d. Prienų m. Martišiaus g. 9, šalia Prienų krašto muziejaus atidengtas tautodailininko Algimanto Sakalausko sukurtas stogastulpis K. A. Pyplio-Mažyčio, Audronio atminimui.

PAGRINDAS: Kauno apskrities archyvas (KAA): f. 110, ap. 2, b. 45, l. 68, 69, b. 711, l. 10, b. 746, l. 9, b. 782, l. 11; Kauno regioninis valstybės archyvas (KRVA): f. 165, ap. 2, b. 1613, l. 2, 5, 6, 6 a. p., 7, 8, voko viršelis; f. 168, ap. 2, b. 10, bylos viršelis, l. 69 a. p., 70; b. 300, bylos viršelis, l. 2, 6; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 205–206; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 156–157, 164, 168, 169, 173, 478; Aldona Vilutienė, *Trečioji vėliavos spalva*, Vilnius, 1996, p. 155–161; Nijolė Gaškaitė, *Pasipriešinimo istorija 1944–1953 metai*, Aidai, 1997, p. 65, 67, 68, 87, 133, 159, 175–176, 239; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Išstark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 192, 246; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 159, 277, 282, 286, 292, 295, 309,

314, 325, 330–331; *Laisvės kovų archyvas*, Nr. 26, Kaunas: LPKTS, 1999, Bonifacas Ulevičius ir Kęstutis Kasparas, p. 175–179; *Žymiausių Prienų krašto žmonių, svarbių istorijos datų ir kultūros įvykių Kalendorius*, Prienų krašto muziejus, 1999 m., p. 18, 24; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, LYA, 2000, p. 11, 22, 30, 31, 122–124, 143, 159, 194, 203–204, 208, 219, 272–273, 294, 295, 440; *Liongino Baliukevičiaus-PARTIZANO DZŪKO dienoraštis*, Vilnius: LGGRTC, 2002, p. 182; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 67; Lietuvos ypatingasis archyvas (LYA), f. K-1, 58, b. 17909/3, t. 1, l. 58, 61; b. 41867/3, t. 4, l. 83, 86; H. Rimkus, „Lietuvos partizanų Dainavos apygardos kronika 1944–1954 m.“; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1949, A–M*, t. 4, 1 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2012, p. 717 (J. Makaravičius); *Lietuvos gyventojų genocidas, 1949, N–Ž*, t. 4, 2 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2014, p. 110; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1950–1953, A–M*, t. 4, 1 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2019, p. 660 (J. Makaravičius); *Karys*, 1984 10, Nr. 8, JAV, L. Kerulis, „Pokario Lietuvos partizaninį judėjimą prisimenant“; *Naujas kelias*, 1991 10 01, 1991 10 04 ir 1991 11 09, V. Akelaitis, „Blynų balius, arba sužadėtuvs“; *Alytaus Naujienos*, 1993 08 17, Nr. 111, Kazimieras Savičius, „Krauju paženklinta žemė“; *Lietuvos Aidas*, 1998 03 13, V. Voveris, „Partizano atminimas pagerbtas Prienuose“; *Lietuvos Aidas*, 1999 09 28, Nr. 189, Ričardas Čekutis, „Laisvės kovotojui Audroniui atminti“; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; Memorialinio departamento (MD) Memorialinio Meno ir ekspertizės (MME) skyrius: Byla 10.38 „Įamžinimo paminklais administravimo dokumentai“. 2004 m.; Atminimo programų skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventurizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.²

---

² Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-15.

ŠLAMĖKITE, UOSIAI ŽALIUKAI*

Šlamėkite, uosiai žaliukai,
Sustoję sode iš šalių...
Nuo sielvarto lūpos sutrūko
Ir žodžio išstart negaliu.
Šunelis prieš mėnesį nykę
Užkaukia graudyn, vis graudyn,
Bet niekas negirdi: sunyko
Bekraujė žmonijos širdis.
Sutarškia laukuos automatai,
Šaltai prasišiepia mirtis,
Tik aklas pasaulis nemato
Ir niekad galbūt nematys...
O taip jau kas naktį – naktųžę
Žmoneliai retyn, vis retyn...
Sudunda kažkas ir nuūžia...
Vagonų langai užkalti...
Šlamėkite, uosiai žaliukai,
Sustoję sode iš šalių.
Nuo sielvarto lūpos sutrūko
Ir žodžio išstart negaliu.¹

---

¹ „Laisvės kovų dainos“, redaktorius Jonas Aistis, Niujorkas: *Lietuvos nepriklausomybės fondas*, 1962, p. 283.

* Tikėtina, kad šios dainos autorius Žilvis yra Juozas Makarevičius-Žilvitis, žuvęs drauge su Kazimieru Pypliu-Mažyčiu, išgabusius šią dainą į Vakarus 1947 m. gruodžio 15 d.

1950 m. Čikagoje išleistas pirmas Juozo Lukšos-Daumanto knygos „Partizanai už geležinės uždangos“ leidimas, nuotraukoje pateikiamas viršelio aplankas. Knygoje daug rašoma apie K. Pyplį-Tigrą, Mažytį, Audronį. *Nuotrauka iš knygos Juozas Daumantas, „Partizanai“, Kaunas, 2005*

Bronius Jungaitis, 1929–2020; Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanų ryšininkas. Prasidėjus Lietuvos atgimimui, tapo Kalvarijos sąjūdžio grupės įkūrimo iniciatoriumi. Vėliau Kalvarijos krašte jam vadovaujant buvo surasti 55 Lietuvos laisvės kovotojų palaikai ir su derama pagarba palaidoti Kalvarijos senosiose kapinėse, pastatytas atminimo memorialas, kuriame įrašytos 126 žuvusių partizanų pavardės, tarp jų ir partizanų pasiuntinio į Vakarų Jurgio Krikščiūno-Rimvydo. Taip pat B. Jungaičio rūpesčiu, prisidedant darbu ar asmeninėmis lėšomis buvo pastatyta 30 paminklų Lietuvos laisvės kovotojams (Kalvarijoje, Krosnoje, Kazlų Rūdoje, Kalniškės miške ir kt.). Jo prisiminimai liko įamžinti kino juostoje „Mylėjo ir myli Tėvynę. Bronė ir Bronius Jungaičiai“. Filmas sukurtas pagal Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos Kauno skyriaus projektą „Lietuvos partizanų gyvosios istorijos sklaida“. *Nuotrauka iš projekto medžiagos*

VII DALIS

Kova už laisvę ir jos atminimas

Rita Pauliukaitienė

Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika (6)

1949 m. balandį, nors ir labai sunkiai, SSRS–Lenkijos sieną pavyko pereiti Jurgiui Krikščiūnui-Rimvydui ir Broniui Saveikiui-Kla-jūnui. Šią kelionę organizavo iš visos Lietuvos partizanų vadų suva-

Tauro ir Dainavos apygardų vadų susitikimas. Stovi iš kairės: 1. Vaclovas Voveris-Žaibas, 2. Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas, 4. Adolfas Ramanauskas-Vanagas, 5. Sergijus Staniškis-Litas, 6. Jonas Kučinskas-Spyruoklis.
Nuotrauka iš LGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinio

žiavimo Minaičiuose grįžęs Adolfas Ramanauskas-Vanagas ir Juozas Gegužis-Diemedis, Dainavos apygardos Šarūno rinktinės vadas. Deja, išvykti iš Lenkijos toliau į Vakarų Jurgiui Krikščiūnui nepavyko, tačiau dalį atsigabentos partizanų surinktos informacijos jam pasisekė išsiųsti Juozui Lukšai. Šia medžiaga vėliau rėmėsi ir Kęstutis Girnius, rašydamas knygą „Partizanų kovos Lietuvoje“, Čikaga, 1986. Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas ir jo adjutantas Vytautas Prabulis-Žaibas 1949 m. gruodžio 15 d. žuvo Lenkijoje, netoli Punsko, Šlynakiemio kaime.

1950 m. spalio 3 d. CŽA desantu į Lietuvą iš Vakarų grįžo Juozas Lukša-Skrajūnas, drauge su juo Benediktas Trumpys-Rytis ir Klementas Širvys-Sakalas.

1950 m. spalio 30 d. J. Lukša parašė apžvalgą apie K. Pyplio kelionę į Lietuvą 1949 m. (Daumantas, p. 421).

1950 m. gruodžio 31 d. LLKS Prezidiumo tarybos nutarimu Laisvės Kovotojo Karžygio garbės vardas buvo suteiktas Juozui Lukšai-Mykolaičiui, Jurgiui Krikščiūnui-Rimvydui, Kazimierui Pypliui-Audroniui, Mažyčiui (Daumantas, p. 690).

Adolfo Ramanausko-
Vanago atminimo įamžini-
mas (skulptorius
A. Kuzma) Vilniaus Anta-
kainio kapinėse. Fotogra-
fuota 2023-01-13.
Nuotrauka
R. Pauliukaitienės

1951 m. rugsėjo 4 d. Pabartupio kaime netoli Pažerų žuvo Juozas Lukša-Daumantas. Palaikų užkasimo vieta neišaiškinta.

1957 m. lapkričio 29 d. Vilniuje buvo sušaudytas Adolfas Ramanauskas-Vanagas. 1991 m. buvo išleista jo prisiminimų knyga „Daugel krito sūnų...“. Adolfo Ramanausko-Vanago palaikai buvo surasti 2018 m. ir iškilmingai palaidoti Vilniaus Antakalnio kapinėse.

1962 m. Niujorke išleistas partizanų dainų rinkinys „Laisvės kovų dainos“, leidinio redaktorius Jonas Aistis. Didžiausią tų dainų dalį į Vakarų išgabeno J. Lukša-Skrajūnas ir Kazimieras Pyplys-Mažytis.

1974 m. spalio 12 d. Vytautas Staneika, kuris buvo atvykęs į Lietuvą 1946 m. vasaros pradžioje, o vėliau gyvenęs Švedijoje ir JAV, Algirdui Vokietaičiui rašytame laiške mini Kazimierą Pyplį-Mažytį. Jį prisimena kaip vieną iš keturių dalyvių, posėdžiavusių 1948 m. Stokholme: „4. Prieš išvykstant Deksnui ir Vyčiui (Lukšai) į V. Vokietiją mano bute mes (Deksnys, aš [Staneika], Vytis ir Mažytis) aptarėme <...> visus Vliką [VLIK – Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas] liečiančius klausimus ir juos užprotokolavome“ (laiškas, saugomas Kauno miesto muziejaus fonduose, KMM-GEK-6274-av-ori).

1990 m. kovo 11 d. atkurta Lietuvos Respublikos nepriklausomybė.

1991 m. balandžio 26 d. Pakuonyje, Sodų g., buvo pastatytas paminklas (aut. J. Malinauskas, J. Skaržinskas-Dramblys), skirtas Lietuvos laisvės kovotojų, tarp jų ir K. Pyplio-Mažyčio, atminimui. 1995, 2006 Pakuonio kapinėse įrengta paminklinė kompozicija, kurioje įamžinti šio krašto partizanai (Razmislavičienė, p. 82).

1991, 1992 ir 2004 m. K. Pyplio-Mažyčio ir J. Makarevičiaus-Žilvičio žuvimo vietoje įrengta paminklinė kompozicija: du kryžiai, koplytėlė ir dizainerio R. Navicko sukurtas tipinis atminimo ženklas (Trimonienė).

1997 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu Kazimierui Alfonsui Pypliui-Mažyčiui, Audroniui suteiktas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Didysis kryžius) (Trimonienė).

1997 m. gruodžio 22 d. K. Pypliui pripažintas kario savanorio statusas.

1998 m. sausio 15 d. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro įsakymu K. Pypliui suteiktas kapitono laipsnis (po mirties).

1998 m. kovo 10 d. Prienų m., Martišiaus g. 9, atidengtas A. Sakalausko sukurtas stogastulpis K. Pyplio-Mažyčio, Audronio atminimui.

2000 m. Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas išleido knygą „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, dokumentų rinkinys, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000. Šiame leidinyje K. Pyplys-Mažytis minimas dvidešimt aštuoniuose puslapiuose.

2000–2014 m. išleidžiamos Vytauto Juodsnuikio knygos „Suvalkijos partizanų takais“ (I ir II d.), kur aprašoma Kazimiero Pyplio-Mažyčio, Lietuvos laisvės kovotojo, ir jo bendražygių veikla.

2001 m. sukurtas meninis filmas „Vienui vieni“ (režisierius Jonas Vaitkus). Filmo siužetas paremtas pokario Lietuvos laisvės kovos faktais, jame vaizduojami ir Kazimiero Pyplio-Mažyčio gyvenimo epizodai.

2003 m. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Genocido aukų muziejaus darbuotojai parengė išsamų straipsnį

Paminklas Šventojoje, skirtas atminti Lietuvos laisvės kovotojų žygius per Baltijos jūrą.
Nuotrauka Daivos Tubinienės

„Kazimieras Pyplys-Audronis, Mažytis“, <http://genocid.lt/datos/pyplys.htm>.

2008 m. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras išleido knygą „Pietų Lietuvos partizanų sritis. Atlasas“, parengė Edita Jankauskienė, Dalia Kuodytė, Rūta Trimonienė, Dalius Žygelis, Vilnius, 2008. Leidinyje užfiksuotos Pietų Lietuvos partizanų srities (Dainavos ir Tauro apygardų) žuvimo vietos ir Lietuvos laisvės kovos dalyvių atminimo įamžinimas.

2009 m. Prienų krašto muziejus išleido Anelės Razmislavičienės knygą „Kokiom žolelėm jūs beišdygsit, vaikeliai mano... Laisvės kovų įamžinimo vietų Prienų krašte KATALOGAS“.

2011 m. rugpjūčio 26 d. Švedijoje, Gotlando saloje, Jono Pajaujo sodyboje, atidengta atminimo lenta, skirta Švedijos ir Lietuvos rezistenciniams ryšiams atminti.

2011 m. Šventojoje buvo atidengtas paminklas kovotojų už Lietuvos laisvę istoriniams žygiams per Baltijos jūrą 1944–1953 m. atminti.

2013 m. Kęstutis Kilinskas parašė straipsnį „Mažyčio ir Pušelės sužadėtuvs: partizanų mūšio rekonstrukcija“, kuris buvo išspausdintas žurnale „Naujasis Židinys – Aidai“, Nr. 3.

Lietuvos partizanų memorialas
Kryžkalnyje. Fragmentas.
Nuotrauka R. Pauliukaitytės

2017 m. Darius Juodis ir Dalius Žygelis žurnale „Karys“ (Nr. 12) publikavo straipsnį „Antrasis partizanų žygis į Vakarus“, kuriame plačiai aprašė J. Lukšos-Skrajūno ir K. Pyplio-Audronio žygį į Vakarus.

2017 m. Šakių rajone, minint 70-ąsias Juozo Lukšos-Skrajūno ir Kazimiero Pyplio-Audronio atlikto žygio į Vakarus metines, buvo suorganizuotas atminimo renginys – žygis iš Skirkiškės kaimo partizanų ryšininko Justino Mačio-Geradario sodybos iki Panovių, ties kuriais buvo pereita buvusi Rytų pūslių siena (Poškevičiūtė).

2019 m. Lietuvos partizanų Kazimiero Pyplio-Mažyčio ir Juozo Makarevičiaus-Žilvičio žūties 70-mečio minėjimas vyko Kalesninkų

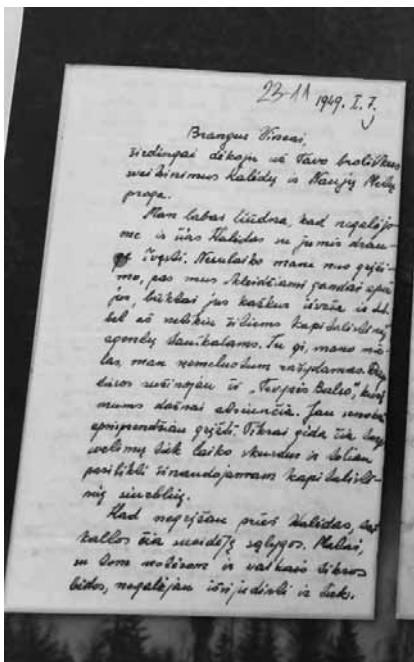
Pakuonio Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčioje 2023 m. sausio 13–23 d. veikusios Pakuonio pagrindinės mokyklos mokinių piešinių parodos „Dovana Lietuvos laisvės gynėjams“ eksponatai. *Nuotraukos R. Pauliukaitytės*

miške. Renginį organizavo Alytaus miesto ir rajono savivaldybės, KASP Dainavos apygardos 1-oji rinktinė, Lietuvos šaulių sąjunga (Alytaus miesto savivaldybės informacija).

2020 m. rugsėjo 20 d. Kryžkalnyje atidengtas paminklas visos Lietuvos partizanams. Jame įamžintas ir Kazimiero Pyplio-Mažyčio bei daugelio jo bendražygių atminimas.

2023 m. sausio 22 d. Prienų rajone, Pakuonyje, įvyko Kazimiero Pyplio-Mažyčio 100-ųjų gimimo metinių minėjimas. Renginį organizavo Prienų r. savivaldybė (meras Alvydas Vaicekuskas, Kultūros ir sporto skyriaus vedėjas Rimantas Šiugždinis), Lietuvos šaulių sąjunga, Prienų r. Pakuonio seniūnija (seniūnas Antanas Keturakis), Pakuonio laisvalaikio salės darbuotojai Audrius Gelčys ir Renata Žibienė, Pakuonio pagrindinė mokykla (direktorė Audronė Vaicekuskienė), renginio iniciatorė Kauno r. Garliavos Adomo Mitkaus pagrindinės mokyklos mokytoja Rita Pauliukaitienė.

2023 m. gegužės 5 d. Marijampolės krašto ir Prezidento Kazio Griniaus muziejaus padalinyje – Tauro apygardos ir tremties muziejuje atidaryta fotografijų paroda „Partizanų ltn. Kazimierui Pypliui-Mažyčiui – 100“. Muziejaus direktorius Antanas Pileckas.

Marijampolės krašto muziejuje veikusios fotografijų parodos „Partizanų ltn. Kazimierui Pypliui-Mažyčiui – 100“ fragmentas. Laiško iš Švedijos į Lietuvą ištrauka, rašyta laikantis konspiracijos taisyklių. Laiško pradžioje kreipiamasi į neišaiškintą asmenį Vincą, o pabaigoje BDPS prezidiumo įgaliotinis užsieniui Kazimieras Pyplys-Mažytis, Audronis pasirašo slapyvardžiu Dzidas. Parodą parengė muziejininkai Dalė Naujalienė, Giedrius Bagdonas, Jonas Gustaitis.
Dokumentas saugomas Lietuvos ypatingajame archyve

2023 m. gegužės 7 d. Alkas Paltarokas, komunikacijos specialistas, pradėjo žygį pėsčiomis iš Šventosios į Tauro apygardą (200 km), siekdamas atkartoti Kazimiero Pyplio-Audronio žygį ir taip pagerbti šio laisvės kovotojo atminimą.

2023 m. gegužės 17 d. Alytuje, prie paminklo, skirto Dainavos apygardos partizanams pagerbti, buvo paminėtos 100-osios Kazimiero Pyplio-Mažyčio gimimo metinės. Renginį organizavo Alytaus miesto savivaldybė (vicemerė Jurgita Šukevičienė, Švietimo ir sporto skyriaus vedėjas Vytuolis Valūnas), Alytaus Putinų gimnazija (direktorė Daiva Sabaliauskienė), Lietuvos šaulių sąjunga.

2023 m. gegužės ir birželio mėn. Kazimierui Pypliui-Mažyčiui pagerbti skirti renginiai ir vietos, susijusios su jo veikla, Alytaus miesto savivaldybės administracijos Švietimo ir sporto skyriaus vedėjo Vytuolio Valūno iniciatyva buvo filmuojama (operatorius Mindaugas Astrauskas) Alytuje, Marijampolėje, Skardupiuose, Suvalkų trikampyje, Kaune, Prienuose ir Prienų rajone.

2023 m. gegužės 24 d. Kaune, Vytauto Didžiojo karo muziejuje (direktorė Rita Malinauskienė), įvyko Kazimiero Pyplio-Mažyčio 100-ųjų gimimo metinių minėjimas.

2023 m. birželio 12 d. Kauno r., Garliavoje, minint Gedulo ir vilties dieną bei prisimenant 1941 m. birželio 14 d. įvykius, Garliavos kapinėse prie paminklo, skirto tremtiniam, politiniam kaliniui ir Lietuvos laisvės kovotojams atminti, buvo pagerbtas ir čia iš Pakuonio bei kitų vietų perlaidotų K. Pyplio-Mažyčio, Audronio bendražygių atminimas. Minute tylos taip pat buvo pagerbtos ir visos karo Ukrainoje aukos. Renginyje dalyvavo Kauno r. Adomo Mitkaus pagrindinės mokyklos ukrainiečių išlyginamosios klasės mokiniai ir mokytoja Rita Pauliukaitienė.

2023 m. birželio 29 d. Prienų krašto muziejuje (direktorė Lolita Batutienė) atidaryta fotografijų paroda „Partizanų ltn. Kazimierui Pypliui-Mažyčiui – 100“, kuri buvo perkelta iš Marijampolės krašto ir Prezidento Kazio Griniaus muziejaus padalinio – Tauro apygardos ir tremties muziejaus ir papildyta Prienų krašto muziejuje saugoma medžiaga.

2023 m. Punsko „Aušros“ leidyklos direktoriaus Sigitto Birgelio gautomis žiniomis, Vatikano archyve, atskiroje byloje, yra saugomas

1948 metais popiežiui Pijui XII įteiktas laiškas, kurį į Vakarus atgabeno Juozas Lukša-Skrajūnas ir Kazimieras Pyplys-Mažytis.

„Kazimieras Pyplys-Mažytis. Gyvenimo kronika“ parašyta remiantis šia literatūra ir šaltiniais:

- Alytaus miesto savivaldybės informacija, <https://alytus.lt/lt/gyventojams/naujienos/lietuvos-partizanų-kazimiero-pyplio-mazyčio-ir-juozo-makareviciaus-zilvicio-zuties-70-mecio-minejimas>.
- Arvydas Anušauskas, „Užmirštas desantas“, Vilnius, 2019.
- Juozas Daumantas, „Partizanai“, Kaunas, 2005.
- Antanina Garmutė, „Išėjo broliai“, Kaunas, 1990.
- Eugenijus Grunskis, „Lietuvos SSR MGB pastangos nustatyti nukauto partizano K. Pyplio asmenybę“, <https://www.istorija.lt/data/public/uploads/2021/03/lim-1998-16-pub.-e.-grunskis.-lietuvos-ssr-mgb-pastangos-nustatyti-p.-250-264.pdf>.
- Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, I dalis, Kaunas, 2000.
- Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, II dalis, Kaunas, 2011.
- Antano Juodžio asmeninis archyvas.
- Darius Juodis, Dalius Žygelis, „Antrasis partizanų žygis į Vakarus“, *Karys*, 2017, Nr. 12.
- Darius Juodis, „Partizaninė kova Stakliškių apylinkėse 1944–1953 m.“, https://ilt.lt/pdf/jieznas_stakliskes/jieznas_partizanai.pdf.
- „Jurgis Krikščionas-Rimvydas ir jo artimieji“, sudarytoja Rita Pauliukaitienė, Punksas, 2019.
- Rimos Karpavičienės (K. Pyplio dukterėčios) asmeninis archyvas.
- Kęstutis Kasparas, „Lietuvos karas“, Kaunas, 1999.
- Kęstutis Kasparas, Bonifacas Ulevičius, „Rezistencijos Enciklopedijos puslapius verčiant“, in: *Laisvės kovų archyvas*, 26 tomas, Kaunas, 1999.
- Kęstutis Kilinskas, „Mažyčio ir Pušelės sužadėtuvs: partizanų mūšio rekonstrukcija“, in: *Naujasis Židinys – Aidai*, Nr. 3.
- „Laisvės kovos 1944–1953“, sudarytojai Dalia Kuodytė ir Algis Kašėta, Kaunas, 1996.
- „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014.
- Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000.
- Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro informacija, „Prisiminti Laisvės kovotojų žygiai per Baltijos jūrą“, in: *XXI amžius*, 2011 m. rugpjūčio 31 d.

- „Lietuvos Respublikos Rymo katalikų laiškas Šventajam Tėvui Pijui XII Vatikane“, <https://www.prodeopatria.lt/index.php/tevyne/97-lietuvos-respublikos-rymo-kataliku-laiskas-sventajam-tevui-pijui-xii-vatikane>.
- Birutės Mažeikaitės-Ramanauskienės prisiminimai, saugomi Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskienė šeimos archyve.
- Povilas Mikalauskas, „Juodžių šeimos rezistencinę veiklą menantys paminklai Tauro apygardos Geležinio Vilko ir Birutės rinktinių teritorijose“, VDU Humanitarinių mokslų fakultetas, Istorijos katedra, 2022.
- Rita Pauliukaitienė, „1947 m. Užgavėnės Marijampolėje – „Sužadėtuves“ arba „Blynų balius“, <https://punksas.pl/is-praeities/1947-m-uzgavenes-marijampoleje-suzadetuves-blynu-balius/>.
- Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Kazimiero Pyplio-Mažyčio portreto mįslės“, <https://punksas.pl/is-praeities/kazimiero-pyplio-mazycio-portreto-misles/>.
- Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Dar vieno portreto mįslės“, <https://punksas.pl/visuomene/dar-vieno-portreto-misles/>.
- Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Du sėkmingiausi Lietuvos partizanų žygiai į Vakarų“, <https://punksas.pl/is-praeities/du-sekmingiausii-lietuvos-partizanuu-zygiai-i-vakaruu/>.
- Kazimieras Pyplys-Mažytis, „Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lapas“, 1949-09-19. Kopija, saugoma Dino Kurausko asmeniniame archyve.
- Lina Poškevičiūtė, „Partizanų keliais – nuo Skirkiškės kaimo iki Panovių“, <http://www.drg.lt/kultura/15561-partizanuu-keliais-nuu-skirkiskes-kaimo-iki-panoviu>.
- Anelė Razmislavičienė, „Kokiom žolelėm Jūs beišdygsit, vaikeliai mano“, Prienai-Kaunas, 2009.
- Rasmus Sabaliauskienės, Šventosios bibliotekos darbuotojos, informacija.
- Vytauto Staneikos laiškas Algirdui Vokietaičiui, <https://virtualus.kaunomuziejus.lt/parodos/iveikti-siena-lietuvuu-rezistentuu-zygiai-i-vakaruu-xx-a-5-6-des/>. Informaciją apie šią parodą pateikė Kauno miesto muziejaus darbuotojai Simonas Jazavita ir Rokas Sinkevičius.
- Tauro apygardos ir tremties muziejaus informacija, <https://www.facebook.com/tauroapygarda/>.
- Rūta Trimonienė, „LGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-15.
- Jonas Vaičėnė, „Duomenys, pateikti ekskursijoje, skirtoje 1941 m. birželio 22 d. įvykiams Kaune atminti“, Kaunas, 2023-06-22, rankraštis.
- Vykintas Vaitkevičius, Aistė Petrauskienė, „Lietuvos partizanų valstybė“, Vilnius, 2019.
- Onutė Valkauskienė, „Kazimieras Pyplys“, in: *Žmonės ir darbai: Prienų krašto šviesuoliai*, sudarytojas Juozas Palionis, Vilnius, 2007.
- Aldona Vilutienė, „Trečioji vėliavos spalva“, Vilnius, 1996.

- Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, „Ištark mano vardą“, Vilnius, 1999.
- Bronislava Vinskienė, „Amžinieji Ažuolai“, Vilnius, 2007.
- Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/straipsnis/kazimieras-pyplys/>.
- Dalius Žygelis, Rita Pauliukaitienė, „Kazimieras Pyplys-Mažytis Lietuvos partizano etalonas“, in: *Karys*, 2023, Nr. 3.

Represinių struktūrų dokumentai (8)

(Ištrauka iš MGB pažymos)

Prienų apskr. MGB viršininkas <...> 1950 01 20 Lietuvos SSR valstybės saugumo ministro adresu pranešė, kad 1950 m. sausio 20 d. MGB agento Nykštuko pranešimu Margininkų k. Pakuonio vlsč. nušauti partizanai Jonas Juodis-Diedas, g. 1931 m., ir Petras Valiūnas-Papartis, g. 1929 m.

Romo Kauniečio p a s t a b a: kitame pranešime rašoma, kad nuo 1949 m. rugsėjo mėn. iš slapto informatoriaus Nykštuko ėmė eiti pranešimai, kad jo ūkyje Margininkų k. ėmė lankytis Litas*, Sapnas, Papartis, Diedas, Šturmas ir partizanas, pavarde Valiūnas Vytas, iš kurių vyriausias yra Šturmas.¹

Šešių brolių partizanų Juodžių ir jų tėvų ryšininkų atminimui gimtajame Kėbliškių kaime LGGRTC pastatytas paminklas. Prie paminklo Antanas Juodis, saugantis ir jamžinantis savo pusbrolių atminimą. *Nuotrauka R. Pauliukaitienės*

¹ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 653–656.

* Vytautas Kabašinskas-Litas, Miliauskas Jurgis-Sapnas, Albinas Juodis-Šturmas. Jonas Juodis-Diedas ir Petras Valiūnas-Papartis buvo paskutiniai partizanai, veikę prie Margininkų.

LGGRTC dokumentai (12)

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDŲ IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Išduodimo įspūda, Didžioji g. 171, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 211 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. omm@lggrtc.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Antanas Juodžiai
Lietuv. g. 9-14
33102 Kauno r.

2021-01-14^{4F} Nr. 552-4^F

DĖL KARIO SAVANORIO TEISINIO STATUSO PRIPAŽINIMO

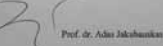
Informuojame, kad vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos 2020 m. spalio 28 d. posėdžio protokolo Nr. ZPD-6 (267) įtvirtuotais, LGGRTC centro generalinis direktorius 2020 m. spalio 29 d. įsakymu Nr. IV-149 pripažino Kario savanorio teisinį statusą (po mirties) šiems partizanams:

Algirdui Juodžiui, Motiejaus, gim. 1924 m. Kauno apskr. Pakucio vlt., ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai kovoję žuvusiam Tauso apygardos Birutės rinktinės partizanui, laisvos vadoi.
Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministro 2020 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. P-1254 suteiktas kario – leitenanto laipsnis (po mirties).

Antanui Vytautui Juodžiui, Motiejaus, gim. 1922 m. Kauno apskr. Pakucio vlt., ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai kovoję žuvusiam Tauso apygardos Okeležinio Vilko rinktinės partizanui, laisvos vadoi.
Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministro 2020 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. P-1254 suteiktas kario – leitenanto laipsnis (po mirties).

Jonui Kęstuliiui Juodžiui, Motiejaus, gim. 1932 m. Kauno apskr. Pakucio vlt., ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai kovoję žuvusiam Tauso apygardos Okeležinio Vilko rinktinės partizanui, skyriaus vadoi. Partizano laipsnis – seržantas.
Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministro 2020 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. P-1254 suteiktas kario – vyresniojo seržanto laipsnis (po mirties).

Juozui Juodžiui, Motiejaus, gim. 1927 m. Kauno apskr. Pakucio vlt., ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai kovoję žuvusiam Tauso apygardos Okeležinio Vilko rinktinės partizanui, laisvos vadoi. Partizano laipsnis – jaunesnysis leitenantas.
Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministro 2020 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. P-1254 suteiktas kario – leitenanto laipsnis (po mirties).

Generalinis direktorius Prof. dr. Adas Jakubauskas

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDŲ IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Išduodimo įspūda, Didžioji g. 171, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 211 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. omm@lggrtc.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Antanas Juodžiai
Lietuv. g. 9-14
33102 Kauno r.

2021-05-31 Nr. 55R-13^F

DĖL LAISVĖS KOVŲ DALYVIO TEISINIO STATUSO PRIPAŽINIMO IR DOKUMENTŲ IŠDAVIMO

Informuojame, kad vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos 2021 m. gegužės 17 d. posėdžio protokolo Nr. ZPD-2 (270) įtvirtuotais, LGGRTC centro generalinis direktorius 2021 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. IV-1-29 Agotai Juodienei pripažino Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą (po mirties) kaip Tauso apygardos partizanų rėmėjai. Motiejui Juodžiui pripažino Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą (po mirties) kaip Tauso apygardos partizanų ryšininkui, rėmėjai.

Generalinis direktorius Artūras Rubys

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDŲ IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Išduodimo įspūda, Didžioji g. 171, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 211 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. omm@lggrtc.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Antanas Juodžiai
Lietuv. g. 9-14
33102 Kauno r.

2021-01-14^{4F} Nr. 552-4^F

DĖL KARIO SAVANORIO TEISINIO STATUSO PRIPAŽINIMO

Informuojame, kad vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos 2020 m. gruodžio 16 d. posėdžio protokolo Nr. ZPD-7 (268) įtvirtuotais, LGGRTC centro generalinis direktorius 2020 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. IV-145 pripažino Kario savanorio teisinį statusą (po mirties) šioms partizanams:

Albinui Juodžiui, Motiejaus, gim. 1930 m. Kauno apskr. Pakucio vlt., ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai kovoję žuvusiam Tauso apygardos Okeležinio Vilko rinktinės partizanui, bėrio vadoi.
Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministro 2020 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. P-1256 Albinui Juodžiui suteiktas kario – viršilio laipsnis (po mirties).

Motiejui Augustui Juodžiui, Motiejaus, gim. 1925 m. Kauno apskr. Pakucio vlt., ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai kovoję žuvusiam Tauso apygardos Okeležinio Vilko rinktinės partizanui.

Generalinis direktorius Prof. dr. Adas Jakubauskas

Kario savanorio statusas ir karinis laipsnis (po mirties) suteiktas:

- Algirdui Juodžiui – leitenanto,
  - Vytautui Juodžiui – leitenanto,
  - Juozui Juodžiui – leitenanto,
  - Albinui Juodžiui – viršilio,
  - Jonui Juodžiui – vyr. seržanto,
  - Motiejui Juodžiui – savanorio statusas.
- Laisvės kovų dalyvio teisinis statusas (po mirties) suteiktas:
- Agotai Juodienei – rėmėjai,
  - Motiejui Juodžiui – ryšininkui, rėmėjui.
- Dokumentai iš asmeninio Antano Juodžio archyvo*

Rūta Trimonienė

LGGRTC dokumentai (13)

Duomenys apie 1950 m. vasario 9 d. Vilkaviškio aps.
Gižų vls. Vižaidų k. žuvusį Tauro apygardos Vytauto rinktinės vadą,
vieną pirmųjų partizanų vadų ir apygardos kūrėjų
V. Gavėną-Vampyrą, Granitą

Vitalius Gavėnas-Vampyras, Granitas
1922 08 12–1950 02 09

Tauro apygardos Vytauto rinktinės vadas Vytautas (Vitalius) Gavėnas-Vampyras rinktinės būstinėje. 1947 m. *LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinys, skaitmeninis vaizdas saugomas LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje*

Vitalius Gavėnas gimė 1922 m. rugpjūčio 12 d. Marijampolės aps. Šunskų vls. Ožkasvilių k. Jurgio Gavėno ir Katrės Juodzevičiūtės-Gavėnienės šeimoje.

1941 m. birželio 3 d. buvo suimtas ir kalintas Marijampolės kalėjime už nelegalų sienos perėjimą. Prasidėjus Vokietijos ir SSRS karui išsilaisvino.

1942 m. gegužės 27 d. Lietuvos generalinės srities gyventojų surašymo dokumentuose nurodoma, kad Marijampolės aps. Marijampolės vls. Ožkasvilių k. gyvena Jurgio ir Kotrinės Gavėnų šeima. Jų sūnus Vitalius Gavėnas – vidurinės mokyklos moksleivis.

1942 m. birželio 5 d. Lietuvos Saugumo policijos direktoriui p. Čenkui nurodoma Kaune atlikti kratas pas dešimtį išvardintų asmenų (vienas jų – studentas Vitalius Gavėnas, gyvenantis Ožkasvilių k. Marijampolės aps.) siekiant surasti nelegalios literatūros arba tos literatūros dauginimo įrankių. Toliau nurodoma, kad visi šie asmenys gyveno Kaune, tačiau dabartiniu metu atostogauja kaimuose ar slapstosi, norėdami išvengti tardymų, taip pat nurodoma visus išvardintus asmenis suimti ir su kratos metu rastais daviniais ar be jų pristatyti į Saugumo būstinę Kaune pas SS Standortenfürher Jager.

1944 m. V. Gavėnas ėmė telkti Vilkaviškio aps. Keturvalakių vls. ir Marijampolės aps. pietinės dalies kaimų vyrus partizaninei kovai. 1945 m. rugpjūčio 3 d. jis vadovavo savo kovotojams kautynėse su NKVD, kurių metu buvo užpultas Vilkaviškio aps. Keturvalakių vls. milicijos punktas. Šiose kautynėse V. Gavėnas pasižymėjo narsumu, sumaniu vadovavimu, gera orientacija, stipria ir taiklia ugnimi. Už tai jam buvo pareikštas tarnybinis pagyrimas.

1945 m. liepos 19 d. Marijampolės aps. Skardupių klebonijoje kartu su kunigu Antanu Yliumi, kpt. Leonu Tauniu-*Kovu*, Albinu Ratkeliu-*Oželiu* ir Jonu Pileckiu-*Broku* dalyvavo steigiamajame Tauro apygardos štabo posėdyje, rugpjūčio 15 d. – apygardos štabo narių ir partizanų grupių atstovų pasitarime, kuriame buvo įkurta Tauro apygarda. Tą pačią dieną apygardos vado L. Taunio-*Kovo* įsakymu Nr. 1 V. Gavėnas-*Vampyras* buvo paskirtas Vytauto rinktinės vadu. Rugsėjo 25 d. jis pasirašė įsakymą Nr. 3, kuriame nurodė būrių vadams užregistruoti ir į štabą pranešti nuo 1944 m. rugpjūčio 1 d. lig šios dienos bolševikų nužudytų, išvežtų ir kalinamų lietuvių pavardes

ir jų gyvenamąsias vietas, ant kelrodžių, iškabų ir pan. vietoje rusiškų užrašų iškabinti lietuviškus, paskirti būrio sanitarą ar sanitarę (asmuo turėjo būti baigęs sanitarijos mokyklą, kursus ir t. t.).

Tų pačių metų lapkričio-gruodžio mėn. V. Gavėnas kartu su rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku A. Ratkeliu-*Oželiu* sutvarkė apygardos leidinio „Laisvės žvalgas“ redakcijos vietą, parūpino spaudos priemones ir aparatūrą. Už tai abiem partizanams buvo pareikšta Tauro apygardos vado padėka.

1946 m. liepos 4 d. *Vampyras* dalyvavo Tauro apygardos štabo posėdyje, kuriame buvo svarstomas apygardos vado numatymas, Geležinio Vilko rinktinės vado skyrimas, ryšiai su Pietų Lietuvos (Nemuno) partizanų srities štabu ir kiti einamieji reikalai.

Tų pačių metų rugpjūčio 15 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūžio-*Žvejo* įsakymu Nr. 26 V. Gavėnui suteiktas puskarininkio laipsnis, jis apdovanotas juostelėmis už narsumą ir uolumą, lapkričio 22 d. apygardos vado įsakymu Nr. 34 jam suteiktas viršilos laipsnis, gruodžio 31 d. to paties vado įsakymu Nr. 40 *Vampyrui* dar kartą pareikšta tarnybinė padėka ir tarnybinis pagyrimas už pavyzdinę vadovavimą rinktinei ir 1946 metais vestą kovą dėl tėvynės laisvės ir nepriklausomybės, o 1947 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 8 jam pareikštas tarnybinis pagyrimas ir tarnybinė padėka už tikslų, išsamų ir punctualų raštų išpildymą bei žinių tiekimą.

1947 m. sausio 15 d. V. Gavėnas dalyvavo Lietuvos kovotojų už laisvę atstovų suvažiavime, kuriame buvo svarstoma Centralizuotos ir vyriausiosios vadovybės sudarymas, Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) ir Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų štabo (VGPS) reorganizacija ir ryšių su užsieniu atkūrimas, išaiškinto MGB agento Juozo Albino Markulio izoliacija.

Tų pačių metų vasario 18 d. Marijampolėje V. Gavėnas kartu su Vytauto rinktinės štabo pareigūnais Kazimieru Alfonsu Pypliu-*Mažyčiu*, Antanu Pečiuliu-*Baritonu*, A. Ratkeliu-*Oželiu* ir Mykolu Žilioniu-*Plunksna*, kuopų vadais Jonu Šlėferiu-*Diemedžiu* ir Jonu Valaičiu-*Viesulu*, partizanų ryšininkėmis Janina Kazelyte-*Saulute* ir Anele Julija Senkute-*Pušele* dalyvavo garsiajame „Blynų baliuje“, kuriame buvo sunaikinti Marijampolės apskrities Vykdomojo komiteto, kompartijos ir komjaunimo pareigūnai. Kovo 6 d. Tauro apygardos įsa-

kymu Nr. 9 už gerą, tikslų kautynių paruošimą *Vampyrui* pareikšta tarnybinė padėka ir pagyrimas.

Deja, 1947 m. balandžio 15 d. Tauro apygardos *Žvejo* įsakymu Nr. 13 V. Gavėnui buvo pareikštas papeikimas ir įspėjimas „už pravedimą š. m. kovo mėn. 19 d. plataus masto operacijų be mano sutikimo“.

Tų pačių metų rugpjūčio 2 d. apygardos vado *Žvejo* įsakymu Nr. 21 V. Gavėnas buvo paskirtas prie apygardos štabo įsteigtos Mokomosios kuopos lektoriumi ir pirmosios laidos egzaminų komisijos nariu, o spalio 16 d. įsakymu Nr. 33 jis perkeltas į apygardos štabą specialioms ir ypatingoms pareigoms eiti rinktinės vado teisėmis.

1948 m. rugpjūčio 26 d. V. Gavėnas vadovavo operacijai, kurios metu iš Vilkaviškio aps. Gižų vls. Vykdomojo komiteto buvo paimtas archyvas ir kiti dokumentai. Už tai jam buvo pareikšta tarnybinė padėka ir tarnybinis pagyrimas.

1949 m. vasario 24 d. l. e. Tauro apygardos vado pareigas Viktoro Vitkausko-*Saidoko* įsakymu Nr. 5 V. Gavėnas nuo sausio 15 d. šalia tiesioginių pareigų buvo paskirtas eiti ir Vytauto rinktinės vado pareigas. Tų pačių metų gegužės 18 d. apygardos vado Aleksandro Grybino-*Fausto* įsakymu Nr. 12 V. Gavėnas buvo atleistas iš apygardos štabo ir paskirtas Vytauto rinktinės vadu, o nuo balandžio 1 d. jo slapyvardis *Vampyras* pakeistas slapyvardžiu *Granitas*.

Žuvo V. Gavėnas 1950 m. vasario 9 d. Vilkaviškio aps. Gižų vls. Vižaidų k. MGB Vilkaviškio aps. skyriaus vykdytos karinės čekistų operacijos metu kartu su savo adjutantu Stasiu Ališausku-*Kaliniu* ir rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku Albinu Švedu-*Radastu*. Žuvusiųjų palaikai buvo užkasti Marijampolėje prie Šešupės upės esančiose žvyrdubėse. Šiuo metu vieta vadinama „Ramybės lauku“.

2000 m. gegužės 8 d. V. Gavėnui pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos Prezidento 2000 m. gegužės 14 d. dekretu jis apdovanotas 4-ojo laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Karininko kryžius), Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2000 m. gegužės 29 d. įsakymu jam suteiktas majoro laipsnis (po mirties).

1999 m. birželio 7 d. Vilkaviškio r. Šeimenos sen. Vižaidų k. buvusioje Saukų sodyboje, kur žuvo V. Gavėnas su bendražygiais, buvo pastatytas tipinis atminimo ženklas (aut. dizaineris Romas Navickas).

Atminimas taip pat įamžintas 1993 m. lapkričio 21 d. Marijampolės Naujosiose (Bliūdžiškių) kapinėse atidengtoje paminklinėje kompozicijoje (aut. skulptorius Bronius ir architektas Romas Vyšniauskai).

PAGRINDAS: Lietuvos centrinis metrikų archyvas; LCVA, f. R-689, ap. 1, b. 305, l. 5; f. R-743, ap. 2, b. 3322, l. 145, 145 ap, 146; Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas: LPKTS, 1994, p. 184–185; Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas: LPKTS, 1996, p. 159–160, 170, 177, 479, 480; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1939–1941, A–Ž*, t. 1, Vilnius: LGGRTC, 1999, p. 280; Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, *Ištark mano vardą*, Vilnius: „Džiugas“, 1999, p. 95–96; *Lietuvos naikinimas ir tautos kova 1940–1998*, sudarė Izidorius Ignatavičius, Vilnius: Vaga, 1999, p. 262, 264, 267, 271–272, 277–278, 282, 283, 285, 291, 298; *Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.)*, Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2000, p. 17, 18, 20–21, 67–70, 75, 92–93, 109, 128–129, 140, 154, 163, 172–173, 180, 203–204, 208, 218–219, 255, 274–275, 346–347, 350–351, 359, 384–385, 454, 480–481; *Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Dainavos ir Tauro apygardos*, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 147–148; LYA, f. K-1, ap. 3, b. 356, l. 110; *Lietuvos gyventojų genocidas, 1950–1953, A–M*, t. 5, 1 knyga, Vilnius: LGGRTC, 2019, p. 299; LGGRTC duomenys: Archyvo Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos tarnybinės bylos; MD MME skyriaus Byla 10.38 „Įamžinimo paminklais administravimo dokumentai“, 1999 m.; Atminimo programų skyriaus „Memorialinių vietovių ir statinių, susijusių su Lietuvos gyventojų genocidu ir rezistenciniu judėjimu, inventorizacijos ir sąvado sudarymo programos“ duomenys; prieiga internete: http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2020/20200209_TA_VR_zutis.pdf;

http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2022/20220812_gavenas_biog.pdf. MD Atminimo programos vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė.¹

---

¹ Rūta Trimonienė, „LGGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-23.

Partizanų dokumentai (37)

(Ištrauka iš Geležinio Vilko rinktinės vado Antano Pužo-Gintaro raporto Nr. 7* Tauro apygardos vadui Viktorui Vitkauskui-Karijotui, 1950 m. birželio 15 d.)

Pranešu Tamstai, kad Rinktinės rajone yra išduota MVD migdomi nuodai. <...> Nuodai įpilami į įvairius skysčius: įvairius gėalus, pieną, vandenį ir kt. Pilstoma juos panaudoti ir maisto produktuose. Nuodus išgėrus, laike 3–5 minučių jie pradeda veikti, smarkiai kala ir raižo širdį, ima svaigti galva ir prasideda nualpimas – užmigimas. Vienam asmeniui pakanka 2–3 lašų. Jie yra bespalviai.¹

(Ištraukos iš Geležinio Vilko rinktinės tarybos posėdžio protokolo, 1950 m. rugpjūčio 22 d.)

Protokolas

Posėdyje dalyvauja: R[inktinės] V[adas] G i n t a r a s**, R[inktinės] V[ado] Adj[utantas] L o k y s, D[idžiojo] L[ietuvos] K[unigaikščio] Gedimino T[ė]v[ūnijos] V[adas] A n u p r a s, Dešinio T[ė]v[ūnijos] V[adas] V è j a s, Vyčio T[ė]v[ūnijos] V[adas] S p e i g a s ir R[inktinės] Š[tabo] p[areigūnas] V a i r a s.

Posėdžiui pirmininkavo R[inktinės] Vadas G I N T A R A S. Sekretoriavo: R[inktinės] Š[tabo] p[areigūnas] V a i r a s.

<...>

---

¹ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 802–803.

* D. Kurausko pastaba: Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinės vado Antano Pužo-Gintaro raportas Tauro apyg. vadui apie MGB migdomojo preparato „Neptun – 22“ panaudojimą.

Svarstyta:

G[eležinio] V[ilko] R[i]n[ktinės] pasižymėjusių, žuvusių L[aisvės] K[ovotojų] – P[artizanų] nuopelnai, dėl pristatymo apdovano-
noti Laisvės Kovos Kryžiumi III-čio laipsnio Už Uolumą ir Už Nar-
sumą.

Nutarta:

<...>

D[idžiojo] L[ietuvos] K[unigaikščio] Gedimino T[ė]v[ūnijos] žu-
vusius K[uo]p[os] V[adą] V i e s u l ą, B[ū]r[ių] V adus P e r k ū n ą ir
Š v y t u r i, L[aisvės] K[ovotojus] – P[artizanus] A u d r ą,
Š a r ū n ą, N e p t ū n ą, N a š l a i t i, D a r i ū, M i g l ą, G e g u ž i, V a b a l ą,
A i t v a r ą, Š p o k ą, S i n g e r i, Š e r m u k š n i, B i t i n ą,
P a v a s a r i, M e t e o r ą, G a u d e n i, S p y g l i, R a d a s t ą,
Ž y n i, B i j ū n ą, K a r d ą, Š a u k l i, L a p i n ą, B r o l i u k ą,
B e r ž ą, K a s t y t i, V a i d o t ą, A i d ą, A r ą, Ž y d r u o l i,
K a r d ą pristatyti Ap[ygardos] V[adui] apdovanoti Laisvės Kovos
Kryžiumi III-čio laipsnio Už Narsumą.

<...>

LVOA {Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 227,

l. 4. Originalas. Mašiništas.²

---

² Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 436–437.

** Antanas Pužas-Gintaras, Karolis Jazumas-Lokys, Jonas Šiugždinis-Anupras, Vitas Marčiulaitis-Vėjas, Antanas Gudynas-Speigas, Juozas Valaitis-Vairas, Vytautas Marčiulionis-Viesulas, Jonas Gelčys-Perkūnas, Antanas Senikas-Švyturys, Puzinauskas Modestas-Audra, Šerėnas Bronius-Šarūnas, Stasys Kazlauskas-Neptūnas, Pranas Jurgelevičius-Našlaitis, Boleslovas Jurgelaitis-Darius, Kazys Gervė-Migla, Kazys Popiera-Gegužis, Antanas Aglinskis-Vabalas, Aitvaras (neišaiškintas), Konstantinas Vaikšnys-Špokas, Kazys Grajauskas-Šermukšnis, Albinas Šiugždinis-Singeris, Povilas Šiugždinis-Bitinas, Juozas Batutis-Pavasaris, Vincas Prajera-Meteoras, Albertas Adomaitis-Gaudenis, Vytautas Menkevičius-Spyglys, Antanas Bilkys-Radastas, Pranas Puidokas-Žynys, Petras Žioba-Bijūnas, Jonas Grajauskas-Kardas, Juozas Česėkas-Šauklys, Alfonsas Virbickas-Lapinas, Jonas Žukauskas-Broliukas, Jonas Rušinskas-Beržas, Bronius Vasiliauskas-Kastytis, Kazys Kavaliauskas-Vaidotas, Kazys Kazakevičius-Aidas, Algis Lenčiauskas-Aras, Vytautas Grabauskas-Žydruoelis, Jonas Grajauskas-Kardas.

(Ištrauka iš Tauro apygardos vado Viktoro Vitkausko-Karijoto įsakymo Nr. 34, 1950 m. rugpjūčio 22 d.)

Rikiuotės sritis.

1.

A[pygardos] Š[tabo] pareigūnas p[a]rt[izanas] M a ž y t i s-
A u d r o n i s 1949 m. gegužės mėn. 5 d. iš komandiruotės (Vakarų
Europos su specialiais LLKS įgaliojimais) grįžo ir pradėjo eiti savo
tiesiogines pareigas.

2.

A[pygardos] Š[tabo] pareigūnas – spec[ialus] LLKS įgaliotinis
p[a]rt[izanas] M a ž y t i s-A u d r o n i s išvyko tolimesnei tarnybai į
vyr[iausiają] V[a]d[o]v[ybę]. Nuo išvykimo dienos – 1949 m. rugsėjo
18 d. išbraukti iš Ap[pygardos] p[a]rt[izanu] asmeninės sudėties.

3.

Skelbiu P[ietų] L[ietuvos] Sr[ities] V[ado] įsakymo Nr. 9 (1) iš
[19]49.12.01.

1.

LLKS Įgaliotinis M a ž y t i s 1949 m. rugsėjo m. 23 d. Alytaus
apskr[ities] Alovės vls. Kalesnykų miške priešui apsupus partizanų
vadavietę, didvyriškai kovodamas žuvo.

Originalą pas[irašė]: A. VANAGAS*** [be parašo]

Nuorašas tikras:/-/ TAURAS

Sr[ities] V[adas]

[be parašo]

L[aikinai] e[inantis] p[areigas]

Sr[ities] V[ado] Adj[utantas]

LVOA{Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas}, f. 3377, ap. 55, b. 225,
l. 83. Nuorašas. Mašinėraštis.³<...>

---

³ Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000, p. 440–441.

*** Adolfas Ramanuskas-Vanagas, Urbonas Dailidė-Tauras.

Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė

Juozo Lukšos-Daumanto 100-osioms gimimo metinėms

1950-10-03 – iš Visbadeno amerikiečių karinės bazės čekų lakūnai atskraidino į Lietuvą desantininkus Juozą Lukšą-Skrajūną, Benediktą Trumpį-Rytį ir Klemensą Širvį-Sakalą. Jie nusileido Tauragės rajone, Žygaičių apylinkėse, Tyrelio miške. Iki Kazlų Rūdos miškų, kur jie planavo nusileisti, buvo maždaug 100 kilometrų, be to, reikėjo persikelti per Nemuną. Žemaitijoje pagalbą jiems suteikė visai nepažįstami žmonės.

1950-10-10 ir vėliau – desantininkai Šakių rajone pasiekė Skirkiškės kaimą, apsistojo pas J. Lukšos pažįstamus Vaitkevičius. Po to susitiko su Pabalsupių kaime gyvenusiu mokytoju Jonu Zavadsku, kuriam šifruotus laiškus siuntė iš Vakarų. Tame pačiame kaime Juozo Palukaičio sodyboje susitiko su Tauro apygardos vadu Viktoru Vitkausku-Saidoku ir jo adjutantu Pranu Naujoku-Kiečiu. Kazlų Rūdos miškuose desantininkai apsigyveno Petro Jurkšaičio-Beržo bunkeryje. J. Lukša pasikeitė slapyvardį ir tapo Mykolaičiu.

1950 m. lapkritis – J. Lukša-Mykolaitis parašo LLKS Prezidiumo pirmininkui Jonui Žemaičiui-Vytautui „Pro memoria“, kurioje pateikia ataskaitą apie atliktus darbus ir ateities planus. Dokumentas buvo perduotas per Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės vadą Juozą Paliūną-Rytą. Lapkričio 14 d. Kazlų Rūdos miškuose įvyko J. Lukšos-Mykolaičio, K. Širvio-Sakalo ir B. Trumpio-Ryčio susitikimas su LKKS Vyriausioju ginkluotųjų pajėgų vadu A. Ramanausku-Vanagu, Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vadu S. Staniškiu-Litu, Tauro apygardos vadu V. Vitkausku-Saidoku ir U. Dailide-Tauru. Po pasi-

tarimo J. Lukša iškeliaavo į A. Ramanausko-Vanago štabą Jiezno-Bu-trimonių apylinkėse. Be to, lapkričio mėnesį į Vakarų buvo pasiūsta 10 radiogramų.

1950-11-25 – LLKS Ginkluotųjų pajėgų vadas A. Ramanauskas-Vanagas paskyrė J. Lukšą-Mykolaitį laikinai eiti Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas. J. Lukša turėjo organizuoti žvalgybinių žinių rinkimą bei perdavimą į Vakarų ir tuos uždavinius, kiek buvo įmanoma, vykdė.

1950 lapkričio pabaiga – iš Vakarų sugrįžęs sovietų agentas J. Vizbaras-Arūnas (buvęs Dzūkų rinktinės kuopos vadas, kuris iš-davė Dainavos apygardos vado D. Jėčio-Ažuolio slėptuvę Punios šile 1947 m.) parvežė dokumentus, įrodančius, kad į Lietuvą yra atskrai-dintas desantas. Anksčiau saugumiečiai neturėję apie tai žinių, dabar ėmė aktyviai veikti.

1951-02-02 – žuvus Tauro apygardos vadui V. Vitkauskui-Saido-kui, į saugumo rankas pateko štabo dokumentai, iš kurių saugumiečiai sužinojo labai daug informacijos apie atvykusį iš Vakarų desantą.

1951-04-19 Kazlų Rūdos miškuose, netoli Agurkiškės, nusileido dviejų desantininkų grupė, tai buvo Julijonas Būtėnas-Margis ir Juo-zas Kukauskas-Gardenis, Dzykis.

1951 m. gegužės mėn. – J. Lukša iškeliaavo iš A. Ramanausko-Vanago slėptuvės ir atvyko pas Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vadą Sergijų Staniškį-Litą, kuris buvo įsikūręs miškuose tarp Prienų ir Bal-bieriškio. Jie abu atvyko į Prienų šilą ir apsigyveno viename bunkeryje drauge su būsimoju Dainavos apygardos vadu Vincu Daunoru-Kel-mu, Unguriu ir Vincu Garmumi-Pavasariu.

1951-05-20 Tauro apygardos Žalgirio rinktinės teritorijoje, Al-toniškių kaime, žuvo B. Trumpys-Rytis (drauge su juo J. Totoraitis-Čigonas, M. Žindžiuvienė-Tigrienė ir V. Liktaraitė-Danutė). Sunkiai sužeistas P. Vengraitis-Žilvitis paimtas gyvas, po žiaurių kankinimų pasakė kitų bunkerių vietas. Viename iš jų buvo partizanų, kurie gegu-žės 22 d. žuvo gindamiesi, tai: P. Jurkšaitis-Beržas, O. Guogaitė-Miškų Gėlė ir desantininkas J. Būtėnas-Margis. Gyvas paimtas desantininkas J. Kukauskas-Gardenis tapo sovietiniu agentu ir netrukus laiškais ėmė kviesti J. Lukšą susitikti.

1951-05-31 – MGB pajėgos atrado Prienų šile bunkerį, kuriame gyveno J. Lukša, bet laisvės kovotojų ten nebebuvo.

1951 m. birželis – yra liudijimas, kad J. Lukša kurį laiką slapstėsi Vaišvydavos miškuose Tauro apygardoje.

1951 m. liepa, maždaug iki rugpjūčio vidurio – J. Lukša veikė Dainavos apygardoje drauge su apygardos vadu Juozu Gegužiu-Diedmedžiu Živulciškės ir Bestraigiškės miškuose. Gausūs agentų pranešimai ir saugumiečių protokoluose užfiksuota medžiaga liudija, kad Juozas Lukša ieškojo galimybės susisiekti su Vakarais per Lenkiją, tačiau jam nepavyko.

1951 m. rugpjūčio vidurys – rugsėjo 4 d. – grįžęs į Tauro apygardą, J. Lukša apsistojo netoli Kauno, Mauručių ir Pažerų apylinkėse. Intensyviai vyko susirašinėjimas su buvusiu bendražygiu J. Kukausku. Kadangi į visus klausimus apie gyvenimą Vakaruose buvo atsakyta teisingai, J. Lukša nutarė rizikuoti ir susitikti su J. Kukausku netoli Pažerų, Pabartupio kaime, miško pakraštyje. Juozą Lukšą į susitikimą atlydėjo Vytautas Menkevičius-Spyglis, Bronius Petkevičius-Pipiras ir Povilas Pečiulaitis-Lakštingala. Kai tarp susitinkančių grupių buvo likęs nedidelis tarpas, J. Lukša kreipėsi į J. Kukauską slapyvardžiu, neišgirdęs greito atsakymo, pajuto klastą ir atidengė ugnį. Nors čekistinės operacijos dalyviams buvo įsakyta Juozą Lukšą suimti gyvą, tačiau jiems nepavyko.

1951 m. rugsėjis – žuvusiojo laisvės kovotojo kūnas buvo ilgai laikytas Kauno saugumo kieme, fotografuotas, apžiūrinėjamas įvairių aukšto rango sovietinių pareigūnų. Iš lagerio Komijoje buvo atvežta jo buvusi ryšininkė Morta Linkaitė-Jūra, kad patvirtintų, jog mirusysis yra Juozas Lukša, tačiau Jūra net ir labai žiauriai kankinama bei luošinama atsisakė tai padaryti.

1957 m. Nijolė Bražėnaitė sužinojo apie savo vyro Juozo Lukšos mirtį. JAV tebegyvenanti moteris visą laiką dėjo daug pastangų, kad būtų deramai įamžintas jos vyro, laisvės kovotojo Juozo Lukšos ir jo bendražygių atminimas.

Šaltiniai:

1. Ričardas Čekutis, Dalius Žygelis, „Laisvės kryžkelės. Partizanų kelias į Vakarus“, <https://www.bernardinai.lt/2007-03-13-laisves-kryzkeles-partizanau-kelias-i-vakarus/>.
2. Tomas Čyvas, „Nijolė Bražėnaitė (Juozo Lukšos žmona)“, <http://www.partizanai.info/nijole-brazenaite/index.html>.

3. Juozas Daumantas, „Partizanai“, Kaunas, 2005.
4. Antanina Garmutė, „Išėjo broliai“, Kaunas, 1990.
5. Darius Juodis, „Prieš 90 metų gimė“, <http://www.genocid.lt/centras/lt/1436/a/>.
6. Bronius Kašelionis, „Dainavos krašto partizanai“, Vilnius, 2018.
7. E. Merkytė, „Keturi sūnūs išėjo į mišką...“, <https://alkas.lt/2012/09/27/e-merkyte-keturi-sunus-isejo-i-miska/>.
8. Vykintas Vaitkevičius, Aistė Petrauskienė, „Lietuvos partizanų valstybė“, Vilnius, 2019.
9. Aldona Vilutienė, „Trečioji vėliavos spalva“, Vilnius, 1996.
10. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga internete.
11. Ona Voverienė, „Žymiausias XX amžiaus Lietuvos moteris“, Kaunas, 2005.¹

---

¹ Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Juozo Lukšos-Daumanto 100-osioms gimimo metinėms“, <https://punkskas.pl/is-praeities/juozo-luksos-daumanto-100-osioms-gimimo-metims-2-d/>.

TĖVYNEI

Nors ir audra ar blogas oras,
Pustytų sniegas verpetu,
Garbingai mirt už laisvę noriu,
Sodybas ginti lietuvių.

Mirčiau už brangiąją Tėvynę,
Už kalnus, klonius, upelius,
Kuriuos senoliai mūsų gynė
Nuo priešų rankos kruvinos.

Noriu aukot tėvų šalelei
Gyvybę savo ir jėgas.
Lietuvos sūnūs laimės dalią
Aukoje mano gal atras.

„Laisvės kovų aidai“, I dalis, LLKS
Žemaičių Apygardos leidinys, Žemaitija, 1952 m., p. 11.

Laisvės kovos prisiminimai (3)

(Ištraukos iš Onos Monikos Zagurskaitės-Zujienės prisiminimų, jie buvo gauti per D. Kurauską, spaudai parengė R. Kaunietis)

<...> Mūsų tėtis Motiejus Zagurskas ir mama Katarina Pakulaitytė-Zagurskienė kilę nuo Šiauliškių. Čia augome mes: Antaniukas, Magdalena, Jurgutis, Antanina, Petras, Katarina, aš – Monika ir Onutė.

Antroji mūsų gyvenama vieta – graži Nemuno pakrantė netoli Prienų, prie sraunaus upelio, įtekančio į Nemuną. Čia buvo erdvus namas, o kitoje kelio pusėje – malūnas, kurį tėvelis buvo išsinuomojęs ir sėkmingai jame darbavosi. Šeima buvo laiminga, pasiturinti, bet laimė truko neilgai, tėvus ištiko skaudi tragedija. Ketverių Antaniuką septynmetė kaimyno mergaitė piktybiškai įstūmė į užtvanką ir Antaniukas prigėrė. Skaudus sielvartas draskė mamytės širdį <...> ir tėvai nusprendė naują ūkį įsikurti.

Tėvams dar teko palaidoti mažąjį broliuką Jurgutį, kuris sulaukęs vos 7 mėnesių mirė.

Tėtis, būdamas darbštus ir sumanus, visus vaikus aprūpino ne tik materialinėmis gėrybėmis, bet ir knygutėmis bei vertingais pamokymais. Vyresniusius jis rengė gyvenimui, mokė mylėti Tėvynę Lietuvą ir žmones, ypač ko nors stokojančius.

Tėtis mirė 1937 m. Jauniausiai sesutei tebuvo 2-eji metai. Mūsų visų guodėja liko geroji tėvelio sesuo Onutė – mūsų teta, tapusi antrąja mama. <...> Mamytei teko visa tėveliui priklausiusi ūkio našta. Broliui Petruui, pagrindiniam artojui, buvo tik 12-ka metų.

<...> Pirmojoje mokykloje mokytojas Adomas Senkus pradėdavo ir baigdavo gražiomis maldomis: „Teikis atsiųsti, Visagalis Dieve,

Šventosios Dvasios dovanų mūsų protams apšviesti. Palaimink mūsų tėvus, mokytojus ir visus tuos, kurie mus veda į gera...“

<...> Mokytojas Adomas Senkus buvo šviesi asmenybė, Lietuvos kaimo šviesulys, daugelio kartų mokytojas ir auklėtojas, tėvynės patriotas. Todėl 1944 m. vėly rudenį, kai tamsa dar gaubė Nemuno pakrantes, 3 ginkluoti rusų kareiviai, įžengę į jo namus, liepė pasiimti dokumentus, apsirengti ir, net neleidę atsisveikinti su šeimos nariais, išvarė į nežinomybę.

<...> Pirmieji tremtiniai buvo mūsų giminės Černevičiai, mokytojas Adomas Senkus, Zujų Antano giminės... Pas mus netrukus laikinai apsigyveno besislapstančios: Senkuvienė, mūsų mokytojo žmona, Žiobienė Anastazija, Stanislava Balčiūnienė su mažu sūneliu Augustinu. <...> Vėliau apsigyveno Katarina Zujūtė ir sena močiutė Katarina Zujienė, artimiausios kaimynės, kurių namai sudegė.

Iš giminaičių Černevičių gaudavome skaudžius laiškus, kuriuose jie rašė, kad sutino liežuviai nuo žolių valgymo. Mes stengėmės padėti besislapstantiems, siuntėm siuntinius badaujantiems. Porą savaitių pas mus gyveno žiaurių tėvų išvaryta mergina su naujagime mergyte.

1944 m. – jauni vyrai renkami į sovietinę armiją. Brolis Petras taip pat gavo šaukimo lapelį. Sumanioji mamutė sielvartingai ieškojo išėitės, kaip išsaugoti vienintelį žemės artoją, kad gausi šeima neliktų be duonos kąsnio. <...>

1945 m. pasirodė pirmieji partizanai, prisiekę netarnauti atėjūnų armijoje <...>. Šį kelią pasirinko ir mūsų artimi kaimynai: Žioba Petras-Bijūnas ir Karalius Pranas-Vėjas.

Pradžioje partizanai turėjo daug vilčių. Visi tikėjome greita pergalė. <...> Deja... Partizanai neteko namų ir tėvų: žiaurieji okupantai juos ištrėmė į Sibirą. Dar būdama dvylikametė išgirdau, kaip priešišškai nusiteikę „raudono raugo“ prisisiurbę kaimynai mane ir Marčiulionių Elenutę pavadino „banditkomis“.

<...> 1946-ųjų m. vasarą užeidavo ir laikinai apsistodavo 2 partizanai: Anupras – Jonas Štugždinis ir jo adjutantas Žilvinas – Algirdas Šermukšnis. <...>

Anupras pradžioje buvo guvus, linksmas, energingas, iškalbingas, sumanus. Dėvėjo civilinius drabužius. Taip pat buvo apsirengęs ir jo adjutantas Žilvinas, kuri atrodė kiek storesnis, tingesnis ir ne toks

linksmas. <...> Jų pokalbiuose aš nedalyvavau, nes vaikams dalyvauti suaugusiųjų pokalbiuose buvo netaktiška. Be to, jie buvo ne paprasti, o ypatingi kariai. <...> Anupras kiekvieną dieną rašydavo dienoraštį, kurį su kitais svarbiais dokumentais nešiodavosi vadinamojoje „planšetėje“. <...>

Sesuo Magdutė siūdavusi ir taisydavusi jų rūbus, dalyvavo jų pokalbiuose, nes irgi labai mėgo skaityti ir rašyti, todėl tokie pokalbiai lengvino jos ligą, o svečiams – sunkią nelaisvės dalią. <...>

Žilvinas mums atrodė šiek tiek juokingas. Jis neištardavo „s“ garso, todėl jo kalba buvo juokinga. Jis samprotavo: „Pašlaptiš tik tada, kai aš vienaš žinau, jei ne vienaš, tai jau ne pašlaptiš“. Man tai buvo labai naudingas patarimas, nes niekada negali garantuoti už kitą žmogų, bet, pasirodo, tas žmogus „pašlaptiš“ saugojo tik iki tam tikro laiko, o po to tapo baisiu išdaviku, MGB agentu smogiku ir 5 savo kovos brolių, bendražygių žudiku.

Prisimenu, net mokykloje nebuvo vaikiškos šypsenos, kai mūsų klasės mokinius privertė eiti žiūrėti žuvusių partizanų, kuriuos vadino „banditais“. Namuose vyresnieji mane rengė bet kokiems netikėtumams. Buvo prisakyta, kad ir labai būtų graudu, niekada priešams neparodyti ašarų, nes po to prasideda persekiojimai, kurie gali baigtis žudynėmis ir šeimos tremtimi. <...>

Priėjęs prie išniekintų kūnų nė vienas vaikas neištarė nė žodžio. Skausmingos tylaus pasipriešinimo minutės slinko žiūrint ne į didvyrių lavonus, bet į šalia esantį dulkiną akmenų grindinį, kad žvilgsnis nenukryptų į tuos „stebėtojus“ budelius, kurie norėtų ką nors sužinoti iš nepilnamečių vaikų. <...>

1946 m. gruodžio mėn. mūsų namuose vyko partizanų vado Serbento ir Ramunės vestuvės. Mamutė, kaip paprastai palaikė ryšį su kunigu [Juozapu] Voveraičiu, buvo nutarta, kad jis atvyks pats, vestuvės bus kuklios, svečių nedaug, nes taip bus saugiau.

Pasiruošimas buvo paslaptingas ir apie tai žinojo tik vienas patikimiausias kaimynas Antanas Zujus ir jo žmona Marija. Su ja mamutė sprendavo visas problemas.

Vestuvėms reikėjo ir kėdžių, ir puošnios antklodės jaunavedžiams, o mūsų buvo per karą išvogtos. Sutemus, nors buvo mėnesiena, Marija Zujienė su savo dešimtmete dukrele atnešė šiltą antklodę ir dvi kėdes

jaunavedžiams. Abi kėdes papuošė rūsyje išlaikytomis rūtomis, stalą padengė balta staltiese, buvo padėtos lėkštelės, papuoštos rūtų šakelėmis. Langus iš vidaus uždengė baltomis perkelinėmis užuolaidėlėmis.

Jaunoji Ramunė – Babravičių giminaitė. Ji vilkėjo šviesią išseiginę suknetę, turėjo baltą galvos papuošalą. Jaunasis – Serbentas su karine uniforma. Pamergės buvo Jūratė su pabroliu Meteoru, mano sesuo Antanina su pabroliu Vyteniu, Katarina su pabroliu Kastyčiu. Dalyvavo ir Žilvitis, kuris padėjo sargybauti. Už muzikantą buvo brolis Petras, kuris grojo ne garsiai, bet linksmai.

Kunigas Voveraitis atvyko pavakariais vesdamasis dviratį. Vestuvių vakaras ir naktis praėjo labai ramiai ir saugiai. Buvo sušoktas vestuvinis valsas, sudainuota „Ilgiausių metų“, pareikšti gražiausi linkėjimai. Serbentas ir Ramunė kunigo Voveraičio lūpomis paskelbti vyru ir žmona. Sargyba buvo ypač atidi, tačiau kažkoks išdavikas iš didesnio nuotolio sekė važiuojantį kunigą ir po ilgesnio laiko, pasigaudžius žinių, buvo ieškoma pagrindinio „kaltininko“.

<...> Gal kas nors prasitarė, kad po kurio laiko, man nežinant, mamutę iškvietė į MGB skyrių. Ją tardė kažkoks rusas pusiau lietuviškai, pusiau rusiškai grasindamas ir grūmodamas kumščiais: „U vas kunigi byli... Skaži pravdu!“ Bet mamutė buvo atkakli ir sumani, ji puikiai išsigynė, kad jokių vestuvių nebuvo, nes visos dukros netekėjusios, o kunigas kviečiamas tik silpną ligonį prieš mirtį palaiminti.

Po dviejų parų iškankintą mamutę paleido.

1947-07-17 Ašmintos slėnio šlaite, šalia Ditkauskų sodybos, bunkeryje žuvo 7 partizanai. <...> Buvo nužudyti: Juodis Algirdas-Merkys, Juodis Vytautas-Šarūnas, Prajera Vincas-Meteoras, Batutis Juozas-Pavasaris, Grajauskas Kazys-Šermukšnis, Simanaitis Bronius-Serbentas ir Šiugždinis Povilas-Bitinas.

Šlaito viršutinėje dalyje, netoli buvusio partizanų bunkerio, gyveno A. Babravičienė, kurios dukra Janina Babravičiūtė su manim lankė Bagrėno k. pradinę mokyklą. Jų namuose gyveno ryšininkės Aldona Kazlauskaitė-Jūratė (Babravičiūtės pusseserė) ir Serbento žmona Elena Sabastijauskaitė-Ramunė. Tą dieną abi moterys buvo žiauriai sumuštos. Į daržinės šalinę atvedė jas surištomis rankomis, vėliau surišo ir kojas, taip pat atvedė [Anastaziją] Ditkauskaitę-Pakalnutę <...>. Po to sumuštas ir sukruvintas tempė pririštas prie vežimų, kuriuose gulė-

jo žuvę partizanai. Ramunė buvo nėščia, bet budeliai <...> tyčiojosi iš kankinamos moters.

<...> 1948-02-28 netoli mano tėviškės, Pociūnų k., žuvo 7 laisvės kovotojai:

- 1) Žarija [Boleslovas Jurgelaitis-Darius];
- 2) Vasiliauskas Bronius-Kastytis;
- 3) Jurgelevičius Pranas-Našlaitis;
- 4) Gervė Kazys-Migla;
- 5) Šarūnas [Bronius Šerėnas];
- 6) Puzinauskas Modestas-Audra;
- 7) Neptūnas (ryšininkas) [Stasys Kazlauskas].

<...> Tada buvo nušautos motina Bartkevičienė ir dukra Albinutė. <...> 1948-03-09 žuvo ir Jurgis Bartkevičius-Balandis. <...> Balandžio 14-ąją žuvo mūsų pažįstamas Vytenis ir kiti nepažįstami: Klajūnas, Vasaris [Kazimieras Bartkevičius], Vytautas.

<...> Prisimenu 1948 m., kai žuvo Petras Žioba-Bijūnas.

<...> 1948 m. kovo mėn. ištrėmė Zujų šeimą į Irkutsko sritį. Ruskeliai kareiviai pagailėjo senos močiutės, jai leido gultis į lovą ir paliko raudančią „ilsėtis“. Vyriausiąją Danutę (12-os m.) pasiuntė pas kaimyną „maišų pasiskolinti“, ir ji atbėgo pas mus. <...>

Anupras ilgai neatvyko. Mus vis pasiekdavo žinios, jog esame išvežamųjų sąrašuose. Turėjome net duonos prisidžiovinę. <...>

Anupras po kiek laiko pasirodė labai ankstų rytą smarkai nusi-kamavęs, šlubuodamas, peršauta koja. Jis papasakojo kraupų nuotyki. Sužadėtinė Marytė jį pakvietė į pasimatymą. Susitiko netoli Marytės namų po medžiu, šalia miškingo šlaito. Marytė kažkodėl nerimavo, pasiūlė atsigerti sulos. Anupras, nieko neįtardamas, atsigėrė, bet jam pasirodė kažkoks keistas tos sulos prieskonis. <...> Staiga prapliupo šūviai. Marytė greit puolė bėgti link savo namų, o Anupras šlaitu. Buvo tamsu, tik kulkos švilpė, viena pataikė į koją ir perskrodė blauzdos raumenį. Jis dar slinko į tankmę ir atsitiktinai įgriuvo į linų mynimui skirtą duobę, kuri, jo laimei, buvo gerokai užmaskuota. <...> Girdėjo, kaip pro šalį prabėgo keikdamiesi rusai, ilgai šaudė, švietė prožektoriais, naršė visą šlaitą.

<...> Žaizda buvo išplauta, mamutė pakvietė mediką pagal Anu-pro nurodymą, kuris labai rūpestingai žaizdą perrišdavo ir ji gerai gijo.

Ištrėmimo pavojus visą laiką grėsė mūsų šeimai, nedavė ramybės. Kai išvežė bendrą klasę Antaniną Tarcionaitę, supratau, kad ir man čia pavojinga mokytis, todėl visi pasitarę nusprendė, jog man vienuoliktą klasę reikėtų baigti Kauno Julijanavos II darbo jaunimo vidurinėje mokykloje. Taip patarė ir Anupras. <...>

Būdama 18-kos m., baigiau vidurinę. Kur toliau mokytis? Aš jau iš anksto maščiau, kad naudingiausia būčiau, jei galėčiau prabilti į jaunąs širdes. <...> Aš stojau į Gamtos ir geografijos fakultetą.

Mokslai, kaip ir ankstesnis gyvenimas, nelepino. Teko dirbti taip, kad būčiau įvertinta tik gerais ir labai gerais pažymiais, nes gauti patenkinamai reikštų susikrauti lagaminėlį ir važiuoti namo, nes patenkinamai besimokantiems stipendijos nemokėjo.

<...> Kartą gavau laišką, kuriame rašoma, kad mažajam pusbroliukui Pupui atsitiko nelaimė: jis žaisdamas vėl susižeidė kojtę. Jį tenka lankyti ir prižiūrėti.

Supratau, kad ši nelaimė įvyko Anuprui. <...> Vėliau gavau laišką su geromis naujienomis: <...> mažasis Pupas sparčiai sveiksta, nors buvo rimtas ligoniukas, reikalaujantis ypatingos priežiūros.

1952 m. liepos 22-oji – skausminga, sielvartinga ir siaubinga diena. Liepos 20 d. po egzaminų sesijos grįžau namo. Apsidžiaugiau, kad Anupro sunkus gydymas buvo sėkmingas. Mamutė džiaugėsi, kad jis jau žada žengti savomis kojomis. <...>

Išaušo liepos 22-osios rytas. Visi dirbo savo darbus. Brolis Petras išvyko į uošviją padėti vežti šieną. Mes su mamute paruošėme ligoniams pusryčius. Buvo miglotas rytas. Mane apėmė slogus nuovargis, todėl aš su drabužiais trumpam atsiguliau ir staigiai užmigau. <...> Mane prabudino įbėgusi į kambarį mamutė, su baime ir nerimu ragindama keltis, nes pamatė, kaip pagrindiniame kelyje už kilometro iš dviejų sunkvežimių išsilaiolino ginkluoti rusų kareiviai. Siaubas sukaustė mus, mamutė pirmiausia skubėjo pranešti Anuprui. Seserys Antanina ir Katrytė čiupo šakes, grėblį ir sparčiai patraukė link šlaitų, nes reikėjo vaizduoti, kad eina į kolūkio darbus su įrankiais. Mamutė grįžo į kambarį ir tarsi klausė, ką jai daryti... Aš padaršinau kuo greičiau bėgti į šlaitus, ten, kur bėgdavo Anupras. Supratau, jog tai vienintelė galimybė išvengti mirties. Aš, sutvardžiusi baime, nusprendžiau niekur nesitraukti.

Buvo 10-ta valanda. Kareiviai sparčiai artėjo link sodybos. Anupras dar nebuvo savarankiškai vaikščiojęs po traumos, todėl supratau, kad jis net nebandys bėgti. Tetutė maskavo seserį Magdutę, ištepė veidą jodo tirpalu, uždengė galvą ir tyliai meldėsi. Aš su baime ir nerimu stebėjau į sodybos teritoriją įsiveržusius kareivius. <...> Man rodėsi, kad mūsų laukia Bartkevičių likimas, kai pamačiau kareivius, prie daržinės rastas kopėčias nešančius prie mūrinio tvarto, kur buvo slėptuvė. Kai tik kopėčias pastatė prie tvarto, dar kareiviams nebandžius lipti, išgirdau du duslius vieną po kito šūvius.

Sustingo baimės ir sielvarto sukaustyta širdis. Staiga atbėgo du kareiviai ir, atstatę automatų, bandė mane išvesti į lauką. Aš paprasčiau šauti mane čia pat, kambaryje, nes nuo ligonės nesitraukiu, bet kareiviai mane išstūmė pro duris ir liepė atsistoti prie mūrinio tvarto sienos, slėptuvės apačioje.

Stovėjau ištikta šoko, nejudėdama ir tada, kai iš visų pusių prapliupo automatų kulku kruša. Aš siaubingai bijodavau bet kokio garso, bet dabar stovėjau kaip negyvėlis padaras, laukiau mirties, laukiau, kada pajusiu skausmą <...>. Kulkos smigo į slėptuvę, tačiau jokių dejonų, jokio garso aš neišgirdau. Po ilgų šaudymų rusiškai sukomandavo kopėčiomis lipti ant tvarto ir ištraukti iš slėptuvės Anupro lavoną. Buvau suakmenėjusi, bežadė, bejausmė. <...> Man įsakė lipti į sunkvežimio kėbulą, apsuptą ginkluotų automatais kareivių, ir važiuoti kartu. Ruskeliai iš manęs tyčiojosi ir linksmai dainavo savo tradicines čestuškas. Pagrindiniame kelyje prie mūsų prisidėjo kitas sunkvežimis, kuriame apsuptas kareivių važiavo Simonas Čepulionis. Jis buvo baltas kaip popierius, nes keletą metų nematęs saulės šviesos gyveno slėptuvėje prie namų.

Važiuodama išgyvenau skausmingas Anupro laidotuves, nemačiau, kur jį išvežė, ir galvojau apie baisų mūsų likimą.

(Ištrauka iš archyvinės bylos: LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 31, b. 1011)

AKTAS, 1952 m. liepos 22 d., Bagrėno k.

Mes, žemiau pasirašiusieji <...> sudarėme šį aktą dėl to, kad šiandien, 14 val., Bagrėno k., Prienų r., gyventojos Zagurskienės Katrės ūkyje, virš galvijų daržinės, buvo aptiktas specialiai įrengtas bunkeris, kuriame likviduotas vienas partizanas. Žuvusiojo lavonas buvo atpažintas: Tauro apyg. Geležinio Vilko rnk. Gedimino tėv. vadas Anupras – Šiugždinis Jonas, Motiejaus, g. 1923 m., būryje nuo 1945 m. <...>

Po trumpos kelionės patekau į Prienų MGB „rūmų“ pragarą. <...>

Stalinui mirus „raudonieji varžtai“ po truputį laisvėjo, išlaikiau valstybinius egzaminus ir pasirinkau dirbti žaliame kaimelyje su mie-lais geraširdžiais mokinukais. Baimę kėlė tik tai, kad dar gyvas Žilvi-nas, kuris pas mus lankydavosi kartu su Anupru. <...> Tačiau jis pasi-rinko savo buvusius draugus. Pasirodo, Anupras neklydo jį įtardamas. 1953-05-13 Žilvinas <...> išsikvietęs į Stanaičių k. nušovė paskutinį Dešinio tėvūnijos vadą Vytautą Kuzmicką-Sūkurį, o liepos 4 d. naktį į Bačkininkų mišką nusiviliojo prtz. Antaną Gudyną-Speigą ir Kle-mensą Stačioką-Klemensą. <...>

MGB agentas smogikas Vacys – Algirdas Šermukšnis (partizanas Žilvinas) 1955-07-21 nušovė paskutinius Geležinio Vilko rnk. parti-zanus: Klemensą Ulecką-Vakarą ir Bronių Petkevičių-Pipirą. Atlikusių visus juodus žmogžudžio darbus A. Šermukšnį nuteisė ir išvežė į la-gerį atlikti bausmę.¹

---

¹ „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014, p. 679–691.

Koplytstulpis Kazimierui Pypliui-Mažyčiui, Audroniui atminti Prienų krašto muziejaus kiemelyje. Pastatytas 1998 m., autorius Algimantas Sakalauskas.

Nuotrauka R. Pauliukaitienės

Memorialas Garliavos kapinėse, skirtas Lietuvos laisvės kovotojams ir tremtiniams atminti. Jų palaikai, surasti Kauno, Prienų, Kaišiadorių rajonuose ir kitur, artimųjų čia buvo perlaidoti 1988–1990 m. *Nuotrauka R. Pauliukaitytės*

VIII DALIS

Artimieji

Rima Karpavičienė

Darbas, atnešęs džiaugsmą

Nuo vaikystės mėgau piešti ir visada žinojau, kuo būsiu. Augdama dažnai lankydavausi Vilniaus modelių namuose, daug laiko praleisdavau jų kabinetuose bei primatavimų kambariuose, mačiau, kaip jie gražėja, o veikla plečiasi. Nuo mažumės mano mama, Kazimiero Pyplio sesuo, tuo metu Ona Girnienė, vyriausioji Vilniaus modelių namų meno vadovė, mane ten nusivesdavo, kai močiutė Marcelė Pyplienė negalėdavo manęs prižiūrėti. Mama labai mėgo savo darbą, stengėsi propaguoti lietuvišką madą, įsteigė žurnalą „Banga“, pakvietė jame bendradarbiauti sovietinės valdžios nemalonėje tuo metu buvusį dailininką Liudą Truikį, nes jo kūryba ypač žavėjosi.

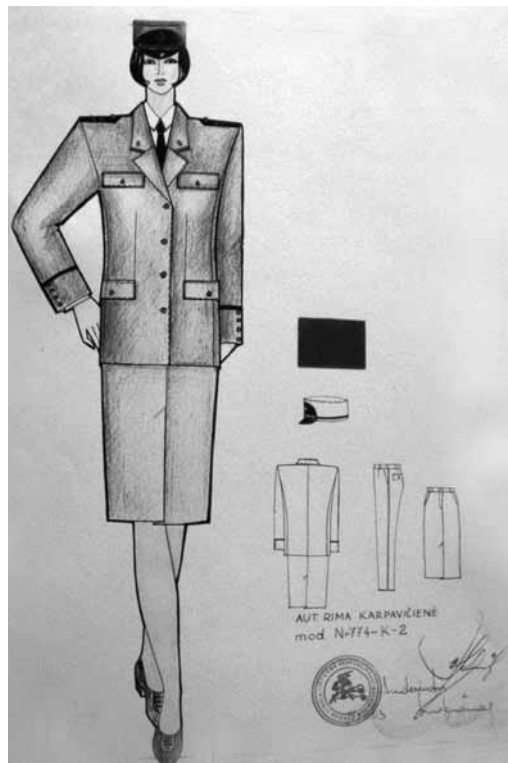
Mokantis Vilniaus dailės institute, mano didžiausia svajonė buvo patekti dirbti į Vilniaus modelių namus. Labai džiaugiasi, kai šis troškimas išsipildė.

Pradėjusi dirbti, daug mokiausi iš vyresnių kolegijų, kurios man draugiškai patardavo, dalindavosi praktine patirtimi. Man patiko kurti rūbų kolekcijas, skirtas tiek vyrams, tiek moterims, tiek vaikams. Asortimentas buvo labai įvairus: drabužiai, skirti dėvėti kasdien, poilsiaujant, sportuojant, per šventes. Vilniaus modelių namuose mano pagrindinis darbas buvo kurti kolekcijas masiniam tiražavimui ir Lietuvoje, ir visoje SSRS. Kūriau taip pat parodines kolekcijas, kurios būdavo demonstruojamos Sovietų Sąjungoje ir užsienyje (seminaruose, konkursuose). Kurti drabužių modelius pagal individualius užsakymus įvairioms vartotojų grupėms galėjome tik po darbo. Dariau koncertinių, pramoginių, liaudiškų bei kitokių kostiumų eskizus ir juos įgyvendinau.

1989 metais, dar dirbdama Vilniaus modelių namų moteriškų rūbų kūrimo grupėje, drauge su vyru Romualdu Bronislavu Karpavičiumi sukūriau būsimos nepriklausomos Lietuvos valstybės pareigūnų, policininkų, pirmuosius uniformų modelius. Dar nebuvo paskelbta nepriklausomybė, ruduo ir rizika, kuo baigsis nepriklausomų tarnybų kūrimas. Tikrai rizikavom, bet dėdės Kazimiero Pyplio-Mažyčio kova mus įkvėpė nenuleisti rankų. Ir buvo širdyje ramiau, kai pirmąsias aukas, žuvusius pasienyje pareigūnus, laidojome su nepriklausomos Lietuvos naujomis policininkų uniformomis. Kai generalinis komisaras Petras Liubartas per laidotuves galėjo įeiti ir pagarbiai priklaupti atgautoje Vilniaus arkikatedroje bazilikoje, pirmą kartą apsirengęs lietuvišką generalinio komisaro uniformą.

Iki šiol esu sukūrusi apie 50 kolekcijų įvairių rūšių uniformų valstybės ir privačių įstaigų pareigūnams bei tarnautojams. Nuo kepurų iki batelių, pirštinių ar ženklų.

Vieni iš pirmųjų pavyzdžių – uniformos Lietuvos šaulių sąjungos nariams.

Rimos Karpavičienės sukurtas uniformos modelis Lietuvos Vidaus tarnybos pareigūnei.
Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

1990 metų vasaros pradžioje buvo sukurti Lietuvos Vidaus tarnybos pareigūnų uniformų projektai, suderinti ir pasirašyti aukščiausių valdžios pareigūnų. Deja, rugpjūčio mėnesį, per pučą, eskizai buvo pavogti iš Vilniaus modelių namų patalpų. Tuomet užsispyriau ir greitai kita technika, pieštuku ir tušu, padariau naujus projektus (pavogtieji buvo atlikti guašu).

Vėliau su vyru kūrėme uniformas, skiriamuosius ženklus bei atributiką ir kitoms Lietuvos Respublikos tarnyboms: pasienio policijai, policijos spec. būriui „Aras“, sukarintai ugniagesių tarnybai, Pasienio, Kalėjinų departamentams ir kt. Šioms tarnyboms visus ženklus: kokardas, naująsias sagas, skiriamuosius ženklus, apdovanojimus, vėliavas kūrė mano vyras, skulptorius ir pedagogas Romualdas Bronislavas Karpavičius.

Taip pat kūrėu uniformas STT, Saugumo departamento darbuotojams, antstoliams, mantijas teisėjams ir prokurorams. Reikėjo įdėti gana daug pastangų suderinant eskizus su įvairiomis tarnybomis, ieškant medžiagų ir prižiūrint siuvenus pavyzdžius, juk drabužis turi ne tik gražiai atrodyti, atitikti istorinio paveldo tradicijas, tačiau būti ir funkcionalus. Nors vykstant kūrybiniam procesui buvo nelengva, bet vėliau labai džiugino akį sumoderninti, patogūs dėvėti, apsaugantys nuo lietaus ir karščio Lietuvos kariuomenės garbės sargybos kuopos muzikantų istoriniai uniforminiai kostiumai.

Nemažai teko pasidaruoti ir kuriant aprangą Lietuvos avialinijų (LAL) lakūnams bei stiuardėsėms, aplinkos apsaugos pareigūnams, miškininkams, uniformas UAB „Krantas shipping“ darbuotojams, UAB „Eurovista“ degalinių tinklo personalui, UAB „Vilniaus parkavimo kompanija“, SĮ „Susisiekimo paslaugos“ darbuotojams ir t. t.

Kurti uniformas Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos bei Vilniaus A. Vienuolio mokyklos mokiniams labai patiko, nes tai buvo pirmosios uniformos moksleiviams po nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje. Stengiausi, kad uniforminiai rūbai, skirti vaikams, nepaverstų jų susikausčiusia mase, todėl visada siūliau, kad drabužiai moksleiviams būtų siuveni iš trikotažo. Ypač tai pasakytina apie jaunesius čiurlioniukus.

Didžiuojuosi Vilniaus Teisės (dabar M. Riomerio) universiteto bendruomenei sukurtomis mantijomis: rektoriui, prorektoriui, senato

Rimos Karpavičienės kostiumai B. Dvariono 10-metės muzikos mokyklos liaudies instrumentų ansambliai „Jievarėlis“. Nuotrauka iš R. Karpavičienės archyvo

nariams, garbės nariams, doktorantams, magistrantams ir bakalaurams. Vėliau įgyvendinau R. Karpavičiaus suprojektuotas šešias šio universiteto fakultetų vėliavas.

1995 m. buvau priimta į Lietuvos dailininkų sąjungą.

Sukūriau ir prižiūrėjau pavyzdžių gamybą naujų uniformų, skirtų Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos I ir II pulkui. Tais pačiais metais sukūriau ir koncertines sukneles muzikantėms, grojusioms Lietuvos nacionalinės filharmonijos simfoniniame orkestre, kuriam vadovavo Saulius Sondeckis. Kiek vėliau gavau užsakymus sukurti koncertinius kostiumus pagal baltų kostiumo archeologinę medžiagą B. Dvariono 10-metės muzikos mokyklos liaudies instrumentų ansambliai „Jievarėlis“, koncertinius moteriškus renesansinius kostiumus tos pačios mokyklos senosios muzikos ansambliai „Lirum“.

Pagal Lietuvos heraldikos komisijoje suderintus ir patvirtintus eskizus 2007 metais įgyvendinau KAM sausumos, jūrų ir oro pajėgų žieminių kepurų, demisezoninių ir vasarinių striukių pavyzdžius. Pagal savo vyro dailininko R. Karpavičiaus sukurtus projektus išsiu-

vinėjau vėliavą Pasienio policijos specialiųjų tyrimų rinktinei. Po metų sukūriau naujus Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos pareigūnų uniformų modelius. 2009 m. kurdama naujas paradines uniformas Lietuvos šaulių sąjungos jaunimui, panaudojau etnografinius elementus kaklaraiščiams, megztiniams ir kt. Gaila, dėl lėšų stokos buvo pasiūti ir numegzti tik pavyzdžiai.

Iš viso per paskutiniuosius 20 metų mano sukurtais drabužiais pasipuošė daugiau nei 50 rūšių tarnybų pareigūnų, tarnautojų, mokslievių bei koncertuojančių kolektyvų atlikėjų.

Pastoviai kurdama drabužius įvairioms Lietuvos organizacijoms ir privatiems asmenims, formavau ne tik klasikinę oficialios aprangos stilių, bet stengiausi pritaikyti ir tautinius motyvus. Koncertinius rūbus kurdama siekiau, kad rūbai padėtų menininkams atsiskleisti ir perteikti prabangų tautinio lietuviško kostiumo grožį, išryškinti vieno ar kito istorinio laikotarpio ypatybes.

2014 m. esu apdovanota I laipsnio medaliu „Už nuopelnus Vilniui ir Tautai“.¹

---

¹ Rima Karpavičienė, „Darbas, atnešęs džiaugsmą“, rankraštis, 2023.

Romualdas Karpavičius

Kūriau ir skatinau kurti kitus

Esu gimęs po Antrojo pasaulinio karo ir pokario baisumų man neteko tiesiogiai patirti, tačiau mano tėvo šeima, gyvenusi Kėbliškių kaime, nukentėjo gana smarkiai. Tėtis ir jo broliai bei seserys, vieni iš jų dar paaugliai, o kiti vos sulaukę pilnametystės, liko našlaičiais, kai jų motiną, ginančią savo vaiką, šeimos akivaizdoje nušovė stribas. Po metų vaikai jau neturėjo ir tėvo – jis pasimirė tiesiog iš sielvarto. Mano tėčiui ir jo artimiesiems sunkumus pakelti padėjo tai, kad jie buvo vieningi, draugiški, palaikė vienas kitą.

Man likimas buvo gana dosnus ir gyvenimas susiklostė gana sėkmingai, nes tėvai, pastebėję, kad esu gabus dailei, nuvedė mokyti į Nacionalinę M. K. Čiurlionio menų mokyklą. Vėliau mokiausi Vilniaus dailės institute ir įgijau dailininko – skulptoriaus, pedagogo kvalifikaciją. Baigęs aukštąją mokyklą ir kiek padirbėjęs kitur, nuo 1977 metų iki šiol dirbu Nacionalinėje M. K. Čiurlionio menų mokykloje, esu mokytojas ekspertas, taip pat įgijau ir švietimo įstaigų vadovų antrąją kvalifikacinę kategoriją.

Nuo pat 1990 metų, kai tik Lietuva tapo nepriklausoma, ėmiau kurti įvairių valstybinių tarnybų skiriamuosius ženklus, atributiką. Pirmiausiai sukūriau Lietuvos policijos ženklą, uniformos atributiką, policijos vėliavą (I variantą) ir mano bendradarbiavimas su Lietuvos policija tęsėsi ne vienerius metus. Darbai buvo patvirtinti Lietuvos heraldikos komisijoje, kuri veikia kaip Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos dalis. 1992 m. sukūriau Lietuvos vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos ženklą bei uniformos atributiką, Lietuvos muitinės ženklą ir vėliavą; 1993 metais – Lietuvos vidaus reikalų minis-

terijos apdovanojimą: kryžių „Už pavyzdinę tarnybą“, I ir II pulkų vėliavas; 1994 m. – Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos ženklą, Pasienio policijos departamento (dabar Valstybės sienos apsaugos tarnyba) ženklą ir vėliavą; 1995 m. – Lietuvos karo akademijos ženklą, Lietuvos vidaus reikalų ministerijos apdovanojimus: I ir II laipsnio pasižymėjimo ženklus „Tėvynės labui“, Policijos departamento visų rūšių policijos (kelių, transporto, savivaldybių, kriminalinės, viešosios) „Vyties“ ir „Aro“ rinktinių ženklus, Lietuvos aplinkos apsaugos ministerijos ženklą; 1997 m. – Valstybės saugumo departamento uniformos atributiką, Mokesčių policijos departamento (dabar FNTT) ženklą; 1998 m. – Vilniaus ir Klaipėdos aukštesniųjų policijos mokyklų ženklus ir vėliavas, Specialiųjų tyrimų tarnybos ženklą ir vėliavą, Lietuvos policijos departamento vėliavą.

Gana produktyviai dirbau ir vėliau. 1999 m. sukūriau Pasienio policijos septynių rinktinių kovines vėliavas, Lietuvos teisės akademijos ženklą, vėliavą ir rektoriaus regalijas (kai buvo pakeistas šios aukštosios mokyklos pavadinimas ir ji tapo Mykolo Romerio universitetu, taip pat bendradarbiau). 2000 m. sukūriau Apsaugos policijos rinktinės ženklą; 2001 m. – Valstybės kontrolės ženklą ir vėliavą, Lie-

Romualdo Bronislavo Karpavičiaus sukurta M. Romerio universiteto rektoriaus regalija. Nuotrauka iš R. Karpavičiaus asmeninio archyvo

tuvos muitinės pareigūno specialų identifikavimo ženklą, Valstybės sienos apsaugos pareigūnų apdovanojimo ženklus; 2002 m. – devynių didžiųjų Lietuvos miestų policijos vėliavas; 2003 m. – Lietuvos muitinės tarnautojų apdovanojimo ženklus, Lietuvos muitinės kriminalinės tarnybos ženklą ir jubiliejinį ženklą; 2006 m. – Lietuvos muitinės apdovanojimą „Garbės ženklas“, 2007 m. – Lietuvos muitinės mokymo centro ženklą ir jubiliejinį ženklą, Valstybės sienos apsaugos tarnybos specialiųjų užduočių rinktinės ženklą ir vėliavą; 2013 m. – Valstybės sienos apsaugos tarnybos užsieniečių registracijos centro tarnybinių ženklą ir vėliavą; 2015 ir 2019 metais sukūriau VU Medicinos fakultete portretines-memorialines lentas, skirtas dviejų įžymių Lietuvos mokslininkų – Mečislovo Vitkaus ir Gintauto Česnio – atminimui.

Pedagoginis darbas man buvo taip pat ne mažiau svarbus negu kūryba. Su pagarba ir pasididžiavimu prisimenu savo buvusius mokinius – Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos auklėtinius. Stengiausi jiems suteikti ne tik teorinių žinių, praktinių įgūdžių, bet skatinau žvelgti į pasaulį giliau, būti atsakingais Lietuvos piliečiais, puoselėti savo talentą, dalintis kūrybos ugnele su kitais. Džiaugiuosi savo ir kolegų bendru darbu – 2005 ir 2016 metais Švietimo ir mokslo ministro įsakymais patvirtintomis Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos dailės skyriaus ugdymo programomis, kurių kūrimui ir paruošimui vadovavau. Nuo darbo pradžios šioje mokykloje dažnai organizavau moksleivių darbų parodas įvairiose erdvėse, o 2012 metais sudariau ir išleidau knygą – albumą „Nacionalinė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokykla. Dailė 1960–2010“ (380 psl.).

2014 m. esu apdovanotas I laipsnio medaliu „Už nuopelnus Vilniui ir Tautai“.

Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos 2021 m. vasario 15 d. dekretu Nr. 1K-518 esu apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžiumi.¹

---

¹ Romualdas Karpavičius, „Kūriau ir skatinau kurti kitus“, rankraštis, 2023.

Antanas Juodis

Lietuvos laisvės gynėjų Juodžių šeima

Partizanų Juodžių protėviai kilę iš Taurakiemio kaimo, Pakuonio seniūnijos, esančios Prienų rajone. Partizanų senelis Pranas Juodis, gimęs 1867 metais, buvo antrasis sūnus iš penkių vaikų Motiejaus (Mato) Juodžio šeimoje. Pranas Juodis, vedęs Kateriną Pečiulionytę iš Kampiškių kaimo, 1893 metais susilaukė partizanų tėvo Motiejaus. 1899 m. gimė dukra Marija, o 1908 m. sūnus Pranas (mano tėvas). Netrukus partizanų senelis emigravo į Ameriką ir dirbo anglių kasyklose. Močiutė Katerina su vaikais liko Lietuvoje. Iš Amerikos Pranas Juodis grįžo prieš pat Pirmąjį pasaulinį karą ir mirė 1915 m. nuo šiltinės. Tada šeima jau gyveno Kėbliškių kaime prie Pakuonio.

Iš pradžių Kėbliškių kaime buvo režinė sistema, vėliau ūkininkai, taip pat ir Juodžiai, persikėlė į viensėdijas. Juodžiai turėjo 9 ha žemės, pasistatė naują namą ir ūkinius pastatus, nes senelis parsivežė iš JAV pinigų. Šeimos galva buvo močiutė Katerina, labai valdinga moteris.

Motiejus vedė to paties kaimo ūkininko Pyplio dukrą Agotą Pyplytę, partizano Kazimiero Pyplio-Mažyčio tetą. Motiejus Juodis buvo išrinktas Kėbliškių kaimo seniūnu. Mano tėvas Pranas, jaunesnysis Motiejaus brolis, lankė Prienų „Žiburio“ gimnaziją.

Vienas po kito gimė būsimi Lietuvos partizanai Juodžiai: 1922 m. sūnus Antanas Vytautas, 1924 m. Algirdas, 1927 m. Juozas, 1928 m. Motiejus Augustas, 1930 m. Albinas, 1932 m. Jonas Kęstutis.

Mano žiniomis, Vytautas ir Algirdas, baigę Pakuonio mokyklą, toliau mokėsi Alytaus žemės ūkio mokykloje. Vytautas tapo agronomu, Algirdas buhalteriu. Vėliau Algirdas dirbo Noreikiškių dvare, o Vytautas Marvos dvare prie Kauno. Sūnus Motiejus išmoko siuvėjo

amato ir gyveno Kėbliškiuose. Jaunesnieji broliai Juozas, Albinas ir Jonas mokėsi Pakuonyje.

Šeimos ūkį močiutė Katerina atidavė sūnui Motiejui su sąlyga, kad išleis į mokslus jaunesnį savo brolių Praną. Sūnui Motiejui ūkininkauti nesisekė, ūkis pradėjo smukti žemyn. Tai pastebėjusi, močiutė Katerina nusprendė vyresnįjį sūnų Motiejų nušalinti nuo ūkio reikalų tvarkymo ir turtą valdyti perdavė jaunesniajam sūnui Pranui. Taip mano tėvas, nutraukęs mokslus gimnazijoje, tapo ūkio paveldėtoju. Motiejaus šeima susiruošė statyti namus paveldėtame Agotos Pyplytės 1,5 ha sklype tame pačiame Kėbliškių kaime. Suspėjo iki vokiečių atėjimo išlieti tik gyvenamo namo pamatus, kurie dar ilgai, išnykus šeimai, buvo matomi.

Pirmieji Motiejaus Juodžio sūnūs išėjo į partizanus paraginti savo pusbrolio Kazimiero Pyplio-Tigro. 1944 metų rudenį pirmasis iš 6 brolių į partizanus išėjo Motiejus ir gavo Zuikučio slapyvardį. 1945 metų pradžioje partizanis Pakuonio krašte tapo ir Vytautas-Šarūnas bei Algirdas-Vermachtas, Merkys. Vėliau abu broliai buvo paskirti Geležinio Vilko rinktinės kuopų vadais. 1945 metais į partizanus išėjo Juozas Juodis-Ungurys. Jis veikė brolio Algirdo-Vermachto vadovaujamoje kuopoje.

1946 m. rudenį Albinas Juodis, būdamas vos šešiolikos metų, suimamas (neva už ryšius su broliais partizanis) ir išvežamas į Vorkutos lagerius. Iš Vorkutos grįžo 1948 m., buvo paleistas kaip nepilnametis ir be teismo įkalintas. Pirmieji trys broliai jau buvo žuvę, tėvas išvežtas į Krasnojarsko lagerį, motina gyveno nelegaliai ir slapstėsi. Nebuvo kur Albinui apsigyventi grįžus, tai prisiglaudė pas dėdę Praną Juodį. Pakuonio saugumas vis reikalavo, kad Albinas registruotųsi. 1949 m. pavasarį vaikas pasakė, kad už žuvusius brolius jis negalintis likti skolingas pavergėjams, ir išėjo į partizanus. Įstojo į Birutės rinktinės Žiedo kuopą, gavo Šturmo slapyvardį. Kuopai tuo metu vadovavo brolis Juozas-Ungurys.

Jonas Juodis, kaip pasakojo klasės auklėtoja Antanina Bakšytė, klasėje pakabintam Stalino portretui išbadė akis. Kažkas įskundė. Taip ir Jonas atsidūrė pas partizanus. Jam buvo tik septyniolika. Pateko į Ungurio vadovaujamą kuopą, pasirinko Diedo slapyvardį.

1947 m. pradžioje partizanų tėvas Motiejus Juodis buvo suimtas ir uždarytas į Kauno saugumo kalėjimą. Po ilgų tardymų už ryšius su sū-

Pyplytė-Vaznienė jaunystėje.
*Nuotrauka iš Konstancijos
Vilkaitės-Wahn asmeninio archyvo*

numis partizanais buvo nuteistas dešimčiai metų lagerio Krasnojarsko krašte. Lageryje Motiejų Juodį ištiko insultas, buvo paralyžuota visa dešinioji kūno pusė, todėl iš lagerio paleistas ir 1951 m. rudenį pargabentas į Lietuvą. Jau visi sūnūs buvo žuvę, žmona Agota gyveno pas savo seserį Vaznienę Dvilykių kaime, moterys vertėsi gana sunkiai.

Partizanų tėvas Motiejus Juodis grįžęs iš lagerio apsigyveno Kėbliškių kaime pas brolių Praną – mano tėvą. Aš dėdę Motiejų šiek tiek prisimenu, buvo sunkus ligonis ir daugiausiai juo rūpinosi mano mama. Motiejus Juodis mirė 1953 metų gruodžio mėnesį, palaidotas Pakuonio kapinėse, brolio Prano šeimos kapavietėje. Motiejus Juodis būdamas partizanų ryšininku turėjo Tėvo slapyvardį.

Partizanų motina Agota, gimusi 1904 metais, pagimdžiusi šešis sūnus, aktyviai palaikė ryšius su sūnumis partizanais, žinojo jų bunkerius, dažnai lankė savo sūnus būriuose, gydė sužeistuosius. Visą partizaninio judėjimo laikotarpį gyveno slapstydamasi. Kai sovietai įkalino vyrą Motiejų, šeima praktiškai iširo. Grįžus vyrui iš tremties,

Iš kairės: Vytautas
Valiūnas, Agota
Pyplytė-Juodienė-
Motina, Ona
Stasiulevičiūtė, Jurgis
Miliauskas-Sapnas.
*Nuotraukos kopija iš
Antano Juodžio asme-
ninio archyvo*

kartu jie nebegyveno. 1954 metais gero žmogaus gydytojo pastango-
mis Agota Juodienė, buvusi partizanų ryšininkė, slapyvardžiu Motina,
apiforminta kaip neveiksni ir apgyvendinta Prienų senelių namuose.
1958 metų žiemą ji mirė ir palaidota Prienų senosiose kapinėse, neži-
nomame kape.

Visų šešių brolių partizanų Juodžių žuvimo datos ir žūties vietas
yra žinomos, neišaiškintos tik palaidojimo vietas. Pirmasis iš brolių
1945 m. rugsėjo 24 d. žuvo Margininkų kaime Kasperavičiaus sodybo-
je Juodis Motiejus-Zuikutis. Palaikai buvo atvežti į Pakuonį ir užkasti
netoli stribų būstinės nuo karo likusiuose apkasuose. 1991 m. surasti
toje vietoje užkastų žuvusių partizanų palaikai perlaidoti Garliavos
kapinėse bendrame kape.

Kuopų vadai Vytautas Juodis-Šarūnas ir Algirdas Juodis-
Merkys 1947 m. liepos mėn. 17 d. išduoti saugumo agento žuvo –
susišprogdino Ašmintos šlaito bunkeryje. Palaikai buvo nuvežti į Prie-
nus, numesti turgaus aikštėje, išniekinti, nufotografuoti. Po to, ma-

čiusių pasakojimu, sumesti į Nemuną. Jono Matukevičiaus žiniomis, buvo užkasti šalia Prienų buvusioje žvyrdubėje.

Kuopos vadas Juozas Juodis-Ungurys žuvo 1949 m. birželio 24 d. išduotas Dubravos durpyno direktoriaus Kauno r. Rokų Kelmyno kaime, Mačiulsko sodyboje. Niekintas Panemunės turgaus aikštėje. Palaidojimo vieta nežinoma.

Kuopos vadas Albinas Juodis-Šturmas, išduotas saugumo agento, žuvo 1950 m. sausio mėn. 19 d. Kauno r. Rokų kaime, Stasiulevičių sodyboje, kartu su kitu partizanu, nespėję pasitraukti į mišką. Palaikai buvo niekinami Panemunės turgaus aikštėje. Palaidojimo vieta nežinoma.

Paskutinis Pakuonio krašto partizanas, Tauro apygardos Birutės rinktinės skyriaus vadas Jonas Juodis-Diedas žuvo 1950 m. sausio 20 d. Kauno rajono Margininkų kaime, išduotas sodybos, kurioje buvo bunkeris, šeimininko, saugumo agento. Mačiusių pasakojimu sodybą užpuolė Pakuonio sribai su kareiviais. Susišaudymo metu buvo nužaudytas kareivis „frontavikas“. Diedas ir kitas žuvęs partizanas nebuvo nuvežti į Pakuonį. Liudininkai pasakoja, kad partizanų palaikai bendražygių pastangomis buvo palaidoti Margininkų kapinių pakraštyje bendrame kape.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvusio partizano, brolių Juodžių bendražygio, išbuvusio 25 metus Sibiro lageriuose Juozo

LGGRTC pastatytas tipinis atminimo ženklas Kauno r. Rokų kaime, Jurgio Stasiulevičiaus sodyboje, Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės laisvės kovotojų Albino Juodžio-Šturmo ir Jurgio Miliausko-Sapno žūties vietoje (1950-01-19). Atminimo ženkle taip pat įamžintas 1945-12-25 žuvęs Simonas Kunauskas-Tautmylis.

Nuotrauka R. Pauliukaitienės

Skaržinsko-Dramblio rankomis buvo iš ažuolo padarytas kryžius ir du ažuoliniai stendai su išdrožtomis Pakuonio krašto žuvusių partizanų pavardėmis, vardais, slapyvardžiais ir žuvimo datomis. Mes, partizanų Juodžių pusbroliai Antanas, Jurgis ir Saulius Juodžiai, drauge su J. Skaržinsku pastatėme priešais buvusią stribų būstinę Pakuonyje partizanams skirtą atminimo ženklą. Buvusio partizano Jono Matukevičiaus iniciatyva, padedant partizanų ryšininkams Ditkauskams ir mums, broliams Juodžiams, 1994 m. prie Ašmintos, Bagrėno kaimo pakraštyje, buvusio bunkerio vietoje, kur susisprogdino septyni partizanai, tarp jų kuopų vadai Šarūnas ir Merkys, pastatytas memorialas, kurį sudaro septyni kryžiai ir paminklinis akmuo. Akmenyje iškalto partizanų pavardės, slapyvardžiai ir žuvimo data.

Kuopos vado Albino Juodžio-Šturmo ir dar dviejų žuvusių partizanų žūties vietoje sodybos šeimininkų rūpesčiu Rokuose, Stasiulevičių sodybos kieme, pastatytas standartinis partizanų obeliskas su žuvusių partizanų pavardėmis, slapyvardžiais ir žuvimo datomis.

Šilavote gyventojų pastangomis įrengtame memoriale Tauro apygardos žuvusiems partizanams atminti akmenyse iškalto ir brolių Juodžių pavardės. Šešių brolių partizanų Juodžių gimtosios sodybos vietoje pastatytas standartinis obeliskas su iškaltais partizanų ir jų tėvo bei motinos pavardėmis, slapyvardžiais, gimimo ir žūties datomis. Visos Lietuvos partizanų memoriale Kryžkalnyje taip pat yra patalpintos šešių brolių partizanų Juodžių pavardės ir slapyvardžiai. Kauno Senosiose kapinėse (Vytauto pr.) 2010 m. pastatytas skulptoriaus Vidmanto Gylikio sukurtas paminklas „Kovotojų už Lietuvos laisvę Motinai“, kuris primena ne tik skaudų Agotos Pyplytės-Juodienės likimą, bet ir daugelio kitų Lietuvos Motinų.¹

---

¹ Antanas Juodis, „Lietuvos laisvės gynėjų Juodžių šeima“, rankraštis, 2023.

Antanas Juodis

Karo ir pokario vaizdai

(Žonsa)

Žonsa – tai mūsų šuns vardas. Žodis „žonsa“ reiškia dvaro prievaizdo pasiuntinys. Kas šunį tokiu vardu pavadino, mano tėvai nepisiminė. Savotiškas buvo Žonsa. Kaimo šunų mišrūnas, bet labai inteligentiškas. Kieme, prie tvarto, buvo pastatyta jo būda, ten jis ir gyveno. Į gyvenamas patalpas niekada nėjo. Ėdė viską, kuo tuo laiku kaime šerdavo šunis. Bet ėdė tik gražiai paprašytas: „Na, ėsk, Žonsa“. Jei piktai pasakysi, apsisuks ir nueis.

Jis buvo senas ir apyaktis šuo. Karo metu, rusams vėl veržiantis į Lietuvą, vokiečiai traukėsi. Fronto riba buvo Nemunas. Vokiečiai numatė didelius mūšius, todėl visus gyventojus iš mūsų kaimo išvarė tolyn į Vakarus. Praktiškai neleido nieko pasiimti. Mūsų šeima: tėvai, mes su broliu ir sena močiutė, viską palikę traukėmės nuo fronto. Kartu buvo ir šuo Žonsa. Po kelių dienų per sumaištį tėvai nepastebėjo, kada dingo mūsų šuo. Tuo metu ne tas rūpėjo. Frontas mus pasivijo Raželių kaime prie Kauno. Praėjus frontui, vėl grįžome į savo namus. Namų jau nebuvo, karo liepsna juos prarijo. Visi trobesiai: namas, tvartas, naujas kluonas ir svirnas, pavirto pelenais. Kurį laiką teko glaustis pas kaimynus.

Grįžę ant tvarto degėsių, kur anksčiau buvo būda, pamatėme mūsų šunį Žonsą. Jau nuo karo kanonados visai apkurtęs ir apakęs laukė sugrįžtančių šeiminių – saugojo savo sodybą. Sunku pasakyti, kuo jis maitinosi tas dvi savaites.

Tokia yra ta šuniška ištikimybė savo šeiminkams, savo kiemui.

Netrukus Žonsa dingo. Niekas jo daugiau nematė. Žmonės kalba, kad šunys, jausdami galą, pasitraukia iš savo namų, kad surastų ramią vietelę gyvenimo pabaigai.

(Karo balsas)

Frontas jau buvo nudundėjęs į Vakarus. Giedrame sekmadienio popietės danguje virš Pakuonio nardė du rusų naikintuvai. Pakilę iš netoliese esančio Pociūnų karo lauko aerodromo, rusų lakūnai treniravosi kartodami oro mūšio elementus. Lėktuvai gainiojo vienas kitą, pasigirsdavo kulkosvaidžio papliupos, varikliai riaumojo forsažo režimu. Išėję iš miestelio bažnyčios, žmonės užvertę galvas stebėjo lėktuvus.

Iš bažnyčios išėjo ir gretimo kaimo moteris, vedina gal kokių penkerių metų sūnumi. Rusų lakūnai, vos neliesdami medžių viršūnių, prakriokė virš miestelio. Berniukas susigūžė, ausis užsidengė rankomis ir sušuko: „Mamyte, greičiau slėpkimės, karo balsą girdžiu“.

(Du prisiminimai iš pokario gyvenimo)

Pritrūko kartą mūsų šeima miltų duonai. Eina tėvai pas mažiau nuo karo nukentėjusius kaimynus nusipirkti. Sužinoję, koks reikalas, tie kaimynai, kiek pasvarstę, atsakė, kad miltus esą nenaudinga parduoti, iš jų galima naminukę išvartyti, tai kur kas pelningiau. Taip ir grįžo tąkart namo tėvai, neišdrįšę kreiptis kitur miltų duonai.

Tik neišėjo ta degtinėlė į gera...

***

Iš Kėbliškių kaimo į Pakuonio mokyklą reikėjo eiti pro Bajoraitynę, kur pokariu buvo įsikūrę stribai. Kaip tik tuo laiku, kai vaikai skubėdavo į pamokas, taip vadinami „liaudies gynėjai“ mokėsi šaudyti. Vienoje gatvės pusėje stribai su šautuvais – kitoje taikiniai.

Mes, mokinukai, turėdavome palaukti, kol šaudymo pratybos baigsis, ir galėsime praeiti pro namą, kuriame anksčiau gyveno mokytoja Bajoraitienė.¹

---

¹ Antanas Juodis, „Karo ir pokario vaizdai“, rankraštis, 2020–2023.

Antanina Konstancija Wahn

Pokario likimai

(Antaninos Konstancijos Vilkaitės-Wahn prisiminimai, užrašė Rita Pauliukaitienė)

Aš, Antanina Konstancija Wahn, mergautine pavarde Vilkaitė, esu gimusi 1944 metais Kėbliškių kaime, Pakuonio valsčiuje, Magdelenos ir Juozo Vilkų šeimoje. Iš viso augome keturi savi vaikai: Antanas, Juozas, Konstancija, Onutė ir apie penkerius metus mūsų šeimoje buvo prisiglaudęs Jurgutis, vokietis, iš taip vadinamų „vilko vaikų“, kuris 1951 m. išvyko į Rytų Vokietiją, bet visą gyvenimą su mumis palaikė ryšius. Mano krikšto tėvai buvo tame pačiame kaime gyvenę Marcelė ir Antanas Pypliai, garsiojo partizano Kazimiero Pyplio-Mažyčio tėvai, nes mano tėvelio Juozo Vilko mama buvo Ona Pyplytė-Vilkienė, mano krikšto tėvo sesuo. Deja, kai gimiau, močiutės iš tėvelio pusės jau nebebuvo gyvos.

Mano mamytė Magdelena Vilkienė, mergautine pavarde Morkūnaitė, kilusi iš Prienų valsčiaus, Mačiūnų kaimo, o tėviškės sodyba buvo šalia Prienų, ant Nuotakų kalno. Marijos ir Simano Morkūnų šeimoje mano mama buvo pirmagimė, o iš viso jos tėvai išaugino dešimt vaikų – penki iš jų tapo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanais, ir dar du nuteisti kaip politiniai kaliniai.

Antanas Morkūnas-Plienias	1912–1945
Jonas Morkūnas-Akmuo	1916–1945
Sudeginta sodyba, liko tik kryžius	1945
Morkūnas Juozas-Rambynas	1919–1946
Morkūnas Vincas-Audra	1925–1946
Konstancija Morkūnaitė-Ramutė	1927–2007

Kazimieras Morkūnas, politinis kalinys, tremtinys, grįžo
Morkūnaitė Marija, politinė kalinė, grįžo

Kaip pasakojo mano mamytė Magdalena, Vilkų sodyba Kėbliškių
kaime pokariu tapo užuovėja daugeliui giminės narių: jos tėveliams

Konstancijos Morkūnaitės
pažymėjimas, išduotas 1992 m.
*Nuotraukos kopija iš
Konstancijos Wahn archyvo*

Konstancija Morkūnaitė, apie
1944 m. *Nuotraukos kopija iš
Konstancijos Wahn archyvo*

Morkūnams, broliui Kazimierui ir seserims. Tarp namo sienų įrengtoje slėptuvėje prieglobstį rasdavo ir sesuo partizanė Konstancija-Ramutė. Kartą į sodybą užsukę sribai ėmė kamantinėti:

– Kur Kastulė? Kur?!

Mama atvedė išsigandusią mane. Buvau tada trejų ar ketverių metų. Sribai pamatę mažulytę Konstanciją Vilkaitę, tik sušuko, kad čia ne ta Kastulė, ir sodybos tą kartą nekrėtė.

Kai Lietuvoje buvo atkurta nepriklausomybė, nepraėjus ir dvejiems metams, 1992-02-05 mano tetai Konstancijai Morkūnaitei Rezistencijos dalyvių teisių komisija išdavė pažymą, kad ji yra pripažinta rezistencijos (pasipriešinimo) Lietuvos okupaciniam režimui dalyve, ir buvo išduotas tai patvirtinantis pažymėjimas, kurio numeris buvo 1. Vėliau kario savanorio statusas buvo suteiktas visiems penkiems Morkūnų šeimos nariams – Lietuvos laisvės kovotojams.¹

---

¹ Konstancija Wahn, „Pokario likimai“, rankraštis, 2023.

Kazimieras Dyfartas

Apie pokarį Išlaužo apylinkėse

(Kazimiero Dyfarto prisiminimai, užrašė Rita Pauliukaitienė)

Gimiau dar prieš karą Išlauže ir dabar tebegyvenu iš tėvų paveldėtoje sodyboje. Mano tėvai Povilas ir Marija Dyfartai. Mamos mergutinė pavardė Petraitytė, ji buvo kilusi iš netoli esančios Dambraivos. Iš tos pačios Petraičių šeimos buvo kilusi ir partizano Kazimiero Pyplio-Mažyčio močiutė, nutekėjusi į Kėbliškių kaimą.

Kai 1945 m. partizano Mažyčio tėvai pateko į tremiamų asmenų sąrašą, jie paliko namus Kėbliškių kaime ir ėmė slapstytis, dažniau-

Antanas Petraitis, nuotrauka daryta Karagandoje, kur išleistas iš lagerio dar gyveno tremtyje. A. Petraitis buvo suimtas 1949 m. pabaigoje, iš tardymo protokolų išaiškėja, kad jam K. Pyplys-Mažytis buvo pavedęs rūpintis, kad radijo ryšio priemonės, atgabentos iš Švedijos, būtų pristatytos į Geležinio Vilko rinktinės teritoriją*. Ryšį laiškais Mažyčiui taip pat padėjo palaikyti A. Petraitis ir jo sesuo Ona Petraitytė, kuriai buvo adresuotas net laiškas iš Švedijos.

Nuotraukos kopija iš R. Karpavičienės archyvo

siai pas Motiejų ir Mariją Petraičius Dambroje. Kazimiero Pyplio mama Marcelė buvo puiki kulinarė, o tėvas Antanas išmanė įvairius ūkio darbus. Mūsų namuose jie buvo apsistoję 1946 m. vasarą, kai buvo tvarkomas klojimo stogas. Vieną dieną į mūsų sodybą užsuko pavalgyti sribai, o tuo metu Antanas Pyplys dirbo ant klojimo stogo. Pamatę svetimą vyrą, laimei, neliepė jam nulipti žemyn ir pateikti dokumentus.

1946–1947 metų žiemą pas mus vienintelį kartą buvo į namus užėję partizanai. Daugiau neužsuko, nes buvo nesaugu, netoli Kauno–Prienų plentas. Tą pat žiemą iš tremties grįžo Ona Pyplytė, Mažyčio sesuo, ir trumpai apsistojo mūsų namuose, jos tėvai irgi lankydavosi. Giminės dažnai užsukdavo pas mus, nes vykdami į Kauną, Prienus ar grįždami į Dambrovą, Gražučius namo keliaudavo pro mūsų sodybą.

Jundilai iš Gražučių mums taip pat buvo giminės, ryšininkų, politinių kalinių Antano Petraičio-Povo ir jo sesers Onos Petraitytės mama Marija buvo iš Jundilų giminės. Antanas Petraitis dažnai užeidavo pas mus, žinau, kad turėjo ginklą. Kai jį suėmė ir uždarė Kaune, sesuo jam veždavo valgyti. Pakeliui užsukdavo pas mus, palydėdavau ją iki Kauno–Prienų plento. Netrukus suėmė ir ją.

Pas mus kluone kartais slapstydavosi partizanas Vytautas Jundilas-Jaunutis. Dėvėjo jis civilinius rūbus, ateidavo į namus pavalgyti. Prisimenu tėvų nerimą. Ryšininke buvusi Izabelė Jundilaitė nebuvo kalinta.

Visą pokarį žmonės kaimuose džiovindavo duonos atsargas, kad turėtų ką įsidėti valgyti, jeigu tremtų.

Gaila, kad Dambroje iš buvusios Petraičių sodybos telikę tik ažuolai, išsaugotos tik kelios senos nuotraukos.¹

---

¹ Kazimieras Dyfartas, „Apie pokarį Išlaužo apylinkėse“, rankraštis, 2023.

* Plačiau apie tai: „Laisvės kovotojų prisiminimai“, X dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2016.

Dambrava, Petraičių sodyba pokario metais. Nuotrauka iš Kazimiero Dyfarto asmeninio archyvo

Dambravoje buvusios
Petraičių sodybos vieta,
2023 m. Šalia yra išlikusi
Šalčių sodyba, kurioje
taip pat lankydavosi
Kazimieras Pyplys-
Mažytis.
Nuotrauka
R. Pauliukaitienės

2006 m. gegužės 22 d. minint Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dieną, Pakuonio kapinėse buvo atidengta ir pašventinta nauja paminklinė kompozicija, kurios marmurinėje plokštėje įrašytos žuvusiųjų už Tėvynės laisvę pavardės. *Nuotrauka R. Pauliukaitytės*

A. Pyplys-Šarūnas
 J. Martusevičius-Jogaila
 J. Bozika-Sakalas
 P. Jankauskas-Sakalas
 A. Rakauskas-Žilvitis
 P. Kazakevičius-Klajūnas
 A. Aikevičius
 J. Šiugždinis-Karys
 A. Marčiulionis
 K. Pyplys-Mažytis
 M. Juodis-Žentas
 V. Juodis-Šarūnas
 A. Juodis-Merkys
 J. Juodis-Ungurys
 A. Juodis-Šturmas
 J. Juodis-Diedas
 M. Juodis-Tėvas
 A. Juodienė-Motina

K. Mičiulis-Šalmas
 K. Abugelis-Spalis
 V. Juškevičius
 A. Dranginis-Beržas
 M. Marčiulionis-Karosas
 V. Kasperavičius-Čiulbutis
 J. Aliukevičius
 A. Aliukevičius-Saulė
 P. Aglinskas-Liepsna
 V. Aglinskas-Žirnis
 S. Kučinskas-Žilvitis
 A. Bilkys-Radastas
 K. Viršutis-Katinas
 P. Puidokas-Žinys
 J. Česėkas-Šauklys
 K. Brundza-Viesuliukas
 S. Kunauskas-Tautmylis
 A. Micka-Kolumbas

J. Žukauskas-Broliukas
 J. Ružinskas-Berželis
 Virbickas Alfonsas-Lapinas
 M. Ružinskaitė
 J. Marčiulionis-Audronis
 V. Marčiulionis-Viesulas
 A. Čepulis-Senelis
 A. Čepulis-Plaukas
 B. Čepulis-Ažuolas
 M. Vilionis-Skrajūnas
 A. Vilionis-Vanagėlis
 B. Stulpinas-Vytautas
 J. Krušinskas-Ziedelis
 J. Grajauskas-Kardas
 K. Grajauskas-Šermukšnis
 V. Štriupkus-Žaibas
 K. Ziutelis-Anglas

IX DALIS

Miškai, saugantys paslaptis

Lionginas Baliukevičius-Dzūkas

Partizano Dzūko dienoraštis

(Ištraukos)*

Gegužės mėn. 12 d.

Būtų įdomus dalykas, jeigu kada nors išleistų knygą vien apie tai, kaip partizanai kasdavo bunkerius. Kiek panaudota įvairiausių gudrybių, kiek parodyta savotiško išradingumo!.. XX amžiuje žmogus gyvena žemėn įsiknišęs! Kombinuočiausios angos, įvairiausi maskavimo būdai. Ir kur tik partizanai neturėjo įsirengę bunkerių! Turbūt nėra jau tokių vietų. Bunkeriai po tvartu, po klojimo grendymu, po sąšlavynu ar skiedrynu, po malkinėm, avidėse, paukštidėse, raistuose įkastose statinėse, dvigubos sienos, dvigubos palėpės, po krosnimis, po slenksčiais... Į vienus bunkerius reikia lįsti pro duonkepį, į kitus – užpečkiau... Fantastiškai atsiveriančios sienos, balkiai, šulai...

Bunkeriai prie upelių, mergaičių darželiuose, krūmuose, javų laukuose, prie kelių, vieškelių, bulvių duobėse, kapinėse, šventoriuose, šuliniuose ir prie šulinių, bažnytkaimiuose... Visur ir visur bunkeriai, pradendant „šilais“, kur dar ir dabar partizanai gyvena atviruose bunkeriuose, ir baigiant lygumomis, kur bunkeriai visiškai slapsti, kur ant

---

* Šias L. Baliukevičiaus-Dzūko „Dienoraščio“ ištraukas įdėti į knygą, skirtą Kazimierui Pypliui-Mažyčiui atminti, pasiūlė Robertas Ožalinskas, Kalesnikų miško partizanų bunkerių vietų žinovas. Didelė tikimybė, kad bunkerį, kuriame žuvo Mažytis ir Žilvitis, kasė Dainavos apygardos vadas Lionginas Baliukevičius-Dzūkas ir štabo narys Julius Karpis-Vieversys drauge su kitais bendražygiais. Netgi enkavedistai kurį laiką manė, kad vadavietės bunkeryje 1949-09-23 žuvo Dzūkas ir Vieversys. Kai su R. Ožalinsku 2023 m. balandžio 19 d. lankėmės K. Pyplio-Mažyčio ir Juozo Makarevičiaus-Žilvičio žūties vietoje, švietė saulė, o visa kalvelė, kurioje buvęs partizanų bunkeris, atrodė tarsi nuberta pavasarinių baltų miško gėlių – plukių. Saikinga, gražiai suderinta paminklinė kompozicija, paukščių čirenimas. Gal ir gerai, kad į šią ir kitas partizanų žūties vietas miškuose dažniausiai nėra rodyklių ir į jas galima patekti tik provėžuotais, klaidžiais miško keliukais. Į tas šventas laisvės kovų vietas dažniausiai atkeliaujama su draugais ar bendraminčiais tiesiog tyliai išreikšti pagarbą žuvusiems.

bunkerio užpila daugiau kaip vieno metro sluoksnį žemės, kur angos durelės tokios storos ir sunkios, kad jas gali tik keli vyrai iškelti...

Įdomi bunkerių istorija. Kas ją žino, tas žino, kaip sunku buvo kovoti. Ir vis dėlto kovojo!

Šiandien jau mažai liko tokių bunkerių įrengimo būdų, kurių nežinotų MVD. Tai vis išdavikų ir provokatorių darbai. Tačiau kad ir kiek žino MVD bunkerių rengimo būdų, vis tiek labai retais atsitikimais kratų metu bunkerius randa, jei išdavikas ar provokatorius bei šnipas neišduoda ir neatveda rusų prie pat angos.

Gegužės mėn. 24 d.

Aš vėl su devyniais vyrais kasu sau vadavietę. Iš laukų į mišką lengvas ryto vėjas atneša šventų giesmių garsus.

– Žmonės į kryžius eina, – pastebi Šamas.

– Žmonės į kryžius eina, o mes žemėn knisamės, – juokdamasis kalba Biliūnas.

Tikrai, pas mus visada viskas vyksta priešinga linkme...

Jau vakar suruošėme bunkeriumi medžiagą: supjovėm lentas, šulelius, balkius, nusipirkom toliaus, vinių, sienoms apmušti popieriaus ir kt. Atseit statybinė „medžiaga“ paruošta – beliko tik iškasti.

Kazimiero Pyplio-Mažyčio, Audronio ir Juozo Makarevičiaus-Žilvičio žūties vieta Kalesninkų miške, 2023-04-19. Nuotrauka R. Pauliukaitienės

Šiandien atsikėlėm apie 3 val. ryto, truputį užkandom ir pradėjom darbą. Dabar 9 valanda, ir iškasėm daugiau kaip pusę bunkerio. Svarbiausia, kad gera darbo nuotaika. O gerai nuotakai susidaryti buvo ir tam tikro pagrindo. Prieš pradėdami kasti bunkerį, partizanai visada spėlioja, kokia žemė bus: ar smėlis, ar molis, ar skala, ar šlynas... Jei smėlis – darbas lengvas, mažai jėgų reikalauja. Jei molis ar skala – darbas sunkus, ir reikia panaudoti kirtiklius. Šiandien, mūsų laimei, pasitaikė smėlis su molio priemaišom. Tokiu būdu kasimas dar lengvesnis negu ten, kur grynas smėlis. Gryname smėlyje gero kastuvo nepaisi, o čia joks trupinėlis atgal nenukrinta.

Gegužės mėn. 26 d.

Bunkerį iškasėme ir užmaskavome. Žemes pavyko išsklaidyti gerai, ir nematyti jokio pakilimo. Bunkerį maskavome sausais pernykščiais lapais ir eglių spygliais. Vakar lijo, ir mes, naudodamiesi lietum, pasodinom miško gėlių ir žalumynų. Ant paties bunkerio (užmetėm) kelis senus kelmus ir lazdynų krūmus. Įrengėme ir vidų. Vidaus įrengimas nesiskiria nuo kitų mūsų bunkerių, tik narus sukėlėme trejus.

Gegužės mėn. 27 d.

Šiandien nakvojome sename Kregždės bunkeryje. Vakar čia atėjome pasiimti kai kurių daiktų. Galvojom, kad daiktus patys pajėgsim nusinešti, tačiau, pasirodo, reiks imti pastotę.

Iki sutemos dar dvi valandos laiko. Susipakavę daiktus, laukiam pastotės. Vieversys kaip tikras vieversys niūniuoja dainą. Jis turi neblogą balsą, ir jo dainos mane kažkaip liūdnai nuteikia ir sukelia vis naujus prisiminimus.

– Greit pušų tankmėj tu dingai kaip sapne...¹

---

¹ Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, „Partizano Dzūko dienoraštis“, in: Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, *Dienoraščiai*, Kaunas, 1994, p. 328–337.

Literatūra ir šaltiniai

1. Arvydas Anušauskas, „Užmirštas desantas“, Vilnius, 2019.
2. Arvydas Anušauskas, Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė, „Bendras demokratinis pasipriešinimo Sąjūdis“, <https://www.vle.lt/straipsnis/bendras-demokratinis-pasipriesinimo-sajudis/>.
3. Regina Arnastauskaitė, „Dienoraštis“, in: *Laisvės kovotojų prisiminimai*, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014.
4. Arūnas Bubnys, „Laisvės kovotojas Juozas Deksnys (1910–1946)“, <https://www.voruta.lt/arunas-bubnys-laisves-kovotojas-juozas-deksnys-1910-1946/>.
5. Pulk. Liudas Butkevičius, „Laiškas ir eilėraščiai“, in: *Laisvės kovų archyvas*, 2 t., 92 p. Kaunas, 1991.
6. Ričardas Čekutis, Dalius Žygelis, „Laisvės kryžkelės (XXXV). Dvasininkai partizanų gretose“, <https://www.bernardinai.lt/2006-11-20-laisves-kryzkeles-xxxv-dvasininkai-partizanu-gretose/>.
7. Ričardas Čekutis, Dalius Žygelis, „Laisvės kryžkelės. Partizanų kelias į Vakarų“, <https://www.bernardinai.lt/2007-03-13-laisves-kryzkeles-partizanu-kelias-i-vakarus/>.
8. Tomas Čyvas, „Nijolė Bražėnaitė (Juozo Lukšos žmona)“, <http://www.partizanai.info/nijole-brazenaite/index.html>.
9. „Dainavos apygardos partizanų takais“, autorių kolektyvas, Vilnius, 1997.
10. „Dainavos apygardos vadas Vincas Daunoras-Kelmas, Ungurys ir jo artimieji“, sudarytoja Rita Pauliukaitienė, Punkskas, 2021.
11. Juozas Daumantas, „Partizanai“, Kaunas, 2005.
12. Kazimieras Dyfartas, „Apie pokarį Išlaužo apylinkėse“, rankraštis, 2023.
13. Antanas Dundzila, „Herojus kovoje prieš okupantus... ir „katalikus“, <https://partizanai.org/index.php/tauro-apygardos-partizanu-vardynas/246-periodika/i-laisve/i-laisve-1998-128-165/3315-herojus-kovoje-pries-okupantus-ir-katalikus>.
14. Povilas Gaidelis, „100 širdžių ant tėvynės laisvės kovų aukuro“, Vilnius, 2019.
15. „Garliavos Adomo Mitkaus pagrindinė mokykla“, https://lt.wikipedia.org/wiki/Garliavos_Adomo_Mitkaus_pagrindin%C4%97_mokykla.
16. Antanina Garmutė, „Išėjo broliai“, Kaunas, 1990.
17. Antanina Garmutė, „Motinėle, auginai“, Kaunas, 1993.
18. Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algis Kašėta, Bonifacas Ulevičius, „Lietuvos partizanai 1944–1953 m.“, Kaunas, 1996.
19. Nijolė Gaškaitė, „Pasipriešinimo istorija 1944–1953 metai“. Prieiga internete.
20. Kęstutis Girmius, „Pavargęs, bet ne herojus...“, <http://www.genocid.lt/Leidyba/5/recenzij2.htm>.

21. Eugenijus Grunskis, „Lietuvos SSR MGB pastangos nustatyti nukauto partizano K. Pyplio asmenybę“, <https://www.wistorija.lt/data/public/uploads/2021/03/lim-1998-16-pub.-e.-grunskis.-lietuvos-ssr-mgb-pastangos-nustatyti-p.-250-264.pdf>.
22. http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2014/01/201401_Drun-ga_biogr.pdf.
23. http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2020/20200209_TA_VR_zutis.pdf.
24. http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2022/20220812_gave-nas_biog.pdf.
25. https://www.lpkts.lt/sites/default/files/Trem_33_1.pdf.
26. <http://www.spauda.lt/voruta/kronika/kronika3.htm>.
27. Vytautas Jakelaitis, „Tai kas tu toks, Antanai Miškini?“ , in: *Pergalė*, 1990, nr. 4, p. 151–167, https://www.uvb.lt/senasis/miskinis/apie_miskini/tai_kas_tu_toks.htm.
28. Antanas Juodis, „Karo ir pokario vaizdai“, rankraštis, 2020–2023.
29. Antanas Juodis, „Lietuvos laisvės gynėjų Juodžių šeima“, rankraštis, 2023.
30. Antano Juodžio asmeninis archyvas.
31. Darius Juodis, Dalius Žygelis, „Antrasis partizanų žygis į Vakarus“, *Karys*, 2017, Nr. 12.
32. Darius Juodis, „Partizaninė kova Stakliškių apylinkėse 1944–1953 metais“, in: *www.ilt.lt, Lietuvos lokaliniai tyrimai, Lietuvos valsčiai. Jieznas. Stakliškės*, 2010-02-22.
33. Darius Juodis, „Prasiveržti pro geležinę uždangą“, Vilnius, 2020.
34. Darius Juodis, „Prieš 90 metų gimė“, <http://www.genocid.lt/centras/lt/1436/a/>.
35. Darius Juodis, „Vyriausiasis Lietuvos atstatymo komitetas“, <https://www.vle.lt/straipsnis/vyriausiasis-lietuvos-atstatymo-komitetas/>.
36. Vytautas Juodsdukis, „Suvalkijos partizanų takais“, d. I, Kaunas, 2000.
37. Vytautas Juodsdukis, „Suvalkijos partizanų takais“, d. II, Kaunas, 2011.
38. „Kalvarijos krašto kryžiai, koplytstulpiai, stogastulpiai ir koplytėlės“, sudarytoja Asta Jankeliūnienė, Marijampolė, 2018.
39. „Kapai ir paminklas“, <https://www.krs.lt/savivaldybe/rajonas/kulturos-paveldas/kapai-ir-paminklas/> (apie iš Pakuonio ir kitų vietų perlaidotus partizanus į Garliavos kapines).
40. Rima Karpavičienė, „Darbas, atnešęs džiaugsmą“, rankraštis, 2023.
41. Rimos Karpavičienės (K. Pyplio dukterėčios) šeimos asmeninis archyvas.
42. Romualdas Karpavičius, „Kūriau ir skatinau kurti kitus“, rankraštis, 2023.
43. Kęstutis Kasparas, „Lietuvos karas“, Kaunas, 1999.
44. Kęstutis Kasparas, Bonifacas Ulevičius, „Rezistencijos Enciklopedijos puslapius verčiant“, in: *Laisvės kovų archyvas*, 26 t., p. 162–186, Kaunas, 1999.

45. Bronius Kašelionis, „Dainavos krašto partizanai“, Vilnius, 2018.
46. Kęstutis Kilinskas, „Mažyčio ir Pušėlės sužadėtuvs: partizanų mūšio rekonstrukcija“, in: *Naujasis Židinys – Aidai*, Nr. 3.
47. Jurgita Konstantinavičiūtė, „Lietuvos partizanų slapyvardžiai semantiniu ir etnolingvistiniu aspektu“, http://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:2115629/datastreams/ATTACHMENT_2115634/content.
48. „Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas ir jo artimieji“, sudarytoja Rita Pauliukaitienė, Punkskas, 2019.
49. „Laisvės kovos 1944–1953“, sudarytojai Dalia Kuodytė ir Algis Kašėta, Kaunas, 1996.
50. „Laisvės kovotojų prisiminimai“, IX dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2014.
51. „Laisvės kovotojų prisiminimai“, X dalis, sudarytojas Romas Kaunietis, Vilnius, 2016.
52. Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkias, „Dienoraščiai“, Kaunas, 1994.
53. „Laisvės kovų aidai“, I dalis, LLKS Žemaičių Apygardos leidinys, Žemaitija, 1952.
54. „Laisvės kovų dainos“, redaktorius Jonas Aistis, Niujorkas: *Lietuvos nepriklausomybės fondas*, 1962.
55. LGRTC MD valstybinės programos „Atsiminimų apie tremties ir kalinimo vietas, laisvės kovų dalyvius rinkimas 1999–2001 m.“, in: *Pietų Lietuvos partizanų sritis. Atlasas*, parengė Edita Jankauskienė, Dalia Kuodytė, Rūta Trimonienė, Dalius Žygelis, Vilnius, 2008.
56. „Lietuvių enciklopedija“, 36 t., vyr. redaktorius Juozas Girnius, Bostonas, 1969.
57. Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952)“, dokumentų rinkinys, sudarytoja Nijolė Maslauskienė, Vilnius, 2000.
58. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Genocido aukų muziejus, „Kazimieras Pyplys-Audronis, Mažytis“, <http://genocid.lt/datos/pyplys.htm>.
59. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro informacija, „Prisiminti Laisvės kovotojų žygiai per Baltijos jūrą“, in: *XXI amžius*, 2011 m. rugpjūčio 31 d.
60. „Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953 m.“, 6 t., redaktorė Dalia Žalėnė, Vilnius, 2006.
61. „Lietuvos Respublikos Rymo katalikų laiškas Šventajam Tėvui Pijui XII Vatikane“, <https://www.prodeopatria.lt/index.php/tevyne/97-lietuvos-respublikos-rymo-kataliku-laiskas-sventajam-tevui-pijui-xii-vatikane>.
62. LLKS Tauro apygardos taryba, „Konstancija Morkūnaitė“, in: *Tremtinys*, 2007 m. rugsėjo 14 d., <https://www.lpkts.lt/sites/default/files/34-768.pdf>.

63. Birutės Mažeikaitės-Ramanauskienės prisiminimai, saugomi Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskienės šeimos archyve.
64. Medžiaga, parengta Antaninos Garmutės 70-osioms metinėms pažymėti (plakato autorius Jonas Lukšė), <https://www.kvb.lt/krastieciams/image/1033-teminis-plakatas-antaninai-garmutei#fwgallerytop>.
65. E. Merkytė, „Keturi sūnūs išėjo į mišką...“, <https://alkas.lt/2012/09/27/emerkyte-keturi-sunus-isejo-i-miska/>.
66. Algis Mickūnas, „Atsiminimų punktyrai“, Vilnius, 2022.
67. Povilas Mikalauskas, „Juodžių šeimos rezistencinę veiklą menantys paminklai Tauro apygardos Geležinio Vilko ir Birutės rinktinių teritorijose“, VDU Humanitarinių mokslų fakultetas, Istorijos katedra, rašto darbas, Kaunas, 2022. Kopija, saugoma Antano Juodžio šeimos archyve.
68. Liūtas Mockūnas, „Pavargęs herojus“, Vilnius, 1997.
69. „Mūsų Lietuva“, parengė Bronius Kviklys, Bostonas, 1964.
70. Eugenija Pakutkienė, „Jurgis Nevulis-Klevas“, in: *Aušra*, 2020, Nr. 9.
71. Rita Pauliukaitienė, „1947 m. Užgavėnės Marijampolėje – „Sužadėtuves“ arba „Blynų balius“, [https://punkskas.pl/is-praeities/1947-m-uzgavenes-marijampoleje-suzadetuves-blynu-balius/](https://punkskas.pl/is-praeities/1947-m-uzgavenes-marijampoleje-suzadetuves-arba-blynu-balius/).
72. Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Juozo Lukšos-Daumanto 100-osioms gimimo metinėms“, <https://punkskas.pl/is-praeities/juozo-luksos-daumanto-100-osioms-gimimo-metinems-2-d/>.
73. Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Dar vieno portreto mįslės“, <https://punkskas.pl/visuomene/dar-vieno-portreto-misles/>.
74. Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Du sėkmingiausi Lietuvos partizanų žygiai į Vakarus“, <https://punkskas.pl/is-praeities/du-sekmingiausi-lietuvos-partizanuzygiai-i-vakarus/>.
75. Rita Pauliukaitienė, Rimantė Pauliukaitytė, „Kazimiero Pyplio-Mažyčio portreto mįslės“, <https://punkskas.pl/is-praeities/kazimiero-pyplio-mazycio-portreto-misles/>.
76. „Pietų Lietuvos partizanų sritis. Atlasas“, parengė Edita Jankauskienė, Dalia Kuodytė, Rūta Trimonienė, Dalius Žygelis, Vilnius, 2008.
77. Julius Proškus, „Gojaus partizanai įamžinti Prienų rajone“, <https://www.regionunaujienos.lt/gojaus-partizanai-iamzinti-prienu-rajone/>.
78. Kazimieras Pyplys-Mažytis, Audronis, „Atlikęs uždavinį dar pasilikau mieste“, in: Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, d. II, Kaunas, 2011.
79. Kazimieras Pyplys-Mažytis, Audronis, „Laisvės kovotojo partizano Tėvynei pareigų ėjimo lapas“, 1949. Kopija, saugoma Dino Kurausko archyve.
80. Lina Poškevičiūtė, „Partizanų keliais – nuo Skirkiškės kaimo iki Panovių“, <http://www.drg.lt/kultura/15561-partizanukeliais-nuoskirkiskeskaimoiki-panoviu>.

81. „Ramybės parkas (Lietuvos partizanų, rezistentų užkasimo vieta ir kapai)“, <http://wikimania.org/35457135/lt/Ramyb%C4%97s-parkas-Lietuvos-partizan%C5%B3-rezistent%C5%B3-u%C5%B4ekasimo-vieta-ir-kapai>.
82. Rasmus Sabaliauskienė, Šventosios bibliotekos darbuotojos, informacija.
83. Justinas Sajauskas, „Deutsche in den Reihen litauischer Partisanen im Bezirk Marijampolė 1944-1953“, in: *Annaberger Annalen 17/2009*, https://annaberger-annalen.de/jahrbuch/2009/15_Sajauskas.pdf.
84. Juozas Skaržinskas-Dramblys, „Tikėjome Lietuvos laisvę“, in: *Laisvės kovų archyvas*, 22 t., redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1997.
85. Vytauto Staneikos laiškas Algirdui Vokietaičiui, <https://virtualus.kaunomuziejus.lt/parodos/iveikti-siena-lietuviu-rezistentu-zygiai-i-vakarus-xx-a-5-6-des/>. Informaciją apie šią parodą pateikė Kauno miesto muziejaus darbuotojai Simonas Jazavita ir Rokas Sinkevičius.
86. „Suito partizano H. Rossmann-Povo dienoraštis“, parengė Bonifacas Ulevičius, in: *Tada, kai žuovom dėl Tėvynės*, Kaunas, 1996.
87. „Sušaudytos dainos“, sudarė ir parengė Vytautas Ledas ir Henrikas Rimkus, Vilnius, 1990.
88. Tauro apygardos ir tremties muziejaus informacija, <https://www.facebook.com/tauroapygarda/>.
89. Rūta Trimonienė, „Kazimieras, Alfonsas Pyplys-Mažytis, Audronis“, http://www.genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2023/20230121_pyplys_biog.pdf.
90. Rūta Trimonienė, „LGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-03-15.
91. Rūta Trimonienė, „LGRTC dokumentas, Nr. 55R-171“, 2023-04-27.
92. Rūta Trimonienė, „Liudas Butkevičius-Luobas“, http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2021/20211028_butkevicius_biog.pdf.
93. Rūta Trimonienė, „Žiemkelio kautynės“, <https://www.vle.lt/straipsnis/ziemkelio-kautynes/>.
94. Bonifacas Ulevičius, „Pavardžių – slapyvardžių rodyklė“, *Laisvės kovų archyvas*, 23 t., redaktorius Kęstutis Kasparas, Kaunas, 1998.
95. Jonas Vaičėnionis, „Duomenys, pateikti ekskursijoje, skirtoje 1941 m. birželio 22 d. įvykiams Kaune atminti“, Kaunas, 2023-06-22, rankraštis.
96. Vykintas Vaitkevičius, Aistė Petrauskienė, „Lietuvos partizanų valstybė“, Vilnius, 2019.
97. Onutė Valkauskienė, „Kazimieras Pyplys“, in: *Žmonės ir darbai: Prienų krašto šviesuoliai*, sudarytojas Juozas Palionis, Vilnius, 2007.
98. Aldona Vilutienė, „Trečioji vėliavos spalva“, Vilnius, 1996.
99. Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas, „Ištark mano vardą“, Vilnius, 1999.
100. Bronislava Vinskienė, „Amžinieji Ažuolai“, Vilnius, 2007.
101. Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/straipsnis/kazimieras-pyplys/>.

102. Ona Voverienė, „Žymiosios XX amžiaus Lietuvos moterys. Partizanės, ryšininkės, tremtinės, kovotojos“, Kaunas, 2005.
103. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga internete.
104. Vytautas Zabielskas, „Lietuvos kariuomenės karininkai – sovietinės ir nacistinės okupacijų aukos“, Vilnius, 2021.
105. Konstancija Wahn, „Pokario likimai“, rankraštis, 2023.
106. „Žydint sodams pravirko rūtos. Mačiūnų kaimo Morkūnų šaknys, likimai ir tragiškos lemtys“, parengė Onutė Vilkaitė, Birutė Morkūnaitė, Kaunas, 2014.
107. Dalius Žygelis, „Konstancija Morkūnaitė-Ramutė – Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Dešinio būrio partizanė“, LGGRTC filmuota medžiaga, 1998-12-03.
108. Dalius Žygelis, Rita Pauliukaitienė, „Kazimieras Pyplys-Mažytis Lietuvos partizano etalonas“, in: *Karys*, 2023, Nr. 3.

Asmenvardžiai

A

Abele Haris-Haris 239, 247, 248, 261
Abramavičius Bronius-Spyglys 35
Abugelis Kazys-Spalis 83, 382
Adomaitis Albertas-Gaudenis 343
Aglinskas Antanas-Vabalas 343
Aglinskas Pranas-Liepsna 41, 154, 193, 215–217, 219, 382
Aglinskas Vytautas-Žirnis 382
Aikevičius Antanas partz. 382
Aistis Jonas 321, 326, 389
Aitvaras (A. Gyls?) partz. 343
Akambakas Algirdas-Špicas 238
Akelaitis V. 320
Akelaitytė Antanina-Liepa 59
Akelis Edmundas-Aklys 110, 258, 262, 276, 282, 284
Albina-Maskolikė 89, 103
Albinas-Bijūnas žr. Buzas
Aleščikas Jonas-Gediminas, Rymantas 126, 214, 261, 293, 296
Ališauskas Stasys-Kalinyš 340
Algimantas slap. 237
Aliukevičius Alfonsas-Saulė 51, 86, 118, 123, 234, 382
Aliukevičius Juozas 382
Aliukonis 171
Andreal Ove 240
Andziulis A.-Rickus 37
Anelė 131
Antanas ag. 107, 194
Anušauskas Arvydas 6, 109, 111, 304, 332, 387
Arlauskas Alfonsas-Geležinis Vilkas 33, 34, 35, 36
Arlauskas Antanas partz. 34
Armonaitis Juozas-Triupas 295
Arnastauskai 127, 133, 151
Arnastauskaitė Aleksandra 132, 135, 168, 177, 192
Arnastauskaitė Regina-Rozeta 6, 7, 57, 127, 132, 135, 136, 151, 152, 168, 177, 192, 200, 201, 202, 204, 387

Arnastauskas Pranas 200, 201
Artojas ag. 119
Arūnas partz. 51
Astrauskas Mindaugas 331
Ašmonas Petras-Sargas 149, 188, 190
Auksinukas partz. 51
Automatas partz. 51

B

Babravičiai 353
Babravičienė A. 353
Babravičiūtė Janina 353
Bacevičius Juozas-Briedis 255
Bacevičius Vytautas-Algis, Vygandas 34, 65, 66, 71
Bach Vilhelm-Vili(u)s 57, 96, 99
Bačinskas Aleksandras-Ūkininkas 30
Bagdonas Giedrius 330
Bagdonas Jonas Antanas 34
Bajoraičiai 28, 80
Bajoraitienė 375
Bajoras Juozas-Žaibas 30, 41
Bakevičius Steponas 159, 161
Bakys Antanas-Karbiuratorius 197
Bakšytė Antanina 369
Balandis partz. 35
Balčiūnas Augustinas 351
Balčiūnienė Stanislava 351
Baliukevičius Lionginas-Dzūkas 9, 100, 183, 222, 259, 289, 291, 297, 307, 308, 319, 320, 341, 384–386, 389
Baliukevičius Konstantas-Tylius 307
Balsys Juozas-Dobilas 254, 258, 262, 282
Balsys Vytautas-Uosis 33
Baltrušaitis Antanas-Erelis 250
Baltrušaitis Juozas-Tigras 59, 89, 96, 137, 156, 175, 178, 204, 250, 251
Baltrušaitis Klemensas-Kurtas, Skirgaila 56, 89, 90, 120, 121, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 151, 156, 166, 168, 175, 177, 192, 193, 201, 202, 204, 250–252, 263

- Baltrušaitis Motiejus 258, 282
 Baltūsiai Antanas, Ona, Anelė, Jonas, Jurgis, Feliksas, Vincas 256
 Baltūsis Antanas-Žvejys 57, 59, 109–113, 124, 126, 137–140, 142, 147, 156–158, 169, 174–176, 178, 182, 191, 194, 201, 206, 214, 221, 226, 229–232, 237, 245–247, 253–258, 260–262, 266, 267, 269, 271, 272, 275–277, 279, 281, 283, 284, 288, 295, 317, 339, 340
 Banga partz. 51
 Banionis Kazimieras-Klajūnas 40, 77
 Banionis Kazys 44
 Banionis Vytautas partz. 44
 Baranauskas Juozas-Šamas 385
 Bardauskas Robertas 39, 100, 291
 Barštys Kazimieras-Stumbras 40
 Bartašiūnas 144
 Bartkevičienė Ona 354, 356
 Bartkevičius Jurgis-Balandis 354
 Bartkevičius Kazimieras-Vasaris 354
 Bartkevičiūtė Albinutė 354
 Bartulis Kazys-Žvaigždė 51, 81
 Barusevičius 172
 Barzdžiukas Bronius-Butautas 263
 Batutienė Lolita 331
 Batutis Juozas-Pavasaris 51, 53, 81, 196, 197, 343, 353
 Baulas Karlas 114
 Bazilevičius Vincas-Jurgis Taučius 110, 237, 239, 258, 263, 282–284
 Beinaravičius Jonas-Vėjas 40, 74, 76
 Beinaravičius Juozas-Gintaras 76
 Berkmonas Vytas-Gulbė 84, 85
 Beržas partz. 35, 38
 Bieliauskas Leonas 30
 Bijūnas partz. 51
 Biliūnas partz. žr. Turskas
 Bilkys Antanas-Radastas 343, 382
 Birgelis Sigitas 2, 331
 Birontas 268
 Birutė 164
 Blekaitis Antanas 40
 Blažytė Marytė 164
 Blockis Valentinas 33
 Blusevičius Antanas-Amalas, Anbo 47, 51
 Blusevičius Leonardas-Durtuvos 47, 51, 251
 Blusevičius Vincas-Naras 51, 117
 Boruta Jonas-Kazys Linonis 237, 264, 282–284
 Bozika J.-Sakalas 382
 Briedis Valdemaras-Teofilis 240, 241, 243, 304
 Brazauskas Bronius-Sakalas 102
 Bražėnaitė Nijolė 347
 Briedis ag. 82
 Briliūtė Marija 240
 Bronė ag. 279
 Brundza Vitas-Viesuliukas 382
 Brunius Klemensas 263
 Bruzga Povilas-Audra 37
 Bubnys Arūnas 259, 387
 Budreikaitė Regina 304
 Bujauskaitė Vanda 164
 Bukaveckas Juozas-Varnelis 61
 Bulota Jonas-Anbo 37, 38, 40, 214
 Burdinaitė-Olów Birutė 2
 Burinskas Petras-Tetervinas 166
 Butkevičiai Marija, Aldona, Ona Gražina, Jonas, Valdas 68
 Butkevičius Algirdas 30, 67, 68
 Butkevičius Liudas-Luobas 5, 30, 56, 65–73, 387, 391
 Butkevičienė (Kvietinskaitė) Janina 68
 Buzas Albinas-Bijūnas 171
 Buzas Povilas 100
 Būga Gintautas 240, 243, 244
 Būga Kazimieras 240
 Būtėnas Julijonas-Margis 346
- ## C
- Celiešienė 128
 Celiešius 128
 Celiešius Juozas 200, 202
 Celiešius Jurgis 200–202
 Celiešius Vytautas-Vaidotas 30
 Chodakauskas Tadas ag. 305
 Ciplijauskas Juozas-Sakalas 59, 178, 255

Č

Čeka ag. 197
Čekutis Ričardas 100, 214, 320, 347, 387
Čenkus Stasys 338
Čepaitienė Rasa 59
Čepeliauskas Antanas-Meška 214
Čepkauskas 30, 42, 44
Čėponis Jonas-Vaidevutis 265, 275
Čėponis P.-Leonas 34
Čėpulionis Simonas 356
Čėpulionis Vytautas-Vytenis 198, 216, 219, 228, 353, 354
Čėpulis A.-Plaukas 382
Čėpulis Aleksandras-Senelis 382
Čėpulis Antanas-Vabalas 119
Čėpulis Bronius-Ažuolas 382
Čėrnevičiai 351
Čėsėkas Juozas-Šaukllys 205, 343, 382
Čėsnys Gintautas 367
Čėbirka Vladas-Vikis 34
Čėupas Jonas-ėglis 223
Čėžeika Jonas-Stepas 34, 214
Čėvyas Tomas 347, 387

D

Dabkevičius Alfonsas-Nemunas 86
Dabrišius Liudvikas-Kareivis 40
Dagilis Petras-Sakalas, Žaibas 36
Dailidė Urbonas-Taurus 306, 307, 344, 345
Danilevičius Bronius 82
Danilevičiai Juozas, Marijona, Juozas, Jonas, Ona, Adelė 30
Dapkevičius Alfonsas-Nemunas 37, 86
Daraškevičius Pranas-Papartis 30
Darius ir Girėnas 13, 15
Daugėla Bronius-Dragūnas 36
Daukša Klemensas partz. 71
Daumantas Juozas žr. Lukša Juozas
Daunoras Vincas-Kelmas, Ungurys 346, 387
Deksnyš Jonas- Hektoras, Prapuolenis, vėliau ag. 90, 91, 103, 105, 107, 109, 111, 141, 236, 240, 241, 243, 263, 273, 275, 280, 282, 284, 304–306, 326

Deksnyš Juozas 263, 283, 387
Deltuva Antanas 301
Didžpinigaitytė Domicelė-Laimutė 56, 57, 89, 90, 95, 96, 99
Digrys Juozas partz. 50
Dirmauskaitė Bronė-Nastia 265
Ditkauskai 198, 353, 373
Ditkauskaitė Anastazija-Pakalnutė 198, 200–202, 353
Ditkauskienė 198
Dyfartas Kazimieras 9, 165, 379–381, 387
Dyfartas Povilas 32, 165, 379
Dyfartienė (Petraitytė) Marija 32, 165, 379
Dovidaitis Antanas partz. 49
Dovydonis Albinas 139
Dragūnas partz. 51
Dranginis Algirdas-Beržas 123, 382
Drunga Zigmās-Mykolas Jonas 56, 57, 89, 90, 91, 94, 96, 99, 102, 112, 257, 265, 273, 388
Druskus ag. 53
Drūlia Antanas 37
Drūlia Antanas partz. 36
Drūlia Jonas partz. 36, 37
Drūlia Juozas partz. 36
Drūlia Viktoras-ėglis 36, 37, 78, 83, 84, 86
Drūlios Antanas ir Petronėlė 226
Dulinskas Juozas partz. 71
Dundzila Antanas 387
Durtuvas part. 51

F

Flekas partz. 52
Franko E. 159

G

Gaidelis Povilas 387
Gajauskas Balys 73
Gandrimas slap. 142, 143, 145
Garbaravičius Klemensas-Ažuolas 94
Garmus Vincas-Pavasaris 346
Garmutė Antanina 7, 8, 16, 25, 100, 162, 165, 183, 207, 234, 289, 290, 291,

- 292, 302, 314, 332, 348, 387, 390
 Garnatkevičiai 220
 Garnatkevičius Albinas-Vilkas 220
 Gaškaitė-Žemaitienė Nijolė 6, 109, 111, 184, 207, 222, 259, 289, 291, 297, 319, 341, 387
 Gavėnas Jurgis 338
 Gavėnas Vladas-Tarzanas 38
 Gavėnas Vitalius-Vampyras, Granitas 38, 58, 63–66, 122, 158–161, 169, 172, 179–181, 183, 191, 206, 207, 220, 221, 266, 310, 312, 317, 337–340, 388
 Gavėnienė (Juodzevičiūtė) Katrė 338
 Gegužis Juozas-Diemedis 325, 347
 Gelčys Audrius 330
 Gelčys (tėvas) 44, 45
 Gelčys Jonas-Perkūnas 30, 35, 40, 41, 44, 53, 78–81, 86, 98, 343
 Gelčys Juozas-Gegužis 119
 Gelčys Jurgis-Zuikis 40, 44, 188
 Gelčytė Onutė 40
 Gelčytė Veronika 53, 81
 Generolas partz. 51
 Gervė Kazys-Migla 343, 354
 Gervė Simanas-Žiema 205
 Girnius Audrius 165
 Girnius Juozas 389
 Girnius Kęstutis 325, 387
 Gylikis Vidmantas 373
 Gylys 170
 Gylys J. 194, 195
 Gylys Juozas-Vėtra 57, 96, 99
 Glambai 251, 252
 Glombaitė (Kubilienė) Anelė-Vilija 200, 201
 Gornis ag. 205
 Grabauskas Vytautas-Žydruoelis 343
 Grajauskas Jurgis (Jonas)-Kardas 194, 205, 343, 382
 Grajauskas Kazys-Šermukšnis 196, 343, 353, 382
 Graudinaitė Lidija 267, 276
 Greblikas Kazys-Gegužis, Sakalas 38, 166, 221
 Greisas Aironas 159
 Grigaitis Stasys-Aras 35
 Grigoniai Artūras, Rytis, Šarūnas 2
 Grigonis Vincas-Leopardas 166
 Grigutytė Elytė žr. Jurkūnai
 Grinius Kazys 330, 331
 Griškaitė Ona 53, 81
 Grybinas Aleksandras-Faustas 194, 238, 306, 309–311, 340
 Gruzinskas S.-Butageidis 265
 Grunskis Eugenijus 59, 243, 308, 332, 388
 Gruodis Vincas-Žilvitis 148, 193, 198, 215–217, 224, 225, 228
 Gudaitis Antanas-Perkūnas 102
 Gudauskas Kazys Antanas-Varnas, Vaidila 201, 204, 286
 Gudelevičius Antanas-Šarka 61, 62
 Gudynas Antanas-Speigas 103, 289, 342, 343, 357
 Gudynas Vytautas-Papartis 153–155
 Guogaitė O.-Miškų Gėlė 346
 Gurevičius Borisas 159, 161
 Gurevičius Stasys-Nykštukas 172, 191
 Gurevičius Vincas-Ateitis 172
 Gustaitis Jonas 330
 Gūžys Justinas-Žaibas 149
- ## H
- Hitleris 38
- ## I
- Ignatavičius Izidorius 100, 184, 222, 259, 289, 291, 319, 341
 Ilgūnas Jurgis-Šarūnas 295
 Iršius (Kiršius) Julius-Kėkštas 166
 Išganaitis Juozas-Dėdė 149, 174, 175
 Ivanova ag. 86
- ## Y
- Ylius Antanas-Vilkas 61–64, 69, 71, 220, 338
- ## J
- Jager 338
 Jagėla Jonas 160
 Jakelaitis Vytautas 8, 282, 285, 388
 Jakštavičius Stasys-Katinas 34, 35, 194,

195, 267, 270, 281, 282
 Jančiauskas Juozas 81
 Jankauskas Juozas-Petras Vytis 237
 Jankauskas Povilas-Sakalas 382
 Jankauskienė Edita 59, 102, 328, 389, 390
 Jankeliūnienė Asta 388
 Jankevičius Juozas-Vijūnas 198
 Janulis Kazimieras 273
 Janulynas Juozas 84
 Janušaitienė Eugenija 297
 Janušaitis Jonas-Rimantas 297
 Janušaitytė Eugenija-Rasa 267
 Januškaitis Algirdas-Pelėda 61, 62
 Jaruševičius Motiejus-Lakštingala 223, 224, 225
 Jasaitis Vytautas Jonas-Naktis 8, 36, 51, 78, 118, 123, 126, 194, 214, 230, 253–255
 Jasiniauskas Antanas-Beržas 84
 Jasiniauskas Jurgis-Mulas 84
 Jasinskaitė Marija 2
 Jasiūnas B. 159
 Jasulaitis Juozas-Turklys, Kazokas 35, 138, 139, 295
 Jazavita Simonas 333, 391
 Jazminas partz. 57, 96, 99
 Jazumas Karolis-Lokys 219, 226, 342, 343
 Jefimov 53
 Jeznys Bronislovas-Šermukšnis 40, 76
 Jėčys Dominykas-Ažuolis 191, 267, 346
 Jonas ag. 154
 Jundilai 32, 154, 155, 164, 380
 Jundilaitė Anastazija-Rasa 165, 290, 302
 Jundilaitė Izabelė (Monika Galickaitė) 153, 163–165, 290, 302, 305, 314, 380
 Jundilas Antanas 155, 290, 301
 Jundilas Antanas-Naras 37, 103, 107, 153, 155, 226, 290, 301, 302
 Jundilas Vytautas-Jaunutis 154, 155, 168, 171, 219, 238, 286, 290, 302, 380
 Jundilienė Ieva 301
 Jundilienė (Šalčiūtė) Ona 290, 301
 Jungaitis Bronius 322
 Juočys Kazimieras-Šatas 40, 77, 98, 129, 287, 289
 Juodienė (Pyplytė) Agota-Motina 29, 45, 199, 333, 336, 368–371, 373, 382
 Juodienė (Pečiulionytė) Katerina 368, 369
 Juodis Albinas-Šturmas 29, 45, 47, 50, 335, 336, 368, 369, 372, 373, 382
 Juodis Algirdas-Vermachtas, Merkys 26, 29, 40, 41, 44, 47, 54, 78, 86, 118, 123, 148, 149, 162, 167, 187–190, 196, 197, 199, 234, 336, 353, 368, 369, 371, 373, 382
 Juodis Antanas 2, 9, 29, 45, 46, 332, 335, 336, 368, 373–375, 388
 Juodis Darius 6, 59, 108, 240, 329, 332, 348, 388
 Juodis Jonas-Diedas 26, 29, 45, 47, 335, 336, 368, 369, 372, 382
 Juodis Juozas-Ungurys 29, 45–47, 148, 149, 187, 188, 336, 368, 369, 372, 382
 Juodis Jurgis 373
 Juodis Matas 368
 Juodis Motiejus-Tėvas 29, 200, 202, 336, 368, 369–370, 382
 Juodis Motiejus-Žentas, Zuikutis 29, 44, 47, 54, 123, 336, 368, 369, 371, 382
 Juodis Pranas 368
 Juodis Pranas (jaunenysis) 368, 369, 370
 Juodis Saulius 373
 Juodis Vytautas-Šarūnas 26, 28–30, 40–42, 47, 78, 121, 125, 148, 149, 156, 164, 185, 190, 196, 197, 199, 201, 202, 222, 336, 353, 368, 369, 371, 373, 382
 Juodytė Marija 368
 Juodsnukiai 251, 252
 Juodsnukis Antanas-Žvangas 86
 Juodsnukis Vytautas 5–8, 39–41, 43, 53, 59, 71, 74, 76, 77, 79–82, 89, 91, 96, 100, 103, 107, 115–117, 119, 123, 137, 139, 141, 142, 153, 155, 170–175, 193, 196, 205, 207, 209–211, 213, 214, 217–219, 223, 225, 226, 228, 239, 250, 252, 255, 300, 304, 327, 332, 388, 390
 Juodsnukytė M. 194

Juodžbalis Jurgis 33
Jurgelaitis Boleslovas-Darius 343, 354
Jurgelevičius Pranas-Našlaitis 215, 216, 343, 354
Jurkiūnas Jurgis 239
Jurkonis Antanas 30
Jurkša Petras 84
Jurkšaitis Petras-Beržas 35, 345, 346
Jurkun Kazys 240
Jurkūnai Elytė, Vytautas 239
Juška Zigmās-Pjūklas 38, 137, 166, 286
Juškevičius Juozas 123
Juškevičius Vincas partz. 85, 382
Jūra ag. 205
Jūrininkas partz. 51

K

Kabašinskas Vytautas-Litas 76, 82, 335
Kaciusevičius V. 300
Kairiūkštis Kazys 84
Kairiūkštis Vladas 84
Kajokas Sigitas-Kovas 172, 173
Kalašinskas Antanas 33
Kalvytė ag. 53
Kaminskas Juozas-Rolandas 299
Kaminskas Vincas-Vėjas 166
Kandrotas Vytautas-Kregždė 30
Kaplanas 283
Kapočius Antanas-Robinzonas 54
Kapočius Feliksas 241, 242
Kapočius Juozas 45, 54
Kapočius Simonas 54, 123
Kapočienė (Kasparavičiūtė) Marija 123
Kapralov 49
Karalienė Anastazija 304
Karalius Pranas-Vėjas 219, 223, 224, 228, 351
Karalius Vytas-Povas 200–202
Karaliūtė Felicija 53, 81
Karašauskas Juozas-Liepa 260
Karčiauskaitė Marija-Simpatija 198
Karčiauskas Jurgis-Putinas 198
Karčiauskas Pranas-Apuokas 198
Karpavičienė Rima 2, 9, 12, 14–18, 20–26, 31, 165, 242, 332, 360, 361, 363, 364, 366, 379, 388

Karpavičius Romualdas 2, 9, 361–363, 365, 367, 388
Karpis Julius-Vieversys 307, 308, 384
Karvelytė O. 159, 161
Kasikauskaitė Jadvyga-Joana 50
Kasparas Kęstutis 5, 6, 33, 38, 56, 67, 88, 149, 190, 247, 276, 281, 320, 332, 388, 391
Kasparavičius Antanas-Robinzonas 47, 54, 170, 177
Kasparavičius Juozas-Pušis 47, 54
Kasparavičius Viktoras-Čiulbutis 47, 54, 123, 382
Kasperavičius Juozas-Visvydas 6, 142, 143, 145, 237
Kašielionis Bronius 348, 389
Kašėta Algis 184, 207, 222, 259, 289, 291, 297, 319, 332, 341, 387, 389
Kaulinis Vincas-Miškinis 245, 253, 268
Kauneckas Vytautas 268, 269, 283
Kaunietis Romas 2, 46, 48, 52, 54, 84–87, 118, 136, 152, 168, 177, 192, 203, 204, 332, 335, 342, 357, 380, 387, 389
Kaupelis Romualdas 268, 270, 283
Kavaliauskas Kazys-Vaidotas 117, 215, 216, 343
Kazakevičius Albinas 82
Kazakevičius Jonas partz. 35
Kazakevičius Kazys-Aidas 343
Kazakevičius Pranas-Klajūnas 218, 354, 382
Kazakevičius Vytautas-Kregždė 386
Kazakevičiūtė 82
Kazelytė (Markevičiūtė) Anelė-Saulutė 59, 161, 169, 182, 183, 207, 221, 317, 339
Kaziulis 30, 42, 44
Kazys-Karosas partz. 87
Kazlauskaitė Aldona-Jūratė 197, 198, 200, 201, 202, 353
Kazlauskienė 82
Kazlauskas Bronius 33
Kazlauskas Jonas 33
Kazlauskas Pranas 117
Kazlauskas Pranas-Varpas 53, 81

- Kazlauskas Stasys-Neptūnas 343, 354
 Kazlauskas-Uošvis 189
 Keleris Aleksas Stumbras 191
 Kemežys Tomas-Kęstutis 53, 81
 Kemežys Vincas-Dobilas 53, 81
 Kerin 49, 50
 Kernazickaitė Natalija 201
 Kernazickas Kazys-Nemunas 200, 201
 Kerpojanon partz. 86
 Kerštas ag. 196
 Kerulis L. 320
 Keturakis Antanas 330
 Keturakis Petras 54
 Kilinskas Kęstutis 59, 328, 332, 389
 Klajūnas partz. žr. Kazakevičius
 Kleizaitė Anastazija-Aušra 153–155
 Kleiza Jurgis-Krienas 153–155
 Kleiza Pranas-Rytis 214, 219, 306
 Kleiza Vincas-Sakalas 170, 171, 202
 Kmieliauskas Jonas-Aitvaras 173
 Kolesov 252
 Koncevičius Z. 292
 Konstantinavičiūtė Jurgita 389
 Kovas Vincas-Šarūnas 34
 Kraužlytė Živilė 2
 Kregždė partz. 35
 Kregždė partz. žr. Savickas
 Kriaučiūnas Juozas-Cezaris, Butautas 238, 239
 Kriaučiūnas Juozas-Beržas 299
 Kričėnaitė Nijolė-Padauža 59, 159
 Krikščiūnas Jurgis-Rimvydas 142, 149, 150, 191, 243, 258, 269, 280, 305, 322, 324, 325, 332, 389
 Kriščiūnas Jonas 159
 Krušinskas Jurgis-Žiedelis 44, 382
 Krūvelis Petras-Aidas 40
 Kubilius Kostas-Meška 90
 Kučiauskas Vladas-Genys 59, 178
 Kučingis Algimantas 270, 282
 Kučingis Antanas-Vincas Kalvaitis 237, 258, 269, 282–284
 Kučinskas Pranas-Klevas, Apynys 37, 90, 120, 121, 126, 137, 270
 Kučinskas Jonas-Spyruoklis 324
 Kučinskas Stasys-Žilvitis 50, 382
 Kukauskas Juozas-Gardenis, vėliau ag. 346, 347
 Kukulskis Leonardas 240
 Kulboka Albinas-Vytenis 65, 66
 Kulkosvaidis partz. vokiėtis 51
 Kunauskas Simonas-Vyturėlis, Tautmylis 48, 54, 372, 382
 Kunigonytė A. 194
 Kuodytė Dalia 102, 184, 207, 222, 259, 289, 291, 297, 319, 328, 332, 341, 387, 389, 390
 Kuras Jonas-Jaunutis 238
 Kurauskas Dinas 2, 44, 46, 48, 54, 87, 333, 342, 390
 Kurauskas Jonas-Kaukolė 36
 Kurilavičius Petras-Skroblas 30
 Kurklietis I. 283
 Kurtinis Klemensas 40
 Kutkaitis Feliksas-Žalgiris, vėliau ag. 94, 95, 96, 251, 263
 Kuzma A. 325
 Kuzmickas Bronius Martynas-Briedis 36, 77
 Kuzmickas Jonas partz. 36
 Kuzmickas Kazimieras-Švyturys 36
 Kuzmickas Vytautas-Baltrus, Sūkuryš 36, 357
 Kvainauskas Justinas-Barsukas, Gaidys 53, 81
 Kvedaras Kazimieras Rimantas 40
 Kvederavičius Antanas-Šeškadantis 191
 Kviklys Bronius 390
- L**
 Labanauskas Krizostomas-Justas 111
 Lapata Jonas 81
 Lapė ag. 53, 81
 Lapė Pranas Antanas 10, 242, 243
 Lapinskas 252
 Lapinskas Jeronimas partz. 83
 Lapinskas Jurgis 83
 Lapinskas Kazys 33
 Lapinskas Kazys-Berželis 65, 66
 Lasevičius Juozas-Vanagas 61, 62
 Laukaitis 138
 Laukaitis Juozas 33

- Lazauskaitė (Lisauskaitė?) Eleonora-Ramunė 207
 Ledas Vytautas 391
 Lekavičius Stasys-Karklas 87
 Lelešius Algimantas 183, 259, 260
 Lelešius Justinas-Grafas 100, 112, 139, 183, 207, 214, 222, 259, 270, 289, 291, 297, 319, 341, 386, 389
 Lenčiauskas Algirdas-Aras 193, 343
 Lenkus Kazimieras 33
 Leonas Pranciškus 36
 Lietuvininkas Bronius-Bitininkas 142, 174, 270
 Lietuvninkaitė Marija 271
 Lietuvninkienė Marija-Vosilka 271
 Liktaraitė V.-Danutė 346
 Liktoraitis Viktoras 33
 Lingis Juozas 240
 Linkaitė Morta-Jūra 347
 Linksmutis partz. 51
 Litva ag. 197
 Liubartas Petras 361
 Liudžius Albinas partz. 38
 Liutinskas 239
 Loda Kazys-Vargas 45, 51
 Loda Povilas 45
 Lozoraitis Stasys 191, 262
 Lukoševičius Petras 2, 260
 Lukša Juozas-Skirmantas, Daumantas 7, 9, 14, 42, 56, 59, 60, 67, 89, 90, 95, 98, 103–105, 107, 110, 121, 137–139, 141, 142, 146–150, 163, 191, 236, 238–241, 243, 258, 263, 269, 271, 272, 277, 284, 287, 290, 293, 296, 304, 317, 322, 325, 326, 329, 332, 345–348, 387, 390
 Lukša Stasys-Juodvarnis 98, 193, 204, 251, 263, 272, 287, 289
 Lukšė Jonas 390
 Lukšys Pijus-Vytis 57, 96
- M**
- Maceina Aloyzas-Šarka 86
 Maceina Juozas-Vasara 51
 Maceina Jurgis-Vilkas 51, 117
 Maceina Kazys-Bijūnas 86
 Maceina Klemensas-Griausmas 134, 170, 177, 204
 Mackevičius Alfonsas-Lokys 36
 Mačiulskas 372
 Mačiūta P. 286
 Mačiūta Stasys-Vaidila 214
 Mačys Justinas-Geradaris 238, 272, 275, 282, 329
 Magdūtė ryš. 162
 Maironis 75
 Makarevičius Julius-Varpas 319
 Makarevičius Juozas-Žilvitis 306–308, 314, 315, 318–321, 326, 329, 332, 384, 385
 Maksis Valdis 244, 304
 Malinauskaitė Ramunė 2, 36, 242
 Malinauskas J. 326
 Malinauskienė Rita 331
 Mališka Izidorius 240
 Marcinkevičius-Putinas 226
 Marcinonis Antanas-Balandis 191
 Marčiukaitis Andrius-Riešutas 198
 Marčiukaitis Juozas 81
 Marčiukaitis Simonas 200–202
 Marčiulaitis Vitas-Vėjas 342, 343
 Marčiulionis Antanas partz. 382
 Marčiulionis Jonas-Audronis 30, 35, 40, 41, 49, 78, 116, 382
 Marčiulionis Jurgis 49, 50
 Marčiulionis Motiejus-Karosas 382
 Marčiulionis Vytautas-Viesulas 28, 30, 32, 35, 36, 40–44, 49, 50, 78, 81, 84–86, 116–119, 162, 201, 255, 343, 382
 Marčiulionytė Elena 351
 Marčiulynas Stasys-Lapinas 166, 306
 Margelevičiai Aivaras, Linas, Povilas 2
 Marytė 354
 Markauskaitė Ona-Liepaitė 47, 87
 Markauskas Antanas-Žaibas 47, 54, 118
 Markulis Juozas-Erelis ag. 56, 60, 89, 90, 96, 99, 103–105, 107, 109, 138, 139, 141, 142, 150, 194, 195, 258, 263, 265, 271, 280, 288, 289, 295, 339
 Martišius Feliksas 75
 Martynaitis Antanas-Kapsas 138
 Martynaitis Antanas-Žaibas 166

Martusevičius Juozas-Jogaila 382
Maslauskienė Nijolė 38, 62, 64, 78, 93,
122, 124, 125, 140, 146, 147, 150, 157,
161, 169, 176, 178, 186, 227, 230–233,
246, 248, 253, 254, 293, 309–313, 327,
332, 344, 389
Matukevičius Jonas 372, 373
Matukevičius Jonas-Danielius 40
Matulaitis A. 100
Matulevičius Kazys-Radvila 174, 270,
272
Matusevičius Algimantas-Neptūnas 312
Mazikai E., R. 240
Mažeikaitė Birutė žr. Ramanauskienė
Medelis Petras-Delfinas 166
Meilus-Tundra 35
Merkšaitis Juozas-Nemunėlis 37
Menčinskas Juozas-Ažuolas 260
Menkevičius Vytautas-Spyglys 343, 347
Merkytė E. 348, 390
Michalina ag. 197
Micka-Ašutas 52
Micka A.-Kolumbas 382
Mickus Jurgis 40
Mickūnas Algis 4, 390
Mičiulis Algirdas-Šalmas 47, 50
Mičiulis Antanas partz. 50
Mičiulis Bronius partz. 50
Mičiulis Kazys-Šalmas 87, 382
Mičiulis Mikas 200, 202
Mičiulis Vytautas-Plaukas 83, 84
Mičiulytės seserys 45
Mioldažys Petras 76, 81
Mikalauskas Jonas 30
Mikalauskas Povilas 333, 390
Mikolauskas Stasys-Vargonininkas 35
Mikušauskas Antanas-Šarvas 37
Mikuta Vladas 71
Milenka Antanas-Balandis 30, 41
Miliauskas Jonas-Tramvilis 172, 173
Miliauskas Jurgis-Sapnas 48, 148, 189,
335, 371, 372
Milušauskai 196
Milušauskienė Albina 197, 200, 201
Milušauskas Juozas-Meška 51

Milušauskas Vincas 201
Misiūnas Martynas-Skroblas 37
Miškinius Antanas-Jonas Kaukas 8, 110,
237, 258, 272, 282–285, 388
Mitkaitė Laima 242
Mitkaitė Vytauta 242
Mitkus Adomas 36, 242
Mitkuvienė Ona 36, 242
Mockapetris Petras-Kairys 134, 135,
151, 168, 201, 202, 204
Mockūnas Liūtas 390
Morkūnaitė Birutė 389
Morkūnaitė Konstancija-Ramutė 43,
376–378, 389, 392
Morkūnaitė Marija 377
Morkūnas Antanas-Plienias 376
Morkūnas Jonas-Akmuo 376
Morkūnas Juozas-Rambynas 376
Morkūnas Kazimieras 377, 378
Morkūnas Petras 33
Morkūnas Simanas 41, 376, 378
Morkūnas Vincas-Audra 41–43, 51, 376
Morkūnienė Marija 376

N

Naktelė (Jasaitis?) partz. 94
Narcizas partz. 35
Narijauskas Pijus 174, 175
Naujalienė Dalė 330
Naujokas Jonas-Gintaras 57, 96, 99
Naujokas Pranas-Kietis 345
Nausėda Gitanas 367
Navickas Kostas 45
Navickas Romas 291, 319, 326, 340
Navickas Vaclovas-Perkūnas 65, 66
Nemajūnas partz. 51
Neptūnas partz. žr. Kazlauskas
Nevulis Jurgis-Klevas 8, 183, 259, 260
Niksi 244, 304
Nykštukas ag. 335

O

Ogoniai (Vagoniai) 138, 139
Ožalinskas Robertas 2, 384

P

- Pajaujįs Jonas 240, 241, 243, 328
Pakutkienė Eugenija 8, 260, 390
Palionis Jonas-Sakalas 30, 41
Palionis Juozas 334, 391
Paliūnas Juozas-Rytas 345
Paltarokas Alkas 331
Palukaitis Juozas 345
Paplauskas 187
Paulauskas Vytautas 209, 213
Pauliukaitienė Rita 2–5, 7–9, 12, 14, 18, 19, 24, 28, 33, 37, 39, 40, 56, 58, 59, 64, 70, 88, 131, 160, 180, 191, 196–198, 212, 218, 236, 243, 304, 324, 325, 331–335, 345, 358, 372, 376, 379, 385, 387, 389, 390, 392
Pauliukaitytė Rimantė 7, 9, 13, 76, 191, 328, 329, 333, 345, 358, 382, 390
Pauža Jonas-Vilkas 35
Pauža Vytautas-Ožys 47, 188
Pažėra A.-Špokas 57, 96, 99
Pažėra Jonas-Uosis 34
Pečeliūnas Mykolas 240
Pečiulaitis Povilas-Lakštingala 347
Pečiulis Antanas-Baritonas 59, 159, 160, 172, 179–181, 206, 221, 317, 339
Pečkys Vytautas-Sakalas 154
Perkūnas partz. 37
Petkevičius Bronius-Pipiras 347, 357
Petkevičius Antanas-Švyturys 214
Petraitienė (Jundilaitė) Marijona 164, 304, 379, 380
Petraitis Antanas-Povas 244, 379, 380
Petraitis Motiejus 380
Petraitytė Ona 163–165, 244, 379, 380
Petraška Vaclovas-Žižmaras 40
Petraškevičius 279
Petrauskas Bronius-Šarūnas, Karolis 59, 178
Petrauskas Vaclovas-Guoba 307
Petrauskienė Aistė 237, 333, 348, 391
Petruškevičius Stasys 117
Pijus XII 110, 237, 241, 253, 262, 332, 333, 389
Pileckas Antanas 330
Pileckis Jonas-Brokas 61, 62, 63, 65, 66, 113, 220, 273, 338
Pilinskas Jonas-Krūmas 126, 174
Pinkvarta Kazimieras-Dešinys 37, 77, 120, 121, 148, 151, 201, 202, 204, 273, 304
Pistoletas (Kalauskas Antanas?) 137
Pilypas Albinas-Drūtys 61, 62
Pyplys Antanas-Gulbinas, Šarūnas 83, 86, 382
Pyplys Antanas-Leika 50
Pyplys Antanas 12, 13, 17, 18, 20, 21, 23, 31, 32, 135, 136, 168, 244, 314, 316, 376, 380
Pyplienė (Serekaitė) Marcelė 12, 13, 18, 21, 31, 32, 135, 136, 168, 244, 314, 316, 360, 376, 380
Pyplys Kazimieras-Mažytis, Audronis 3–5, 7, 8, 10, 12–18, 20–26, 28–32, 38, 40–42, 50, 56–60, 67, 70, 78, 88–90, 93, 95, 110, 115, 120, 121, 124, 130–136, 146, 153, 157, 159–164, 168, 169, 172, 173, 176, 178, 181, 183, 194, 195, 202, 204, 206, 209, 210, 212, 213, 221, 229, 230, 236, 238–244, 246, 258, 267, 276, 277, 290, 293, 296, 304–308, 312, 314–319, 321, 322, 324–334, 339, 344, 360, 361, 368, 369, 376, 379–382, 384, 385, 388–392
Pyplytė (Juodienė) Agota žr. Juodienė
Pyplytė Marijona partz. 86
Pyplytė (Girniene) Ona Birutė 13–15, 21, 22, 24, 25, 32, 165, 204, 242, 360, 380
Pyplytė (Vazniene) 370
Pyplytė (Vilkienė) Ona žr. Vilkienė
Plechavičius Povilas 43, 262, 268, 277
Plečkaitis (Plečkauskas) Jonas-Uraganas 154, 194, 215, 216
Plienias ag. 267
Pociūtė Genė 164
Počkaj Ilja 103
Popiera Kazys-Gegužis 343
Poškevičiūtė Lina 329, 333, 390
Poteriukas partz. 51

Povilaitis Aleksandras-Riešutas 35
Prabulis Vytautas-Žaibas 325
Prajera Vincas-Meteoras 148, 196, 343, 353
Pranka Antanas-Vytautas 166, 286
Preisaitis Zenonas-Padauža 274, 276, 282
Proškus Julius 390
Puidokas Pranas-Žynys 343, 382
Puišys Vytautas-Meška 35, 102
Puodžiūnas Juozas-Jaunutis 123
Pupelis Vaclovas-Tautvydas 71
Pušinskaitė Petrutė-Vilija 77
Putinas partz. 51
Puzinauskas Modestas-Audra 343, 354
Pužas Antanas-Gintaras 36, 342

R

Radzevičius Vincas-Vaidila 65, 66, 71, 274
Rainer Roza 240
Raižytė Kazė 53, 81
Rakauskaitė Marytė 164
Rakauskas Antanas-Žilvitis 36, 382
Rakauskas Antanas-Vijoklis, Viltis 36, 86
Rakauskas Juozas-Vėtra 40
Ramanauskaitė (Skokauskienė) Auksutė 307, 390
Ramanauskas Adolfas-Vanagas 237, 305–307, 319, 324–326, 333, 344–346
Ramanauskienė (Mažeikaitė) Birutė 307, 333, 390
Raslanas P. 53, 115, 117
Raslauskas Jonas-Paukštelis 79, 84
Raslauskas Juozas-Šarvas 50
Raslauskas Simas-Gėlė 50
Rašytinis Juozas-Šarvas 172, 173
Ratkeliai Juozas, Morta, Anelė, Antanina 220, 222
Ratkelis Albinas-Oželis 58, 63, 65, 159, 160, 172, 173, 181, 183, 206, 220–222, 317, 338, 339
Ratkelis Vincas-Žentas 149, 188, 189
Raugevičius Albinas 200

Razmislavičienė Anelė 6, 96, 226, 326, 328, 333
Reivytis Vytautas 14, 23
Reškiniis 133, 136
Rimas Vytautas-Uosis 51
Rimkus Henrikas 320, 391
Rimkus Telesforas-Siaubas 299
Rinkevičius Jonas-Pantera 198
Rinkevičius Vitas-Strėlė 198
Rossmann Heinrich-Povas 7, 51, 215, 216, 218, 223, 225, 391
Ručinskas Jonas-Beržas 215, 216, 218, 219
Rudzinskas Baltrus 154
Rukas Vincas-Aras 29, 30, 35, 41, 51
Rukšėnas A. 259
Runaitė (Šidlauskienė) Birutė 300
Runas Pranas-Daugirdas 312
Rutkauskas Bronius 159
Rutkauskas Bonifacas-Rudaitis 191
Ružinskaitė Marija 382
Ružinskas Jonas-Beržas, Berželis 47, 343, 382

S

Sabaliauskienė Daiva 331, 391
Sabaliausienė Rasma 333
Sadauskas 314
Sajauskas Justinas 59, 86, 96, 100, 177, 184, 207, 222, 259, 289, 291, 298, 300, 302, 319, 334, 341, 391
Sakalauskas Algimantas 319, 327
Salinka Albinas-Dainius 220
Saltonaitė Elena 164
Samsanavičius 100, 291
Samuolis Justinas 34
Santockis Antanas-Špokas 47, 148, 189
Saukos 340
Saulius slap. 228
Saveikis Bronius -Klajūnas, vėliau ag. 324
Savickas Petras-Kregždė 386
Savičius Kazimieras 320
Savukynas Virginijus 59
Schaper Edward 241

- Sebastijauskaitė Elena-Ramunė 197,
 198, 200–202, 352, 353, 354
 Seliokas Vincas-Gintautas 110, 237,
 258, 262–264, 269, 274, 282, 283
 Senavaičiai 204
 Senavaitis Jonas-Rainys 129, 130
 Senavaitis Kazimieras-Zuikis 130
 Senavaitis Vincas-Šiaurys, Žaliavelnis
 36, 37, 39, 40, 77, 98, 129, 250, 287
 Senikas Antanas-Švyturys 215, 216,
 219, 224, 225, 343
 Senkus Adomas 350, 351
 Senkus Jonas-Giedrulis 182
 Senkus Kazys 182
 Senkus Petras 181
 Senkutė Anelė-Pušelė 58, 59, 158–161,
 169, 179–183, 207, 221, 227, 317, 328,
 332, 339, 389
 Senkutė Teresė Bronė 182
 Senkuvienė (Butkevičiūtė) Magdalena
 181
 Senkuvienė 351
 Seredinskas Justinas-Zuikis 102
 Seredinskas Juozas 33
 Sereka Kazimieras 21
 Serekaitė-Pyplienė Marcelė žr. Pyplienė
 Siaubas partz. 98
 Sidabras Juozas-Brangutė 102
 Simonaitis Bronius-Serbentas 153, 154,
 185, 193, 196, 197, 201, 352, 353
 Sinkevičius Rokas 2, 333, 391
 Skaržinskas Juozas-Dramblys 6, 7, 100,
 148, 149, 187, 190, 199, 326, 373, 391
 Skatikas Kostas 33
 Skėraitis Juozas 141
 Sližauskas Petras-Arūnas 156, 166
 Sližytė Stasė-Ašarėlė 274
 Slučka Antanas-Šarūnas 275
 Smala slap. 275
 Smetona Antanas 94
 Smetonienė Sofija 305
 Sniževičius Antanas-Erelis 90
 Sondeckis Saulius 363
 Stačiokas Klemensas-Klemensas 357
 Stakutis Pranas-Kipras 40, 131
 Stalinas 38, 369
 Staneika (Stanevičius) Vytautas-An-
 drius, Meškis 90, 91, 103–105, 107, 109,
 141, 275, 326, 333, 391
 Stangytė Veronika 82
 Stanislovaitis 189
 Staniškis Sergijus-Litas 111, 324, 345,
 346
 Staniulis Pijus 296
 Stankevičius Bronius-Žiogelis 275, 276
 Stankūnas Jonas-Viesulas 35
 Stankūnas Juozas-Stonys 110, 237, 258,
 262, 275, 276, 282
 Stankūnas Nikodemas-Sodas 34
 Stasiulevičiai 372, 373
 Stasiulevičius Jurgis 372
 Stasiulevičiūtė Ona 371
 Stepas ag. 83
 Stepulevičius Vladas-Mindaugas 276
 Stogus ag. 123
 Stoliarovas A. 259
 Stravinskas Antanas 76
 Stravinskas Baltrus 97
 Stravinskas Juozas-Žiedas, Kardas 56,
 57, 74, 75, 77, 78, 89, 90, 95–100, 116,
 131, 141, 250, 287
 Stravinskas Motiejus 83, 200, 202
 Stravinskienė (Mioldažytė) Konstancija
 75, 76, 98, 99
 Stravinskienė (Radušytė) Antanina 97
 Strimaitis Stasys 34
 Strimai Jonas, Kazimieras 294
 Strimaitienė (Stureikytė) Petronėlė 294
 Strimas Vincas 294
 Strimas (Štrimas) Vincas-Šturmas 229,
 230, 238, 239, 274, 277, 293–297, 299
 Studentas partz. 57, 96, 99
 Stulpinas Boleslovas-Vytautas Didysis
 48, 382
 Š
 Šačkus Stasys-Uosis 65, 66, 71
 Šalčiai iš Dambravos 162, 381
 Šalčiūtė Ona-Anuška 59, 162–164, 267,
 275, 276, 282, 283
 Šalčius Albinas-Liepsna 43
 Šalčius Petras partz. 76, 131

Šamas partz. žr. Baranauskas
 Šapalas Antanas 131
 Šapoka Vincas-Valteris 211, 246, 247,
 267, 275–277, 279
 Šarūnas partz. žr. Šerėnas
 Šarvuotis partz. 51
 Ščerbakov 213
 Šepčingis žr. Valatka Juozas
 Šerėnas Bronius-Šarūnas 343, 354
 Šermukšnis Algirdas-Žilvinas, vėliau
 ag. 215–217, 223, 225, 351, 352, 357
 Šernas partz. žr. Valtys
 Šeškus Pranas-Gvazdikas 30
 Šidiškis Bonifacas-Debesėlis 36
 Šipulis Bronius-Ažuolas 50
 Širvys Klemensas-Sakalas 325, 345
 Šiuoždinis Albinas-Žaibas, Dzingeris
 30, 42, 343
 Šiuoždinis Antanas 223
 Šiuoždinis Jonas-Anupras 215, 216,
 218, 226, 342, 351, 352, 354–357
 Šiuoždinis Juozas-Karys 382
 Šiuoždinis Justinas-Žvirblis 215, 216,
 218, 219
 Šiuoždinis Kazys partz. 53, 81
 Šiuoždinis Matas partz. 53, 81
 Šiuoždinis Povilas-Bitinas, Klevas 38,
 40, 51, 131, 196, 343, 353
 Šiuoždinis Rimantas 330
 Šlekonienė Loreta 2, 74
 Šléferis Jonas Henrikas-Diemedis 59,
 159, 160, 182, 183, 207, 221, 317, 339
 Šliaužys Antanas-Dagilis 191
 Šluotražis ag. 117, 205
 Špokas žr. Santockis Antanas
 Štrimas Vincas-Šturmas žr. Strimas
 Štriupkus Antanas-Papartis 48, 52, 152
 Štriupkus-Sakalas 50
 Štriupkus Vytautas-Žaibas 48, 52, 382
 Štuopienė Michalina 85
 Šukelis Albinas 82
 Šukevičienė Jurgita 331
 Švedas Albinas-Radastas 137, 174, 340
 Šveicas Vivudas ag. 244, 304

T

Taputis Jonas-Liūtas 35
 Taraila Juozas 159
 Tarcionaitė Antanina 355
 Tarnauskaitė Anelė 256
 Taujėnas (Taujonis) Pranas-Narsuolis
 50, 79
 Taunys Leonas-Kovas 63, 65, 71, 98,
 220, 221, 266, 277, 338
 Teisingas ag. 53
 Tigras partz. 51
 Tilinskas Stasys 131
 Totoraitis J.-Čigonas 346
 Trimonienė Rūta 2, 5, 36, 37, 68, 70, 97,
 101, 102, 220, 222, 256, 259, 286, 290,
 292, 294, 298, 299–302, 315, 320, 326,
 328, 333, 337, 341, 389, 391
 Truikys Liudas 360
 Trumpys Benediktas-Rytis 325, 345,
 346
 Truncė 314
 Tubinienė Daiva 327
 Tumas-Tigras 35
 Tumasa Levas partz. 43
 Turskas Gabriėlius-Biliūnas 385

U

Ulčickas Juozas-Vytautas 211
 Uleckas Klemensas-Vakaras 357
 Ulevičius Bonifacas 5, 6, 8, 56, 67, 88,
 184, 207, 222, 259, 261, 281, 291, 297,
 319, 320, 332, 341, 387, 388, 391
 Ulevičius Jonas-Leitenantas 166
 Urbanavičius Antanas-Akmuo 198
 Urbanavičius Jurgis 39, 287
 Urbanavičius Kazimieras-Žaibas 40, 77,
 287, 306
 Urbanavičius Vytautas-Šėtonas, Judo-
 šius 39, 98, 131, 287
 Urbonas Juozas-Dimitras 61, 62
 Uzielienė Ona 21
 Uziela Henius 21
 Uziela Romas 21
 Uždavinyš Vytautas-Lakštingala 46, 47
 Uždavinytė (Rimienė) Birutė-Rūtelė 5,
 44, 46, 48

V

- Vabalaitė (Jonytienė) Stefanija 279
 Vabalas Alfonsas-Gediminas 39, 110, 131, 149, 174, 237, 263, 270, 278, 279, 289
 Vabalas Vytautas-Kunigaikštis 172, 179–181
 Vaicekauskas Alvydas 330
 Vaicekauskienė Audronė 330
 Vaičenonis Jonas 15, 333, 391
 Vaičiukynas 189
 Vaikšnys Konstantinas-Špokas 30, 39, 343
 Vaikšnys Vladas 223
 Vaitkevičiai 345
 Vaitkevičius Vykintas 237, 333, 348, 391
 Vaitkus Jonas 327
 Vaitkūnas Vincas 33
 Valaitis Jonas-Viesulas 59, 159, 160, 172, 173, 182, 183, 207, 221, 282, 317, 339
 Valaitis Juozas-Vairas 342, 343
 Valatka Juozas-Šepčingis, Šepšingis 51
 Valdas ag. 205
 Valenta Kęstutis-Kęstutis 215, 216, 218, 224, 225
 Valiukėnas Jonas 279
 Valiūnas Gediminas 5, 44, 45
 Valiūnas Petras-Papartis 335
 Valiūnas Vytautas 371
 Valkauskienė Onutė 334, 391
 Valtys Jurgis 35
 Valtys Pranas-Šernas 35
 Valūnas Vytuolis 2, 331
 Vanagas partz. 51
 Vanagas Povilas-Nemunas, Vylius 166, 219, 226, 255
 Vapsva partz. 51
 Varanavičius 279
 Varkala Kazys 286
 Varkala Kazys Algirdas-Žaliukas, Daumantas 36, 39, 40, 57, 77, 89, 90, 92, 93, 95, 98, 103–105, 107, 114, 120, 121, 129, 135, 137–141, 146, 148, 149, 153, 156, 166, 167, 174, 176, 193, 200, 202, 214, 219, 226, 228, 231–233, 251, 286–289, 316, 317
 Varkala Pranas-Klevas 50
 Varkalienė (Melnkaitė) Kastė 286
 Varkalos Konstancija Kazimiera, Janina, Danutė, Aldona, Birutė, Vytautas, Jonas 287
 Vasaris partz. žr. Bartkevičius
 Vasiliauskas Bronius-Bevardis 39
 Vasiliauskas Bronius-Kastytis 194, 198, 215–217, 343, 353, 354
 Vasiliauskas Juozas-Diena 37
 Vasiliauskas Vytautas Juozas-Meškelė 39
 Vasiliauskas Vladas-Jaunutis 37
 Vasin 213
 Vengraitis P.-Žilvitis 346
 Venslovai 135
 Ventgertneris Edmundas 84
 Vieversys partz. žr. Karpis
 Vijūnas partz. 51
 Vikas partz. 33
 Vilčinskas-Smilga 50
 Vilijonis (Vilionis) Jonas-Vaidila 102
 Vilimas Julius 33
 Vilionis A.-Vanagas, Vanagėlis 51, 382
 Vilionis Motiejus-Skrajuonas 47, 382
 Vilka Antanas, Juozas, Konstancija, Onutė, Jurgutis 376
 Vilkaitė (Wahn) Konstancija 2, 9, 370, 376–378, 392
 Vilkaitė Onutė 392
 Vilkas Bronius-Kėkštas 129
 Vilkas Jonas-Naktibalda 50
 Vilkas Juozas 376
 Vilkienė (Morkūnaitė) Magdela 376, 377
 Vilkienė (Pyplytė) Ona 376
 Vilutienė Aldona 59, 86, 100, 177, 184, 207, 222, 234, 259, 289, 291, 298, 300, 302, 319, 334, 341, 348, 391
 Vincas slap. 243
 Vinskienė Bronislava 334, 391
 Virbickas Alfonsas-Lapinas 198, 215, 216, 218, 219, 343, 382

Viršutis Juozas 189
Viršutis Kazys-Katinas 48, 187, 188,
189, 190, 382
Vitkauskas Viktoras-Saidokas, Karijo-
tas 230, 238, 318, 340, 342, 344–346
Vitkus Juozas-Kazimieraitis 263, 264
Vitkus Mečislovas 367
Vizbaras J.-Arūnas, vėliau ag. 346
Vizgirda Antanas-Kapsas 300
Vizgirda Leonardas-Keleivis, Kariūnas
238, 239, 299, 300
Vizgirda Vytautas-Laisvūnas, Vytis
300
Vylius I. 34
Vyšniauskai Bronius ir Romas 100, 183,
207, 222, 259, 297, 341
Vyšniūnas Algis 39, 100, 291
Vytautas partz. žr. Ulčickas
Vytenis partz. 353, 354
Vokietaitis Algirdas 326, 333, 391
Vosylius Antanas-Vilkas 156, 175
Vosylius Vytautas 81
Voveraitis Juozapas 352, 353
Voverė partz. 51
Voverienė Ona 59, 348, 392
Voveris Vaclovas-Žaibas 324

W

Wahn (Vilkaitė) Konstancija žr. Vilkaitė

Z

Zabielskas Vytautas 8, 255, 392
Zagurskai Antaniukas, Magdalena, Jur-
gutis, Antanina, Petras, Katarina 350,
353, 355, 356
Zagurskaitė (Zujienė) Ona Monika 350
Zagurskaitė Magdelena 352
Zagurskaitė Onutė 350
Zagurskas Motiejus 350
Zagurskas Petras 350, 351
Zagurskienė (Pakulaitytė) Katarina
350, 357
Zaleckas Petras-Dagilis 166
Zaskevičius Algimantas-Tautvaiša,

vėliau ag. 141, 142, 150, 174, 175, 279,
317

Zavadskas Jonas 345

Zazajev 94

Ziutelis Kazimieras-Anglas 30, 50, 382

Zujienė Katarina 351, 354

Zujienė Marija 352, 354

Zujus Antanas 351, 354

Zujūtė Danutė 354

Zujūtė Katarina 351

Ž

Žaldaris Pranciškus-Šapalas 258, 280,
282

Žalienenė Dalia 389

Žalongeris Vladas-Perlas 173

Žemaitis Jonas-Vytautas 110, 237, 293,
296, 305, 345

Žemaitis Vytautas-Saulius 226, 286

Žibienė Renata 330

Žibutė slap. 228

Žiedas partz. 215, 216

Žilinskas J. 34

Žilinskas Vladas 240, 241

Žilionis Mykolas-Plunksna 58, 159, 160,
180, 182, 183, 206, 207, 221, 317, 339

Žilionienė (Jodzevičiūtė) Regina 207

Žindžius Feliksas-Tigras 35

Žindžiuvienė M.-Tigrienė 346

Žioba Petras-Bijūnas 343, 351, 354

Žiobienė Anastazija 351

Žitkus Jonas-Žalgiris 76

Žitkuvienė Anelė 53, 81

Žygelis Dalius 2, 4, 5, 14, 18, 25, 43,
102, 214, 240, 243, 328, 329, 332, 334,
347, 387–390, 392

Žygmantas 281

Žukauskas 79

Žukauskas Antanas-Korsaras 299

Žukauskas Jonas-Broliukas 215, 216,
218, 219, 343, 382

Žulynaitė Marijona-Jūratė 281

Žvingila Vincas-Šarūnas 166

ANOTACIJA

Knyga „Kazimieras Pyplys-Mažytis. Lietuvos partizanų pasiuntinys į Vakarus“ (sudarytoja Rita Pauliukaitienė) yra skirta šio legendinio Lietuvos laisvės kovotojo ir jo bendražygių atminimui. Anksčiau išleistos tos pačios sudarytojos knygos apie Pietų Lietuvos (Nemuno) srities partizanus: „Jurgis Krikščionas-Rimvydas ir jo artimieji“ (2019), „Dainavos apygardos vadas Vincas Daunoras-Kelmas, Ungurys ir jo artimieji“ (2021), „Bajorai Bartoševičiai – Lietuvos laisvės gynėjai, Birštono krašto kūrėjai“ (2022).